National Library
of Sweden

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958:30

Jordbruksdepartementet

SKOGSVÅRDEN
Å
ENSKILDA SKOGAR

BETÄNKANDE AVGIVET AV

1955 ÅRS SKOGSVÅRDSUTREDNING

Stockholm 1958

Statens offentliga utredningar 1958

Kronologisk förteckning

1. Vägplan för Sverige. 1. Riktlinjer och förslag samt kartbilagor. Idun. 226 s. **K.**
2. Vägplan för Sverige. 2. Expertutredningar och övriga textbilagor. Idun. 243 s. **K.**
3. Utredning om vissa förhållanden vid konserveringsforskningsinstitutet. Marcus. 270 s. **H.**
4. Promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering. Idun. 91 s. **S.**
5. Permanent skördeskadeskydd. Idun. 547 s. **Jo.**
6. Författningsutredningen. 1. Kandidatnominering vid andrakammarval. Av L. Sköld. Idun. 355 s. **Ju.**
7. Småbrukarstödet. Marcus. 120 s. **Jo.**
8. Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. Norstedt. 95 s. **I.**
9. Häradsrätts sammansättning i brottmål. Idun. 24 s. **Ju.**
10. Förslag till varumärkeslag. Idun. 464 s. **Ju.**
11. Reserverna för högre utbildning. Idun. 124 s. **E.**
12. Civilförsvarsutbildningen. Idun. 176 s. **I.**
13. Civilförsvarets organisation. Idun. 465 s. **I.**
14. Regeringsarbetet. Idun. 164 s. **Ju.**
15. Hälsovård och öppen sjukvård i landstingsområdena. Idun. 429 s. **I.**
16. Betänkande med förslag till allmän tjänstepliktslag m. m. Idun. 154 s. **S.**
17. Socialförsäkring och rehabilitering. Kihlström. 87 s. **S.**
18. Gotland. Idun. 195 s. **S.**
19. Supplement nr 9 till Sveriges familjenamn 1920. Statens Reproduktionsanstalt. 95 s. **Fi.**
20. Behandlingshem och mentalsjukhem för barn och ungdomar. Idun. 78 s. **I.**
21. Lärarbrist och läraröverskott. Idun. 110 s. **E.**
22. Tornedalsutredningen. Idun. 234 s. **S.**
23. Sjukreseersättningar. Kihlström. 128 s. **S.**
24. Bättre matpotatis. Idun. 91 s. **Jo.**
25. Ändrad utbildning av tandtekniker. Idun. 56 s. **E.**
26. Regionssjukvården. Idun 338 s. 7 st. bilagor. **I.**
27. Förslag till förenklingar i vissa delar av aktiebolagslagen. Norstedt. 205 s. **Ju.**
28. Reviderad nationalbudget för år 1958. Marcus. I—VII + 157 s. **Fi.**
29. Författningsutredningen 3. Majoritetsval. Norstedt. 481 s. + 1 kartbilaga. **Ju.**
30. Skogsvården å enskilda skogar. Idun. 279 s. **Jo.**

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E.** = ecklesiastikdepartementet, **Jo.** = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1958: 30

Jordbruksdepartementet

SKOGSVÅRDEN

Å

ENSKILDA SKOGAR

BETÄNKANDE AVGIVET AV

1955 ÅRS SKOGSVÅRDSUTREDNING

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB

STOCKHOLM 1958

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet

Genom beslut den 4 mars 1955 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst 9 sakkunniga för att i enlighet med av departementschefen till statsrådsprotokollet samma dag angivna riktlinjer verkställa utredning rörande skogsvårdsarbetets intensifiering och organisation. Jämlikt detta bemyndigande tillkallades såsom sakkunniga numera direktören Erik Severin, tillika ordförande, skogschefen Gösta Ekman, ledamoten av riksdagens första kammare, länsjägmästaren Nils B. Hansson, överdirektören Folke Johansson, numera landshövdingen Manfred Näslund, direktören Gösta Olhammar, ledamoten av riksdagens första kammare, häradsdomaren Olof Pålsson, ledamoten av riksdagens andra kammare, lantbrukaren Ernst Staxäng samt förbundsordföranden Charles Winroth.

De sakkunniga har antagit namnet 1955 års skogsvårdsutredning. Till sekreterare förordnades den 20 maj 1955 länsjägmästaren Ragnar Hjorth och till biträdande sekreterare den 27 november 1956 förste byråsekreteraren Einar Uddqvist.

I april 1956 avlämnade vi Promemoria angående tillsynen över virkesmätningsverksamheten (stencilerad) och i oktober 1956 Betänkande angående skogsbrukets vägfrågor (stencilerat).

Under utredningens gång har vi avgivit följande yttranden:

a) den 12 mars 1956 till Riksdagens tredje lagutskott över motionerna I: 123 och II: 175, likalydande, angående en reformering av skogslagstiftningen,

b) den 15 juni 1957 till Konungen över en framställning från Västra Sveriges Skogsvårdsförbund angående statsbidrag till en planerad skogsskola vid Östads säteri,

c) den 23 oktober 1957 till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Jordbruksdepartementet över skogsstyrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1958/59 i vad avser den skogliga undervisningen.

För att tagas i övervägande vid utredningens arbete har från jordbruksdepartementet överlämnats

a) skrivelse från skogsstyrelsen den 8 september 1954 angående utredning rörande skogsvårdsstyrelsernas organisation och personaluppsättning m. m.,

b) skrivelse den 15 december 1954 från Sveriges skogsägareföreningars riksförbund angående utvidgning av skogsägareföreningarnas arbetsuppgifter,

c) skrivelse den 18 mars 1955 från Svenska skogsmästareförbundet angående planerad utredning om skogsvårdsstyrelsernas organisation m. m.,

d) skrivelse den 6 maj 1957 från Skogsvårdsstyrelsernas kanslipersonals förening om den kamerala organisationen hos skogsvårdsstyrelserna.

Under utredningens gång har vi därjämte mottagit framställningar från skogsvårdsstyrelsen i Västmanlands län angående skoglig undervisning i enhetsskolan och från skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län angående fastighetstaxering av undervisningslokaler å skogsvårdsgårdar.

Sedan utredningsarbetet nu slutförts, överlämnas vördsamt Betänkande om skogsvården å enskilda skogar.

Reservationer har i särskilda frågor avgivits av ledamöterna Hansson och Staxäng .

Stockholm den 9 juli 1958.

Erik Severin

Gösta Ekman *Nils B. Hansson* *Folke Johansson*

Manfred Näslund *Gösta Olhammar* *Olof Pålsson*

Ernst Staxäng *Charles Winroth*

Ragnar Hjorth *Einar Uddqvist*

Innehåll

Bilagor

KAPITEL 1

Utredningsuppdraget och utredningsarbetets bedrivande

I uttalande till statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 4 mars 1955 anförde chefen för jordbruksdepartementet följande motiv för den tillsatta utredningen.

»Skogsbrukets betydelse för vår samhällsekonomi och landets allmänna välstånd har särskilt under och efter det andra världskriget blivit alltmer erkänd. Inemot hälften av värdet utav den svenska exporten härrör numera från skogen och skogsindustrien. Mycket stora befolkningsgrupper har helt eller till väsentlig del sin försörjning av skogsnäringen. Vidare är jordbruket i vårt land i betydande utsträckning förenat med skogsbruk.

Den ökade insikten om skogsnäringens betydelse har lett till en vidgad förståelse för skötseln av landets skogar. Stora framsteg har gjorts på skogsvårdens olika områden, varvid den vetenskapliga och tekniska utvecklingen medfört, att man sökt sig fram efter delvis andra linjer än tidigare. Värdefulla insatser har därvid gjorts såväl av storskogsbruket — representerat av staten, skogsbolagen och de större godsen — som av det s. k. bondeskogsbruket. Emellertid torde ytterligare mycket kunna göras innan våra skogar genomsnittligen befinner sig i det skick, som bör fordras med hänsyn till våra tekniska och ekonomiska resurser samt skogsbrukets betydelse för vår samhällsekonomi. För att få en klarare bild av läget beträffande skogstillgången och skogsvården har Kungl. Maj:t tidigare denna dag på min hemställan uppdragit åt statens skogsforskningsinstitut att verkställa utredning i dessa hänseenden.»

Därefter erinras om att statens mera direkta stöd åt de enskilda skogsägarnas skogsvårdsarbete främst lämnas genom skogsvårdsstyrelsernas verksamhet och att denna vid olika tillfällen varit föremål för utredning, senast genom 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning. På grundval av denna utredning fattade statsmakterna år 1946 beslut om den organisation, som i stort sett ännu gäller.

Det påpekas att den ekonomiska, tekniska och sociala utvecklingen synes ha under det senaste decenniet förändrat anspråken på styrelsernas medverkan, varför fråga uppkommit om den lämpliga avgränsningen av deras verksamhetsområde. Skogsvårdsstyrelsernas förbund och vederbörande personalsammanslutningar hade därför framfört önskemål om en allmän översyn av skogsvårdsstyrelsernas organisation, personaluppsättning m. m., varefter skogsstyrelsen i skrivelse den 8 september 1954 understrukit behovet av dylik översyn och hemställt att särskilda sakkunniga måtte tillkallas att verkställa denna. Styrelsen hade därvid anfört bl. a. följande.

»Som en följd av den snabba ekonomiska, tekniska och sociala utvecklingen i vårt land och därav betingade ökade krav bland annat på skogsbrukets produktivitet har under de år, som förflutit efter genomförande av 1946 års omorganisation av skogsvårdsstyrelserna, behovet av en intensifiering av statens insatser till näringens förkovran blivit allt större. Väsentliga förändringar har också inträffat i fråga om såväl arten och omfattningen av styrelsernas arbetsuppgifter som förutsättningarna för deras medverkan på olika områden. I förstnämnda hänseende kan — för att blott nämna ett exempel — hänvisas till den förstarangsplats, som skogsundervisningen numera intager på styrelsernas arbetsprogram och som ställer helt andra krav på dessas medverkan och personalens kvalifikationer än som förutsattes vid 1946 års omorganisation. Ett annat område, på vilket styrelserna tillförts arbetsuppgifter av organisatorisk, ekonomisk och annan art av tidigare icke förutsatt omfattning, utgör den ständigt växande verksamheten med skogsodling och plantförsörjning. Till följd av lagstiftningsåtgärder på skogsbrukets och jordbrukets m. fl. områden har styrelserna vidare ställts inför delvis nya problem, medan andra, tidigare aktuella frågor kommit att träda i bakgrunden. Härigenom och genom utvecklingen i övrigt har betydande förändringar inträtt i styrelsernas förhållande till myndigheter, organisationer och enskilda. Krav på ändrade former för samverkan och samarbete olika organ emellan har i anslutning härtill gjort sig gällande. Men icke blott i dessa hänseenden utan jämväl ifråga om skogsägarnas möjligheter att på olika sätt medverka eller deltaga i skilda arbetens utförande torde förhållandena numera gestalta sig väsentligt annorlunda än vid tiden för genomförandet av 1946 års omorganisation.»

Även Sveriges skogsägareföreningars riksförbund hade tagit upp nämnda spörsmål till behandling och i skrivelse den 15 december 1954 framlagt vissa huvudlinjer, efter vilka bondeskogsbruket i fortsättningen enligt förbundets mening borde bedrivas. Enligt dessa borde först och främst eftersträvas en ökad självverksamhet från skogsägarnas sida. Detta förutsatte, att skogsägarna kunde erhålla en god yrkesutbildning vid befintliga fasta läroanstalter, däribland lantmannaskolorna, samt genom skogsvårdsstyrelsernas kursverksamhet. Det skogssakkunniga biträde, som erfordrades i skogsvården, borde enligt riksförbundet kunna lämnas av skogsägareföreningarna. Dessa måste därför ha tillgång till personal, som vore kvalificerad för ändamålet. Vidare borde skogsvårdsstyrelserna medverka till att göra skogsägareföreningarna väl skickade för de nya uppgifterna på det skogsvårdande området. Särskilda statliga åtgärder ansågs därjämte vara påkallade för att befrämja föreningarnas utökade skogsvårdsverksamhet.

I riksförbundets skrivelse hade vidare hemställts, att erforderliga direktiv till främjande av framställningens syfte skulle meddelas skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna samt att visst bidrag från statens sida skulle lämnas föreningarna för av dem redovisade uppdrag att handha förvaltningen av skogar under skogsvårdslagen.

Jordbruksministern anförde därefter följande direktiv för utredningen.

»Med anledning av vad sålunda förekommit synes det angeläget att i första hand frågan om den skogsvårdande verksamheten beträffande de enskilda skogarna ägnas uppmärksamhet. Huvudspörsmålet synes därvid vara, huru stats-

makternas medverkan att åstadkomma en förbättrad skogsvård och ökad virkesavkastning bör utformas för framtiden. För att därvidlag nå tillfredsställande resultat måste en aktiv medverkan jämväl förutsättas. De härmed förknippade frågorna är av den vikt och storleksordning, att de påkallar närmare utredning.

Utredningen bör undersöka möjligheterna att åstadkomma kvantitativa och kvalitativa förbättringar i den nuvarande skogsvården. Målsättningen bör härvid vara att befrämja skogsägarnas självverksamhet och samverkan för en rationellt bedriven skogsproduktion samt att effektivisera de statliga insatserna på ifrågavarande områden. De speciella problem, som ur arbetskraftssynpunkt kan vara förbundna med skogsvården och skogsavverkningen på de enskilda skogarna bör uppmärksammas. Lämpliga åtgärder för att underlätta användningen av tekniska hjälpmedel i skogsvårdsarbetet bör även övervägas. En omprövning bör företagas av skogsvårdsstyrelsernas organisation och arbetsformer i syfte att anpassa styrelsernas verksamhet till nu rådande förhållanden. Även skogsstyrelsens uppgifter på virkesmätningens område bör överses. Det kan sättas i fråga huruvida ett statligt organ bör ha att ta en så ingående befattning med virkesmätningen som för närvarande sker genom skogsstyrelsen. Därför bör undersökas om ej dessa uppgifter väsentligen kan överlåtas till enskilda organisationer på detta område. Överhuvudtaget bör formerna för samarbetet mellan det allmännas institutioner och andra organ på skogens område, framförallt skogsägarnas egna organisationer, göras till föremål för närmare överväganden.

I detta sammanhang bör uppmärksammas de synpunkter som ledningen för Sveriges skogsägareföreningars riksförbund anfört om föreningarnas direkta biträde vid skötseln av medlemmarnas skogar. Vid utredningen bör sålunda prövas huruvida möjligheter kan skapas för skogsägareföreningarna att efter överenskommelser med skogsvårdsstyrelserna övertaga vissa uppgifter som nu åligger styrelserna, såsom planering av återväxtåtgärder, skogsdikning, stämpling för gallring o. s. v. Därvid bör givetvis även prövas i vad mån de medel som skulle lösgöras för skogsvårdsstyrelserna genom den minskade arbetsbelastningen kan användas till ersättning åt skogsägareföreningarna för ifrågavarande skogsvårdande uppgifter. Det bör däremot icke komma ifråga att lämna statsbidrag till föreningarna för andra förvaltningsuppdrag som de åtager sig för sina medlemmar. Något allmänt statsbidrag till skogsägareföreningarna för förvaltningen av medlemmarnas skogar bör sålunda icke falla inom ramen för uppdraget.

Utredningen bör klarlägga metoderna för anskaffande av medel till de åtgärder, som kan komma att förordas, innefattande även storleken av skogsvårdsavgiften. Någon omprövning av löneställningen för skogsvårdsstyrelsernas personal bör icke verkställas i detta sammanhang. Ej heller bör utredningen upptaga gällande skogsvårdslagstiftning till granskning. I övrigt bör utredningen göras förutsättningslös.»

I den mån så vore möjligt borde utredningen först behandla de frågor, som snabbt kunde leda till praktiska resultat. Hinder borde sålunda ej möta, att, om det visade sig lämpligt, framlägga successiva förslag allteftersom utredningen framskrede.

Då frågan om statens engagemang i virkesmätningsverksamheten ansågs ligga vid sidan om det huvudsakliga utredningsuppdraget behandlades den i en särskild promemoria »Tillsynen över virkesmätningsverksamheten», som vi avlämnade i april 1956.

Frågan om en utvidgad och effektiviserad skogsvägbyggnadsverksamhet fann vi också vara av den art att den kunde behandlas för sig. Den borde också lösas snarast möjligt, enär goda vägförbindelser är en grundförutsättning för en förbättrad skogsvård. Våra synpunkter och förslag på detta område framlades i oktober 1956 i ett särskilt betänkande »Skogsbrukets vägfrågor». Vissa av de framlagda förslagen har föranlett beslut av 1957 års riksdag, medan andra är föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Jämsides med de sålunda redovisade specialfrågorna har arbetet med utredningens huvudfrågor bedrivits. Statens skogsforskningsinstitut har på vår begäran utfört undersökningar, som belyser behovet och omfattningen av skogsvårdsåtgärder på enskilda skogar. Skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna har vid åtskilliga tillfällen medverkat med utredningar. Detsamma gäller även skogsägareföreningarna. Studieresor har företagits såväl inom landet som i Norge. Vid de förstnämnda har vi förhört oss om nu tillämpade arbetsformer hos skogsvårdsstyrelser och skogsägareföreningar samt om samarbetet dem emellan. Ingående överläggningar om lämpliga åtgärder för en effektiviserad skogsvård på enskildas skogar har under resorna hållits med representanter för nämnda institutioner och organisationer. I Norge studerades såväl den allmänna skogsvårdsorganisationen som den av skogsägareföreningarna för några år sedan igångsatta verksamheten med driftsplanläggning och annan »veiledningstjeneste», ävensom det norska systemet med obligatorisk skogskulturavgift och investeringsavgift.

Representanter för Föreningen skogsvårdsstyrelsernas jägmästare, Skogsvårdsstyrelsernas förbund, Skogsvårdsstyrelsernas kanslipersonals förening, Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet, Svenska skogsmästareförbundet och Sveriges länsskogvaktareförbund har beretts tillfälle att inför utredningen framlägga sina synpunkter i organisations- och personalfrågor. Vidare har Skogsbrukets samarbetsdelegation framfört synpunkter på skogsvårdsavgiften.

KAPITEL 2

Skogsvårdsarbeten på enskilda skogar — en undersökning av behovet och ett program för deras genomförande

A. Tidigare undersökningar

Såsom bakgrund till förslag på den skogliga administrationens, skogslagstiftningens och skogspolitikens andra områden har vid olika tillfällen gjorts uppskattningar av de aktuella skogsvårdsarbetenas omfattning.

År 1944 avlämnade sålunda skogsforskningsinstitutet till Norrlandskommittén en utredning rörande de under en 20-årsperiod erforderliga föryngringsåtgärderna i Norrland. Kompletterad med en av institutet gjord överslagsberäkning för södra och mellersta Sverige och i övrigt något överarbetad publicerades utredningen bl. a. i »Redogörelse för länsjägmästarföreningens frö- och plantutredning» utgiven av skogsstyrelsen år 1945.

Skogsodlingsarealerna i *Norrland jämte Dalarna och Värmland* beräknades för den 20-årsperiod, som anslogs för att upphämta det eftersläpande skogsodlingsarbetet å befintliga kalkmarker m. m., till följande.

	Sådd ha	Plantering ha	Summa ha
Befintlig:			
Kalmark	278 500	75 100	
Gles plantskog	166 600	30 600	
Restskog	37 000	12 600	
Summa	482 100	118 300	600 400
Nytillkommande föryngringsyta	177 000	64 000	
Summa summarum	659 100	182 300	841 400

eller ca 42 000 ha årligen.

Övriga återväxtåtgärder inom Norrland och Dalarna beräknades för 20-årsperioden till: bränning 171 100 ha, markberedning 127 100 ha och hyggesrensning 1 183 900 ha.

För *landet söder om Värmland-Dalarna* beräknades följande skogsodlingsarealer under den 15-årsperiod, som ansågs erforderlig för att upphämta eftersläpningen.

Befintlig:	
Kalmark	334 500 ha
Gles plantskog	309 000 »
Summa	643 500 ha
Nytillkommande föryngringsyta	337 500 »
Summa summarum	981 000 ha

eller ca 65 000 ha årligen, varav ca 45 % sådd av barrskog, 45 % plantering av barrskog och 10 % skogsodling med lövträd. För sydvästra och sydligaste Sverige beräknades dock en avsevärt större andel plantering.

Till skogsodling hade institutet föreslagit starkt växlande andelar av kalmarks- och föryngringsytorna. Lägsta procenttalen 0—10 beräknades för mindre än 10 år gamla hyggen och nytillkommande föryngringsytor i Norrlands lågland, medan skogskultur på hela arealen ansågs nödvändig för t. ex. all befintlig kalmark i Norrlands högland samt i södra och mellersta Sverige ävensom i hela Norrland på marker med gles plantskog. Av den nytillkommande föryngringsytan i södra och mellersta Sverige beräknades 30 % behöva bli föremål för skogsodling.

Länsjägmästareföreningens frö- och plantutredning framräknade med utgångspunkt från de angivna skogsodlingsarealerna ett årligt behov av 56 000 kg barrträdsfrö.

Skogsstyrelsen redovisar i sitt betänkande med förslag till ny skogsvårdslag (SOU 1946:41) följande sammanställning av de då kända bristerna i tillståndet å de enskilda skogarna.

Kalmarker:	
av ålder kala marker	330 000 ha
övriga kalmarker	570 000 »
Skräpskogar:	
tras- och restskogar	200 000 »
förvildade hagmarker	230 000 »
slyskogar	80 000 »
Stavaskogar och tätväxande ungskogar med dålig skiktningsförmåga	560 000 »
Dikningsbara marker	1 000 000 »

1944 års skogsvårdsstyrelseutredning lät göra en ingående undersökning av åtgärdsbehovet å enskilda skogar, varvid utnyttjades såväl riksskogstaxeringens och de s. k. vedskogsinventeringarnas resultat som särskilda utredningar och inventeringar utförda av skogsvårdsstyrelserna. I utredningens betänkande redovisades emellertid ej åtgärdsbehoven som sådana utan endast den vidarebearbetning av materialet, som uttrycktes i form av be-

hövliga arbetsinsatser från skogsvårdsstyrelsepersonalens sida för genomförande av det skisserade åtgärdsprogrammet.

B. 1955 års skogsvårdsutredning

Vi har ej för avsikt att liksom 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning söka direkt räkna fram den behövliga skogsvårdsorganisationen med utgångspunkt från ett antaget skogsvårdsprogram. Ett sådant tillvägagångssätt synes nämligen mindre lämpligt, om man utgår från att styrelsernas verksamhet i allt större omfattning bör gå ut på att genom upplysning, undervisning, personlig handledning och liknande åtgärder öka skogsägarnas självverksamhet. Det kan också väntas, att en del av skogsvårdsstyrelsernas nuvarande arbetsuppgifter så småningom kommer att handläggas av skogsägarna själva och dessas egna organisationer, medan arbetsuppgifter av ny art lägges på skogsvårdsstyrelserna. Allt detta gör det svårt att bygga en organisationsplan för den allmänna skogsvårdsadministrationen på inventeringar av åtgärdsbehovet.

Icke desto mindre är det uppenbart, att en så noggrann bild som möjligt av skogstillståndet och ett därpå byggt skogsvårdsprogram är av största betydelse för de överväganden, som utredningen har att göra. Ur en analys av läget i dag och av de förskjutningar, som kan konstateras i jämförelse med tidigare åtgärdsinventeringar ävensom ur en jämförelse mellan beräknat åtgärdsbehov och faktiskt utförda arbeten under senast förflutna år, kan erfarenheter hämtas till belysning av frågan var och hur åtgärder för en förbättrad skogsvård bör sättas in.

Skogsforskningsinstitutets utredning 1957

Samtidigt med att 1955 års skogsvårdsutredning tillkallades, uppdrogs åt statens skogsforskningsinstitut att utreda frågan om skogarnas tillstånd å olika ägarekategoriers skogar. För att så snart som möjligt få tillgång till siffermaterial, som belyste de för oss aktuella problemen, begärde vi den 20 november 1955, att skogsforskningsinstitutet ville lämna vissa uppgifter rörande behovet av skogsvårdsåtgärder i Sverige. Med skrivelse den 20 mars 1957, kompletterad den 11 april 1957, överlämnade institutet uppgifter om behovet av föryngringsbefrämjande åtgärder. Den 31 maj 1957 redovisade institutet sina beräkningar rörande de beståndsvårdande åtgärderna och skogsdikningsarbetena. Institutets skrivelser återges in extenso i bilagorna 1 a—c. Här lämnas en kort redogörelse för hur undersökningen utförts och en sammanfattning av resultaten.

Beräkningarna grundar sig på tredje riksskogstaxeringens material från åren 1953—1955 samt 1956 års avverkningsberäkning, av institutet utförd för Södra Sveriges skogsindustriutredning. Materialet har uppdelats på 8 regioner och inom dessa på 2 eller 3 höjdzoner. Region I omfattar Norr-

bottens och Västerbottens län, region II Västernorrlands län, landskapet Jämtland samt Härjedalsdelen av Övre Ljungdalens kommun, region III Härjedalen med nämnt undantag samt Gävleborgs och Kopparbergs län, region IV: 1 Värmlands, Örebro och Västmanlands län, IV: 2 Uppsala, Stockholms och Södermanlands län, IV: 3 Östergötlands, Skaraborgs och Älvsborgs län, IV: 4 Jönköpings, Kronoborgs och Kalmar län samt region V återstoden av Sydsverige inkl. Gotland. Ur ägaresynpunkt har särhållits huvudgrupperna allmänna skogar, bolagsskogar och övriga enskilda skogar. Bedömningen av åtgärdsbehoven har anknutits till arealerna inom olika huggningsklasser enligt det vid taxeringen gällande schemat, vilket här i korthet beskrives.

»*Huggningsklass A:* Skogsmark under föryngring, varvid skiljes mellan kal (A:1) och plantbevuxen mark (A:2).
Såsom plantbevuxen mark av huggningsklassen betecknas hyggen bevuxna med plantor under tre år med en slutenhetsgrad av 0,3 och däröver.

Huggningsklass B: Plantskog samt yngre (utvecklingsbar) skog i tidigare utvecklingsstadium, i vilka eventuella avverkningar under den tid, för vilken åtgärdsförslag upprättats (jfr nedan), anses få karaktär av röjningsgallring. I denna huggningsklass redovisas tvenne underavdelningar: B:1, yngre plantskog (medelhöjd under 1,3 m) samt B:2, äldre plantskog och ungskog. Gränsen mellan huggningsklass B:2 och C bestämmes av att inom B:2 det beräknade utbytet utgöres i huvudsak av ved under 10 cm och inom C av massaved eller ved över 10 cm.

Huggningsklass C: Yngre (utvecklingsbar) skog i senare utvecklingsstadium.

Huggningsklass D: Skog, som på grund av ålder och allmän utveckling anses böra hänföras till äldre skog. Med avseende på beståndets kommande behandling uppdelas den ifrågavarande huggningsklassen i följande underavdelningar:

D:1. Skog, som tillsvidare bör behandlas med beståndsvårdande huggning.

D:2. Skog, om vilket tveksamhet kan råda, huruvida den tillsvidare bör behandlas enligt D:1 eller om den bör avvecklas.

D:3. Skog, som bör avvecklas.

Anm. På svagare boniteter kan skog av massaveddimension beteckna slutstadiet och följaktligen redovisas i olika underavdelningar till huggningsklass D. I allmänhet är dock gränsen mellan huggningsklass C och D:1 karakteriserad av att timmerutbyte i större utsträckning börjar utfalla i den senare huggningsklassen.

Huggningsklass E.: Skog av onormal sammansättning och i övrigt av sådan beskaffenhet, att den snarast bör avverkas.»

Beräkningen av erforderliga föryngringsåtgärder, som avser en tidrymd av 20 år, har tillgått på följande sätt.

Det har antagits, att all vid taxeringstillfället befintlig *kalmark* (huggningsklass A) och *gles plantskog* (slutenhetsgraderna 0,3—0,4 av huggningsklass B) behöver bli föremål för skogsodling genom sådd eller plantering, varvid man bortsett från möjligheten att en del av kalmarken kan tänkas bli föryngrad utan åtgärder. Den *nytillkommande föryngringsytan*

grundar sig på 1956 års avverkningsberäkning. Hela ytan föreslås till behandling med undantag för 5 årshyggen inom region I och II, 4 årshyggen inom region III och 2 årshyggen inom region IV och V. Inom olika vegetationstyper, trädbestånd och höjdområden har regionvis viss del av den till behandling avsedda arealen anslagits till sådd, plantering, markberedning eller naturlig föryngring. *Hyggesrensning* har föreslagits på de arealer kalmark där behov härav registrerats vid taxeringen samt å 70 procent av den nytillkommande föryngringsyta, som ej bränns. *Hyggesbränning* föreslås på viss del av nytillkommande föryngringsyta med växlande procenttal för olika vegetationstyper och regioner. Å de ovan nämnda från återväxtåtgärder undantagna årshyggena har inga som helst åtgärder föreslagits. All efter sådd, markberedning eller naturlig föryngring uppkommen plantskog beräknas bli plantröjd vid i genomsnitt 10 års ålder.

En jämförelse mellan tillämpade principer vid denna åtgärdsberäkning och vid den tidigare redovisade beräkningen av år 1944 visar att en större del av den nytillkommande föryngringsytan nu beräknas vara i behov av skogsodling. Plantering har getts ett större — i vissa fall betydligt större — utrymme än vid den tidigare utredningen. Detsamma gäller markberedning under fröträdsställning, vilken inom vissa regioner anses kunna ifrågakomma såsom föryngringsmetod på $^1/_4$-del av den nytillkommande arealen. Markberedning för självsådd tillämpas f. n. i betydligt mindre omfattning och en tillämpning av institutets förslag skulle alltså innebära en ej obetydlig omläggning av föryngringsmetoderna, särskilt som det påpekas att även de av institutet angivna markberedningsarealerna sannolikt är underskattade.

Institutets förslag, som i förhållande till nuvarande praxis innebär starkt ökad sådd på bekostnad av plantering, torde få ses mot bakgrunden av institutets hittillsvarande erfarenhet att sådd åtminstone i Norrland i allmänhet givit säkrare och bättre resultat till billigare pris än plantering. I sin kompletterande skrivelse (bil. 1 b) har institutet närmare utvecklat möjligheterna att åvägabringa den starka ökning av fröinsamling och frölagring, som en övergång till ökad sådd skulle kräva. Genom inventering i samband med riksskogstaxeringen har beräknats att granfrötillgången 1954/55 enbart på de träd, som avverkades vid föryngringshuggningarna, uppgick till över 1 300 ton, d. v. s. skulle ha täckt landets granfröbehov för 22 år. Trots att tallen ej under senare år haft något fröår beräknas att år 1955 ca 45 ton tallfrö skulle ha producerats på träd i föryngringshuggningarna. Institutet anser sålunda att tillgången på frö är betydligt större än man vanligen räknar med. Å andra sidan har institutet vid sin beräkning av såddarealen ej tagit hänsyn till de svårigheter av organisatorisk art som skulle möta vid en omedelbar stark expansion av fröinsamlingen. Med hänsyn härtill uttalas, trots vissa betänkligheter, att en sänkning av de tidigare uppgivna såddarealerna bör kunna ske med 10 procent inom regionerna

Tabell 1. Arealer, som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperiod (1 000-tal ha)

Åtgärd å	Samtliga ägarekategorier Region								Hela Sverige				
	I	II	III	IV: 1	IV: 2	IV: 3	IV: 4	V	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	%
Befintlig kalmark + gles plantskog													
Sådd	278	128	161	55	14	19	35	10	214	172	316	702	45
Plantering	325	141	131	73	39	49	46	45	228	195	425	848	55
Summa	603	269	292	128	53	68	81	55	442	367	741	1 550	100
Nytillkommen föryngringsyta													
Sådd	247	130	83	53	23	28	41	16	219	135	267	621	20
Plantering	317	189	104	63	38	54	47	52	294	183	388	865	28
Markberedning	178	95	93	81	38	47	63	20	167	137	310	614	20
Naturlig föryngring	321	130	186	129	51	62	96	29	291	223	490	1 004	32
Summa	1 063	544	466	326	150	191	247	117	971	678	1 455	3 104	100
Summa summarum	1 666	813	758	454	203	259	328	172	1 413	1 045	2 196	4 654	
Skogsodling på åker och bete	4	5	16	52	24	25	19	30				179	

Anm. Genomsnittlig årsyta i ha erhålles genom att multiplicera tabellens siffror med 50.

I—III och med 15 procent i övriga Sverige, varvid planteringsarealerna ökas i samma mån.

Resultatet av institutets beräkning av erforderliga föryngringsåtgärder under en 20-årsperiod (oberäknat den senare föreslagna jämkningen mellan sådd och plantering) kan sammanfattas såsom skett i tabellerna 1 och 2. (Vissa avrundningar har skett för att redovisning skall kunna ske i 1 000-tal hektar i stället för km².)

För detaljstudier hänvisas till bilaga 1.

I 1944 års återväxtprogram beräknades skogsodlingsbehovet på befintlig kalmark och gles plantskog till 1 458 400 ha i hela landet. Då den nu redovisade undersökningen upptar 1 550 000 ha eller 6 % mer, ligger det nära till hands att häri se en försämring av tillståndet. Skillnaden beror emellertid väsentligen på vissa skiljaktigheter i redovisningsmetoden.

Trots att en ej obetydlig del av den nytillkommande föryngringsytan föreslås obehandlad, innebär den nya utredningen att avsevärt ökade arealer bör behandlas under perioden. Orsaken är främst att 1956 års avverkningsberäkning för Norrland föreslår avsevärt större föryngringshuggningar (över 1 % av skogsmarksarealen årligen) än den i brist på aktuellt taxeringsmaterial försiktiga beräkningen år 1944 (0,38 %). Enligt föreliggande förslag

abell 2. Arealer, som beräknas böra hyggesbrännas, hyggesrensas och plantröjas under en 20-årsperiod (1 000-tal ha)

	Samtliga skogsägaregrupper Region								Hela Sverige			
	I	II	III	IV: 1	IV: 2	IV: 3	IV: 4	V	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga enskilda skogar	S:a
Bränning vid												
Sådd och plantering ..	173	91	49	30	10	14	22	6	149	88	157	394
Markberedning.....	24	9	11	7	3	3	7		20	14	31	65
Naturlig föryngring...	52	18	29	17	4	5	14		42	31	65	138
Summa	249	118	89	54	17	22	43	6	211	133	253	597
Hyggesrensning å												
Befintlig kalmark....	339	143	160	151				19	229	169	414	812
Nytillkom. föryngringsyta.....	570	298	264	190	93	119	143	78	532	382	841	1 755
Summa	909	441	424	696				97	761	551	1 255	2 567
Plantröjning å												
Befintlig kalmark + gles plantskog.....	139	64	81	28	7	9	17	5	107	86	158	351
Nytillkom. föryngringsyta.....	206	101	124	117	50	61	89	29	216	167	393	776
Summa	345	165	205	145	57	70	106	34	323	253	551	1 127

Anm. Genomsnittlig årsyta erhålles genom att multiplicera tabellens siffror med 50.

skulle årligen 0,96 % av den totala skogsmarksarealen i landet bli föremål för något slag av återväxtåtgärder, varvid eftersläpningen på befintliga kalmarker beräknas bli inhämtad på 20 år.

Till de av institutet beräknade skogsodlingsbehoven, som avser egentlig skogsmark, bör läggas skogsodling på sådan åker och betesmark, som kommer att omläggas till skog under perioden. På vår begäran har länsjägmästarna i samråd med lantbruksnämnderna uppskattat detta skogsodlingsbehov. Uppgifterna är mycket växlande med en lägsta siffra av 300 ha (Norrbottens och Gotlands län) och en högsta av 30 000 ha (Värmlands län). Totalt beräknas ca 180 000 ha komma att inom en 20-årsperiod läggas igen. Fördelade på regioner har de bedömda arealerna införts i tab. 1. Då endast plantering torde bli aktuell på dessa marker kommer den av institutet beräknade planteringsarealen härigenom att höjas med ca 10 %.

Länsjägmästarnas yttranden över institutets beräkning

Vi har ansett det värdefullt att höra länsjägmästarnas åsikt om möjligheterna att genomföra åtgärdsprogrammet efter de riktlinjer, som skogsforskningsinstitutet angivit. Ej minst den föreslagna ökningen av sådden

på planteringens bekostnad och utnyttjandet i större utsträckning av naturlig föryngring efter markberedning skulle innebära en så stor omläggning av nu tillämpad föryngringsmetodik, att det finns anledning undersöka om länsjägmästarna anser det praktiskt möjligt och lämpligt att genomföra en sådan förändring. Vi har därför genom skogsstyrelsens förmedling ställt vissa frågor till länsjägmästarna i landet. Rundfrågan finns redovisad i bilaga 2.

Sammanfattningsvis kan nämnas att endast länsjägmästarna i Värmlands, Örebro, Kopparbergs (med reservation för om frö kan skaffas. Se nedan!), Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län (dock tveksam huruvida frö kan skaffas) synes acceptera den beräknade förskjutningen mot ökad sådd. Från södra och mellersta Sverige framföres dessutom nästan genomgående den uppfattningen, att institutet alltför optimistiskt bedömt möjligheterna till naturlig föryngring med eller utan markberedning å den nytillkommande föryngringsytan. Som skäl för sin mera pessimistiska bedömning av utsikterna till naturlig föryngring och för sin uppfattning i plantering-sådd-frågan anges bl. a. följande: Under rätt lång tid måste föryngringshuggningarna göras i bestånd, som ej från början skötts metodiskt och vars marktillstånd därför ej är lämpat för naturlig föryngring. Riklig förekomst av sådana marker, som är benägna för uppfrysning och därför ej lämpar sig för sådd eller markberedning. Försommartorkan i östra Sverige minskar möjligheterna att där utnyttja sådd. Även vid skickligt gjorda huggningar är benägenheten för gräsbindning och ogräsinvasion på många marker stor. Det bedömes bli svårt att mera allmänt få de plantröjningar utförda, som blir nödvändiga om sådder och naturliga föryngringar skall ge samma värdeproduktion som planterade bestånd.

Som viktigaste skäl anföres dock att det synes praktiskt omöjligt att till rimligt pris anskaffa de frökvantiteter, som erfordras vid en starkt utökad såddareal. Detta gäller främst tallfröet, icke minst i Norrlands höjdlägen. Detta framgår av svaren på frågan om *möjligheterna att framskaffa de för återväxtprogrammet erforderliga mängderna frö.* Även några av de länsjägmästare, som i princip anslutit sig till institutets återväxtprogram, uppger att möjligheterna att anskaffa tillräckliga frömängder synes små. I rätt många av svaren tycks man ha utgått ej från den av institutet beräknade såddarealen utan från de mindre arealer, som vederbörande länsjägmästare ansett böra avdelas för sådd. Generellt sett ger alltså svaren en något för optimistisk bild av läget.

På frågan om *möjligheterna att framskaffa de för återväxtprogrammet erforderliga mängderna plantor är* svaren genomgående mera optimistiskt hållna. Endast ett par länsjägmästare anger, att svårigheter kan uppstå därför att lämplig plantskolejord är svår att anskaffa. I övriga fall synes problemen vid en behövlig utvidgning av plantproduktionen främst ligga på finansieringsplanet.

Statistiska uppgifter om utförda återväxtarbeten i jämförelse med skogsforskningsinstitutets program

Tillgänglig statistik rörande skogsvårdsarbetenas omfattning är icke alldeles fullständig. Främst gäller detta privatskogarna. Skogsvårdsstyrelserna kan någorlunda säkert redovisa de arbeten, som utförts efter planläggning av styrelserna, vare sig arbetet sedan utförts under ledning av styrelsernas personal eller under jordägarens egen ledning. Ifråga om allt det arbete, som skogsägarna utför utan att styrelserna har anlitats, är emellertid redovisningen mycket ojämn och osäker. Skogsstyrelsen sammanställer varje år tillgängligt material i ett par tabeller i skogsstatistisk årsbok. Dessa tabeller är ej uppställda regionsvis, varför direkt jämförelse ej kan ske för regionerna. En tabell visar länsvis utförd skogsodling (sådd och plantering) per 1 000 ha produktiv skogsmark med uppdelning efter ägaregrupper. För 1956, den senast tillgängliga årsredovisningen, uppges skogsodlingsarealen till i genomsnitt för alla skogar 4,2 ha per 1 000 ha, d. v. s. i absolut tal 96 600 ha. För de olika ägaregrupperna är siffrorna: kronoskogar 4,1, övriga allmänna skogar 3,9, bolagsskogar 7,0, övriga enskilda skogar 3,1. År 1955 omfattade skogsodlingarna i landet 3,3, år 1954 2,9, år 1953 2,5, år 1952 2,2 och år 1951 1,9 ha/1 000 ha. En jämn och kraftig stegring kan alltså konstateras.

Räknar man om skogsforskningsinstitutets föreslagna skogsodlingsarealer till samma måttenhet, alltså ha/1 000 ha, finner man att på allmänna skogar skulle krävas 9, på bolagsskogar 7 och på övriga enskilda skogar 6 ha/1 000 ha under de närmaste 20 åren. Nu kan dessa tal ej direkt jämföras med ovanstående uppgifter om faktiskt utförd skogsodling. Dels är redovisningen, som tidigare betonats, måhända ej fullständig, dels torde förslaget innebära något större årliga föryngringsytor än de som tidigare upptagits. Observeras bör dock att vid riksskogstaxeringen 1953—1955 kunde konstateras, att de under allra senaste åren utförda föryngringshuggningarna väl överensstämde med de i avverkningsberäkningen och återväxtprogrammet föreslagna.

Under alla förhållanden synes man vara berättigad konstatera, att om institutets skogsodlingsprogram lägges till grund för föryngringsarbetet och om de utförda skogsodlingarna är någotsånär tillfredsställande redovisade, så kommer en mycket stark ökning av skogsodlingsverksamheten att bli nödvändig.

Skogsstatistisk årsbok redovisar även andra skogsvårdsåtgärder, dock ej uppdelade på ägaregrupper och län. Sålunda har hyggesrensningarna under senare år omfattat 150 000—200 000 ha årligen. Detta är en större areal än den av institutet föreslagna ca 130 000 ha.

Markberedning och bränning har i årsboken slagits samman och upptages till 60 000 à 70 000 ha årligen. Häri ingår då troligen även maskinell markberedning som förarbete till sådd eller plantering. En jämförelse med institu-

tets beräkning blir därför knappast rättvisande. Emellertid föreslår institutet bränning på ca 30 000 ha/år och markberedning för självsådd å likaledes ca 30 000 ha/år. Röjning redovisas med ej mindre än ca 200 000 ha år 1956. Detta tal kan dock ej utan vidare jämföras med institutets 56 000 ha/år, som omfattar enbart tidig plantröjning, medan statistiken torde omfatta även s. k. röjningsgallringar i något mera försigkomna bestånd.

Behovet av beståndsvårdande åtgärder

Institutets beräkningar grundar sig även i nu förevarande avseende på den pågående tredje riksskogstaxeringens observationer under åren 1953–1955. Uppdelningen på regioner, skogsägaregrupper och beståndens huggningsklasser följer de principer, som tidigare redovisats, med det tillägget att gruppen övriga enskilda skogar inom regionerna IV och V uppdelats i bondeskogar och godsskogar, varvid gränsen satts till 400 ha inom Svealand och 200 ha inom Götaland.

De fältobservationer, som utnyttjats i beräkningen, är iakttagelser över tidigare verkställda åtgärder och förslag till åtgärder för de närmaste åren. Åtgärderna har klassificerats på följande sätt.

Röjning (huggning, där den direkta arbetskostnaden ej täckes av virkets värde och vilket sålunda icke upparbetas; hit räknas även plantröjning).

Gallring (huggning, där den direkta arbetskostnaden täckes av virkets värde och där huggningen avser att bibehålla beståndet).

Föryngringshuggning (huggning, som syftar till en avveckling av beståndet).

Avverkning av fröträd och överståndare, som dock i vissa tabeller sammanförts med föryngringshuggning.

Diverse huggningar (denna rubrik tillämpas endast på verkställda huggningar).

Stormfällning.

Tidigare verkställda huggningar har registrerats, om de konstaterats vara utförda inom 10 år i regionerna I—III, 5 år i region IV och 3 år i region V.

Behov av huggning har antecknats, om huggning anses behövlig under de närmaste 20 åren inom regionerna I och II, 10 åren inom regionerna III och IV och 6 åren inom region V.

Åtgärd i huggningsklass B beräknas bli röjning, i klass C och D_1 gallring, i klass D_2 gallring eller föryngringshuggning (schablonmässigt halverad på de två åtgärderna) samt i klasserna D_3 och E föryngringshuggning. Dessutom har angivits de justerade siffror för gallring och föryngringshuggning, som följer av 1956 års avverkningsberäkning.

I samband med redovisning av åtgärderna har institutet lämnat nya uppgifter på skogsmarksarealens såväl absoluta som relativa fördelning på skogsägargrupper. En något skarpare avgränsning gentemot impediment och fjällbarrskog har vid tredje riksskogstaxeringen gett något lägre area-

Hela riket

Tabell 3. Skogsmarksarealens fördelning på skogsägargrupper

Allmänna skogar	Enskilda skogar			Samtliga
	Bolagsskogar	Bondeskogar	Godsskogar[1]	
Skogsmarksareal, km²				
52 090	54 454	106 907	7 852	221 303
Skogsmarksareal, procent				
23,5	24,6	51,9		100,0

[1] Endast redovisade inom regionerna IV och V.

ler produktiv skogsmark än vid tidigare taxeringar, främst inom regionerna I och II. För hela riket är minskningen 798 800 ha eller 3,5 %.

I bilaga 1 c redovisas i en rad tabeller resultaten av skogsforskningsinstitutets beräkningar på detta område. Här införes de sammanfattande tabeller, som gäller hela landet (tab. 3 och 4).

Institutet påpekar, att de framlagda resultaten måste tolkas med försiktighet, ty bedömningen av såväl utförda huggningar som de för jämförelsevis lång period framåt föreslagna åtgärderna är behäftad med viss grad av osäkerhet.

Även om dessa synpunkter beaktas, visar beräkningarna med stor tydlighet att de beståndsvårdande huggningarna, alltså röjningar och gallringar, inom alla regioner tycks bedrivas i alltför liten omfattning. Inom röjningsskogen (huggningsklass B) är skillnaden mellan utförda och föreslagna åtgärder allra störst. I vissa fall är den föreslagna årliga röjningsytan nära 10 ggr så stor som den verkställda röjningen åren närmast före inventeringen. Genomsnittligt föreslås en 5-dubbling av röjningsarealerna, för privatskogarna dock en 6-dubbling.

I den egentliga gallringsskogen (huggningsklass C) är väl eftersläpningen ej fullt så stor, men det rör sig dock i allmänhet om en ökning av gallringsarealerna med 50—90 %. Att gallringsbehovet är starkt ackumulerat framgår särskilt tydligt av det förhållandet, att förrättningsmännen ansett det önskvärt att mer än $^3/_4$ av gallringarna inom region I och II utförs redan inom den *första hälften* av 20-årsperioden.

I fråga om föryngringshuggningarna lägger man märke till att i genomsnitt för hela riket ungefär den areal föryngringshuggits, som enligt 1956 års avverkningsberäkning borde bli föremål för sådan åtgärd. Inom de olika regionerna och ägaregrupperna är läget rätt olika. Medan föryngringshuggningarna inom region III för alla ägaregrupper avsevärt överstiger de föreslagna så är de inom region II mindre än vad som ansetts erforderligt. Inom region I och V har bolag och övriga enskilda nått upp

till önskad föryngringsareal eller överskridit densamma, medan de allmänna skogarna ligger under den föreslagna arealen.

Intressant är också att den föryngringshuggningsareal, som framkommer direkt ur åtgärdsförslagen, är så avsevärt mycket större (drygt 70 %) än den i avverkningsberäkningen upptagna. Detta tyder på att de äldre skogarna på grund av ålder, utglesning, skador m. m. är i sådant tillstånd, att de borde avvecklas i snabbare takt än vad som ur skogshushållningssynpunkt är försvarligt. Att i dessa äldre bestånd döljer sig stora brister ur skogsvårdssynpunkt synes därför troligt.

Behovet av skogsdikning

Enligt riksskogstaxeringens observationer synes fortfarande avsevärda arealer finnas, som ur biologiska synpunkter är dikningsvärda. Inom de olika regionerna är dessa arealer av ungefär samma storleksordning sedda i relation till den totala skogsmarksarealen inom regionen. Totalt anses 1 182 000 ha, varav 660 500 ha på privatskogar, vara i behov av dikning. Då de tekniska och ekonomiska möjligheterna att torrlägga objekten ej kunnat bedömas under riksskogstaxeringen får man räkna med att den verkliga dikningsvärda sumpmarksarealen är avsevärt mindre.

Tabell 4. Under de närmast föregående åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta i km²

Siffrorna inom parentes avser föreslagna åtgärder fördelade på gallring och föryngringshuggning enligt utförda avverkningsberäkningar

Åtgärd		Allmänna skogar	Enskilda skogar			Samtliga
			Bolags-skogar	Bonde-skogar	Gods-skogar[1]	
		Antal km² i medeltal per år				
Röjning	verkställd	94,9	101,8	154,0	19,8	370,5
	föreslagen	324,3	382,2	991,3	121,9	1 819,7
Gallring	verkställd	915,8	1 253,6	3 836,8	384,5	6 390,7
	föreslagen	1 450,3	2 032,4	4 795,6	510,1	8 788,4
enl. avverkningsberäkning		(1 912,5)	(2 286,9)	(5 381,2)	(566,1)	(10 146,7)
Föryngringshuggning	verkställd	515,1	422,0	907,0	77,0	1 921,1
	föreslagen	1 084,7	681,1	1 412,4	113,4	3 291,6
enl. avverkningsberäkning		(622,5)	(426,6)	(826,8)	(57,4)	(1 933,3)
Avverkning av fröträd och överståndare	verkställd	101,6	114,4	318,3	27,0	561,3
Summa	verkställd	1 627,4	1 891,8	5 216,1	508,3	9 243,6
	föreslagen	2 859,3	3 095,7	7 199,3	745,4	13 899,7
Diverse huggningar, verkställda		65,2	65,0	299,7	34,2	464,1
Stormfällning		130,4	137,9	260,6	49,4	578,3

[1] Endast redovisade inom regionerna IV och V.

Sammanfattning och analys

Här följer ett försök att sammanfatta och analysera föreliggande brister och det av institutet framlagda åtgärdsbehovet.

Kalmarksarealen eller rättare den under föryngring liggande arealen är enligt tredje riksskogstaxeringen (1953—1955) 5,7 procent av landets samlade skogsmarksareal. Det är samma procentuella andel, som vid andra riksskogstaxeringen, men i de skilda regionerna har utvecklingen varit olika. Inom de nordliga regionerna I—III har föryngringsarealen ökat, medan den i regionerna IV och V minskat. Tillgängliga siffror gör det icke möjligt att analysera förändringarna med uppdelning efter ägaregrupp.

Hur rimmar nu denna oförändrade kalmarksareal med det tidigare redovisade förhållandet, att skogsodlingsverksamheten under åren mellan andra och tredje riksskogstaxeringen varit avsevärt mindre än den som ansågs önskvärd enligt institutets åtgärdsförslag av år 1944? Först bör erinras om att taxeringarna är stickprovsundersökningar och därför behäftade med viss osäkerhet i fråga om kalmarksbestämningen. Ojämnheter vid markens klassificering och de betydande svagheter, som måste vidlåda den genom bedömning gjorda uppskattningen av åtgärdsbehovet och åtgärdernas art, ger också en viss förklaring. Vissa arealer, som 1944 beräknades vara eller komma i behov av skogsodlingsåtgärder, kan även utan sådana åtgärder ha blivit föryngrade; ibland kanske genom andra återväxtbefrämjande åtgärder såsom markberedning eller bränning, ibland genom självsådd. Stundom har resultatet varit så bra att återväxten kan godkännas men säkerligen har ofta ett glest eller luckigt plant- eller ungbestånd blivit resultatet. Man återfinner dessa bestånd bland de alltför glesa plantskogar med slutenhet 0,3—0,4, som nu föreslås till ny skogsodling eller hjälpplantering. Men stora arealer finns också i de något bättre men långt ifrån idealiska ungskogar, som redovisas med relativt låga slutenheter. Produktionen i sådana bestånd kan för många decennier framåt bli avsevärt nedsatt. Den ovan påpekade bristande överensstämmelsen mellan kalmarksarealens förändring och redovisade skogsodlingsarbeten får alltså till viss del sin förklaring i dessa förhållanden. Möjligt är också att skogsodlingsverksamheten i verkligheten varit något mera omfattande än vad statistiken visar.

En föryngringsareal av 5,7 procent synes vid första påseende ej särskilt stor. Vid självföryngring räknar man i södra och mellersta Sverige med föryngringstider på 3—5 år och i landets nordligare eller högre belägna delar 5—10 år. Detta motsvarar föryngringsarealer på ungefär lika många procent. Vid skogskultur genom sådd eller plantering är föryngringstiderna avsevärt kortare och kan vid användning av äldre plantor stundom helt bortfalla.

Att den redovisade föryngringsarealen ändock innefattar en ej obetydlig

eftersläpning i återväxtarbetet beror främst på följande förhållanden. Åtskilliga kalmarker är äldre än de ovan angivna normala föryngringstiderna utan att tillfredsställande självföryngring infunnit sig eller kulturåtgärder vidtagits. Kalmarksarealerna är mycket ojämnt fördelade på skilda fastigheter. Detta har helt naturligt ej kunnat registrerats vid riksskogstaxeringens fältarbete, men det är allmänt bekant från skogsvårdsstyrelsernas arbete, att på enskilda driftsenheter kan kalmarksarealen växla från 0 till kanske 40—50 procent. Då varje sådan enhet ur skogshushållningssynpunkt måste bedömas för sig, blir följden att alla kalmarksarealer, som överstiger det för olika lägen antagna normalvärdet, måste betraktas som en icke normal kalyta. Tillsammans med de ovan nämnda onormalt gamla kalmarkerna representerar de den egentliga eftersläpningen på detta område.

En måhända ännu större brist på återväxtområdet utgör de tidigare nämnda glesa plantskogarna, både de som medtagits i skogsforskningsinstitutets åtgärdsplan och en del andra med något bättre slutenhet.

I fråga om den för beståndens framtida utveckling så avgörande plant- och ungskogsvården synes det av institutets beräkningar uppenbart, att stora ackumulerade röjningsbehov föreligger överallt i landet, trots att intresset för sådana arbeten under senare år varit i starkt stigande.

Detsamma gäller i stort sett även gallringshuggningarna i de egentliga gallringsbestånden. Inom denna sektor är dock eftersläpningen ganska varierande i olika landsändar. Enligt den länsvisa redovisningen av andra riksskogstaxeringen från 1950—1955 finns det län, vars årliga gallringsareal nära överensstämmer med riksskogstaxeringens åtgärdsförslag. Å andra sidan är eftersläpningen i gallringshänseende synnerligen markant i andra län, icke minst i Norrland. Här bör även erinras om att det beträffande de något äldre gallringsskogarna vid sidan av bristande eller alltför svag gallring finns ett annat problem nämligen allt för starka och på annat sätt felaktiga huggningar. Resultatet blir nedsatt produktion, markförvildning och stundom för tidig sluthuggning av bestånden. Bristen framkommer främst i huggningsklasserna C och D i form av bestånd av uppenbart för låg slutenhet. Liksom en ganska normal kalmarksprocent kan framkomma genom medeltalsuträkning mellan skogar utan kalmarker och sådana med onormalt stora kalmarker, så kan acceptabla värden på virkesförråd per hektar i olika åldersklasser, sådana man finner dem i riksskogstaxeringens resultat för vissa områden, framkomma genom beräkningsmässig sammanslagning av ogallrade, överbestockade bestånd och för hårt huggna, underbestockade bestånd. De delar av huggningsklass D, som ur skogsvårdssynpunkt borde föryngringshuggas men som av skogshushållningsskäl måste överhållas ytterligare någon tid, torde till ej ringa del bestå av sådana olämpligt utglesnade bestånd.

De till huggningsklass E förda tras-, rest- och slyskogarna är självfallet en utpräglad minusfaktor i skogsproduktionen.

De försumpade skogsmarkerna och myrarna utgör fortfarande i vissa landsändar en produktionsreserv av rätt stor betydelse.

Skogsforskningsinstitutets åtgärdsförslag bör enligt vår mening tillsvidare i stora drag kunna tjäna som vägledning för skogsvårdsarbetet. När det gäller *återväxtåtgärderna* har institutet utgått från att återhämta eftersläpningen på en 20-årsperiod. Emellertid beräknas ett växlande antal årshyggen (2—5) stå kvar obehandlade vid periodens slut. Detta innebär att fortfarande ungefär 5 procent av skogsmarksarealen skulle ligga under föryngring vid periodens slut. Man får dock utgå ifrån att föryngringsarealen då är mera jämnt fördelad på olika fastigheter. Den föreslagna 20-årsperioden kan vi för vår del acceptera som arbetshypotes, ehuru vi är medvetna om det önskvärda i att om möjligt snabbare få återväxtarbetena i balans. Inom vissa delar av landet torde så också komma att ske, om frö- och plantförsörjningsfrågorna löses.

I fråga om återväxtarbetenas omfattning har institutet ej räknat med att självsådd eller andra mindre krävande föryngringsmetoder skulle kunna utnyttjas på den befintliga kalmarksarealen. Detta synes oss vara en rätt pessimistisk bedömning, men å andra sidan förefaller det ej nödvändigt att lämna så stor del av den nytillkommande föryngringsytan utan behandling under perioden, som institutet antagit. De jämkningar av programmet, som vi skulle vilja göra med anledning härav, kan måhända uppväga varandra så att skogsodlingsbehovet ej förändras. Det föreslagna behovet av hyggesrensningsåtgärder förefaller vara något underskattat vid jämförelse med de f. n. årligen verkställda hyggesrensningarna. Det är dock icke utan vidare klart, att en sådan jämförelse kan göras utan vederbörligt hänsynstagande till alla övriga skiljaktigheter mellan en beräkning för framtiden och en tillämpad praxis.

I fråga om den lämpliga och troliga fördelningen mellan olika föryngringsmetoder måste vi fästa avseende vid länsjägmästarnas uttalanden. Vi kommer därför att bl. a. i sammanhang med att frö- och plantförsörjningen diskuteras utgå ifrån att skogskulturer trots de ökade kostnaderna kommer att under den närmaste tiden utnyttjas i något större utsträckning än vad institutet beräknat och likaledes att de ej kommer att i större grad förändras med avseende på den fördelning mellan plantering och sådd, som f. n. är vanlig i olika trakter.

Med dessa jämkningar anser vi att skogsforskningsinstitutets åtgärdsförslag bör tjäna som program för återväxtarbetena under 20-årsperioden.

När det gäller de *beståndsvårdande åtgärderna,* ansluter vi oss helt till institutets bedömning, som innebär en mycket stark intensifiering av röjningsarbetena, särskilt de tidigt insatta. Även övriga gallringshuggningar borde utföras i ungefär den omfattning institutets beräkningar visar. I fråga om de s. k. första gallringarna, vid vilka utfallet till stor del består av virke under normal massavedsdimension, ävensom när det gäller gallring i

björkbestånd, är vi emellertid medvetna om att man knappast kan — även med intensiv propaganda — få sådana huggningar utförda i önskvärd omfattning inom områden, där avsättningen för klenvirke är dålig. Intensifiering av de tidiga gallringarna är lika mycket ett avsättningsproblem som en skogsvårdsfråga. I viss mån gäller detsamma gallringar i unga tallskogar inom trakter med osäker avsättning för sulfatved.

Den föreslagna ökningen av gallringshuggningarna innebär, att inom de flesta länen en större areal årligen bör bli föremål för gallring. Huruvida uttaget av gallringsvirke därigenom kommer att öka i samma proportion som gallringsarealen är mera ovisst.

I fråga om *dikningsverksamheten* har institutet ej framlagt någon tidsplan. Vi finner det ej heller nödvändigt att på den punkten uttala oss för någon viss takt i torrläggningsarbetenas framskridande. Under senare år har skogsmarkernas vattenförsörjningsproblem kommit att diskuteras utifrån delvis andra synpunkter än tidigare. Frågan om torrläggningsföretagens eventuella skadliga biverkningar för omgivande fastmarker har kommit under debatt. Det synes under sådana förhållanden bäst, att icke forcera torrläggningen av de kvarvarande sumpmarkerna på våra skogar utan koncentrera dikningsingreppen på de fall, där man säkert kan bedöma, att fördelarna klart överväger. Skogsutdikningen synes ej heller — annat än lokalt — tillhöra de mest angelägna skogsförbättringsarbetena, så länge stora brister kan konstateras i fråga om vården av de produktiva skogsmarkerna och deras bestånd. Icke minst torde på de redan torrlagda sumpmarkerna finnas mycket omfattande arbetsuppgifter i form av eftersatta röjningar och gallringar.

Av det anförda framgår, att man bör söka upphämta eftersläpningen i avseende på återväxtarbeten inom 20 år och att starkt intensifierade ungskogsröjningar, på vissa håll innebärande en flerdubbling av de årliga röjningsarealerna, bör igångsättas snarast möjligt för att därigenom minska produktionen av lågvärdigt klenvirke och öka skogsproduktionens lönsamhet. Inom större delen av landet gäller att även den årliga gallringsarealen bör ökas och att större arealer årligen bör föryngras ej minst genom avveckling av restskogar och övermogna bestånd. Ökade gallringar och föryngringshuggningar betyder större avverkningskvantiteter. Förutsättningen för genomförande av programmet i denna del är därför ökade avsättningsmöjligheter genom stegrad inhemsk förbrukning och export och därav föranledd utbyggnad av skogsindustrin. Inom vissa delar av landet krävs dessutom en utbyggnad av skogsbilvägnätet om de ur skogsvårdssynpunkt önskvärda huggningarna skall kunna ske med skäligt ekonomiskt netto.

Inför de ökade insatser på skogsvårdens område, som sålunda har visat sig önskvärda, frågar man sig måhända, om det är möjligt att med stöd av skogsvårdslagen genomdriva dessa åtgärder på de under lagen lydande

skogarna. Det bör då erinras om att skogsvårdslagen av naturliga skäl endast anger de minimikrav, som samhället ställer på skogsägaren. Medan lagen i fråga om återväxtarbetena framtvingar aktivitet från skogsägarens sida, är den, när det gäller avverkningar närmast av prohibitiv karaktär. Den förhindrar olämpliga huggningar t. ex. förtidiga föryngringshuggningar, olämpliga gallringar eller för stora virkesuttag, men den föreskriver ej att behövliga gallringar skall utföras. De enda huggningsingrepp, som kan framtvingas, är vissa åtgärder i sådana bestånd, som karaktäriseras av otillfredsställande skogstillstånd.

Det är ej osannolikt, att en del av de brister på återväxtområdet, som ovan påvisats, faller inom skogsvårdslagens minimiram och att deras botande kan framtvingas med stöd av densamma. Gällande skogsvårdslag har ännu ej tillämpats så lång tid och skogsvårdsstyrelsernas personella och ekonomiska resurser har ej medgivit, att alla frågor av denna art kunnat bevakas. Ej minst har bristen på skogsodlingsmaterial verkat fördröjande på återväxtarbetena.

Emellertid är det uppenbart, att det framlagda åtgärdsprogrammet siktar ett bra stycke längre än att uppfylla skogsvårdslagens krav. Å andra sidan är det ej frågan om några mer eller mindre verklighetsfrämmande planer på överlag idealiskt skötta skogar. Så omfattande är icke programmet. Vad som åsyftas är en lyftning på bred front av skogsvården upp till en nivå, vilken närmar sig den, som f. n. tillämpas på välskötta skogar.

Ett sådant mål bör enligt vår mening vara uppnåeligt inom överskådlig tid, om samhällets och de enskilda skogsägarnas krafter inriktas därpå. Det finns därför ej skäl att begränsa det uppställda målet, utan det framlagda programmet bör få utgöra riktpunkt för strävandena. I den mån samhällets gemensamma resurser måste tas i anspråk för att målet skall kunna uppnås, bör dessa synpunkter vara vägledande.

Här behöver knappast närmare utvecklas det allmänt kända förhållandet, att Sverige av naturen begåvats med förutsättningar för en högklassig skogsproduktion och att landet för sin försörjning är i hög grad beroende av skogsbruket och på detta grundad skogsindustri. Det bör då också vara naturligt att inom givna betingelser och med de begränsningar, som bl. a. hänsyn till landskapets vård kräver, söka utnyttja våra skogsmarker så långt det är ekonomiskt lämpligt. Skogsforskningens och den praktiska erfarenhetens framsteg bör föras ut på bredast möjliga bas, skogsnäringen tillgodo. Att så sker, härför bär de enskilda skogsägarna och det allmänna gemensamt ansvar. De förslag, som framläggs i detta betänkande, syftar till att underlätta för dem att fylla sina maktpåliggande uppgifter till skogsnäringens båtnad och därmed hela landets bästa.

KAPITEL 3

Allmänna synpunkter på skogsvårdsarbetets organisation

I ett samhälle sådant som det svenska karakteriseras nästan all näringsutövning av en växelverkan mellan insatser från enskilda företagare, företagarnas samarbetsorgan och det allmännas organ. Skogsbruket utgör i det avseendet intet undantag. Även om våra förslag beträffande åtgärder till främjande av en god skogsvård av naturliga skäl väsentligen kommer att avse det allmännas insatser, synes det dock lämpligt att inledningsvis göra ett försök till analys av arbetsfördelningen mellan de nämnda intressenterna.

Det privatägda skogsbruket[1] sammansättes av brukningsenheter med de mest växlande storleksförhållanden och förutsättningar i övrigt. Vid 1951 års jordbruksräkning framkom, att omkring 240 000 fastigheter omfattande nära 9 miljoner ha skogsmark ägs av enskilda personer och brukas såsom kombinerade jordbruk och skogsbruk. Härtill kommer ca 48 000 privatägda skogsfastigheter om 2,5 milj. ha, som antingen helt saknar jordbruk, har en åkerareal mindre än 0,26 ha eller tillhör fastigheter vars jordbruk är utarrenderade. Medelarealen skog på de kombinerade brukningsenheterna är något under 40 ha och på övriga drygt 50 ha. Inom skilda landsdelar är fastighetsbeståndets sammansättning rätt växlande. Så är t. ex. medelarealen skog per brukningsenhet inom region I (Övre Norrland) 62 ha, region II (Mellersta Norrland) 64 ha, region III (Nedre Norrland och Dalarna) 41 ha, region IV (Mellansverige och Småland) 33 ha och inom region V (Södra och västra kustlänen) 21 ha. Även om justering göres för skillnad i produktionsförmåga inom olika delar av landet, är den genomsnittliga skogstillgången per brukningsenhet något större i de nordliga landsdelarna. Ett annat intressant förhållande är att arealen skog, som ej drives i kombination med jordbruk, är förhållandevis minst i regionerna I och V, alltså den nordligaste och den sydligaste, och omfattar där 11—15 % av den sammanlagda privatskogen. Inom övriga regioner har ej mindre än 25—28 % av den privatägda skogen denna karaktär.

Den pågående rationaliseringen medför, att antalet brukningsenheter inom jordbruk och skogsbruk varje år minskas. F. n. är minskningen av storleksordningen 5 000 st enheter per år, varvid även jordbruk utan skog

[1] Med privatägda skogsbruk eller privatskogar förstås här vad som i den officiella statistiken betecknas »övriga enskilda skogar», d. v. s. enskilda skogar exkl. aktiebolagens.

medräknats. Siffror, som möjliggör en framräkning av de i tabell 5 redovisade uppgifterna ur 1951 års jordbruksräkning till dagens läge, kan ej erhållas. Helt allmänt gäller dock, att genom rationaliseringen minskas antalet brukningsenheter under 15 ha åker (i vissa län under 10 ha åker) medan en ökning av antalet medelstora brukningsenheter äger rum. Man har därför anledning räkna med att även antalet av de minsta skogsfastigheterna minskas och att medelarealen skog per fastighet ökar något.

Bortåt 100 000 st privatägda skogliga brukningsenheter — motsvarande $^1/_3$ av totala antalet men endast 4,5 % av arealen — är som synes mindre än 10 ha. Arealmässigt betyder storleksgrupperna 25—50, 50—100 och 100—200 ha mest med omkring 60 % av hela arealen. I arealgrupperna över 200 ha återfinns 2,3 % av antalet fastigheter, men ej mindre än ca $^1/_4$ av skogsarealen. Denna grupp består av den något obestämda kategorin godsskogar men även andra större skogsfastigheter, som ej har godskaraktär.

Det är givet, att förutsättningarna för skogsägarens egna insatser i skogsbruket måste växla mycket bl. a. med hänsyn till dessa storleksvariationer. På de mindre privatskogarna är det naturligt att ägaren ensam eller med hjälp av familjemedlemmar utför det mesta arbetet i skogen. Ju större skogen eller det kombinerade företaget jordbruk-skogsbruk är, desto mera blir ägaren ledare och förvaltare, medan arbetet till allt större del utförs av anställda. På de största egendomarna har han ofta till sin hjälp förmän, skogvaktare eller t. o. m. särskild skogsförvaltare eller en kombinerad jordbruks-skogsförvaltare. Ägaren är då mera klart företagsledare eller stundom enbart ägare av företaget.

Men det finns även en annan skiljelinje. Medan flertalet skogsägare bebor och brukar sina fastigheter och för sin försörjning är beroende av sin skog, finns det ett ej så litet antal ägare, representerad inom alla storleksgrupper, som huvudsakligen sysslar med annan verksamhet och för vilka skogsbruket endast är en bisyssla eller en bland flera verksamhetsgrenar. Många bebor ej ens sin fastighet. Möjligheterna att kontinuerligt och i detalj följa skogsbruket kan för sådana skogsägare vara mindre goda.

En ökad självverksamhet inom privatskogsbruket, om vars betydelse några delade meningar ej synes råda, och som också finns upptagen såsom mål i direktiven för vår utredning, kan inte ges ett entydigt innehåll för de skiftande ägarekategorierna inom nämnda skogsbruk. När det gäller de mindre och medelstora skogarna är det naturligt, att självverksamheten tar sig uttryck i ägarens och hans husfolks personliga arbete i skogen. Många gånger gäller det därvid främst att överväga en omdisposition av arbetsinsatsen mellan olika grenar av verksamheten på egendomen. Av naturliga skäl har jordbruket av gammalt haft prioritetsrätt till arbetskraften. Med skogsbrukets ökade betydelse för gårdarnas ekonomi, bör följa en omprövning, inom ramen för tillgängliga resurser, av förhållandet

Tabell 5. Privatägda skogsbruk

Hela

Storleksgrupper efter åkerarealen	Antal brukningsdelar och areal skogsmark							
	—10 ha		10—25 ha		25—50 ha		50—100 ha	
	Antal	1 000 ha	Antal	1 000 ha	Antal	1 000 ha	Antal	1 000 ha
Utmark[1].....	11 000	75	11 000	195	8 200	309	5 700	432
Lägenheter[2]...	4 000	20	2 000	31	1 100	40	500	43
0,26—2 ha....	23 963	103	7 733	128	3 719	135	2 157	151
2—10 ha.....	42 796	229	39 334	687	30 807	1 122	16 803	1 185
10—50 ha.....	14 546	77	15 706	276	13 858	508	8 801	621
50 ha.....	455	2	501	9	638	25	881	65
Summa	96 760	507	76 274	1 326	58 322	2 138	34 842	2 498
I procent	33,6	4,5	26,5	11,6	20,2	18,9	12,1	22,1

[1] Brukningsdelar utan jordbruk eller med utarrenderade jordbruk.
[2] » med mindre än 0,26 ha åker.
[1] och [2] Uppgifterna om antalet brukningsdelar är beräknade med ledning av arealuppgifterna.

mellan jordbruket och skogsbruket i fråga om arbetsinsats och även kapitalinsats. En sådan omprövning torde ännu ej ha ägt rum på alla fastigheter.

Ju större en egendoms skogsproduktion är desto mindre betydelse relativt sett får skogsägarens personliga arbetsinsats vid skogsarbetenas direkta utförande. Men i princip gäller även här, att ägaren bör se till, att tillräcklig arbetskraft och tillräckligt med kapital dirigeras till skogsbruket, så att skogarnas produktionsförmåga tillfredsställande utnyttjas. Detsamma gäller skogsbruk vars ägare har annan verksamhet som huvudsyssla och även de stora skogsarealer, som ägs kollektivt och alltså helt förvaltas av anställd personal t. ex. skogar tillhöriga aktiebolagen och kommuner av olika slag.

Man kommer då fram till att de krav, som alltjämt kan och bör ställas på ägarna och förvaltarna av enskilda skogar oberoende av storlek och förutsättningar, är att de känner sitt ansvar för att de produktiva krafter, som genom äganderätten till skogarna står till deras förfogande, utnyttjas på bästa sätt. Därjämte måste krävas förmåga till självständiga initiativ, när det gäller behövliga insatser på skogsvårdens område, så att inte arbetena för skogskapitalets vidmakthållande och förkovran till väsentlig del skall behöva vara beroende av skogsvårdsorganens påstötningar och ingripanden. Ägarnas ansvar för skogarnas rätta utnyttjande kan inte begränsas till den rent skogliga sidan av saken. Det måste omfatta även en känsla av ansvar för den arbetskraft, som är knuten eller behöver knytas till skogsbruket. Sådana krav måste uppfyllas på säkerhet och kontinuitet i anställ-

(enligt 1951 års jordbruksräkning)

riket

fördelade på storleksgrupper efter skogsmarksarealen									
100—200 ha		200—400 ha		400— ha		Summa		Procent	
Antal	1 000 ha	Antal	1 000 ha	Antal	1 000 ha	Antal	1 000 ha	av antalet	av arealen
2 900	441	1 200	346	800	579	40 800	2 377	14,2	21,0
175	27	25	7	5	2	7 800	170	2,7	1,5
1 068	148	313	85	67	41	39 020	791	13,5	7,0
6 874	945	2 098	565	455	271	139 167	5 004	48,3	44,2
3 371	455	852	228	229	152	57 363	2 317	19,9	20,5
728	104	401	114	337	340	3 941	659	1,4	5,8
15 141	2 120	4 864	1 345	1 893	1 384	288 091	11 318		
5,3	18,8	1,7	11,9	0,6	12,2	100	100	100	100

ningen samt på anställnings-, arbets- och levnadsvillkor i övrigt, som är jämförbara med andra arbetaregruppers.

Som tidigare antytts är det först under senare decennier, som skogsbrukets stora betydelse för jordbruksfastigheterna blivit fullt klar. Intresset och förståelsen för skogsvården är visserligen i stigande och självverksamheten ökar på många håll, men ännu återstår mycket att göra innan skogsägarna allmänt kommit till insikt om vad det nya läget kräver i fråga om insatser i skogsbruket. Undervisning och upplysning i ökad utsträckning måste här till. Skogsägareföreningarna har under senare år startat en mera aktiv verksamhet på skogsvårdens område. Arbetsfältet är emellertid så stort att några omfattande resultat av detsamma ännu ej kan redovisas.

Det är viktigt att de åtgärder, som det allmänna och skogsägarnas organisationer vidtar för att hjälpa skogsägarna, ej uppluckrar dessas känsla av ansvar eller minskar deras initiativkraft och aktivitet på skogsvårdens område utan tvärtom stärker dem i dessa avseenden. Om så sker, ökar självverksamheten, även om utvecklingen stundom skulle leda till att en stigande andel av de direkta skogsarbetena kommer att utföras av skogsägarnas organisationer eller av privata entreprenörer. En sådan utveckling kan nämligen tänkas inom vissa trakter, där rationaliseringen av jordbruket minskar arbetskrafttillgången, och den kvarvarande personalen blir strängt upptagen av jordbruket och djurskötseln. Den motiveras också av önskemålet att till rimliga kostnader kunna även i privatskogsbruket utnyttja maskiner för skogsvårds- och avverkningsarbeten.

I det föregående har redan antytts, att många förhållanden försvårar genomförandet av en god skogsvård och skogsproduktion utan samverkan mellan skogsägarna. De senare årens utveckling inom många områden, som påverkar skogsbruket, har också gjort det mer och mer klart, att man på många av de mindre—medelstora skogsfastigheterna ej alltid kan var för sig lösa alla arbetsuppgifter inom ett rationellt skogsbruk. Några exempel må anföras.

I de fall då erforderliga skogsvårds- och avverkningsarbeten m. m. ej medhinns av skogsägaren och övrig till jordbruket knuten arbetskraft blir det nödvändigt med tillskott av yrkesskicklig skogsarbetskraft. Endast på en större skogsegendom kan detta ordnas genom heltidsanställning av skogsarbetare. För övriga fastigheter är det naturligt att i samverkan med andra anställa en eller flera skogsarbetare och bereda dem kontinuerligt arbete på skogar tillhörande de samarbetande skogsägarna samt att där så erfordras ordna deras bostadsfråga. Även andra åtgärder för arbetskraftens rätta utnyttjande kan underlättas genom samverkan, t. ex. organiserat arbetsbyte och uppsättande av särskilda arbetslag för vissa skogsarbeten.

Dagens skogsbruk kräver tillgång till maskiner och andra tekniska hjälpmedel av olika slag för skogsvård, vägarbeten, avverkningar och andra arbeten. En hel del av dessa är så dyra eller används så kort tid på varje fastighet, att det ej är befogat att varje enskild skogsägare skaffar sig dem. Om de kan komma till användning på ett flertal skogar, kan anskaffningen däremot bli lönande.

Ofta är skogsskiftena så små eller olämpligt arronderade att avverknings- och skogsvårdsarbeten måste utföras samtidigt på flera närliggande skiften tillhöriga olika ägare, om kostnaderna ej skall bli oproportionerligt stora. Detta förhållande accentueras ytterligare, om skogsskiftena ligger långt från bygd och väg. Den i dessa fall nödvändiga samverkan kan tänkas ordnad från fall till fall, men torde underlättas av mera fast organiserade sammanslutningar. Detsamma gäller anordnande av transportleder, t. ex. bilvägar och traktorvägar, och gemensamma upplagsplatser, som möjliggör en bättre virkesvård.

På ett område blev behovet av samgående särskilt framträdande redan för lång tid sedan, nämligen i fråga om avsättningen av virket från de hundratusentals skogsfastigheterna. Från trettiotalets början har skogsägareföreningarna åtagit sig denna uppgift för sina medlemmar.

Det lär knappast kunna undvikas, att en ökad samverkan av här skisserat slag kan komma att liksom i varje form av ekonomiskt samarbete i någon mån inskränka den enskilde ägarens självständighet som egen företagare. Det synes oss emellertid vara synnerligen viktigt att man vid planläggning och genomförande av sammanslutningar för samverkan strävar efter samarbetsformer, som lämnar största möjliga utrymme för skogsägarnas personliga aktivitet både vid företagsledningen och vid skogsarbe-

tenas direkta utförande. Målet kan uttryckas så: samverkan som komplement till självverksamhet. Å andra sidan torde det finnas fall, där en mera djupgående samverkan behövs för att kompensera nackdelarna av mycket ogynnsamma förhållanden, t. ex. stark parcellering av skogsmarken, dåliga transportförhållanden, arbetskraftsbrist. Om något väsentligt kan vinnas för skogsproduktionen genom en sådan samverkan, så torde den böra komma till stånd även om de enskildas självverksamhet därigenom i något högre grad inskränkes.

Det är naturligt att skogsägarnas sammanslutningar — därest de får en viss storlek — kommer att anställa fullt kompetenta arbetsledare, i regel med skogsskoleutbildning. Så har skett vid de skogsbruksområden, som bildats inom skogsägareföreningarnas ram. I sådana fall torde de anställda skogstjänstemännen komma att biträda skogsägarna ej blott med samordning av avverkningar och skogsvårdsarbeten samt anskaffning av arbetskraft och maskiner utan även med planläggningsverksamhet och rådgivning på skogsvårdens område. Vi avser härmed stämpling eller annan anvisning för avverkning, planläggning och ledning av återväxtarbeten, plantröjning och annan tidig ungskogsvård, planläggning av vissa skogsdiknings- och skogsvägbyggnadsföretag, allmän rådgivning om skogens vård samt upprättande av skogsbruksplaner. På grund av skogsvårdsstyrelsernas allmänna ställning i skogsvårdsfrågor är det önskvärt, att intim kontakt hålles mellan sammanslutningarna och skogsvårdsstyrelserna i vad avser skogsvårdens allmänna inriktning. Särskilt viktigt synes det därvid vara, att verksamheten med planläggningen av skogsvårdsarbetet å delägarnas skogar t. ex. genom upprättande av driftsplaner läggs upp och genomföres i samarbete med skogsvårdsstyrelserna. Det önskvärda samarbetet borde även kunna främjas genom att skogsvårdsstyrelsen konsulteras om de allmänna principerna för skogsvårdens bedrivande inom det aktuella området samt genom skogsdagar och annan upplysningsverksamhet ordnad i samverkan mellan styrelsen och sammanslutningarna. Vi utgår från att de senare vill åtaga sig att lämna uppgifter om sin verksamhet, så att styrelserna kontinuerligt hålles à jour med hur skogsvårdsarbetena fortskrider, varigenom styrelsernas tillsyningsverksamhet skulle underlättas.

Det återstår att i korta drag belysa principerna för det allmännas insatser, när det gäller en förbättrad skogsvård på enskilda skogar. Som allmän huvudregel torde böra gälla, att staten bör sträva efter att underlätta för de enskilda skogsägarna och deras sammanslutningar att bedriva ett skogsbruk, som effektivt tillvaratar skogsmarkernas produktionsmöjligheter och samtidigt fyller rimliga krav med avseende på de i skogsbruket anställdas arbetsvillkor. De statliga åtgärderna, d. v .s. skogspolitiken, synes i sådant syfte främst böra inriktas på följande nämligen:

1. *att* genom skogslagstiftning ange samhällets minimikrav på skogsvårdens effektivitet,

2. *att* genom lagstiftning och andra åtgärder på fastighetsbildningens område underlätta en ur skogsbrukets synpunkt förnuftig utformning av brukningsenheterna,
3. *att* genom den allmänna ekonomiska politiken underlätta ett ändamålsenligt skogsbruk,
4. *att* främja den skogliga forskningen och kännedomen om skogstillgångarna och det skogliga tillståndet,
5. *att* tillse att goda och tillräckliga utbildningsmöjligheter finnes för alla grupper av i skogsbruket verksamma,
6. *att* stimulera och där särskilda skäl föreligger direkt eller indirekt understödja skogsvårdsarbetena på enskildas skogar, däri inbegripet åtgärder för att förebygga och bekämpa skador å skogen,
7. *att* främja sådan frivillig samverkan mellan skogsägarna, som i ändamålsenliga former söker effektivisera privatskogsbruket
8. *samt att* upprätthålla allmänna skogliga organ — skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna — som förverkligar det allmännas skogspolitiska intentioner och därvid särskilt fungerar såsom undervisande och rådgivande organ och biträder skogsägarna med lösandet av sådana arbetsuppgifter, som de ej kan lösa själva eller i samverkan.

Av ovanstående samhälleliga uppgifter på det skogliga området har vi haft anledning att mera ingående beröra punkterna 5—8 och i någon mån punkt 2. Dessa frågor kommer att behandlas under olika avsnitt av den följande framställningen.

KAPITEL 4

Behovet av en förbättrad arrondering av skogsfastigheterna

Den nuvarande fastighetsindelningen har till stor del kommit till under tider, då jordbrukets och skogsbrukets förutsättningar var helt andra än nu. Många fastighetsbildningar, som sedda ur vår tids synvinkel förefaller i högsta grad irrationella, får sin förklaring av äldre tiders driftsförhållanden.

De största bristerna ifråga om skogsskiftenas arrondering företer Dalarna och Norrland, men lokalt finns problemet i nästan alla delar av landet. På begäran av 1954 års fastighetsbildningskommitté har lantmäteristyrelsen undersökt huru stora områden, som anses vara i behov av omarrondering för att kunna drivas rationellt. Överlantmätarna har vid materialets insamlande samrått bl. a. med lantbruksnämnderna och skogsvårdsstyrelserna. Därvid har framkommit att det nu aktuella regleringsbehovet omfattar 118 000 brukningsenheter med en areal av 5,5 milj. ha, därav ca 5 milj. ha skogsmark. 3,6 milj. ha, därav över 3 milj. ha skogsmark, bedöms vara i trängande behov av reglering. De största arealerna finns i Nordsverige. Mer än 80 % av den areal, som angivits vara i behov av reglering, ligger inom Värmland, Dalarna och Norrland. Även om icke varje fastighet inom de i beräkningarna medtagna områdena är uppenbart illa arronderad måste det dock vara en mycket avsevärd del av landets skogsmark, som redan i fastigheternas utformning har bristfälliga förutsättningar för en ändamålsenlig drift. Undersökningen avser all mark oberoende av ägare. Man vågar emellertid ganska bestämt göra det antagandet, att den övervägande delen av de redovisade fastigheterna och arealerna tillhör privatskogsbruket.

Genom de upprepade hemmansklyvningar, som under lång tid parcellerat det privatägda skogsbruket, har arronderingsförhållandena fortlöpande försämrats. Bristerna yppar sig i att de särskilda skogsskiftena är allt för små och/eller har en ur brukningssynpunkt olämplig utformning. Ofta är de dessutom belägna långt från varandra. Att skogsskiftena är för små beror ej blott på fastighetsdelningar utan även på att fastigheten redan vid sin tillkomst kan ha fått sitt ägoinnehav fördelat på flera skiften t. ex. hemskog, fäbodskog, utskog. Vid den övergång till större brukningsenheter, som nu överallt fortgår genom sammanköp av flera mindre brukningsenheter, kan olägenheten av för små skiften mera sällan upphävas utan att

samtidigt mer eller mindre komplicerade ägoutbyten sker, emedan brukningsenheter, som är möjliga att sammanköpa, långtifrån alltid har sina skogsskiften bredvid varandra.

Den andra och många gånger allvarligaste olägenheten är emellertid den olämpliga skiftesutformningen och skiftesläggningen. Långsmala, stundom endast något 10-tal meter breda skiften sträcker sig kilometervis som smala band oftast från vattensystemen mot vattendelaren. Vid de tidigare storskiftena och laga skiftena utlades skogsmarken på detta sätt för att de olika skogsägarna skulle få i möjligaste mån likvärdiga skiften med avseende bl. a. på avstånd till flottled — då den enda leveransplatsen för virke — samt skogsmarkens och skogens beskaffenhet. Icke sällan har genom fortsatt klyvning på längden av sådana skiften uppstått närmast abderitiska förhållanden med skiften så smala och oformliga, att rationell skogsvård och avverkning omöjliggöres.

Genom undersökningar vet man, att kostnaden per arealenhet för olika skogsvårdsarbeten stiger kraftigt med minskad behandlingsareal. De alltför smala skiftena omöjliggör dessutom upptagandet av biologiskt riktigt utformade föryngringsytor. Kantverkan från skogsbeståndet på angränsande skiften kan försvåra eller omöjliggöra uppdragandet av ett nytt bestånd på de smala hyggen, som blir följden av denna skiftesutformning. Sådana i Nordsverige nödvändiga skogsvårdsarbeten som hyggesbränning kan icke utföras på vart enskilt skifte. Överhuvudtaget blir beroendet av förhållandena på grannfastigheterna så stort, att en med hänsyn till förutsättningarna på det enskilda skiftet god skogsvård ej kan genomföras. Intresset för att bedriva en intensiv skogsvård sjunker om driftsförhållandena är uppenbart olämpliga, så att arbetena blir svåra att rent tekniskt genomföra och dessutom oproportionerligt dyra. Ett väl arronderat skifte med möjlighet till biologiskt, tekniskt och ekonomiskt ändamålsenlig inriktning av driften stimulerar intresset och ger ökade garantier för att arbetena verkligen blir utförda.

Ifråga om avverkningsarbetena gäller också att kostnaderna, särskilt för transporterna, blir oproportionerligt stora vid olämpligt utformade skiften. Även i detta avseende blir beroendet av samarbete med grannfastigheterna för att därigenom nedbringa t. ex. basvägs- och kojkostnader mycket stort. På de mycket smala skiftena måste vid avverkning en stor del av träden fällas in på grannskiftena och där upparbetas. Utsläpningen av virket måste till avsevärd del ske över främmande mark, allt förhållanden som med hänsyn till oundvikliga fällnings- och körningsskador kan verka irriterande.

Inom stora delar av landet är alltså otvivelaktigt den olämpliga arronderingen av skogsfastigheterna ett av de allvarligaste hindren för genomförande av en förbättrad skogsvård och överhuvudtaget ett ekonomiskt skogsbruk. En fortsatt storleksrationalisering och en genom byten, om-

skiften eller på annat sätt förbättrad skiftesutformning och skiftesförläggning framstår därför som en synnerligen brännande fråga för skogsbruket. Under en övergångstid kan det samarbete mellan skogsägarna, som behandlas i kap. 6, i viss mån mildra de mest påtagliga olägenheterna, men det kan icke ersätta den nödvändiga omarronderingen och bör ej heller få hindra eller uppskjuta densamma.

Vi är på det klara med att denna omreglering väsentligen måste ske genom laga förrättningar enligt jorddelningslagen. Det kan icke anses ligga inom ramen för vår utredning att framlägga förslag hur dessa problem bör lösas. Det gäller här fastighetsregleringsfrågor, som torde bli behandlade av 1954 års fastighetsbildningskommitté. Vi har endast velat framhålla hur angeläget det ur skoglig synpunkt är att frågan med det snaraste blir behandlad. Det synes oss viktigt, att skogsvårdsstyrelser och skogsägareföreningar ägnar sig åt att upplysa skogsägarna inom berörda områden om fördelarna av en förbättrad fastighetsindelning och om de vägar, som står till buds för att i ett aktuellt fall få en sådan till stånd. Sedan fastighetsbildningskommitténs arbete lett till nya och smidigare regleringsinstitut, kan en sådan upplysningsverksamhet bli av särskilt stor betydelse för att markägarna så snart som möjligt skall komma att dra nytta därav. I den mån behov uppkommer bör skogsvårdsstyrelserna också genom samråd och direkt biträde stöda lantmäteriorganisationen och lantbruksnämnderna i regleringsarbetet.

Eftersom den nuvarande olämpliga fastighetsbildningen kommit till med stöd av den vid olika tidpunkter gällande skifteslagstiftningen och genom det allmännas organ, synes det rimligt att den önskvärda regleringen kan ske utan att skogsägarna betungas med alltför stora kostnader. Härför erfordras jämkningar i skattelagstiftningen — vissa begränsade förslag i den riktningen har redan framlagts av 1950 års skattelagsakkunniga — och stämpelförordningen samt lämpligt utformade ersättningsgrunder vid de lantmäteriförrättningar, som föranledes av arronderingsfrågornas lösning.

Åberopande det anförda hemställer vi att 1954 års fastighetsbildningskommitté måtte anmodas att snarast möjligt framlägga förslag rörande lämpliga åtgärder för att skapa förutsättningar för en snabb och effektiv omarrondering inom områden med starkt parcellerade eller på annat sätt illa arronderade fastigheter samt att erforderliga jämkningar i skattelagstiftning och stämpelförordningen utredes.

KAPITEL 5

Åtgärder för att öka skogsägarnas självverksamhet

Under utredningsarbetets gång har vi ingående diskuterat och vid studieresor gjort oss underkunniga om på vilket sätt den önskvärda ansvarskänslan och aktiviteten hos skogsägarna bäst skulle kunna stimuleras. Några helt nya medel har därvid ej framkommit. De former, som behandlas här nedan, har alla i viss utsträckning redan tillämpats (den obligatoriska skogskulturavgiften dock icke i vårt land) och vid utredningen har det därför främst gällt att avväga vilka former, som särskilt bör bli föremål för det allmännas stöd.

Vi håller före att det viktigaste hjälpmedlet att nå den som mål uppsatta självverksamheten är en på bred front insatt *skoglig yrkesutbildning.*

Om skogsägaren saknar kännedom om vad som behöver göras i skogen, uppstår nämligen knappast något djupare intresse för skogsvården eller någon aktiv självverksamhet. Utan tillräcklig kunskap och färdighet i skogsvårdsarbetenas utförande blir verksamheten famlande och osäker och ger dåliga resultat, vilket ofta kan matta ett eljest livligt skogsvårdsintresse. Å andra sidan ger goda kunskaper och väl inövade färdigheter i de vanligare skogsarbetena den säkerhet inför arbetsuppgifterna, som befrämjar aktiviteten. Detta gäller ej blott skogsägaren själv utan även den lejda arbetskraften. Av naturliga skäl måste ju en avsevärd del av skogsarbetena utföras utan ständig tillsyn varför alla, som arbetar i skogen, bör vara kunniga i arbetenas rätta utförande.

Yrkesutbildningen bör omfatta i första hand en fullgod grundutbildning för blivande skogsägare, skogsarbetare, kombinerade skogs- och lantarbetare samt skogsförmän. På lång sikt borde en sådan utbildning bli det verksammaste medlet att få alla i skogen arbetande aktivt intresserade för skogsvården. Därjämte behövs en utbildning av de redan yrkesverksamma främst för dem som i sin ungdom ej haft förmånen av någon skogsundervisning men även i övrigt för att ge vidareutbildning, som går längre och djupare än grundutbildningskurserna, vilka bör vända sig till ungdomarna.

Bland de förslag, som vi framlägger i detta betänkande, kommer därför åtgärder för en kvantitativ och kvalitativ utbyggnad av den skogliga yrkesutbildningen att inta en framträdande plats (kap. 11).

Under en rätt lång övergångstid kommer dock flertalet skogsägare och skogsarbetare ej att ha haft tillfälle till ordentlig utbildning. Även en väl

utbyggd yrkesutbildning kommer för övrigt knappast att kunna nå alla, som sysslar med skogsbruk. För dem, som haft förmånen att genomgå yrkesutbildningskurser föreligger vidare behov av att få kännedom om nya idéer, förfaringssätt och hjälpmedel inom skogsbruket, kanske även behov av att få diskutera problem med en mera erfaren skogsman. I alla dessa fall behövs en komplettering till den skol- eller kursmässiga utbildningen. Det erfordras först och främst en omfattande *allmän upplysning* genom föredrag, skogsdagar, demonstrationer, utställningr m. m. Av synnerligt värde är även en intensifierad *personlig rådgivning* riktad direkt till skogsägarna. Båda dessa verksamhetsformer torde få betraktas som led i de utbildningsmöjligheter, som det allmänna bör tillhandahålla skogens folk. Vi kommer därför att föreslå åtgärder, som gör det möjligt för skogsvårdsstyrelserna att i större utsträckning än hittills ägna sig åt sådan verksamhet (kap. 9).

Lämpligt utformade lättfattliga *skogsbruksplaner* kan också verka stimulerande på intresset för självverksamhet. Skogsägaren får genom planen en bättre kännedom om sin skog, dess brister och förtjänster. Han får en mera långsiktig plan för sitt skogliga handlande, möjlighet att göra metodiska anteckningar om vad som görs i skogen och tillfälle till kontroll av resultatet vid återkommande revisioner av planen.

Att vi velat skjuta fram skogsbruksplanerna i förgrunden såsom hjälpmedel även för det mindre skogsbruket — inom storskogsbruket har de sedan gammalt ansetts oumbärliga — beror inte bara på den stimulans till självverksamhet, som de kan förmodas ge. Det är vår uppfattning att flertalet skogsbruk har behov av detta hjälpmedel för en planmässig skogsvård och skogshushållning. Även under en fackmans ledning kan det vara vanskligt att nå ett gott resultat av en skog utan det stöd en god plan ger. Förslag om en utvidgad verksamhet med driftsplanläggning för det enskilda skogsbruket framlägger vi i kapitel 8.

Under utredningens gång har även dryftats andra åtgärder för att intensifiera skogsägarnas insatser i skogsvården. Under vår studieresa i Norge hade vi tillfälle att ta del av det norska systemet med *obligatorisk skogskulturavgift* och *investeringsavgift på skogsprodukter*. I 1932 års »Lov om skogvern» — den norska motsvarigheten till vår skogsvårdslag — föreskrives att skogsägarna skall utge en skogskulturavgift om 2 % av det avverkade virkets värde vid normal leveransplats. Avgiften inbetalas i regel av virkesköparen eller salgsforeningen (skogsägareföreningen). Den insättes på ett för skogsägaren upplagt konto hos herredsskogrådet (angående den norska skogsadministrationen, se nedanstående not). Efter anmälan om utförda skogsodlings- eller dikningsarbeten får skogsägaren från sitt konto

Tillsynen över de enskilda skogarna i Norge ombesörjes av skogopsynet. Dess lokala organ är fylkesskogråden, vilka närmast svarar mot skogsvårdsstyrelserna i Sverige, och under dessa herredsskogråden, till vilka någon motsvarighet ej finnes hos oss. Hos herredsskogrådet är herredsskogmesteren anställd, vilken tjänsteman närmast torde motsvara länsskogvaktaren i Sverige.

ut belopp motsvarande kostnaden för det utförda arbetet, sedan arbetena kontrollerats av herredsskogmesteren. Om kulturarbete motsvarande kulturavgiften ej utföres inom en av skogopsynet fastställd frist, kan opsynet låta utföra arbetet för ägarens räkning. Om inga kulturarbeten är behövliga, kan fylkesskogrådet medge att kulturavgift tillsvidare ej utkräves. Sedan ett tiotal år uttages i Norge dessutom en investeringsavgift, som f. n. utgår med 10 % av bruttovärdet vid prissättningsplats. Den får brukas till samma arbeten, som ovan angivits, men dessutom till skogsvägar, flottleder, skogskojor, driftsplaner, ungskogsröjning, bidrag till avlöning åt hjelpeblinkere (stämplingsförrättare hos herredsskogråden) och skogsägareföreningens skogliga rådgivare. Efter särskild prövning kan avgiften få brukas även till andra investerings- och rationaliseringskostnader. Räntorna används i första hand till administrationskostnader för avgiftssystemet och därefter till främjande av skogsbruket inom de skilda fylkena. Under år 1956 inbetalades i kulturavgift 15 och utbetalades 12,4 milj. kronor. Innestående kulturavgifter utgjorde 45 milj. kronor. Motsvarande siffror för investeringsavgiften var: inbetalda avgifter 73,7, utbetalda avgifter 55,1 och innestående avgifter 116 milj. kronor. Nästan hälften av de utbetalda avgifterna avsåg skogsvägbyggen, medan den andra hälften fördelade sig ungefär lika på skogskojor, teknisk utrustning, kulturarbeten och övriga användningsområden.

De offentliga skogsorganen och skogsägarnas egna organisationer i Norge syntes samstämmiga i den uppfattningen, att avgiftssystemen varit till utomordentlig nytta för skogsbruket. Man uttalade att den starka intensifiering av skogsvården, som karakteriserar dagens norska skogsbruk, möjliggjorts just genom dessa avgifter.

De norska erfarenheterna har gett oss anledning att överväga om något liknande system kunde bli till nytta för skogsvården i Sverige. Sannolikt skulle skogsvårdsarbetet i många fall stimuleras av att skogsägaren tvingades avsätta en viss del av skogsinkomsterna för aktuella eller framtida skogskulturarbeten. Skogsvårdsmyndigheternas arbete för att intressera mindre aktiva skogsägare skulle underlättas, om medel för behövliga åtgärder funnes undansatta och bundna just för sådana ändamål. Å andra sidan kan det också tänkas att vissa skogsägare finge den uppfattningen, att deras skyldigheter med avseende på skogskulturarbeten vore begränsad till de belopp, som uttagits genom en kulturavgift. En sådan generell avgift kan nämligen ej gärna sättas så högt, att den täcker de verkliga skogskulturkostnaderna på fastigheter med stora återväxtarbeten och tillskott utöver avsatta kulturavgifter kunde därför bli rätt vanliga. Väsentligare än denna invändning är, att ett system med obligatoriska avgifter kan sägas i viss mån strida emot de grundprinciper om skogsägarnas fostran till ökad ansvarskänsla för skogsproduktionen varpå den svenska skogspolitiken grundas och som våra förslag närmast avsett att ytterligare befästa. I Norge

lär avgiftssystemet ha tillkommit på grundvalen av en bred opinion för saken hos skogsägarna själva, i Sverige torde en sådan opinion knappast finnas.

Med hänsyn till det anförda har vi icke funnit anledning föreslå införande av någon form av obligatoriska skogskulturavgifter.

Diskussionen har även berört en eventuell verksamhet med *premiering av välskötta mindre skogsbruk*. Centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund avgav på sin tid ett förslag i frågan (SOU 1931: 11), som gick ut på att man skulle med särskilt anvisade statsmedel bedriva premiering enligt ett särskilt reglemente. Premieringsnämnd skulle bestå av två personer utsedda en av länsstyrelsen och en av skogsvårdsstyrelsen. Premier skulle utgå i form av diplom och penningpris. Förslaget föranledde ingen åtgärd. 1936 års skogsutredning förde i sitt betänkande nr 2 (SOU 1938: 58) fram samma tanke och anslöt sig i fråga om premieringsreglerna till centralrådets förslag. Ej heller detta förslag ledde till någon åtgärd.

Några skogsvårdsstyrelser har genom särskilda donationsmedel för ändamålet kunnat bedriva en viss premieringsverksamhet. Andra har utan samband med penningpris diplomerat förtjänta skogsägare eller genom utdelning av plaketter eller medaljer belönat framstående yrkesutövare bland skogsägare, skogsarbetare och skogstjänstemän.

Ehuru det inte torde kunna förnekas att en på lämpligt sätt bedriven premieringsverksamhet kan ha betydelse som stimulans till aktiv, uthållig insats i skogsvårdsarbetet, har vi icke funnit tillräckliga skäl tala för att införa en med särskilda statsmedel bekostad premiering. De skogsvårdsstyrelser, som så önskar, torde redan nu ha möjlighet att utdela diplom, plaketter, medaljer eller liknande utmärkelser för god skogsvård. Penningpremier torde numera ej vara så vanliga som erkänsla och uppmuntran för goda insatser inom en näringsgren. Inom jordbruket, där premiering tidigare varit ganska vanlig, synes åtminstone den med stöd av statsmedel bedrivna premieringen av mindre jordbruk under senare år ha nedlagts.

KAPITEL 6

Samverkan mellan skogsägare i skogsvårdsfrågor

A. Historik och nuvarande förhållanden

1. Skogsägareföreningarnas allmänna skogsvårdsverksamhet

I de »Grundlinjer för skogsägareföreningsorganisationen i Sverige», som inom Skogsägareföreningarnas riksförbund utarbetades år 1936, angavs såsom mål för skogsägarerörelsen att i möjligaste mån förbättra utbytet av enskilt svenskt skogsbruk. För att nå detta mål borde arbetet föras efter flera olika linjer. Dessa sammanfattades i följande punkter: 1. skogsvårdsarbete, 2. skogspolitiskt arbete, 3. arbete för ökad virkeskonsumtion, 4. arbete för bättre virkesvård, 5. försäljningsarbete. Grundlinjerna var avsedda att tjäna till hjälp och ledning i de under 1930-talet pågående strävandena att mera allmänt organisera de enskilda skogsägarna i ekonomiskt betonade skogsägareföreningar.

De tidigast bildade föreningarna var nämligen av ideell natur, ofta tillkomna i samarbete med skogsvårdsstyrelserna och med uppgift att verka för bättre skogsvård, rationella skogsuttag, skogsägarnas informerande om trämarknadens ställning m. m. I samarbete med skogsvårdsstyrelserna utvecklade dessa föreningar — huvudsakligen knutna till landets södra delar — en livlig propaganda för bättre skogs-, betes- och virkesvård genom skogsdagar, exkursioner och artiklar i dagspressen och tidskriften »Skogsägaren».

Under 1920-talets senare år tillkom så de första ekonomiskt betonade skogsägareföreningarna. Under 1930-talet och 1940-talets första år utbyggdes den ekonomiska föreningsrörelsen och fick i stort sett den utformning den i dag har. År 1932 bildades Skogsägareföreningarnas riksförbund såsom ideell förening och ombildades 1938 till ekonomisk förening med namnet Sveriges skogsägareföreningars riksförbund (SSR). Skogsägareorganisationens omfattning vid 1957 års utgång framgår av tabell 6.

Som framgår av de inledningsvis återgivna grundlinjerna avsåg den ekonomiska föreningsrörelsen att från den äldre, ideella rörelsen överta arbetsuppgiften att verka för god skogsvård. Emellertid blev föreningarnas första tid uppfylld av andra påträngande uppgifter för vilka skogsvårdsfrågorna i viss mån fick stå tillbaka. Under 1930-talet byggde föreningarna upp sin förmedlings- och försäljningsorganisation samt arbetade för ökad ved-

Tabell 6. Skogsägareföreningsorganisationen 1957

Förening	Antal medlemmar	Ansluten areal 1 000 ha	Privatägd skogsareal inom föreningens verksamhetsområde 1 000 ha	Föreningsansluten areal i % av privatägd
Stockholms läns	2 231	179	278	64
Uppsala läns	2 075	121	129	93
Södermanlands läns (omfattar även Gotland)	2 042	171	360	48
Sydöstra Sveriges Skogsägares Förbund[1]	21 544	976	1 550	62
Jönköpings läns	8 385	332	561	59
Skånes	4 551	163	276	59
Hallands	3 562	140	178	76
Skaraborgs	3 596	103	255	40
Bohus län och N. Älvsborg	2 980	79		
S. Älvsborgs läns	5 026	171		
V. Värmlands och Dals	3 445	112	1 434	52
Värmlands Förenade Skogsägare	7 185	235		
Värmländska Skogsägareför.	3 030	155		
Örebro läns	2 117	114	263	43
Västmanlands läns	2 511	146	199	74
Dalarnas	5 548	258	903	29
Gästriklands	2 511	110		
Gävleborgs-Härjedalens	6 011	467	1 854	[2](61)
Jämtlands	7 228	567		
Medelpads	2 927	184		
Ådalarnas	7 715	461		
Örnsköldsviks	3 612	246	2 173	[2](68)
Mellersta Västerbottens	5 066	365		
Skellefteortens	5 258	219		
Norrbottens	5 035	384	1 171	[2](33)
Summa år 1957	125 191	6 455		
» » 1956	124 549	6 412	11 582	55
» » 1948	106 423	5 615		
» » 1940	31 631	2 218		

[1] Östergötlands, Kronobergs, Kalmar och Blekinge län.
[2] Nordligaste Jämtland och Hornavan-Storavan-området hänförda till Västerbottens län. Procentsiffrorna något osäkra.

förbrukning. Under och efter andra världskriget var de hårt engagerade i bränsleförsörjningens rationella ordnande.

Under det senaste decenniet har föreningarna kommit att i allt högre grad aktivt ägna sig även åt skogsvården och denna närliggande frågor. Till den tidigare mera allmänt skogsvårdsfrämjande verksamheten på detta område — skogsdagar, tidningsartiklar och dylikt — har fogats nya verksamhetsformer såsom tillhandahållande av fasta arbetslag och maskiner för skogsvårdsarbeten, dikning och vägbyggnad, upprättande av skogsvårdsplaner, förvaltningsåtaganden samt från och med år 1955 bildande av skogsbruksområden. Rörande sin medverkan i skogsvårdsarbetet har skogsägareföreningarna lämnat upplysningar genom svar på ett frågeformulär, som utsändes sommaren 1955. I bilaga 3 redovisas svaren. Här

följer en kort sammanfattning i huvudsaklig anslutning till de verksamhetsgrenar, som redovisas i skogsvårdsstyrelsernas statistik.

Allmän upplysning och undervisning i skogsvård meddelas genom föredrag vid distriktsmöten, skogsdagar oftast i samverkan med skogsvårdsstyrelser, artiklar i den av föreningsrörelsen utgivna facktidskriften Skogsägaren samt i Jordbrukarnas Föreningsblad och andra tidskrifter, gallringstävlingar i samverkan med skogsvårdsstyrelser och ungdomsorganisationer, upplysning vid personliga besök, utdelning av folkskrifter samt i ett par fall undervisning vid lantbrukets skolor. Av dessa verksamhetsformer är skogsdagar den vanligaste och då ofta i den formen att föreningen svarar för behandlingen av ekonomiska frågor och skogsvårdsstyrelsen för skogsvårdssidan. Samtliga föreningar har en mer eller mindre omfattande verksamhet på den allmänna skogsvårdsupplysningens område och anser denna arbetsform betydelsefull och fruktbringande. Allmänt synes man förorda att verksamheten bedrives i samverkan med skogsvårdsstyrelserna.

Stämpling eller annan planläggning av avverkning ur skogsvårdssynpunkt. På detta område är verksamheten mycket växlande hos de skilda föreningarna. Många synes ej alls ha ägnat sig åt stämpling och närliggande arbeten. Några uppger, att de medverkar genom anvisning, rådgivning eller undantagsvis genom stämpling. Ett tiotal föreningar ganska jämnt fördelade över landet upplyser, att de åtager sig fullständig förvaltning av medlemmarnas fastigheter inklusive stämpling och även enbart stämplingsuppdrag. Verksamhetens omfattning synes emellertid ej vara av större omfattning. Den förvaltade arealen är av storleksordningen 15 000 ha och de fristående stämplingsuppdragen torde ej överstiga 100 000 m³sk/år. Stämplingsarbeten synes i allmänhet ha tagits upp på programmet under senare år. Några föreningar väntar sig en ökning av denna verksamhet. I uttalanden om erfarenheter på området framhålles bl. a. att när stämplingar utföres av föreningarnas folk kan skogsvårdande och ekonomiska synpunkter bättre samordnas än när skogsvårdsstyrelserna utför stämplingsarbetet samt att genom föreningens engagemang i stämplingsarbetet ges möjligheter att kraftigt påverka skogsägarna att själva utföra avverkningarna och frångå den tyvärr alltför vanliga rotpostförsäljningen.

Planläggning och utförande av återväxtarbeten äger rum på fastigheter, som förvaltas av föreningarna, samt genom tillhandahållande i egen regi eller i samarbete med skogsvårdsstyrelse av fasta lag och maskiner. Detta verksamhetsfält behandlas nedan.

Skogsdikning och skogsvägbyggnad. Sju föreningar medverkade år 1955 på detta område huvudsakligen genom att tillhandahålla dikessprängarlag och vägbyggnadsmaskiner. Erfarenheterna är synnerligen goda.

Skogsvårdsplaner och skogstaxeringar. Endast fyra föreningar sysslade

år 1955 med sådan verksamhet, medan ett par bedrev propaganda för saken, varvid skogsvårdsstyrelsen utförde planarbetet.

Fasta arbetslag för hyggesvård, skogsodling samt plant- och ungskogsröjning. Ett tiotal föreningar huvudsakligen i Norrland-Dalarna-Värmland hade år 1955 lag i verksamhet eller planerade att sätta upp lag. Lagen består normalt av förman jämte 3—5 man. Lag med röjningsmotorsågar omfattar emellertid i regel endast 1—2 man. Det är ungefär lika vanligt att lagen organiseras helt i föreningens regi som i samarbete med skogsvårdsstyrelsen. I senare fallet är organisationen vanligen den, att föreningen anställer och avlönar själva laget och stundom dessutom håller personalbuss för resorna. Kostnaden debiteras skogägaren från föreningen medan skogsvårdsstyrelsen håller förman och debiterar efter gällande biträdestaxa. Även i de fall då lagen organiseras helt i föreningens regi, förekommer det att arbetsobjekten anmäls genom länsskogvaktarna. Verksamhetens omfattning varierar från ett par lag upp till ca 25 lag per förening. Några skogsägareföreningar har en omfattande organisation för att ta hand om avverkningar åt sina medlemmar och utnyttjar samma personal för skogsvårdsarbeten. Som exempel kan nämnas de kombinerade rensningshuggningar-hyggesrensningar, som inom de stora stormhärjade områdena i Gästrikland utföres av därvarande förening, och liknande restaureringsarbeten på vanvårdade utskogar i Hälsingland.

Inom Ådalarnas skogsägareförening finansieras arbetslagens verksamhet på särskilt sätt. Föreningen har nämligen beslutat överföra avsevärda belopp (fram till juli 1955 450 000 kronor) av insatsmedel och tilläggslikvider till personliga skogsvårdskonton för medlemmarna.

Erfarenheterna av de fasta lagen är övervägande goda; tillgänglig arbetskraft utnyttjas bättre och skogsvårdsarbetena i bygden stimuleras. På sina håll synes det dock vara svårt att rekrytera lagen.

Om skogsvårdsstyrelsernas verksamhet med arbetslag se kap. 7 och bilaga 5.

Tillhandahållande av maskiner och redskap för skogsvårdsarbete. Ett tiotal föreningar, huvudsakligen i norra och mellersta Sverige, uthyr markberedningsaggregat. Planteringsmaskiner uthyrs antingen direkt till skogsägarna eller ställs till skogsvårdsstyrelsernas förfogande. De tidigare beskrivna arbetslagen har ganska allmänt utrustats med röjningsmotorsågar. I ett par fall har sådana ställts till förfogande för skogsvårdsstyrelsernas arbetslag. Normalt inbetalar styrelserna till föreningarna en överenskommen amortering på de till förfogande ställda redskapen. Några föreningar har organiserat redskaps- och maskinförsäljning med service avseende både skogsvårds-, huggnings- och transportredskap.

Ehuru erfarenheterna av markberedningsservicen ej är dåliga synes många anse att den med fördel kunde omhänderhavas av skogsvårdsstyrelserna, som har bättre kontakt med skogsvårdsarbetet över större

områden, eller av entreprenörer, t. ex. maskinstationer i samarbete med skogsvårdsstyrelserna.

Här bör kanske också nämnas den verksamhet med anskaffning och uthyrning av flyttbara barkningsmaskiner, som föreningarna påbörjat och som torde komma att få stor betydelse för rationalisering av massavedsavverkningarna och därigenom indirekt för skogsvården.

Rörande skogsvårdsstyrelsernas maskinservice se kap. 7 och bilaga 5.

Ovanstående och i bilaga 3 framlagda redogörelse hänför sig väsentligen till läget år 1955. Sedan dess har skogsägareföreningarnas skogsvårdsverksamhet på olika sätt ökat. Fler föreningar har engagerat sig i densamma, vissa föreningar har breddat sin verksamhet genom att ta upp nya grenar t. ex. upprättande av skogsvårdsplaner och verksamhetens kvantitativa omfattning har stigit.

Föreningarnas personalorganisation för skogsvårdsarbetet är rätt växlande. Numera torde dock som regel en tjänsteman med högre skoglig utbildning stå som ledare. Den närmaste ledningen av fältarbetet omhänderhaves vanligen av skogsinspektorerna, vilkas huvuduppgift eljest är virkesförmedling, avverkning och liknande frågor. Stundom finnes även personal med skoglig utbildning, skogsmästare eller skogvaktare, särskilt anställd för fältarbetet.

2. Byarbetslag i skogsägareföreningarnas regi

En variant på det system med arbetslag, som ovan beskrivits, tillämpas inom Norra Ångermanlands och Södra Västerbottens skogsägareförening. Från och med sommaren 1956 har fyra byar inom området fastanställt skogsarbetare. De anställs av föreningen, som avlönar och sköter arbetsledning. Länsskogvaktaren övervakar arbetena ur skogsvårdssynpunkt. Byn har utsett tre kontaktmän, som svarar för den lokala kontakten. Under sommaren sysselsätts lagen med skogsvård och på vintern med huggning. Arbetarna har genom skogsvårdsstyrelsen fått utbildning i ungskogsröjning. De utrustas med röjningsmotorsågar och arbetar självständigt med röjning och plantering.

Fördelarna med byalagen anges på följande sätt av föreningens ledning. Man slipper resekostnaderna för laget och förmanskostnaden. Genom att arbetarna bor i byn får de bättre kontakt med bygden och kommer så småningom att väl känna byns skogar, varigenom de kan ge förslag på behövliga åtgärder. Genom sin yrkeskunnighet kan de bli goda föredömen för övriga i skogen arbetande.

För att snabbt uppnå en effektiv planläggning av skogsvården inom områdena, som vardera omfattar 3 à 4 000 ha, har man hos skogsvårdsstyrelsen begärt biträde med upprättande av skogsvårdsplaner och uttalar i samband härmed en önskan att styrelserna kunde få möjlighet att till

mycket lågt pris utföra planer för områden, som på lämpligt sätt gemensamt ordnar sina arbetskrafts- och planeringsfrågor.

3. Skogsbruksområden i skogsägareföreningarnas regi

Den serviceverksamhet på skogsvårdens område, som skogsägareföreningarna på ovan beskrivet sätt organiserat, har givit beaktansvärda resultat men den har dock sin begränsning. Detsamma gäller den motsvarande verksamhet, som vissa skogsvårdsstyrelser bedriver (se kap. 7). Inom föreningsrörelsen uppkom därför för några år sedan tanken att mera planmässigt engagera sig i skogsvården samt att inom organisationen samordna skogsvårdsarbetet med avverknings- och virkesförsäljningsuppgifterna på liknande sätt som sker inom det förvaltningsmässigt bedrivna storskogsbruket. Tanken skisserades i en »PM angående successiv utvidgning av skogsägareföreningarnas arbetsuppgifter» som i slutet av år 1954 utarbetades inom Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. Förbundet rekommenderade skogsägareföreningarna att i fortsättningen utvidga sin verksamhet på det skogsvårdande området i enlighet med de riktlinjer, som uppdrogs i promemorian, varjämte förbundet hos de olika skogsvårdsstyrelserna begärde välvillig medverkan till förverkligande av promemorians syften. Med underdånig skrivelse den 15 december 1954 överlämnades promemorian till Konungen med hemställan *att* de särskilda direktiv utöver vad som meddelats i förordningen angående skogsvårdsstyrelser, som kunde befinnas erforderliga i framställningens syfte, måtte meddelas skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna samt *att* åtgärder måtte vidtagas för att bidrag till skogsägareföreningarna lämnades för redovisade förvaltningsuppdrag, avseende skogar under skogsvårdslagen, förslagsvis enligt vad som anförts i promemorian.

Ur promemorian må följande anföras om sättet för den föreslagna utvidgningen av skogsägareföreningarnas verksamhet.

»Föreningarnas verksamhet är svår att med en skarp gräns fixera, eftersom medlemmarnas behov av hjälp och råd kan avse väsentliga delar av skogsbruket. Utvecklingen på området har bedömts så, att skogsägarna efter hand kommer att gemensamt lämna förvaltningsuppdrag till skogsägareföreningarna under förutsättning att dessa är utrustade med fackkunnig personal för att åtaga sig sådana uppdrag. Inom åtskilliga föreningar är medlemmarnas inriktning och de personella resurserna sådana, att förvaltningsuppdrag i viss och växande omfattning kan mottagas och skötas. Tiden anses därför i sådana fall mogen för en övergång till sådana arbetslinjer. — — —

Lokala arbetsuppgifter

Skogsägareföreningen bör med intresserade skogsägaremedlemmar träffa förvaltningsavtal, i vilket *skogsägaren* för viss tid, förslagsvis 5 eller 10 år, uppdrar åt föreningen att genom skogligt utbildad förrättningsman biträda skogsägaren vid de skogliga arbetsuppgifter, för vilka han anser sig ha behov av skogsfackman. Redan från början bör man söka finna en sådan mera fast form för

skogsägarnas anslutning genom särskilda avtal om skogligt biträde. Det bör givetvis eftersträvas att genom sådana avtal få till stånd lämpliga, koncentrerade förvaltningsområden i trakter, där förutsättningar härför föreligger. I ersättning för biträde enligt avtal kan överenskommas om en viss, lämpligt avvägd årlig avgift per ha produktiv skogsmark. — — — Den årliga avgiften, som baseras på i fastighetstaxeringen redovisad produktiv skogsmarksareal, bör kombineras med en viss ersättning per förrättningsdag. För hantlangare och skogsarbetare, som anskaffas genom föreningens försorg, debiteras föreningens självkostnad. Skogsägarens avgifter till föreningen bokföres och specificeras på hans konto och avdrages vid utbetalningen av hans virkeslikvid.

Sådana medlemmar i föreningen, som sporadiskt önskar biträde av föreningens tjänstemän utan att träffa avtal för längre tid (5 år), bör i mån av tid för tjänstemännen kunna erhålla sådant biträde. Taxan för sådana tjänster bör utformas så, att ersättningen blir högre än om förvaltningsavtal i stället tecknas av vederbörande medlem.

Skogsägareföreningen anställer och avlönar den skogliga fackman (inspektor), som erfordras. I tider av mindre livaktighet på virkesmarknaden kan det vara lämpligt att på dessa arbetsuppgifter inleda befintliga inspektorer med erforderliga förutsättningar ifråga om skoglig utbildning. I den mån föreningarna åtager sig uppdrag för längre tid i sådan utsträckning, att den ordinarie inspektorskåren icke förmår utföra arbetsuppgifterna, bör inspektorerna kunna få biträden för arbetsuppgifter, som inte kräver skogsutbildning. Vid mera omfattande avtalsmässig anslutning från skogsägarnas sida bör inspektorsområdena minskas och antalet inspektorer utökas. Genom avtalen avses bl. a. att skogsägarna i möjligaste mån skall kunna räkna med biträde från en och samma person år från år. Föreningen utfärdar instruktion för inspektoren och utövar kontroll över hans verksamhet.

Särskild förteckning över träffade avtal tillställes SSR och genom SSR:s försorg årligen Kungl. Skogsstyrelsen. För fastigheter med gällande avverkningsförbud må skogsägareföreningen ej träffa avtal annat än med resp. skogsvårdsstyrelses medgivande.

Centrala arbetsuppgifter

Genom riksförbundets försorg skall biträde lämnas vid verksamhetens utbyggnad och organisation inom föreningarna. Förutom råd och anvisningar i det lokala arbetet har riksförbundet att ansvara för erforderliga uppgifter m. m. till Kungl. Skogsstyrelsen.

För skötseln av de utvidgade arbetsuppgifterna erfordras på linjen successiv förstärkning med personal, varvid möjligheterna att förvärva inom skogsvårdsstyrelserna anställd, lämplig arbetskraft bör beaktas. Viss personalförstärkning även i riksförbundet förutses nödvändig.»

Nedanstående utkast till avtal mellan skogsägare och föreningen fanns bifogat promemorian.

»ÖVERENSKOMMELSE

Mellan undertecknad, ägare av fastigheten (erna) ..... i ..... kommun av ..... län, här nedan kallad skogsägaren och ..... här nedan kallad föreningen, har denna dag följande överenskommelse träffats.

§ 1.

Föreningen åtager sig att i enlighet med gällande skogsvårdslag lämna erforligt skogssakkunnigt biträde åt skogsägaren i allt som rör fastighetens skogsbruk. I främsta rummet gäller detta åtagande, förutom försäljning av virket från fastigheten, alla till skogsskötsel hänförliga arbeten, stämpling, röjning, dikning, vägar, sådd och plantering.

§ 2.

I samråd med skogsägaren utstämplas genom föreningens försorg den virkeskvantitet, som ur ekonomisk och skogsvårdande synpunkt anses lämplig. Även i övriga skogsvårdsåtgärder skall samråd alltid ske. Uppkommande kostnader för hantlangning bestridas av skogsägaren.

§ 3.

Därest utstämplat virke skall försäljas på rot genom föreningens försorg, åtager sig föreningen att verkställa erforderliga värdeberäkningar. Därest virket skall avverkas av skogsägaren och av föreningen försäljas i upphugget skick, åtager sig föreningen att vid avverkningen biträda med erforderlig aptering med iakttagande av prissättningen för skilda sortiment.

§ 4.

Därest skogsägaren så önskar, ombesörjer föreningen efter överenskommelse till självkostnadspris i varje särskilt fall jämväl avverkningen och utdrivningen av den utstämplade skogen. Föreningen åligger i dylika fall att förskottera medel för alla därmed förenade kostnader samt verkställa alla utbetalningar av arbetslöner m. m.

§ 5.

Den 1 september varje år lämnar föreningen slutredovisning för tiden efter den 1/9 föregående år med redogörelse för vidtagna åtgärder. I samband härmed skall ersättningen till föreningen regleras.

För deklaration nödiga uppgifter skall sammanställas per den 31/12 varje år och tillställas skogsägaren.

§ 6.

För föreningens åtaganden enligt §§ 1—5 här ovan å fastigheten, som omfattar ..... ha skogsmark enligt senaste fastighetstaxering erlägger skogsägaren till föreningen ..... kr per år samt ..... kr per förrättningsdag av föreningens tjänstemän. Övriga kostnader såsom utbetalade avlöningar och andra utgifter debiteras skogsägaren till föreningens självkostnad.

§ 7.

Om skogsägaren så påfordrar, är föreningen skyldig att lämna sakkunnigt biträde jämväl vid vägförrättningar, lantmäterisammanträden o. dyl., vid deklarationer samt vid upprättandet av skogsvårdsplan över fastigheten. Även sådant biträde äger skogsägaren åtnjuta till föreningens självkostnadspris.

§ 8.

Detta avtal löper t. o. m. den 31/8 ..... och förlänges automatiskt på ett år i sänder, därest uppsägning ej av någondera parten verkställes senast tre månader före avtalstidens utgång.

§ 9.

Detta avtal är upprättat i två exemplar, varav vardera parten tagit ett.»

Bland fördelarna för skogsägarna av den föreslagna utvidgningen av föreningarnas verksamhet framhöll riksförbundet bl. a. följande. Samma förrättningsman kunde erhållas år från år. Genom att samtidig hjälp av samma person erhölles för skilda skogsarbeten, t. ex. stämpling, värdering, kontraktsteckning, tekniska drivningsfrågor, borde uppstå tidsvinst och andra ekonomiska fördelar. Samdrift med övriga skogsägare kunde underlättas beträffande avverkning, basvägar, maskindrift m. m. Gemensam anställning av skogsarbetare, som kunde beredas kontinuerligt arbete året runt, underlättades.

I riksförbundets promemoria behandlades även samarbetet mellan skogsägareföreningarna och skogsvårdsstyrelserna, varvid påpekades att båda dessa organ hade att verka för bästa möjliga ekonomiska utbyte inom bondeskogsbruket och att skogsägarna, som finansierade såväl föreningarna som också — direkt eller via skogsvårdsavgifter — en stor del av styrelsernas verksamhet, hade rätt att begära största möjliga effekt av de medel, som ställdes till resp. organs förfogande. En sådan effekt borde bäst kunna uppnås genom en intim samverkan, varigenom onödigt dubbelarbete undvekes. Med hänsyn till att en ökning av föreningarnas arbete i skogsproduktionens tjänst komme att minska behovet av biträde från styrelsernas personal — i första hand den tillfälligt anställda — borde en successiv utveckling i sådan riktning inte vara förenad med större olägenheter även om det inte vore möjligt att redan nu för olika verksamhetsområden angiva i vilken omfattning föreningarna kunde komma att öka sin medlemsservice. Under en sådan övergångstid borde tillfälle ges att i samverkan med styrelserna tillse, att de för föreningarna nya arbetsuppgifterna bleve lösta på ett tillfredsställande sätt, så att ett förtroendefullt förhållande de lokala organen emellan kunde befästas.

»I känslan av det stora ansvar, som för skogsägareföreningarna följer med en inriktning mera än hittills på rena förvaltningsuppdrag, är ett stöd från de skogsvårdande myndigheterna i dessa strävanden en viktig och nära nog oundgänglig förutsättning för ett gott resultat» uttalas det till slut i riksförbundets promemoria.

Redan innan riksförbundets promemoria offentliggjordes hade planerna på det första skogsbruksområdet i en skogsägareförenings regi börjat ta form i Jämtland. Då det här gäller en ny form för skogsvårdsarbetets organisation, som kan förmodas få stor betydelse i framtiden, torde en någotsånär fullständig historik vara befogad.

Vid en skoglig konferens i Hammerdalsbygden diskuterades ett ökat samarbete skogsägarna emellan beträffande skogsbruksdriften. Vid en följande byastämma tillsattes en mindre kommitté till vilken senare knöts representanter för närliggande byar och skogsvårdsstyrelsen. Kommittén tog kontakt med skogsägareföreningen.

Till en konferens i frågan i oktober 1954 inbjöd skogsvårdsstyrelsen

nämnda kommitté samt representanter för skogsägareföreningen, RLF och Skogs- och flottningsarbetareförbundet. Kommitterade framlade två alternativa organisationsförslag. Alternativ I förutsatte att skogsägareföreningen skulle anställa och avlöna en skogsinspektor för skötsel av skogarna inom verksamhetsområdet. Kostnaderna skulle täckas av debiterade dagarvoden och en virkesavgift i samband med försäljningar, som föreningen ombesörjde för medlemmarna. Till stöd för verksamheten borde finnas ett råd bestående av representanter för skogsägarna inom de berörda byarna. Det andra alternativet utgick från att skogsägarna inom verksamhetsområdet skulle organisera sig som en självständig *lokal förening av skogsägare*. Denna skulle dock med sina medlemmars skogar ingå i skogsägareföreningen. I föreningens styrelse skulle utom av medlemmarna valda ledamöter ingå en av skogsägareföreningen utsedd. Finansieringen skulle grundas på av medlemmarna beslutade uttaxeringar, men man förutsatte att skogsägareföreningen och skogsvårdsstyrelsen skulle under de första åren lämna visst bidrag. Konferensen uttalade sig enhälligt för en samverkan mellan de enskilda skogsägarna men tog ej ståndpunkt till de två alternativen utan tillsatte en interimsstyrelse, som fick i uppdrag att utarbeta definitiva organisationsförslag och arbetsprogram.

Den ökade samverkan skulle nås genom anställande av en skogsinspektor för ledning, råd och bistånd vid avverknings- och skogsvårdsarbeten så att avverkning i egen regi underlättades och så att underlag erhölls för fast anställning av skogsarbetare. Verksamheten med arbetslag för hyggesrensnings-, skogsodlings-, dikes- och basvägsarbeten samt kojbyggnader skulle utökas och vidgas under ledning av skogsfackmannen. Målet skulle för övrigt vara: *att* främja byggande av skogsvägar av olika slag, *att* främja anskaffning och förbättring av skogskojor och skogsstall samt anskaffning och utnyttjande av maskinella hjälpmedel för skogsbruket, *att* verka för skoglig yrkesutbildning *samt att* söka underlätta anordnandet av goda bostäder för fasta skogsarbetare.

I januari 1955 sammanträdde interimsstyrelsen, varvid följande av skogsägareföreningen godkända riktlinjer för bildande av skogsbruksområdet utarbetades. Under en försöksperiod omfattande tiden 1 april 1955—30 september 1958 skall Jämtlands skogsägareförening anställa och avlöna en skogsinspektor för området. Denne skall i samråd med ett distriktsråd, som väljes av de anslutna skogsägarna, planlägga och i så stor utsträckning som möjligt leda de skogliga arbetena inom området. Skriftliga avtal skall upprättas mellan föreningen och de enskilda skogsägarna. Avtalet följer i allt väsentligt det av Skogsägareföreningarnas riksförbund utarbetade förslaget (se ovan) med tillägg av föreskrift om leveransplikt till föreningen för allt leveransvirke och alla rotposter samt skyldighet att vara medlem av skogsägareföreningen. Ersättningsgrunderna avviker också något från nämnda förslag i det att markägaren skall för varje

Tabell 7. Skogsbruksområden i skogsägareföreningarnas regi

Skogsägareförening	Skogsbruksområden i verksamhet vid årsskiftet 1957/58					Planerad verksamhet m. m.
	Antal	Namn	Omfattning: ha produktiv skogsmark	Omfattning: antal skogsägare	Antal arbetare med kontinuerligt arbete	
Stockholm						Norrtäljetrakten (viss serviceverksamhet igång som förberedelse) Järna (ev. 1958)
Södermanland						Förberedande undersökn. pågår
Sydöstra Sveriges skogsägare	4	Linneryd	3 300	90	ca 4/område	Ytterligare 3 områden beräknas börja 1958
		Ljungby-Mortorp	3 800	60		
		Tjust Eds Östra	3 100	21		
		Sverkersholm	900	7		
Jönköping						Principbeslut att ta upp verksamhet med områdesbildning
Bohuslän och Norra Älvsborg	2	Forshälla	2 400	65		
		Inlands-Torpe	3 000	60		
Skaraborgs	1	Torsö	2 000	54		
Värmlands Förenade Skogsägare	1	Ölme	1 500	60	10	Inom parentes upptagna utgör serviceområden med mindre fast organisation än skogsbruksområden. Ytterligare 3 sådana om 6 500 ha och 120 skogsägare planeras börja 1958 (Grums, Lysvik och Visnum)
		(Värmlands Näs)	(8 000)	(200)	(40)	
	(5)	(Gillberga)	(3 000)	(50)	(20)	
		(Rådom)	(6 000)	(120)	(20)	
		(Sörmark)	(3 000)	(70)	(10)	
		(Brunskog)	(3 000)	(100)	(15)	
Värmländska skogsägareföreningen	3	Skoga	4 100	20	20	
		Karlskoga	4 500	70	1	Ytterligare 2 aktuella
		Ölme-Väse	ca 3 000	ca 30	ca 10	Ej färdigorganiserat
Örebro						2 områden (Fellingsbro och Askersund) beräknas börja 1958
Västmanlands	2	Kolbäck	4 600	105	6	
		Arbogaorten	4 000	100		Ytterligare 2 områden (Medåker-Himmeta och Västeråsorten) beräknas börja 1958
Dalarna	1	By	1 900	25	9	Vika-St. Skedvi-Husbyområdet med 4 000 ha och 100 skogsägare börjar april 1958
Gästrikland						Förberedande arbeten för ett par områden. Frågan uppskjuten p. gr. a. nödvändig koncentration på stormhärjade områdens restaurering

Skogsägareförening	Skogsbruksområden i verksamhet vid årsskiftet 1957/58					Planerad verksamhet m. m.
	Antal	Namn	Omfattning: ha produktiv skogsmark	Omfattning: antal skogsägare	Antal arbetare med kontinuerligt arbete	
Jämtland	7	Hammerdal I	8 900	90	25	
		Revsund I	6 200	45	18	Stugun I om ca 10 000 ha under konstituering
		Nyhem	5 500	52	12	
		Berg I	6 600	65	10	
		Föllinge I	11 100	89		
		Häggenås I	3 200	40	10	
		Borgvattnet	7 500	30		
Mell. Västerbotten och Skellefteorten	1	Norsjö	13 000	150	ca 10	
Norrbotten	1	Nedre Tornedalen	12 600	100		
Summa						
Skogsbruksområden	23		116 200	ca 1 450		12 skogsbruksområden beräknas börja 1958
Serviceområden	5		23 000	540		3 serviceområden beräknas börja 1958

förrättningsdag betala samma avgift, som tillämpas av skogsvårdsstyrelsen. Övriga kostnader såsom utbetalda arbetslöner och föreningens administrationskostnader debiteras till föreningens självkostnad (för avverkningsuppdrag t. ex. 5 öre per f³tr). Därutöver erlägger skogsägarna till en gemensam fond för området 1 % av bruttovärdet för leveransvirke och 2 % av försäljningsbeloppet för rotposter. Fonden är avsedd att användas till sådana för området gemensamma kostnader, som icke kan hänföras till viss fastighet.

Vid lokala sammanträden och personliga besök gjordes försöksteckning, den 4 mars 1955 konstituerades området och från den 1 april anställdes en skogsinspektor. Vid utgången av år 1957 hade till området, kallat Hammerdals skogsbruksområde I, anslutit sig 90 skogsägare med sammanlagt 8 900 ha. Med kontinuerligt arbete året runt var 25 skogsarbetare anställda och ca 35 säsongarbetare arbetade under vintern.

Under de tre år, som gått sedan detta det första skogsbruksområdet startade, har utvecklingen gått stadigt framåt. Inom 10 skogsägareföreningar hade man vid årsskiftet 1957/58 skogsbruksområden i funktion. Ytterligare ett par föreningar torde under år 1958 börja verksamhet av detta slag. Tabell 7 visar läget vid nämnda tidpunkt. Av densamma framgår att 23 skogsbruksområden med 1 450 medlemmar och omfattande 116 000 ha produktiv skogsmark verkade. Av antalet privatägda skogliga

brukningsenheter utgör detta 0,5 procent och av motsvarande skogsareal en procent. Jämlands län, där verksamheten började, har kommit längst. Dess 8 områden täcker 5 procent av den privatägda skogsarealen i länet.

Skogsbruksområdena arbetar med förhållandevis små variationer efter de regler, som skisserades i Skogsägareföreningarnas riksförbunds promemoria. Områdenas storlek är med få undantag 3—5 000 ha prod. skogsmark i södra och mellersta Sverige och 6—13 000 i landets nordligare delar. Många områden torde i början av sin verksamhet vara något mindre än vad man antar att en skogsbruksinspektor skall kunna hinna med. Det har nämligen icke varit möjligt att omedelbart få anslutning från alla skogsägare inom området, som kan tänkas ha anledning utnyttja den nya organisationen. Allteftersom områdesbildningens fördelar framträder, brukar ytterligare en del skogsägare vilja ansluta sig. Anslutningsgraden är sålunda rätt växlande för olika områden, men redan nu synes vissa skogsbruksområden ha nått en anslutning, som överstiger $^3/_4$ av de privatägda skogarna inom området.

Såsom framgår av det tidigare återgivna avtalsformuläret förbinder sig skogsägaren icke att utnyttja skogsbruksområdets resurser i viss omfattning, utan det står honom fritt att för varje år eller tillfälle besluta därom. Med sedvanlig inskränkning för force majeure är å andra sidan skogsägareföreningens åtagande enligt avtalet bindande. Emedan skogsägaren vanligen betalar större delen av kostnaden för skogsbruksområdet i form av en fast årlig avgift per hektar skogsmark, blir det dock naturligt för honom att anlita dess personal, maskiner och andra resurser för uppgifter, som han ej kan lösa själv.

Ovan har meddelats de ersättningsgrunder, som tillämpas inom Hammerdalsområdet och övriga skogsbruksområden i Jämtlands skogsägareförenings regi. I mellersta och södra Sverige synes man allmänt ha gått in för en årlig fast avgift på 2—3 kr/ha + ett dagarvode vid biträde av skogsbruksinspektoren, vilket ligger något lägre än skogsvårdsstyrelsens biträdestaxa. För avverkningsåtaganden utgår dock ofta ersättningen med en viss procent av bruttoförsäljningsvärdet av det avverkade virket.

Skyldighet att vara medlem av den skogsägareförening, som svarar för skogsbruksområdet, förekommer som nämnts bl. a. i Jämtlands län, men åtskilliga föreningar har ej denna regel. Detsamma gäller bestämmelserna om hembuds- eller leveransskyldighet för virket från den anslutna fastigheten. Här finns olika former alltifrån fullständig leveransskyldighet till full frihet för skogsägaren att sälja sitt virke.

Ifråga om verksamhetens art och uppläggning tycks ganska stor överensstämmelse råda mellan de olika föreningarna. Måhända kan man skönja en viss tendens till att de norrländska områdena i större utsträckning än övriga sysslar med samordning av avverkningsarbeten, vilket också är naturligt med hänsyn till den mångenstädes illa arronderade och illa

belägna skogsmarken. Vissa föreningar har tagit upp utarbetande av skogsbruksplaner, medan andra hänskjuter planarbetet till skogsvårdsstyrelserna.

Allmänt biträdes områdets skogsbruksinspektor av ett råd eller av förtroendemän representerande de anslutna skogsägarna, med vilka han kan diskutera gemensamma åtgärder för området m. m.

4. Serviceområden i skogsägareförenings regi

Inom Värmlands förenade skogsägare har man förutom med skogsbruksområden arbetat efter en annan linje. Serviceområden bildas, vanligen omfattande en storkommun. Någon särskild skogsbruksinspektor anställes ej. Inom området utses en samarbetskommitté med föreningens inspektor som sammankallande. I regel ingår även länsskogvaktaren i kommittén, som har till uppgift att aktivera samarbetsintresset, diskutera gemensamma skogsfrågor samt inkomma med förslag till anställning av förmän och specialarbetare, anskaffning av redskap och maskiner samt utförande av arbeten (vältplaner, vägar m. m.) som är av gemensamt intresse. Föreningen står som arbetsgivare för förmän, i den mån de ej sorterar under skogsvårdsstyrelsen, och specialarbetare samt tillhandahåller de maskiner, som behöver anskaffas. Samarbetet omfattar såväl skogsvård som avverkning. Driftsplanläggningen utföres av en särskild planläggningsavdelning inom skogsägareföreningen. Föreningens kostnader debiteras efter självkostnaden med ett tillägg av 5 % för administrationskostnaderna. Ett samarbetsavtal gällande 5 år tecknas med intresserade skogsägare, enligt vilket föreningen åtager sig att efter skogsägarens behov och i mån av tillgång på arbetskraft i samarbete med skogsvårdsstyrelsen söka organisera en skoglig serviceverksamhet beträffande teknisk hjälp och arbetskraft samt upprättande av skogsbruksplaner. Skogsägaren förbinder sig i gengäld, att i den mån han ej hinner utföra det nödvändiga arbetet i skogen själv eller med eget folk i första hand utnyttja denna serviceverksamhet.

Som synes är serviceområdesformen mer extensiv än skogsbruksområdesformen. Föreningen menar emellertid, att man på detta sätt relativt billigt och utan att behöva använda så mycket skogsskoleutbildad personal, borde kunna uppnå ett gott resultat. Skogsägarna behöver ej heller binda sig vid någon årlig avgift, vilken enligt föreningen icke varit så populär. I regel utnyttjar så gott som alla skogägare någon gång den erbjudna servicen och någon svårighet att sysselsätta den fastanställda personalen har i regel ej uppstått. Vid årsskiftet 1957/58 var 5 områden om 23 000 ha och 540 skogsägare bildade och 3 nya beräknas börja under 1958.

5. Lokala skogsvårdsföreningar

I *Bohuslän* finns av ålder lokala skogsodlingsföreningar, den äldsta över 60 år gammal. Föreningarna har gjort aktningsvärda prestationer vid

ljungmarkernas skogklädande. Efter en nedgångsperiod under 20- och 30-talen har intresset nu ökat starkt. Från 12 arbetande föreningar år 1942 har antalet stigit till 48 föreningar år 1957, varav två i Dalsland. Föreningarna, vars verksamhetsfält kommit att utvidgas till skogsodling, markberedning, hyggesrensning, ungskogsröjning, stämpling m. m., kallas numera skogsvårdsföreningar. Vid tillkomsten av nya föreningar har skogsvårdsstyrelsen ofta tagit initiativet, varefter intresserade i orten fört frågan vidare. Skogsvårdsstyrelsen har utarbetat och rekommenderat s. k. normalstadgar, men föreningarna arbetar dock ganska olika beroende på lokala förhållanden. Verksamhetsområdet är överallt socknarna. I normalstadgarna anges föreningens syfte vara att verka för skogsodling, hyggesvård, ungskogsröjning samt i övrigt till skogsvårdens främjande. Vidare stadgas om medlemsavgifter, i regel 2—5 kr per år. Styrelsen består i regel av 5 personer, 3 valda av föreningen och 2 av kommunen. Av revisorerna utser föreningen en och kommunen en. Kommunernas ekonomiska bidrag växlar mellan 200 och 2 500 kr per år. Dessutom erhåller föreningarna vissa andra bidrag. År 1957 uppbar således de 48 föreningarna sammanlagt 50 000 kr i bidrag från kommuner och andra intresserade bl. a. landstinget, hushållningssällskapet, Hensbackastiftelsen och Västra Sveriges skogsvårdsförbund.

Verksamheten bedrives främst genom tillhandahållande av yrkesskickliga plantörer och röjningsledare samt tränade arbetslag. Under år 1957 planterades 370 ha med 1,5 milj. plantor, 1 130 ha ungskogsröjdes och 444 ha hyggesrensades. Mindre arealer stämplades för gallring och viss omskolning av plantor skedde i föreningarnas regi. På grund av ovannämnda bidrag till föreningarna kan skogsägarna få arbetena utförda till kostnader, som understiger den verkliga självkostnaden. Föreningarna synes f. n. ge förhållandevis större understöd till ungskogsröjningar än till skogsodlingar.

Från att ursprungligen ha funnits endast i Bohuslän har under senare år föreningar av denna typ börjat även i angränsande delar av Dalsland.

6. Andra samarbetsformer

Genom ett särskilt statsanslag, det s. k. *norrländska skogsproduktionsanslaget* [kungörelsen den 14 juni 1940 (nr 599) angående villkor för statsbidrag från anslaget till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m. med senare ändringar] understöds sedan år 1940 skogsförbättringsverksamhet i Norrland och vissa delar av Kopparbergs län. Det som särskilt utmärker denna verksamhet i jämförelse med andra skogliga bidragsformer är att bidrag i regel beviljas blott under förutsättning, att åtgärderna ifråga skall utföras inom ett av skogsvårdsstyrelsen bestämt område, s. k. skogsvårdsområde, och enligt en för området av skogsvårdsstyrelsen fastställd skogsvårdsplan. Vid områdets avgränsning skall skogs-

vårdsstyrelsen bl. a. ta hänsyn till skogsvårdsarbetets organisation och utförande. Skogsvårdsplanen, i allmänhet avseende en tidrymd av 10 år, skall förutom de åtgärder, som är avsedda att stödjas med bidrag från anslaget, upptaga även sådana beståndsvårdsåtgärder, som enligt en god skogsvårds fordringar uppenbarligen bör utföras under tioårsperioden, samt sådan avverkning av rest- och trasbestånd, som bör utföras i samband med övriga i planen upptagna åtgärder.

De av planen berörda skogsägarna skall sammansluta sig till en förening, s. k. skogsvårdsförening, såvida icke skogsvårdsstyrelsen medger dispens därifrån. Föreningen skall i första hand verka för en god skogsvård inom skogsvårdsområdet. Föreningen har att utse en syssloman, som svarar för föreningen i mellanhavanden mellan skogsvårdsstyrelsen och föreningen.

Med stöd av skogsproduktionsanslaget har avsevärda arbeten utförts. I viss utsträckning torde arbetena ha utförts i samverkan mellan skogsägare inom skogsvårdsområdet. Emellertid har själva föreningsbildningen ännu ej kommit att få någon nämnvärd betydelse.

Inom Gävleborgs län har under de senaste åren på skogsvårdsstyrelsens initiativ bildats *tillfälliga, lokala skogsvårdsföreningar* för att underlätta genomförandet av större restaureringsarbeten inom trakter med besvärliga arronderingsförhållanden. Redan under 1940-talet startades liknande föreningar för anskaffning av brännved genom avveckling av illa belägna restskogar och utförande i samband därmed av erforderliga skogskulturarbeten. Hösten 1955 och sommaren 1956 togs verksamheten upp på nytt genom inventering av 7 områden med ca 6 500 ha fördelade på 152 brukningsenheter, varvid behovet av restskogsavverkning, bränning, kultur och ungskogsröjning redovisades. Med berörda skogsägare, vilka kan vara såväl privata ägare som bolag, träffas överenskommelser om åtgärdernas utförande inom viss tid. Markägarna uppmanas att i första hand själva utföra arbetena, men om de ej anser sig kunna medhinna dem inom överenskommen tidsram, biträder skogsvårdsstyrelsen med fasta arbetslag under förmans ledning. Markägarna föreslås att till stärkande av det inbördes samarbetet bilda en förening närmast av karaktären lokal skogsvårdsförening. Tre föreningar har redan bildats och för ytterligare två har interimsstyrelser utsetts. Det uppges att en ökad aktivitet och stegrat skogsvårdsintresse från markägarnas sida har blivit följden. Länsskogvaktarna har fått möjlighet att effektivare än förut organisera återväxtarbetena. Skogsvårdsstyrelsen ämnar därför fortsätta på den inslagna linjen, men påpekar att fältpersonalen behöver förstärkas för att medhinna inventeringsarbetena.

En liknande tillfällig föreningsbildning för ett stort restaureringsobjekt på utskogar inom Orsa s:n, Kopparbergs län, finns redovisad i Från Skogs-

vårdsstyrelsernas arbetsfält nr 1 1956. Detta företag avser förutom gemensam avverkning och försäljning av den restskog, som behövde avverkas inom området, bränning, plantering och björkslybekämpning av ca 350 ha fördelade på 20 ägare och ett stort antal skiften.

Arbetsblock för gemensam anställning av skogsarbetare. Inom Svarteborgs kommun i Bohuslän, där f. ö. en av de tidigare beskrivna skogsvårdsföreningarna verkar, har ett tiotal skogsägare med en sammanlagd skogsareal av 300 ha gått samman för att gemensamt anställa skogsarbetare, som garanteras helårsarbete med avverkning, skogsvårdsarbete, vägarbete o. dyl. Sammanslutningen har inga mera fasta former utan bygger på solidariskt ansvar för att arbetskraften, till en början 3 arbetare, har full sysselsättning.

Som exempel på mera speciell samverkan mellan skogsägare må nämnas *Sköldinge skogsallmänning, ekonomisk förening* i Södermanlands län. Föreningens verksamhetsområde är ett synnerligen ägosplittrat och desutom i förhållande till ägarnas hemvist illa beläget skogsområde om ca 300 ha fördelat på 67 skiften av växlande storlek och tillhörande 130 olika fastigheter. År 1954 bildades för detta område — delvis under trycket av att stormfällt virke behövde tillvaratagas — en ekonomisk förening för sambruk av hela området. Delägare i föreningen är både privatpersoner, bolag, pastorat och domänverket. Föreningens ändamål anges i stadgarna vara att främja medlemmarnas ekonomiska intresse genom att gemensamt försälja deras inom den s. k. Sköldinge Allmänning belägna skogars virkesavkastning samt i övrigt förvalta dessa skogar. Föreningen skall även verka för att överföra allmänningen till gemensamhetsskog. Verksamheten skall bedrivas så att skogsvården på bästa sätt främjas. I sådant syfte skall medlemmarnas skogar och skogsandelar i Sköldinge Allmänning skötas enligt en av skogsvårdsstyrelsen fastställd skogshushållningsplan. Medlem äger icke så länge han kvarstår i föreningen rätt att avverka eller på annat sätt tillgodogöra sig avkastning från skog eller skogsandel annat än efter medgivande av föreningen. Uppkommen vinst skall i den mån den ej fonderas fördelas mellan medlemmarna i förhållande till deras mantalsinnehav.

Föreningen har låtit bygga skogsbilväg till och genom skogen, inköpt och rustat ett inom allmänningen beläget torp till skogsarbetarförläggning, låtit upprätta hushållningsplan och utfört omfattande avverkningar och skogsvårdsarbeten.

Sköldinge skogsallmänning får ses som en avancerad form av sambruk, i vissa avseenden till och med mera långt gående än gemensamhetsskog såtillvida att någon avräkning mot skogstillgången på de olika ingående skiftena ej gjordes vid starten, utan delägarna får samma utdelning per

mantal oberoende av om deras skiften var mer eller mindre bestockade. De hittillsvarande erfarenheterna är goda.

Gemensamhetsskogar kan bildas vid olika slag av förrättningar enligt jorddelningslagen. Förvaltningen av desamma regleras om den ej kan ordnas på frivillig grund i lagen om förvaltning av bysamfälligheter. Denna lag är nu föremål för utredning. Trots att man i olika sammanhang sökt stimulera till bildande av gemensamhetsskogar har sådana bildats i ytterst obetydlig utsträckning. Någon närmare uppgift om desamma har icke stått att få.

I denna översikt har vi bortsett från de av ålder bestående *härads-* och *sockenallmänningarna.*

B. Framförda förslag rörande samarbete mellan skogsägare

1. Riksdagsmotioner

I riksdagen har vid olika tillfällen motionsvägen tagits upp frågan om skogsägarnas samarbetsformer och eventuellt statligt stöd till dessa. Sålunda begärdes i motion till 1955 års riksdag (II: 454) att en skyndsam utredning borde göras *dels* i syfte att främja en utveckling mot ytterligare samarbete enskilda skogsägare emellan för ett rationellt skogsbruk, *dels* ock i syfte att underlätta ernåendet av en förbättrad arrondering av bondeskogsbruket. Jordbruksutskottet (JoU 35) avstyrkte motionen under hänvisning till att frågorna behandlades av 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning, 1954 års fastighetsbildningskommitté och skogsvårdsutredningen.

I motioner till 1956 års riksdag (I: 479 och II: 617) framlades förslag om åtgärder för att stimulera samarbete mellan mindre skogsägare för gemensamma skogliga åtgärder m. m. Jordbruksutskottet (JoU 32) avstyrkte motionen under hänvisning till att jordbruksrationaliseringsutredningen redan beaktat frågan.

Slutligen väcktes vid 1956 års riksdag ytterligare tvenne motioner i frågan nämligen I: 123 samt II: 175. I motionerna begärdes utredning bl. a. av frågan om förslag till lagstiftning och andra åtgärder till befrämjande av samarbete mellan mindre skogsägare för gemensam förvaltning av skogstillgångarna. I motiveringen framhöll motionärerna, att utgångspunkten borde vara att finna en lösning för att skapa tillgång till sakkunnig driftspersonal och för sysselsättning och anställning av heltidsarbetare. Man ansåg att skogsvårdsstyrelsernas nuvarande belastning med stämplingar och dylikt borde efter hand begränsas och att skogsägareföreningarna icke borde anförtros förvaltningsansvar över småskogsbruk i någon större omfattning. Motionärerna framlade härefter förslag till lösning av samarbetsfrågan, innebärande att ett antal mindre skogsägare bildar en skogsförvaltningsförening. Åt denna överlämnar medlemmarna förvaltningen

av sina skogsmarker. Föreningen anställer sakkunnig driftsledare och denne överenskommer med delägarna om en plan ifråga om skogsskötseln på området. Anslutningen förutsättes skola ske på frivillighetens grund, men möjlighet bör skapas för tvångsanslutning av skogsägare, som vansköter sin skog.

Under motionernas behandling i tredje lagutskottet yppade sig olika meningar, vilket tog sig uttryck i att till utskottets betänkande nr 20 fogades tvenne reservationer. Riksdagens kamrar fattade skiljaktiga beslut, varefter det vid utskottets förnyade behandling av frågan visade sig att sammanjämkning icke var möjlig. Frågan ansågs därför ha förfallit.

2. 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning

I sitt betänkande om jordbruks förstärkande med skog (SOU 1957: 8) framlade nämnda utredning en del rätt långt gående förslag till statliga åtgärder för att stödja skoglig samverkan. Förslaget innebar att den hittillsvarande verksamheten med stöd av norrländska skogsproduktionsanslaget skulle utbyggas *dels* geografiskt till hela landet, *dels* med avseende på verksamhetens art. Sålunda borde bidrag till betesanläggning ej vidare utgå utan i stället ökade anslag till olika slag av skogsvägar, till röjning i ungskog ävensom till skogsförläggningar eller därmed jämförliga serviceanläggningar. Särskilda förvaltningsbidrag borde även utgå till de »skogsrationaliseringsområden», som skulle bildas för att genomföra skogsägarnas samverkan. Dessa bidrag borde dock endast avse de första sex åren efter starten. Fråga om bildande av skogsrationaliseringsområde skulle kunna tas upp ej blott av skogsägarna själva utan även av lantbruksnämnd, skogsvårdsstyrelse eller överlantmätare. Beslut rörande områdesbildande skulle fattas av Kungl. Maj:t, därest den som ansökt om skogsrationaliseringsområdets bildande hemställt att skogsmark inom det blivande området skulle omarronderas eller användas till stärkande av ofullständiga jordbruk. I andra fall skulle beslut fattas av skogsstyrelsen. Kungl. Maj:t skulle i förstnämnda fall kunna förordna att den skogsrationaliseringsplan, som skall upprättas för området, jämväl skall innehålla vägledande grundlinjer för behövliga arronderingsförbättringar och för tilldelning av skog till ofullständiga jordbruk, vilka prövades böra bestå. Högre bidragsprocenter till skogliga företag skulle kunna tillämpas inom områden, där sådant förordnande meddelats. Ifråga om förslagets detaljer hänvisas till betänkandet.

Förslaget är föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

C. Skoglig samverkan i grannländerna

1. Danmark

Sedan 1904 verkar här smaaskovforeningar, som understödes av staten genom förvaltningsbidrag. Till föreningarna får anslutas endast skogar

under 50 ha. F. n. finns 16 föreningar med 4 000 medlemmar, som äger 30 000 ha. Medlemmarna betalar en förvaltningsavgift av mellan 3 och 6 kr per ha. Som ledare för föreningarna står vanligen högskoleutbildad personal. Statsbidrag utgår till föreningar som har minst 25 medlemmar och omfattar minst 1 000 ha.

2. Finland

Sedan lång tid tillbaka arbetar i Finland skogsvårdsföreningar, vanligen med kommunen som verksamhetsområde. Ursprungligen upprätthölls de genom medlemmarnas frivilliga avgifter jämte visst stöd från staten samt lantbruks- och hushållningssällskapen. Föreningarna tillkom i regel efter initiativ av de offentliga skogsvårdsorganen, skogsvårdsnämnderna, som närmast motsvarar våra skogsvårdsstyrelser. Dessa frivilliga föreningar hade år 1945 nått ett antal av 305 med 37 000 medlemmar och 3 259 000 ha ansluten areal.

Genom 1950 års lag om skogsvårdsföreningar kunde verksamheten stabiliseras och tryggas, men samtidigt miste föreningarna karaktären av helt frivilliga sammanslutningar. Lagens 1 § anger följande om föreningarnas uppgifter.

»Med skogsvårdsförening avses en sammanslutning av skogsägare, vilken har till ändamål att på skogshushållningens område höja fackkunskapen och yrkesskickligheten bland sina medlemmar och även bland övriga skogsägare inom dess verksamhetskrets, leda och utveckla vården och utnyttjandet av skogen samt ombesörja härför erforderlig fackmannahjälp ävensom annars främja skogsbruket inom dess område.»

Med vissa undantag är varje skogsägare skyldig att till upprätthållande av skogsvårdsföreningarnas verksamhet betala en skogsvårdsavgift, vars storlek årligen bestämmes av varje förening inom i lagen angivna gränser, nämligen 2—6 % av den för kommunalbeskattningen värderade nettoavkastningen av hans skogsmark. Utan ytterligare avgifter äger skogsägaren sedan ingå i skogsvårdsföreningen, men är ej tvungen därtill.

Efter tillkomsten av lagen har föreningsrörelsen utvecklats ytterligare. Vid 1952 års utgång fanns 367 föreningar med 51 000 medlemmar och 3,7 milj. ha ansluten areal.

Skogsvårdsföreningarna anställer skogsskoleutbildad personal, vid nyssnämnda tidpunkt var ca 420 anställda, vilken biträder skogsägarna i skogsvårdsfrågor ungefär som personalen vid våra skogsvårdsstyrelser men dessutom i avverknings- och försäljningsfrågor. Det direkta skogsvårdsarbetet har kommit att i allt högre grad handhas av föreningarna, under det tyngdpunkten i skogsvårdsnämndernas arbete förskjutits till upplysning, rådgivning, kurser, skogshushållningsplaner. Medan antalet förrättningsdagar för forsttekniker (skogsskoleutbildade) hos skogsvårdsnämnderna fördubb-

lades mellan åren 1930 och 1952 5-dubblades under samma tidrymd antalet motsvarande dagar för forsttekniker hos skogsvårdsföreningarna.

Inom svenskbygderna i Finland finns skogsvårdsföreningar, vilka fungerar såsom verkliga skogsförvaltningsföreningar. Fem s. k. privatrevir med ca 1 500 delägare och ca 90 000 ha ansluten areal verkar där. De leds av forstmästare med biträde av forsttekniker, vilken personal ombesörjer det mesta av vad som ankommer på en skogsförvaltning, alltifrån planläggning av skogshushållningen till virkets utdrivning och försäljning.

3. Norge

Skogsägareföreningarna i Norge har under senare år vid sidan av sina merkantila uppgifter tagit upp en omfattande serviceverksamhet på skogsvårdens område, som fått namnet »veiledningstjeneste». Ett stort antal skogstekniker (skogsskoleutbildade) och även några forstkandidater (jägmästare) har anställts. Verksamheten är inriktad på upprättande av driftsplaner (skogsvårdsplaner), skogskulturer och andra skogsvårdsarbeten, allmän rådgivning och assistans ifråga om skogsdriften m. m. Arbetet, som snabbt fått en stor omfattning, torde ha underlättats av de tidigare (kap. 5) beskrivna skogskultur- och investeringsavgifterna, vilkas användning för skogsproduktionsfrämjande åtgärder synes ha effektiviserats genom föreningarnas nya initiativ.

På ett par platser i Norge finns s. k. fellesforvaltning för skogsegendomar. Vardera omfattar något tiotal skogsägare och har ca 2 000 ha ansluten areal. De synes utgöra skogsförvaltningsföreningar av ungefär samma art som de finska privatreviren, ehuru mindre till storlek och lösligare i organisationen.

D. 1955 års skogsvårdsutredning

I kap. 5 har vi angivit skälen varför en samverkan mellan de privata skogsägarna blivit alltmer aktuell. Den nu lämnade redogörelsen för olika former av sådan samverkan i funktion visar, att skogsägarna på många håll redan synes vara på det klara med värdet av samgående. Vid våra besök i olika delar av landet, varvid samarbetsformerna ägnats ett särskilt intresse, har vi också fått ett starkt intryck av att så är förhållandet. Hela skalan av skilda samarbetsformer finns representerad i dagens svenska skogsbruk; skogsägareföreningarnas allmänna serviceverksamhet, som ställs till förfogande utan några särskilda avtal (de flesta skogsägareföreningar), serviceområden med vissa överenskommelser mellan förening och medlem (Värmlands förenade skogsägare), skogsbruksområden med rätt fast organisation (åtskilliga skogsägareföreningar), föreningar av mera tillfällig natur för att lösa avgränsade, konkreta arbetsuppgifter (skogsvårdsföreningar enligt norrländska skogsproduktionsansla-

get, skogsvårdsföreningar i Gävleborgs län och i Orsa), kommunvis organiserade skogsvårdsföreningar med begränsade serviceuppgifter (Bohuslän och Dalsland), arbetsblock för gemensam anställning av skogsarbetskraft (Bohuslän) samt fullständigt sambruk för skötseln av särskilt illa arronderade skogsarealer (Sköldinge skogsallmänning och gemensamhetsskogar).

Vi anser det naturligt, att man på detta sätt har angripit problemet om en ökad samverkan utifrån olika håll. Förhållandena inom landet växlar och därmed får behovet av samgående olika karaktär. Bortsett från skogsvårdsföreningarna i Bohuslän, som dock tidigare var inriktade på ett begränsat avsnitt av skogsvården, finns inom landet knappast någon äldre erfarenhet av samverkan i skogsvårdsarbetet. De i och för sig mycket intressanta erfarenheter från t. ex. Danmarks smaaskovforeningar och Finlands skogsvårdsföreningar låter sig ej lätt överflytta till svenska förhållanden, enär de skogliga och skogspolitiska förutsättningarna är så annorlunda. Det torde därför bli nödvändigt att genom praktisk försöksverksamhet inom områden med olika förutsättningar ifråga om fastighetsindelning, skogsförhållanden m. m. pröva sig fram till den eller de samarbetsformer, som bäst passar det svenska privatskogsbruket. Det synes lämpligt att samverkan kommer till stånd allteftersom skogsägarna får klart för sig värdet av densamma. Det gäller dock här rätt avsevärda förändringar i gamla arbetsformer och en viss försiktighet är därför tillrådlig i början av verksamheten. Det betonas också av dem som svarar för nu fungerande samarbetsorgan, däribland skogsägareföreningarnas skogsbruksområden, att verksamheten ännu så länge måste betraktas i huvudsak som försök.

Å andra sidan är behovet av samarbetsorgan för skogsvårdsarbetet mångenstädes stort, varför det är önskvärt, att försöksverksamheten får en tillräcklig bredd och att man så fort lämpliga arbetsformer utprovats tar steget över från en mer eller mindre tillfällig till en ordinarie verksamhet på detta område. De skogsägareföreningar, som satsat hårdast på skogsbruksområdena, t. ex. Jämtlandsföreningen, har redan tagit steget över från försöksverksamhet.

Är det nu möjligt att bedöma utvecklingen på detta område för den närmaste tiden? Ifråga om skogsägareföreningarnas skogsbruksområden kan en viss ledning hämtas ur utvecklingstakten under de gångna två—tre åren och den beräknade nybildningen av skogsbruksområden under år 1958. Under denna tid synes årligen i genomsnitt ha bildats skogsbruksområden i en utsträckning, som motsvarar ungefär 0,5 % av den privatägda skogsmarken. Under de närmaste åren torde någon avsevärt snabbare utveckling ej vara att vänta beroende på *dels* en viss försiktighet från skogsägarnas sida, *dels* bristen på skogsutbildad personal lämpad att ta hand om skogsbruksområdena. Dessa utgör ju helt nya verksamhetsfält, till vilka hänsyn tidigare ej kunnat tas vid skogsskoleväsendets utbyggnad.

Genom den nyligen beslutade tillfälliga skogsskolan kan möjligheterna att rekrytera personal till områdena så småningom förbättras.

Under de 5—10 år, som nu kan överblickas, skulle skogsbruksområdena under här gjorda antaganden kanske komma att byggas ut till att omfatta 5 à 10 % av den privatägda skogsarealen, d. v. s. 0,5 à 1 milj. ha, en i och för sig aktningsvärd areal. Då härigenom endast en mindre del av privatskogarna kan komma i åtnjutande av denna form av samverkan, har man anledning tro att även den allmänna, ej områdesbundna servicen i skogsvårdsfrågor måste under samma tidrymd utbyggas ytterligare.

Huruvida skogsvårdsföreningar av den typ, som verkar i Bohuslän och Dalsland, kan komma att organiseras i andra delar av landet, är svårt att förutsäga. Eftersom under de senaste åren idén överflyttats från Bohuslän till Dalsland, kan det dock tänkas att den kan så småningom få en viss ytterligare spridning.

Sådan mer eller mindre tillfällig samverkan i föreningsform, som i den tidigare framställningen exemplifierats genom norrländska produktionsanslagets skogsvårdsföreningar samt föreningarna i Gävleborgs län och Orsa, kommer väl alltid att behöva ordnas för att lösa speciella skogsvårdsproblem. Ibland kanske de också kan bli utgångspunkter för en mera stabil förenings- eller områdesbildning.

Den mycket långt gående samverkan genom formligt sambruk, varpå Sköldinge skogsallmänning utgör ett exempel, lär däremot knappast komma att bli så vanlig. Detsamma gäller troligen också gemensamhetsskogarna.

Enligt vår mening är tiden ännu ej mogen att mera bestämt uttala sig för och rekommendera någon viss bestämd form av samverkan mellan skogsägarna såsom den bästa för att underlätta den eftersträvade effektiviseringen av skogsvårdsarbetet. Även om man redan nu kanske kan skönja vilken form, som torde komma att bli dominerande, kan det f. ö. visa sig lämpligt att i särskilda trakter eller under speciella förhållanden tillämpa andra former än den huvudtyp, som väl kommer att kristalleras ut.

Ehuru vi sålunda ej anser det möjligt att avge några generellt giltiga rekommendationer angående den lämpliga utformningen av skogsägarnas samarbetsorgan på skogsvårdens område, vill vi dock i anslutning till den principiella inställning, som vi redovisat i kap. 3, framlägga några allmänna synpunkter i frågan.

Med hänsyn till principen om största möjliga självverksamhet hos skogsägarna synes det böra eftersträvas, att sammanslutningarna växer fram ur ett allmänt känt behov hos skogsägarna själva och ej genom åtgärder utifrån. Men det är å andra sidan önskvärt att skogsvårdsstyrelser och skogsägareföreningar upplyser skogsägarna om fördelarna av ett närmare samgående.

Ett par av de viktigaste uppgifterna för skogsägarnas samarbetsorgan

på skogsvårdens område torde bli att anställa skogligt utbildade verksamhetsledare och yrkeskunniga skogsarbetare. Det torde därför komma att visa sig mest ändamålsenligt att samverkan kring skogsvårdsuppgifterna kombineras med samverkan ifråga om avverkning och skogstekniska arbetsuppgifter. Först genom en sådan anordning blir det ju möjligt att ordna kontinuerlig sysselsättning för de anställda.

Slutligen vill vi med anledning av att tankar framförts om tvångsanslutning i vissa fall av skogsägare till organ för gemensam skogsförvaltning uttala, att en bestämmelse av denna art icke vore förenlig med gällande principer om skogsägarnas rätt att själv ansvara för sin skogs skötsel. Vi håller före att undantag ej bör göras från regeln, att skogsägarnas sammanslutningar till främjande av skogsdriften på deras fastigheter bör vara helt frivilliga.

Vi har även övervägt frågan huruvida någon särskild lagstiftning eller andra statliga direktiv kunde vara behövliga för att främja skogsägarnas samverkan i skogsvårds- och närgränsande frågor. I Sveriges skogsägareföreningars riksförbunds underdåniga skrivelse i december 1954 hade t. ex. hemställts »att de särskilda direktiv utöver vad som meddelats i förordningen, som kunna befinnas erforderliga i denna framställnings syfte, måtte meddelas Kungl. Skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna». I 1951 års jordbruksrationaliseringsutrednings förslag om skogsrationaliseringsområden ingick lagstiftningsåtgärder för reglering av områdenas verksamhet och i motionerna till 1956 års riksdag förutsattes, att särskilda lagstiftningsåtgärder kunde bli nödvändiga.

Enligt gällande skogsvårdsstyrelseförordning har skogsvårdsstyrelserna till fullgörande av sin uppgift bl. a. att »stödja sammanslutningar av skogsägare i deras verksamhet för skogsvårdens befrämjande». I den tidigare framställningen har vi betonat de allmänna skogsvårdsorganens skyldigheter i detta avseende. Enligt vad vi kunnat erfara har också skogsvårdsstyrelserna vid tillkomsten av nya sammanslutningar för skogsvård verkat i författningens anda. Många gånger har styrelserna eller hos dem anställda varit initiativtagare eller impulsgivare vid starten. Under sådana förhållanden finner vi det knappast befogat med någon ytterligare lagstiftning på området utan anser, att det finns skäl förutsätta, att den redan inledda samverkan mellan skogsvårdsmyndigheterna och skogsägarnas organ kommer att på ett naturligt sätt ytterligare utvecklas.

Här torde även böra behandlas frågan om ekonomiskt stöd av allmänna medel till föreningar av nu behandlad art. Av befintliga föreningar är det endast de västsvenska skogsvårdsföreningarna som uppbär vissa mindre bidrag av kommunerna och landstingen. 1951 års jordbruksrationaliseringsutrednings förslag rörande skogsrationaliseringsområden innefattade även vissa förvaltningsbidrag och i Skogsägareföreningarnas riksförbunds skri-

velse ifrågasattes även sådana förvaltningsbidrag. Detta skedde emellertid mera från den utgångspunkten, att föreningar, som avlastade skogsvårdsstyrelserna deras serviceuppgifter på medlemmarnas skogar, borde få ett bidrag ungefär motsvarande den av dem betalda skogsvårdsavgiften. Bidraget finge därigenom mera en karaktär av »restitution» av skogsvårdsavgift för sådana skogsägare, som ej behövde utnyttja skogsvårdsstyrelsernas service. Vår uppfattning är, att de som leder skogsägarnas samarbetssträvanden på skogsvårdsfronten icke önskar några statliga subventioner för verksamheten. För sammanslutningar, som ej har andra särskilda uppgifter utan kommit till för att hjälpa sina medlemmar att få bästa resultat av deras skogsbruk, synes en sådan inställning vara den riktiga. Vi har därför ej funnit anledning att föreslå några särskilda förvaltningsbidrag till de skogsvårdssammanslutningar, som här behandlats. Det allmännas intresse får i stället ta sig uttryck i att skogsvårdsorganen på allt sätt allmänt stöder tillkomsten av och verksamheten i dessa föreningar. Därest det förslag om successiv avveckling av skogsvårdsavgiften genomföres, som vi i ett senare avsnitt framlägger, kommer Skogsägareföreningarnas riksförbunds synpunkter att indirekt vinna beaktande om ock på något längre sikt.

KAPITEL 7

Skogsvårdsstyrelsernas framtida arbetsuppgifter

A. Nuvarande förhållanden och hittillsvarande utvecklingstendenser

Skogsvårdsstyrelsernas arbetsuppgifter finns författningsmässigt reglerade främst i skogsvårdsstyrelseförordningen (SFS 350/1941 med ändringar). I skogsvårdslagen, naturskyddslagstiftningen och författningar rörande bidragsverksamhet på skogsbrukets område m. fl. återfinns också regler för deras verksamhet.

I skogsvårdsstyrelseförordningens 4 § stadgas sålunda följande.

Skogsvårdsstyrelsen skall hava till uppgift att befrämja och understödja den enskilda skogshushållningen samt verka för att skogsvårdsarbetet bedrives på ett planmässigt sätt inom styrelsens verksamhetsområde, så ock att utöva den uppsikt och vidtaga de åtgärder, som jämlikt gällande skogsvårds-, naturskydds- och andra författningar ankomma på styrelsen.

Styrelsen har att till fullgörande av sin uppgift

verka för den skogliga upplysningen och yrkesutbildningen genom anordnande eller understödjande av kurser, demonstrationer, föreläsningar eller annan undervisnings- eller upplysningsverksamhet;

föranstalta därom, att inom verksamhetsområdet såvitt möjligt finnes tillräcklig tillgång på skogsfrö och plantor av fullvärdig, för orten lämplig beskaffenhet;

lämna sakkunnigt biträde vid planläggning av skogsbrukets drift samt vid skogens vård och skötsel i övrigt;

stödja sammanslutningar av skogsägare i deras verksamhet för skogsvårdens befrämjande;

bevilja bidrag till utförande av skogsvårdsfrämjande åtgärder;

medverka till genomförandet av åtgärder i syfte att bekämpa skogseld; samt

vidtaga i övrigt påkallade åtgärder till befordrande av en förbättrad skogshushållning.

Skogsvårdsstyrelsen skall tillika

förvalta de medel, som inflyta till skogsvårdskassan;

med omhänderhavda medel avlöna den hos styrelsen anställda personalen samt utfärda instruktioner för denna;

tillhandagå skogsstyrelsen med de upplysningar och det biträde, som av skogsstyrelsen påkallas och som ligga inom området för skogsvårdsstyrelsens verksamhet; samt

fastställa visst stämpelmärke att användas vid utsyningar och andra förrättningar, som verkställas av styrelsens personal, samt på lämpligt sätt bringa detta märke till allmän kännedom.

Skogsvårdsstyrelsen skall äga att med tillämpning av de föreskrifter, skogsstyrelsen fastställer, bestämma de villkor, under vilka styrelsen må lämna biträde vid planläggning av skogsbrukets drift eller vid skogens vård och skötsel i övrigt.

Har riksbanken, bankaktiebolag, sparbank, hypoteksförening, kassa för jordbrukskredit, försäkringsbolag eller statlig myndighet lämnat lån mot inteckning i fastighet med växande skog under villkor, att avverkning av skogen icke må ske annat än efter stämpling genom skogsvårdsstyrelsens försorg, åligger det styrelsen att, därest långivaren gjort framställning därom, till denne mot skälig ersättning genast lämna meddelande om stämpling eller avverkning som påbörjats i strid med villkoret och kommit till styrelsens kännedom. Därest statlig garanti lämnats för lånet, skall skyldigheten i stället gälla mot den myndighet som beviljat garantin.

Vid fullgörande av sin uppgift har skogsvårdsstyrelsen att ställa sig till efterrättelse vad i övrigt finnes föreskrivet i författningar och av Kungl. Maj:t eller skogsstyrelsen meddelade bestämmelser.

Skogsvårdsstyrelsernas arbete utföres i alldeles övervägande grad genom förrättningar i fältet. Förrättningsdagarnas fördelning på olika verksamhetsgrenar torde därför ge en viss uppfattning om hur arbetsinsatsen kvantitativt fördelar sig på olika slags arbeten.

Tabell 8, som grundar sig på skogsvårdsstyrelsernas förrättningsstatistik, ger några väsentliga drag av utvecklingen och det nuvarande läget på detta område.

Under den numera alltför snäva rubriken *Allmän upplysning om skogsvård* redovisas skol- och kursmässig undervisning av olika slag både i skogsvårdsstyrelsernas egna skolor, lantbrukets skolor och de allmänna skolorna samt personlig rådgivning till enskilda skogsägare, allmän upplysning genom skogsdagar, föredrag, demonstrationer, utställningar m. m.

Denna verksamhetsgren har relativt sett förändrats mest under de gångna åren. Under tiden efter andra världskriget har verksamheten sexdubblats och omfattar nu över 36 000 dagar årligen. Ökningen ligger nästan helt på kursverksamhet och skolmässig utbildning. Denna utveckling betyder, att allt fler personer, särskilt ungdomar, får del av en mera fullständig skoglig yrkesutbildning.

Under *Beståndsvård och avverkning* redovisas avverkningsplanläggning i form av stämpling och — i mindre omfattning — muntlig eller skriftlig anvisning. Omfattningen av denna verksamhet växlar rätt starkt med konjunkturerna men har alltid under de senare decennierna varit den kvantitativt största. Under krigsåren med dess arbetsdryga vedstämplingar krävde verksamheten upp till $^2/_3$ av samtliga förrättningsdagar. Numera håller den sig mellan 40 och 50 %, men steg ett högkonjunkturår som 1951 till nära 60 %. Någon bestämd tendens kan knappast utläsas ur statistiken. Emellertid synes verksamhetens absoluta omfattning ej minska utan jämfört med förkrigstiden snarast öka något och omfattar för närvarande ca 110 000 dagar/år. På grund av andra grenars starkare ökning synes emellertid stämplingarnas andel i den totala verksamheten minska något.

Under rubriken *Återväxt* redovisas arbetet med fröinsamling, klängning, plantskoleverksamhet, planläggning, ledning och efterbesiktning av före-

Tabell 8. Av skogsvårdsstyrelserna för olika verksamhetsgrenar använda förrättningsdagar 1938—1956

År	Antal förrättningsmän	Allmän upplysning om skogsvård				Beståndsvård och avverkning		Återväxt		Betesfred		Skogsdikning m. m.		Skogsvägbyggnad		Skogsindelning och skogsuppskattning		Övervakandet av skogslagarnas efterlevnad		Verksamheten i övrigt		Summa	
		Kursverksamhet	Annan upplysning och propaganda	S:a	%																		
		dagar				dagar	%	dagar	%	dagar	%	dagar	%	dagar	%	dagar	%	dagar	%	dagar	%	dagar	%
1956	1 792	30 284	5 736	36 020	14,2	109 680	43,2	60 099	23,7	648	0,3	2 909	1,1	2 569	1,0	6 131	2,4	16 453	6,5	19 387	7,6	253 896	100
1955	1 689	25 342	8 115	33 457	13,3	116 094	46,0	60 122	23,8	734	0,3	2 813	1,1	2 349	0,9	3 596	1,4	17 580	7,0	15 591	6,2	252 336	
1954	1 590	19 496	5 139	24 635	10,3	104 459	44,8	61 995	26,5	872	0,4	3 549	1,5	2 410	1,0	4 124	1,8	17 032	7,3	14 169	6,1	233 245	
1953	1 489	14 909	4 718	19 627	8,7	95 448	42,4	70 707	31,4	1 021	0,5	4 242	1,9	2 158	1,0	3 559	1,6	15 410	6,8	12 925	5,7	225 097	
1952	1 509	9 742	4 655	14 397	6,5	100 360	45,1	65 895	29,6	817	0,4	3 199	1,4	2 498	1,1	3 527	1,6	18 994	8,5	12 817	5,8	222 504	
1951	1 563	5 892	4 247	10 139	4,5	133 920	58,8	46 897	20,6	927	0,4	1 969	0,9	2 570	1,1	2 669	1,2	16 501	7,2	12 021	5,3	227 613	
1950	1 610	5 982	4 906	10 888	4,9	111 810	50,5	59 850	27,0	1 407	0,6	3 578	1,6	2 720	1,2	3 824	1,7	17 378	7,9	10 051	4,6	221 506	
1949	1 530	5 691	4 994	10 685	5,4	81 427	41,5	64 081	32,7	1 536	0,8	3 913	2,0	2 428	1,2	4 323	2,2	17 577	9,0	10 103	5,2	196 073	
1948	1 573	3 707	4 960	8 667	4,1	114 570	54,3	46 747	22,1	3 286	1,6	1 974	0,9	2 522	1,2	3 311	1,6	20 242	9,6	9 636	4,6	210 953	
1947	1 608			6 865	3,0	145 035	63,5	33 263	14,5	4 657	2,0	1 734	0,7	2 416	1,1	4 029	1,8	20 743	9,1	9 786	4,3	228 528	
1946	1 772			6 264	2,8	134 121	60,3	38 377	17,3	5 049	2,3	2 856	1,3	2 848	1,3	4 333	1,9	18 980	8,5	9 590	4,3	222 418	
1945	1 636			5 804	2,7	139 832	65,1	26 957	12,6	2 716	1,3	2 595	1,2	5 258	2,4	3 725	1,7	17 084	8,0	10 676	5,0	214 647	
1944	1 431			5 769	3,4	88 275	51,3	26 045	15,1	1 917	1,1	2 951	1,7	6 752	3,9	4 373	2,5	20 254	11,8	15 869	9,2	172 205	
1943	1 595			4 962	2,4	135 939	66,5	19 602	9,6	1 376	0,7	1 381	0,6	3 789	1,9	6 069	3,0	20 962	10,2	10 465	5,1	204 545	
1942	1 677			4 486	2,2	142 421	68,5	18 632	9,0	1 256	0,6	1 332	0,6	3 635	1,7	4 372	2,1	21 763	10,5	10 083	4,8	207 953	
1941	1 618			5 220	2,8	119 281	63,3	20 733	11,0	1 340	0,7	2 105	1,1	2 296	1,2	5 396	2,9	22 528	12,0	9 506	5,0	188 405	
1940	1 475			4 800	2,9	106 379	65,2	17 656	10,8	897	0,6	2 247	1,4	349	0,2	3 109	1,9	20 357	12,5	7 442	4,5	163 236	
1939	1 445			6 748	4,2	81 283	50,0	28 324	17,4	982	0,6	9 661	5,9	843	0,5	6 151	3,8	22 346	13,7	6 326	3,9	162 664	
1938	1 428			5 654	3,4	82 042	49,0	29 502	17,7	1 047	0,6	9 686	5,8	312	0,2	8 975	5,3	24 059	14,4	6 041	3,6	167 398	

tag avseende hyggesvård, markberedning, bränning, sådd och plantering samt plantröjning. Under efterkrigstiden har i allmänhet omkring dubbelt så många förrättningsdagar använts för dessa arbeten som under förkrigstiden. Årligen användes för detta ändamål 60 à 70 000 dagar. Någon fortlöpande stegring, som står i proportion till ökningen i skogsodlingsarbetena på enskilda skogar, synes dock ej pågå, troligen därför att skogsägarna i allt större omfattning instrueras att själva utföra dessa arbeten.

Betesfred är en av de minsta verksamhetsgrenarna, som under några år på 1940-talet lokalt fick större betydelse, medan betesanläggningarna inom ramen för norrländska skogsproduktionsanslaget var mest aktuella. Numera har den kvantitativt sett ingen betydelse i styrelsernas verksamhet.

Under *Skogsdikning m. m.* redovisas planläggning och avsyning av skogsutdikningsföretag med eller utan statsbidrag samt de regelbundna underhållsbesiktningarna av företagen. Under mellankrigstiden var skogsdikningsverksamheten förhållandevis omfattande särskilt under 1930-talets krisår. Ännu 1938—39 tog den 6 % av arbetstiden i anspråk. Numera håller den sig omkring 3 000 förrättningsdagar per år d. v. s. 1 % av totala antalet dagar.

Skogsvägbyggnad avser upprättande av utbyggnadsplaner för skogsvägnätet samt planläggning, kontroll och avsyning av enskilda skogsvägföretag med eller utan statsbidrag. Beredskapsplanläggningen i samband med krigsslutet ökade tillfälligt verksamheten rätt kraftigt. Eljest har den under senare år krävt 2 à 3 000 dagar d. v. s. omkring 1 % av totala antalet.

Skogsindelning och skogsuppskattning avser upprättande av enklare skogsvårdsplaner, fullständiga skogshushållningsplaner samt stamräkningar, skogsvärderingar och liknande. Medan plantvång rådde inom tillämpningsområdet för den s. k. lappmarkslagen, hade denna verksamhet en icke så ringa omfattning. Under efterkrigstiden har den krävt 3 à 4 000 förrättningsdagar, motsvarande 1 à 2 % av totala arbetstiden, men under 1956 har den ökat märkbart.

Övervakandet av skogslagarnas efterlevnad. Ifråga om denna verksamhetsgren visar statistiken en klar tendens till minskning av absoluta antalet förrättningsdagar och ännu mer av den relativa andelen. Från omkring 14 % före kriget har andelen sjunkit till 6 à 7 % eller i absoluta tal från 20 à 25 000 dagar till ca 16 000 dagar årligen.

Verksamheten i övrigt utgör samlingsrubrik för diverse arbeten av var för sig ringa omfattning eller av svårspecificerad karaktär. En klar tendens till ökning kan iakttagas.

De procenttal, som ovan angivits för olika verksamhetsgrenar, är medeltal för alla skogsvårdsstyrelser i landet. För de skilda styrelserna växlar emellertid värdena mycket starkt.

En aktivitet, som ej kommer fram i den ovan behandlade statistiken, är *tillhandahållande av fasta arbetslag och maskiner för skogsvårdsarbeten.* De fasta arbetslagen har tillkommit för att hjälpa sådana skogsägare med

skogsvårdsarbetenas utförande, som har svårt att själva skaffa kunnig arbetskraft. De utnyttjas även som opartiska hantlangare vid rotpoststämplingar. I vissa fall organiseras lagen i samarbete mellan skogsvårdsstyrelsen och skogsägareföreningen, varvid föreningen anställer och avlönar manskapet, medan styrelsen svarar för förmannen och lägger upp arbetsplanen för lagen. På senare år har lagen i stor utsträckning utrustats med motorröjningssågar. Maskinservicen omfattar tillhandahållande — stundom via maskinstationer — av traktordragna markberedningsaggregat och planteringsmaskiner. Verksamhetens omfattning i de olika länen sommaren 1955 framgår av bilaga 5. (På grund av det nämnda samarbetet kan samma arbetslag ha blivit redovisade där och i kap. 6.) 13 skogsvårdsstyrelser hade då arbetslag i funktion, 18 tillhandahöll i en eller annan form maskiner för markberedning och 3 lånade ut planteringsmaskiner. En viss ökning av verksamheten har därefter skett så att f. n. markberedningsaggregat utlånas i minst 20 län och planteringsmaskiner i 8 län.

B. 1955 års skogsvårdsutredning

En bedömning av skogsvårdsstyrelsernas framtida arbetsuppgifter, kan inte gärna avse någon längre tidrymd. Såsom torde ha framgått av föregående kapitel är det bl. a. möjligt, att det privata skogsbruket kommer att utvecklas i den riktningen att skogsvårdsstyrelsernas mera servicebetonade verksamhet så småningom kan komma att i viss omfattning övertagas av skogsägarna själva eller av dessas samarbetsorgan. Även i andra avseenden är det svårt att för någon längre tid bedöma utvecklingen. Vi har därför nöjt oss med en prognos för något decennium framåt.

En rad faktorer påverkar styrelsernas framtida arbetsuppgifter. Viktigast bland dessa torde vara följande.

1. Den på forskningens resultat och det praktiska skogsbrukets erfarenheter grundade utvecklingen och inriktningen av skogsvårdsarbetet.
2. Den takt vari skogsägarna själva och deras samarbetsorgan kan överta sådana arbetsuppgifter, som styrelserna hittills brukat i mera väsentlig grad handha.
3. Skogsnäringens ekonomiska utveckling.
4. De arbetsuppgifter, som staten kan komma att ålägga skogsvårdsstyrelserna.

I anslutning till de olika verksamhetsgrenar, som redovisats i det föregående, följer här en bedömning av den utveckling av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, som vi håller för trolig.

Allmän upplysning om skogsvård inkl. yrkesutbildning och annan undervisningsverksamhet. Yrkesutbildningen för skogsägare, skogsarbetare och skogsförmän står ännu endast i början av sin utveckling. Att denna verksamhetsgren måste under den närmaste tiden genomgå en mycket kraftig

ökning är därför uppenbart. Som i kap. 11 närmare utvecklas anser vi att utbildningsarbetet bör ledas och till väsentlig del omhänderhas av styrelserna.

Jämsides med den skol- och kursmässiga utbildningsverksamheten behövs även en ökad allmän upplysning genom föredrag, skogsdagar, rörlig instruktionsverksamhet m. m.

Även den personliga rådgivningen till enskilda skogsägare och det allmänna upplysningsarbetet i skogsvårdsfrågor bör intensifieras. Inte minst kräver en önskvärd utveckling mot större självverksamhet hos skogsägarna, att dessa har tillfälle till kontakt med erfarna fackmän för diskussion av aktuella problem. Även om en del av den personliga rådgivningen, exempelvis inom skogsbruksområdena, kan komma att handhas av dessas tjänstemän, torde skogsvårdsstyrelserna även i framtiden få bära huvudansvaret för verksamheten som helhet. De styrelsernas arbetsuppgifter, som i statistiken redovisas under samlingsrubriken Allmän upplysning om skogsvård, torde sålunda komma att öka avsevärt.

Beståndsvård och avverkning. I den mån intensifierad yrkesutbildning leder till ökad personlig insats av skogsägarna vid stämpling och liknande arbeten, minskar behovet av stämplingsbiträde från skogsvårdsstyrelserna. I samma riktning verkar tillkomsten av skogsbruksområden med anställda fackmän. Att kvantitativt bedöma den förstnämnda faktorns inverkan är knappast möjligt. Därest vår bedömning i kap. 6 om skogsbruksområdenas utveckling under den närmaste 10-årsperioden visar sig vara riktig, skulle genom dessa en minskning av stämplingsverksamheten av storleksordningen 5—10 % vara att vänta.

Emellertid inverkar andra faktorer i annan riktning. Av skogsforskningsinstitutets avverkningsberäkningar framgår, att avverkningarna i landet bör öka. På många håll är därvid en ökning av föryngringshuggningar och kvalificerade gallringar i medelålders—äldre bestånd särskilt aktuell, och det slaget av huggningar torde även vid en ökad självverksamhet i allmänhet komma att stämplas eller på annat sätt planläggas av fackmän. Genom pågående och väntad utbyggnad av skogsindustrin skapas också förutsättningar för dessa ökade avverkningar.

Om hänsyn tas till dessa i olika riktningar verkande faktorer torde man knappast ha anledning räkna med att skogsvårdsstyrelsernas stämplingsverksamhet under den närmast överskådliga tiden kommer att minska.

Återväxt. I de södra delarna av landet sköter skogsägarna redan i stor utsträckning hyggesvården och skogsodlingsarbetet utan arbetsledning från skogsvårdsstyrelserna. Så småningom kan kanske samma utveckling väntas i landets övriga delar. Skogsbruksområdena kommer också att medföra en avlastning. Andra delar av återväxtarbetet, t. ex. frö- och plantanskaffning och plantröjning, kan å andra sidan komma att kräva ökade insatser från styrelsernas sida. Totalt sett är nog ingen större ändring att vänta.

Skogsdikning m. m. Någon förändring av betydelse är ej att vänta under normala konjunkturer.

Skogsvägbyggnad. Med de ökade medel, som ställts till förfogande för bidragsgivning, kan en ökning av verksamheten förutses, som relativt sett kan bli rätt betydande, måhända en 2—3-dubbling. Särskilt torde upprättande av utbyggnadsplaner för skogsvägnätet komma att ställa krav på insatser av kvalificerad personal.

Skogsindelning och skogsuppskattning. På detta område föreslår vi åtgärder för en ytterligare intensifiering av planverksamheten. Det är väl ännu osäkert i vilken utsträckning som denna ökning kan åvägabringas genom insatser från skogsägareföreningarna och privata skogsbyråer. Vi håller emellertid före att under alla förhållanden skogsvårdsstyrelsernas befattningstagande med skogsbruksplaner m. m. måste öka kraftigt, om sådana planer skall komma till stånd i önskvärd utsträckning.

Övervakandet av skogslagarnas efterlevnad. Denna gren har minskat under de gångna åren. Med den ökade förståelsen för god skogsvård kan en fortsatt minskning vara möjlig i vissa avseenden, särskilt ifråga om avverkningskontrollen. Å andra sidan är det troligt att övervakandet av återväxtskyldighetens fullgörande måste intensifieras inte minst när det gäller efterbesiktningar av utförda skogskulturer. Totalt torde någon minskning ej vara möjlig att genomföra om skogsvårdslagens krav skall kunna upprätthållas.

Verksamheten i övrigt. En fortsatt ökning torde här kunna påräknas allteftersom styrelserna mer och mer blir det allmännas skogliga länsorgan med därav följande nya arbetsuppgifter t. ex. i lantbrukets rationaliseringsverksamhet, naturvård, ekonomisk försvarsberedskap m. m. Eftersom denna allmänna verksamhet till stor del fullgörs genom avgivande av yttranden samt deltagande i utredningar och sammanträden, kommer den icke alltid fram i den här åberopade förrättningsstatistiken.

Den *serviceverksamhet* med arbetslag, uthyrning av skogsvårdsmaskiner m. m., som styrelserna utövar, torde kunna successivt avvecklas allteftersom skogsägarnas egna organ eller enskilda företagare kan tillgodose det föreliggande behovet.

Sammanfattningsvis har vi alltså kommit fram till att skogsvårdsstyrelsernas totala verksamhet icke kan under den närmaste tidsperioden minska. Ett genomförande av våra förslag, främst rörande en utökad och förbättrad yrkesutbildning, allmän upplysning, personlig rådgivning och en intensifierad verksamhet med skogsbruksplaner, torde i stället innebära, att omfattningen av styrelsernas verksamhet måste öka.

KAPITEL 8

Planläggning av skogsvården å enskilda skogar

Skogsbruket utgör en säregen och svåröverskådlig produktionsform. Säregen på grund av skogskapitalets dubbla natur av användbar produkt och produktionsmedel. Svåröverskådlig på grund av den långa tid, som åtgår för produktion av användbart virke, de vidsträckta arealer, som skogsbruket i jämförelse med andra produktionsformer kräver för frambringandet av nyttigheter till ett visst värde, samt svårigheterna att direkt iaktta resultatet av olika ingrepp i skogen och att följa förändringar i virkesförråd, tillväxt och dylikt.

Dessa förhållanden för med sig, att man för att uppnå en ändamålsenlig hushållning med de skogliga produktionsmedlen, mark och virkesförråd, i allmänhet måste vidta speciella planläggnings- och kontrollåtgärder.

1. Den långa produktionstiden framtvingar en långsiktig plan, så att icke kontinuiteten i skogsvården bryts.

2. Svårigheten att skilja mellan avkastning och virkeskapital gör det nödvändigt att verkställa avverkningsberäkningar, ofta för längre tid, och att genom avverkningsstatistik och återkommande uppskattningar följa skogsbeståndens och virkeskapitalets förändringar. Vikten av en sådan kontroll ifråga om virkesförrådets storlek och sammansättning framstår än klarare, om man besinnar vilka stora värden, som virkeskapitalet representerar.

3. Svårigheterna att lära känna och få överblick över de ofta vidsträckta och växlande skogsarealerna gör, att ägaren eller förvaltaren blir beroende av kartor och vid särskilda förrättningar insamlade tillståndsbeskrivningar och åtgärdsförslag.

Av här anförda skäl har skogshushållningsplaner sedan rätt lång tid tillbaka ansetts utgöra den nödvändiga grunden för ett rationellt skogsbruk, åtminstone när det gäller förvaltningsenheter av någon omfattning. I fråga om det mindre och medelstora privatskogsbruket har behovet av planläggning tidigare ej känts så starkt. Om man bortser från skogar under de särskilda lappmarkslagarna, för vilka plantvång förelåg, torde endast en obetydlig del av bondeskogarna ha blivit föremål för kartläggning och planläggning. Fram till år 1947 räknade man vid en undersökning i skogsstyrelsen med att högst 200 000 ha bondeskog utanför lappmarkerna hade berörts av sådan planläggning. Under de senaste 10 åren har intresset både hos skogsägarna och skogsvårdsstyrelserna ökat. Genom styrelsernas för-

sorg upprättas numera skogshushållnings- och skogsvårdsplaner för ca 700 fastigheter om året med en totalareal av omkring 100 000 ha. Häri ingår dock vissa skogar av allmän natur. Skogsbyråer, skogsägareföreningar och privata förrättningsmän upprättar också planer. Den nuvarande årliga planläggningen kan antas omfatta någon procent av privatskogsarealen.

Därest man anser någon form av hushållningsplan önskvärd för bondeskogarna i gemen är det uppenbart, att denna takt är alldeles för långsam. Dessutom bör uppmärksammas, att den verksamhet som bedrives är synnerligen ojämn de olika länen emellan. Detta förhållande torde delvis bero på att man ännu ej mera allmänt kommit till insikt om planläggningens betydelse. Bristande personella resurser hos skogsvårdsstyrelserna torde emellertid också ha i vissa län verkat hindrande på en önskvärd utveckling av planverksamheten.

Enligt vår mening bör denna fråga ägnas ökat och mera allmänt intresse. Därest skogsägarna skall kunna i stigande omfattning bli i verklig mening självverksamma på skogsvårdens område, krävs inte bara ökade skogliga kunskaper, en fråga som utredningen utförligt behandlar i annat avsnitt, det krävs även av skogsägarna, att de skaffar sig ökad kännedom om sin egen skog, dess tillstånd och förutsättningar för ökad avkastning. Denna kan i allmänhet endast en plan av något slag skänka. För de minsta skogarna kan dock planläggningen starkt förenklas och många gånger undvaras. Till undvikande av missförstånd vill vi påpeka, att de planer som här avses självfallet ej skall och ej heller kan ge detaljerade anvisningar i alla skötselfrågor. Planen skall vara till stöd för handlandet. Den bör i den utsträckning, som i varje enskilt fall bedöms erforderligt, ge översikt över skogstillgångarnas storlek och beskaffenhet, genom kartläggningen ge ett hjälpmedel för orientering och för registrering av behövliga åtgärder och utförda arbeten, genom avverkningsberäkningen — om än i enkel form — ge anvisning om lämpliga avverkningar och genom åtgärdsförslaget planera underhålls- och förbättringsarbetena på ett ändamålsenligt sätt.

Ordet skogshushållningsplan brukas vanligen som beteckning på en mera fullständig plan, grundad på noggrannare taxering. Skogsvårdsplan är ett ord av mera obestämd betydelse, använt både om enklare hushållningsplaner grundade på okulärtaxering och om åtgärdsplaner utan uppskattning av virkesförråd eller beräkning av avverkningsbelopp. Vi använder i det följande ordet skogsbruksplan som täckning för de plantyper, som lämpar sig för det enskilda, mindre skogsbruket.

Då vi utgår ifrån att skogsägarna genom ökad självverksamhet och samverkan kommer att minska sin efterfrågan på skogsvårdsstyrelsernas biträde vid detaljplanering och genomförande av skogsvårdsföretag så torde det ligga nära till hands att anta, att styrelserna framdeles i större utsträckning kommer att biträda vid den långsiktiga planeringen av skogsbruket genom upprättandet av skogsbruksplaner.

Stöd för sin åsikt om planernas betydelse även för bondeskogsbrukets utveckling har utredningen fått bl. a. vid studium av motsvarande verksamhet i Norge. Det Norske Skogselskap har sedan länge upprättandet av driftsplaner på sitt arbetsprogram och skogsägareföreningarna i Norge har sedan några år upptagit planläggningsverksamheten, som av dem anses vara en grundläggande faktor i arbetet för att intensifiera skogsvården på bondeskogarna. De norska driftsplanerna är i många avseenden mera långt gående än de skogsvårdsplaner, som skogsvårdsstyrelserna i Sverige vanligen tillämpar. Sålunda behandlas ekonomiska frågor i samband med planens genomförande. De norska planerna har kunnat göras mera utförliga, på grund av förekomsten av de tidigare nämnda investeringsavgifterna, vilka får användas till bekostande av driftsplaner för skogsbruket. Även om någon kopiering av det norska driftsplansystemet av detta skäl ej kan tillrådas, torde vi i Sverige ha en del att lära av de norska plantyperna.

För att upprättandet av skogsbruksplaner skall kunna få ökad omfattning krävs främst att intresset och förståelsen bland skogsägarna stimuleras. Tidigare lämnades i sådant syfte kostnadsfritt biträde under en dag per fastighet. Senare övergick man till att debitera skogsvårdsplanerna efter samma taxa som stämplingsbiträde och slutligen har skogsstyrelsen för något år sedan på grund av medelsbristen sett sig nödsakad föreskriva, att planarbetet skall debiteras efter självkostnad. Denna utveckling är ej tillfredsställande särskilt som skogsbruksplanerna i långt mindre grad än stämplingarna resulterar i direkt påtagliga inkomster för skogsägarna.

Bland de åtgärder för en ökad självverksamhet, större intensitet och bättre planmässighet i det enskilda skogsbruket, som det allmänna kan ha anledning att ekonomiskt stödja, intar upprättandet av skogsbruksplaner en framskjuten plats. Vi anser därför, att någon form av ekonomiskt stöd bör ges för att stimulera skogsägarna till att mera allmänt låta upprätta sådana planer. Stödet bör ges oberoende av vem som upprättar planen blott den fyller vissa minimikrav. Av denna anledning kan man ej gå vägen över en rabatterad taxa hos skogsvårdsstyrelserna utan bör införa skogsbruksplanerna som bidragsobjekt under bestämmelserna för statens skogsförbättringsanslag. För att förenkla administrationen är det då lämpligt, att bidraget utgår med ett fixt belopp per skoglig brukningsenhet oavsett dess storlek. Härigenom skulle man kunna uppnå en automatiskt verkande differentiering av bidragsprocenten för fastigheter av olika storlek. Vi har utgått från att bidraget för fastigheter med en skogsareal motsvarande ungefär medelarealen per bondeskog i de olika landsändarna skulle utgöra 50 procent.

Bidragsberättigad plan torde böra innehålla minst följande. Beståndskarta i lämplig skala, med lättillgängliga termer utformad beståndsbeskrivning jämte åtgärdsförslag, på okulär bedömning grundad uppskattning av virkestillgångarna fördelade efter ålders- eller huggningsklasser, beräkning

av årlig tillväxt samt avverkningsberäkning för lämplig period. Skogsstyrelsen bör i tillämpningsföreskrifter lämna närmare anvisningar om fordringar på de planer, som skall anses bidragsberättigande.

Kostnaden för upprättande av en plan av här skisserad typ och grundad på okulärtaxering kan beräknas utgöra ca 250 kronor för nyssnämnda medelfastighet, varför bidraget bör utgå med 125 kronor.

Utnyttjandet av nya hjälpmedel såsom flygbilder för kartläggning och beskrivning samt relaskop för virkesförrådets uppskattning kan både öka planernas noggrannhet och minska tidsåtgången. Genom ett stimulansbidrag av här föreslagen art torde det också bli möjligt att intressera ett flertal ägare till grannfastigheter att samtidigt upprätta planer. Därvid kan arbetet, särskilt om det grundas på flygbildsmaterial, avsevärt förenklas och förbilligas.

Det är också önskvärt, att man genom samarbete mellan skogsvårdsstyrelser, lantmäteriväsende och lantbruksnämnder söker få till stånd skogsbruksplaner för skogsfastigheter, som bildas vid skiften och andra förrättningar avseende fastighetsreglering. För skogens del måste upprättandet av sådana planer sägas vara av stor betydelse för att uppnå det med regleringen avsedda syftet.

För att få till stånd en ökning av planverksamheten i den omfattning, som får anses önskvärd, kommer att krävas insatser från såväl skogsvårdsstyrelser som skogsägareföreningar och andra. Under alla förhållanden torde dock en väsentlig del av den utökade verksamheten komma att falla på skogsvårdsstyrelserna. Vi har därför räknat med att styrelsernas skogstekniska sektioner bör utökas med sammanlagt ett 20-tal förrättningsmän, så att varje styrelse har minst en tjänsteman att avdela helt för här ifrågavarande verksamhet.

KAPITEL 9

Allmän upplysning och personlig rådgivning i skogvårdsfrågor

Med allmän upplysning i skogsvårdsfrågor avses här föredrag, skogsdagar, demonstrationer, tävlingar, utställningar och annan verksamhet, som riktar sig till större grupper, medan den personliga rådgivningen avser undervisnings- och rådgivningsverksamhet riktad till enskilda skogsägare. I skogsvårdsstyrelsernas förrättningsstatistik sammanförs bägge verksamhetsgrenarna under beteckningen annan upplysning och propaganda.

Budgetåret 1956/57 redovisade skogsvårdsstyrelserna 981 skogsdagar, exkursioner m. m. med ca 28 000 deltagare, varav en del tillsammans med skogsägareföreningarna, samt omkring 400 föredrag utan närmare uppgift om antalet åhörare. Skogsägareföreningarna anordnade kalenderåret 1957 i egen regi 252 skogsdagar m. m. med 11 000 deltagare. Genom artiklar särskilt i jordbrukarnas och skogsägarnas fackorgan nås ett stort antal skogsägare med information i aktuella skogsvårdsfrågor.

1956/57 lämnade skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän personlig rådgivning under ca 2 100 förrättningsdagar, motsvarande 2 procent av totala antalet biträdesdagar. Växlingarna mellan olika styrelser är stor, från 0 till 18 procent. Av totala antalet förrättningsdagar utgjorde dagarna för personlig rådgivning mindre än en procent. Även skogsägareföreningarnas tjänstemän meddelar personlig rådgivning åt skogsägarna, mindre dock i skogsvårdsfrågor än i avverknings- och avsättningsfrågor. Inom skogsbruksområdena är rådgivningen inriktad även på skogsvården. Omfattningen av föreningarnas rådgivningsverksamhet finns ej statistiskt redovisad.

Av det anförda framgår, att verksamheten med allmän upplysning når ett icke ringa antal personer. De 40—50 000 deltagarna i skogsdagar, exkursioner m. m. utgör ungefär en femtedel av antalet skogsägare. Rent teoretiskt skulle det alltså kunna beräknas, att varje skogsägare ungefär vart femte år deltog i något skogligt arrangemang av nyssnämnt slag. Emellertid är det allmänt bekant, att vissa skogsägare deltar ofta medan många aldrig kommer till de av styrelserna eller föreningarna anordnade upplysningsmötena.

Den allmänna upplysningsverksamheten har stor betydelse såsom kontakt på bred front mellan de skogliga organen och skogsägarna. Nya rön inom skogsvården kan snabbt föras ut till stora grupper av i skogen verk-

samma. Skogsägarna kan stimuleras att utnyttja de utbildningskurser och serviceanordningar, som finns tillgängliga. Överhuvudtaget hålles skogsvårdsintresset vid makt och ökas genom dessa återkommande arrangemang.

En intensifiering av den allmänna upplysningsverksamheten på skogsvårdens område, vilken av anförda skäl får anses önskvärd, behöver icke främst ta sig uttryck i ett ökat antal besökande vid skogsdagar m. m. Men det är viktigt att söka nå de för skogsvården ljumma och mindre intresserade. I allmänhet torde man ha större möjligheter att nå dessa genom små, lokalt betonade sammankomster. Skogsdagar, föredrag och diskussioner avsedda för en eller ett par byar och behandlande de där aktuella skogsfrågorna torde vara en väg att gå, när det gäller att bredda skogsvårdsintresset.

Genom allmän upplysning nås en skogsvårdspropaganda på bred front. Genom skolor och kurser meddelas de för skogsbrukets utövande erforderliga kunskaperna och färdigheterna. Som komplement till dessa två verksamhetsgrenar är den personliga rådgivningen mycket betydelsefull. Vid skogsdagar och liknande måste av naturliga skäl frågorna behandlas rätt allmänt. Alla skogsägare har ej möjlighet att genomgå de utbildningskurser, som vore önskvärda. Redan av dessa skäl framstår klart behovet av en personlig rådgivning till den enskilde skogsägaren. Härtill kommer att även den, som haft tillfälle att utnyttja den skogliga yrkesutbildningen, i mera krävande uppgifter behöver stöd av en fackman. De särskilda skogsvårdsproblem, som möter på en viss fastighet, har ej alltid kunnat behandlas under kurserna. På grund av de ofta från fastighet till fastighet växlande förutsättningar, som karakteriserar skogsbruket, kan stundom svårigheter vara förknippade med den praktiska tillämpningen på egen skog av de på kursen inhämtade kunskaperna. Här utgör en på rätt sätt bedriven personlig rådgivning det bästa komplementet till utbildningen. Genom handledning inför arbetsuppgifterna och tolerant kritik av utförda arbeten främjas den aktiva inställning hos skogsägarna till skogsvårdsarbetet, som vi tidigare framhållit såsom önskvärd. Skogsbruksplaner för de berörda fastigheterna utgör ett gott hjälpmedel vid denna personliga handledning. En riktig tillämpning av planerna torde f. ö. i hög grad främjas av att de förklaras av en fackman och läggs till grund för återkommande samtal om skogsvården på fastigheterna.

Av det anförda torde ha framgått, att vi anser det önskvärt med en intensifiering av verksamheten med allmän upplysning och personlig rådgivning i skogsvårdsfrågor. En väsentlig del av den ökade arbetsinsats, som realiserandet av detta önskemål kommer att kräva, måste falla på skogsvårdsstyrelserna. Hos dessa är det främst länsskogvaktarna på distrikten, som svarar för den här behandlade verksamheten. För att kunna ägna ökad tid åt dessa frågor måste antingen annat arbete avlastas från dem eller också antalet länsskogvaktare ökas. Vi räknar med att bägge vägarna får tillgripas. Enligt våra förslag rörande lärarpersonalen vid skogsvårdssty-

relsernas yrkesutbildningsverksamhet bör en del distriktspersonal, som nu är insatt på undervisningsarbete kunna återgå. Lokalt kan man hoppas att skogsbruksområden eller andra samarbetsformer kan avlasta länsskogvaktarna något. En viss mindre ökning av länsskogvaktarområdenas antal blir dock oundgängligen nödvändig. I kapitel 12 har vi närmare utvecklat de undersökningar, som ligger bakom förslaget att i ett antal län inrätta sammanlagt 17 nya områden. Behovet därav motiveras främst av önskemålet, att länsskogvaktarna skall kunna i ökad utsträckning ägna sig åt allmän upplysning och personlig rådgivning.

För närvarande är biträdestaxan för rådgivning densamma som för stämpling. Emellertid har skogsvårdsstyrelse rätt att lämna en dag kostnadsfri rådgivning per ägare och år. Taxereglerna tillämpas rätt olika, men i genomsnitt togs år 1956/57 ut en ersättning per dag, som motsvarar $^1/_3$ av nyssnämnda taxa. Den personliga rådgivning, som här behandlats, har drag både av undervisning och konsultation. I de fall, då en förrättning har huvudsakligen undervisande karaktär, bör den i princip vara kostnadsfri. Hit får bl. a. räknas förrättningar, som kommer till stånd på skogsvårdsstyrelsens initiativ. Däremot bör ifråga om förrättningar av konsulterande natur gälla de regler om taxornas anpassning till verkliga kostnaderna, som vi behandlat i kap. 13.

Allmän upplysning och personlig rådgivning ställer särskilda krav på personalens psykologiska och pedagogiska kvalifikationer. I de av skogsstyrelsen anordnade aspirantkurserna för nyanställd personal hos skogsvårdsstyrelserna ingår undervisning i desa ämnen. Många äldre länsskogvaktare har också på olika sätt förvärvat skicklighet på dessa områden. Icke desto mindre anser vi, att det skulle vara till stor fördel för verksamheten, om skogsstyrelsen kunde beredas möjlighet att anordna fortbildningskurser för att göra skogsvårdspersonalen mera skickad att handlägga frågor av denna art. I kostnadsberäkningarna i kap. 14 har vi under anslaget till vissa skogsbrukskurser räknat med ett mindre belopp för detta ändamål.

KAPITEL 10

Frö- och plantförsörjning

Av kap. 2 framgår tydligt hurusom skogskulturer kommer att krävas i allt större omfattning, om de enskilda skogarnas produktion skall kunna höjas och skogsvården på dessa skogar allmänt nå en tillfredsställande nivå. Tillgången på frö och plantor torde under sådana förhållanden komma att i ännu högre grad än hittills bli den trånga sektorn vid skogsvårdsprogrammets genomförande. Vi har därför undersökt möjligheterna att effektivisera frö- och plantförsörjningen i vad den avser de enskilda skogarna och särskilt de privatägda skogarna.

A. Nuvarande förhållanden

Allt sedan sin tillkomst har skogsvårdsstyrelserna haft som en viktig uppgift att ordna frö- och plantförsörjningen för skogar under deras tillsyn. Denna uppgift är också stadfäst i skogsvårdsstyrelseförordningen där det såsom tidigare sagts bl. a. föreskrives att skogsvårdsstyrelse har att »föranstalta därom, att inom verksamhetsområdet såvitt möjligt finnes tillräcklig tillgång på skogsfrö och plantor av fullvärdig, för orten lämplig beskaffenhet».

Denna sin uppgift har styrelserna löst huvudsakligen genom att i egen regi insamla och klänga frö samt dra upp skogsplantor, på senare tid dessutom genom import av plantor främst från Tyskland, Danmark och Norge. Lokalt har även mindre kvantiteter plantor framskaffats genom olika former av legoodling hos privatpersoner, ungdomsklubbar och utländska plantskolor. Affärsmässig, privat skogsplantskoledrift förekommer i vårt land i ytterst liten omfattning. Bl. a. torde detta bero på att styrelserna tidigare sålt plantor under produktionskostnaden i avsikt att stimulera intresset för skogsodling. Det förhållandet att plantförbrukningen tidigare varit starkt växlande med toppar före och efter första världskriget, nedgångsperioder däremellan och alldeles särskilt under 1930-talet och början av 1940-talet har väl också verkat föga lockande för privat företagsamhet inom en bransch, där det tar 2—4 år att framställa en saluduglig produkt. Först under det senaste decenniet har planteringarna kommit att överallt ingå som ett normalt led i skogsbruket. En stadigt ökande förbrukning har lagt grunden till en systematisk utbyggnad av plantproduktionen.

Om således de privata avsaluplantskolorna är av liten betydelse, så produceras dock mycket plantor av andra än skogsvårdsstyrelserna. Bortsett från domänverket, vars verksamhet vi ej har anledning att i detta sammanhang uppehålla oss vid, så drar skogsbolag och större privatskogsägare upp avsevärda mängder för eget bruk. Stundom sker detta i samråd med skogsvårdsstyrelserna t. ex. genom att styrelserna tillhandahåller såddplantor för omskolning, eller att bolag ställer mark till förfogande för plantskoleanläggning mot att skogsvårdsstyrelsen för deras räkning producerar viss mängd plantor. Å andra sidan förekommer det att bolagen och stundom även domänverket låter legoodla plantor i skogsvårdsstyrelsernas plantskolor.

På vår begäran har skogsvårdsstyrelserna lämnat uppgifter om den nuvarande plantskolearealen, dess fördelning på ägarekategorier och storleksgrupper (tabell 9). Dessutom har de meddelat hur plantskolebeståndet kommer att se ut, sedan igångsatta eller beslutade nyanläggningar genomförts (tabell 10). I nedanstående tabeller redovisas totalsiffror för hela riket. Fördelningen på län återfinnes i bilaga 4.

Tabell 9. Våren 1957 i drift varande plantskolor avseende skogar under skogsvårdsstyrelsernas tillsyn

Ägare	Antal plantskolor med nedanstående areal					Summa areal ha	Medelareal ha
	< 1 ha	1—5 ha	5—10 ha	>10 ha	Summa antal		
Skogsvårdsstyrelserna ...	27	[1]43 (48)	14	19	(108) 103	572	5,6
Bolagen.....	55	34	6	5	100	221	2,2
Övriga enskilda skogsägare	271	4	—	—	275	51	0,19
Kommersiella plantskolor	304	1	1	—	306	35	0,11
Summa	657	82	21	24	784	879	

[1] 6 mindre plantskolor som drives gemensamt.

Om till tabell 9 lägges domänverkets plantskolearеal, ca 170 ha, framkommer den sammanlagda arealen för hela riket, vilken blir ca 1 050 ha.

Tabell 10. Plantskolebeståndets utseende, sedan igångsatta eller beslutade anläggningar genomförts (exkl. domänverket)

Ägare	Antal plantskolor med nedanstående areal					Summa areal ha	Medelareal ha
	< 1 ha	1—5 ha	5—10 ha	> 10 ha	Summa antal		
Skogsvårdsstyrelserna....	18	25	12	23	78	723	9,3
Bolagen.....	41	35	6	6	88	250	2,7
Övriga enskilda skogsägare	355	6	—	—	361	64	0,14
Kommersiella plantskolor	468	2	1	—	471	54	0,11
Summa	882	68	19	29	998	1 091	

Till kommersiella plantskolor har förts även de till antalet många men till storleken mycket små »hemplantskolor», som drives av enskilda personer och ungdomsklubbar i samverkan med och under ledning av skogsvårdsstyrelser. Flertalet återfinnes i Jönköpings län. Den beräknade ökningen av kommersiella plantskolor av storleksordningen mindre än 1 ha hänför sig helt till denna typ.

Till jämförelse erinras om att skogsvårdsstyrelsernas plantskoleareal år 1939 utgjorde 103 ha, år 1945 124 ha och år 1950 243 ha. Sedan andra världskrigets slut har sålunda arealen nära 5-dubblats. Då antalet skolor år 1945 var exakt detsamma som år 1957, har ökningen åstadkommits genom övergång till avsevärt större enheter. För bolagsplantskolorna finns ingen motsvarande, fullständig statistik, men det kan nämnas att i Norrland och Dalarna, där bolagen nu har 117 ha plantskolor, fanns vid mitten av 1940-talet endast ett antal småplantskolor omfattande sammanlagt ej över 5 ha. Enligt tabell 10 kommer utvecklingen mot större plantskolor att fortsätta. Skogsvårdsstyrelsernas skolor, som år 1945 hade en medelareal av ungefär 1 ha, skulle inom de närmaste åren nå en genomsnittlig storlek av 9 ha.

Ifråga om plantproduktionen finns ingen fullständig statistik. Från skogsvårdsstyrelsernas plantskolor utlämnades emellertid år 1957 155 milj. plantor, varav 97 milj. oomskolade barrplantor och 54 milj. omskolade barrplantor. Motsvarande siffror var år 1954 34 milj., varav 18 milj. oomskolade och 15 milj. omskolade barrplantor. Plantproduktionen har som synes ej ökat i direkt proportion till arealökningen. Detta förklaras därav att plantskolor under utbyggnadsskedet ej ger fullt utbyte av saludugliga plantor och att de nya, högt mekaniserade plantskolorna ger mindre utbyte per areal än de äldre, som i regel sköttes manuellt.

Plantproduktionen å bolagens plantskolor i Norrland och Dalarna har från 1945 års siffra 2 milj. stigit till ca 36 milj. plantor år 1957.

För att avhjälpa den på senare år allt starkare spänningen mellan tillgång och efterfrågan på skogsodlingsmaterial har en omfattande import av plantor ägt rum. År 1952 var importen 14,5 milj. plantor för att år 1957 nå siffran 73 milj. Häri ingår dock domänverkets import med 5,8 milj. Granplantor dominerar helt med över 90 % av den totala plantimporten.

Fröproduktionen är av naturliga skäl betydligt mera växlande än plantproduktionen. Egentliga fröår uppträder endast med åtskilliga års mellan-

Tabell 11. Av skogsvårdsstyrelserna utlämnat frö i ton

	I genomsnitt per år under nedanstående perioder					1951	1952	1953	1954	1955	1956
	1926—30	1931—35	1936—40	1941—45	1946—50						
Tallfrö..	11,3	5,9	3,6	2,7	9,6	9,4	8,3	7,8	7,2	5,7	5,5
Granfrö.	9,1	6,4	3,6	5,3	8,5	6,5	6,5	5,7	5,0	5,4	5,7

rum och dessemellan kan endast mindre kvantiteter insamlas. Tabell 11 lämnar uppgift om de kvantiteter frö, som av skogsvårdsstyrelserna *utlämnats* antingen för sådd i egna eller andras plantskolor eller för sådd direkt i skogsmarken.

Mängden insamlat och utklängt frö, växlar betydligt mera. Under tiden 1951—1956 växlade granfröinsamlingen mellan lägst 0,4 ton (1952/53) och högst 53 ton (1954/55) och tallfröinsamlingen mellan lägst 1,6 ton (1955) och högst 11,6 ton (1953).

Under senare år torde lägst $^1/_3$ av det utlämnade fröet ha såtts ut i plantskolor. Då den totalt utlämnade frömängden snarast minskats (om man bortser från de av kriget påverkade perioderna) och plantskolornas fröbehov ständigt ökat, kan därav utläsas att frö för sådd i skogsmarken har stått till förfogande i mindre mängd för varje år under senare tid.

För möjligheterna att ta till vara och förvara fröårens rikliga skörd är tillgången på fröklängningsanstalter och frökällare av avgörande betydelse. Tabell 12 lämnar uppgifter i detta avseende.

Den totala klängningskapaciteten per säsong torde vara av storleksordningen 150 000 hl kott. På grund av svårigheten att lagra den oklängda kotten kan nämligen en klängningsanstalt vanligen ej drivas mer än 150 à 175 dygn per säsong. Av den lämnade redogörelsen torde framgå att skogsvårdsstyrelserna svarar för en mycket avsevärd del av fröanskaffningen. Skogsbolagen och andra större skogsägare anskaffar icke obetydliga kvantiteter frö, medan kommersiell fröklängning förekommer i ytterst liten omfattning.

Även skogsfrö importeras. Främst gäller det granfrö av s. k. kontinentgran, vilken i södra Sverige visat sig mera snabbväxande än den inhemska granen, bok- och ekollon samt frö av lärk, silvergran, andra främmande barrträd och vissa lövträd. Mindre mängder tallfrö köpes från Finland och Sovjetunionen. År 1957 beviljades införseltillstånd för sammanlagt 3 ton barrträdsfrö (alla importtillstånd behöver dock icke nödvändigtvis ha utnyttjats under året). Motsvarande siffror var för 1956 3,2 ton, 1955 4,1 ton och 1954 3,1 ton. Av lövträdsfrö importeras 0,5—1 ton årligen och av bok- och ekollon 5—14 ton. Siffrorna inbegriper även domänverkets och trädgårdsplantskolornas import.

B. Framkomna önskemål

I motioner till 1956 års riksdag I: 149 och II: 201 hemställdes att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte uppdraga åt 1955 års skogsvårdsutredning att så skyndsamt utreda frågan angående vilka åtgärder, som bör vidtagas för att öka tillgången av skogsplantor, att förslag i ärendet kunde föreläggas 1957 års riksdag. Motionerna föranledde ingen riksdagens åtgärd.

Tabell 12. I skogsvårdsstyrelsernas, skogsbolagens och privatföretagares ägo befintliga fröklängningsanstalter och frökällare år 1957

Län	I drift varande fröklängar tillhöriga						Befintliga frökällare tillhöriga	
	Skogsvårdsstyrelse		Skogsbolag		Enskilda företagare		Skogsvårdsstyrelse	Skogsbolag m. fl.
	antal	kapacitet hl/dygn	antal	kapacitet hl/dygn	antal	kapacitet hl/dygn	kapacitet kg frö	kapacitet kg frö
B	1	5					300	
C			1	6				500
D	1	5					3 000	
E	1	20	1	3	1	25	2 000	10 750
F	1	6					5 000	
G			1	50			1 500	
H n:a	1	35					4 000	
H s:a							3 000	
I	1	4						
K	1	8					2 000	
L								
M	1	1					(4 000)[1] 1 500	
N	1	35					1 000	
O							1 000	
P	1	175					45 000	
R					2	15		
S	1	60	2	40			20 000	6 100
T	1	4,5	3	13,5			3 000	2 500
U	1	20						
W	1	90	6	68			6 000	12 000
X	1	40	3	17			5 000	3 200
Y	1	60	3	36			5 000	19 000
Z	1	40	1	6			2 500	
AC	(1)	(50)[2]	2	26			10 000	15 000
BD	1	22					10 000	
Summa	18	630,5	23	265,5	3	40	130 800	69 050

[1] ollonkällare
[2] tillhör domänverket, men klänger även åt skogsvårdsstyrelsen.

C. 1955 års skogsvårdsutredning

Av redogörelserna i kap. 2 framgår, att skogsodlingsarbetena — sådd och plantering — måste få ännu större omfattning än hittills. Enligt skogsforskningsinstitutets beräkningar borde den årliga skogsodlingsarealen, oberäknat igenplantering av åker och betesmark, öka från nuvarande 100 000 till 150 000 ha (gäller alla ägarekategorier). Länsjägmästarnas bedömning av olika föryngringsmetoders tillämplighet leder närmast till en än större skogsodlingsareal. Att skogsodlingsmaterial måste framskaffas i betydligt ökad omfattning synes alltså uppenbart.

Ifråga om fördelningen mellan sådd och plantering har olika meningar gjort sig gällande. Skogsforskningsinstitutet anser sålunda, att viktiga skäl föreligger, som motiverar att sådd borde få en ökad andel i jämförelse

med nuvarande praxis, medan de flesta av länsjägmästarna är av den uppfattningen att plantering bör utnyttjas i minst samma omfattning som f. n. Praktiska skäl synes alltså tala för att skogsodlingarna i varje fall under den närmast överskådliga tiden i stor utsträckning kommer att ske genom plantering. Stora ansträngningar torde därför få sättas in på plantanskaffningen, men även fröanskaffningen måste, såsom skogsforskningsinstitutet framhållit, intensifieras. Under senare år har nämligen på många håll i landet endast obetydliga frökvantiteter, ja stundom intet frö alls, kunnat utlämnas för sådd i skogsmarken. Vissa år har läget varit sådant, att man på hösten icke haft i lager tillräckliga frömängder för vårens sådder i plantskolorna. Om större mängder plantor skall kunna framdragas i plantskolorna och dessutom skäliga kvantiteter frö kunna ställas till förfogande för sådd i skogsmarken, måste en väsentlig ökning av fröanskaffningen ske. För det förslag, som vi i det följande framlägger, är emellertid den närmare fördelningen mellan frö- och plantanskaffningen av mindre betydelse. Förslaget har utformats så att förutsättningar skapas för att underlätta bägge arbetsuppgifterna oberoende av i vilken riktning utvecklingen inom skogsodlingsverksamheten kommer att gå.

Fröförsörjningen

Skogsträdens fröproduktion kan av praktiska skäl icke nämnvärt påverkas. Produktionen av frö i s. k. skogsfröplantager kan i framtiden komma att underlätta fröanskaffningen ej blott med avseende på frö av speciell kvalitet utan även av normalt bruksfrö. För det närmaste decenniet torde fröplantagerna dock ej komma att kvantitativt sett betyda så mycket. Den ökning av fröanskaffningen, som är nödvändig, måste i stället åvägabringas genom ett bättre utnyttjande av de fröskördar naturen ger samt genom en bättre förvaring av fröet, så att det behåller sin brukbarhet under längre tid.

Skogsforskningsinstitutet har visat att även under år, som ej är utpräglade fröår, produceras totalt sett avsevärda kvantiteter frö i våra skogar. Problemet är att kunna till rimliga kostnader tillvarataga fröet, när kottproduktionen per träd är liten, såsom förhållandet är under svaga fröår. Tekniska hjälpmedel kan endast i ringa grad effektivisera kottplockningen från fällda träd. Skogsforskningsinstitutet har dock nyligen konstruerat en kottplockare, som beräknas inbespara omkring 20 % av arbetskraftåtgången. Genom röntgenanalys av fröet kan numera fröets blivande grobarhet bedömas på ett tidigt stadium, vilket bl. a. underlättar insamlingsarbetets organisation. Väsentligen torde ett bättre utnyttjande av frötillgången under normala år få åstadkommas genom en intensiv propaganda, effektivare organisation av själva insamlingsarbetet och en lämplig prispolitik. Särskilt angeläget är det att höjdlägesfröet tillvaratas. Några generella rekommendationer om hur dessa frågor bör lösas kan dock knappast ges då förhållandena är så växlande i olika delar av landet.

Av allra största betydelse för fröförsörjningen är att de verkligt goda

fröåren kan utnyttjas. Därvid ställs stora krav på fröklängningsanstalter och fröförvaringsutrymmen. Av den tidigare lämnade redogörelsen framgår att de fröklängningsanstalter, som f.n. står till det enskilda skogsbrukets förfogande, torde ha en kapacitet av storleksordningen 150 000 hl kott per säsong. Under de senare decennierna torde intet år kottskörden ha överstigit 110 000 hl. Därest klängarnas kapacitet kan fullt utnyttjas, vilket innebär att kott måste skickas mellan länen (vissa län har ej inom sina gränser klängar, som kan ta emot skörden under ett fröår), bör alltså redan en viss marginal för ökad kottinsamling finnas. Skall det bli möjligt att bättre än hittills utnyttja de goda fröåren, är troligen en viss utbyggnad av klängkapaciteten nödvändig. I varje fall lär det bli nödvändigt att ersätta en del äldre klängar med moderna anläggningar, varvid samtidigt en kapacitetsökning kan bli aktuell. På grund av den stora variationen i kottillgång innebär en utbyggnad för att möta kottillströmningen under toppåren, att en allt större del av klängarnas kapacitet kommer att stå outnyttjad under mellanåren. För att i möjligaste mån undvika detta synes det angeläget att insamla så stor del av kottskörden som möjligt även under år med icke särskilt riklig tillgång och därmed åstadkomma ett jämnare utnyttjande av klängningsanstalternas kapacitet.

För närvarande svarar skogsvårdsstyrelserna för huvudparten av fröanskaffningen till enskilda skogar. Fördelarna ur frökontrollsynpunkt med denna ordning är så uppenbara, att någon större förändring icke synes böra eftersträvas. Fröanskaffningen är jämte plantskolerörelsen en gren av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, som i princip skall vara självbärande. I stort sett har detta också tillämpats under senare år. Dock har ej ränta och amortering å investeringar i fröklängar och frökällare samt andel i allmänna administrationskostnader påverkat fröpriserna. För att underlätta finansieringen av större fröanskaffning under fröår har statsmakterna ställt en frölånefond till förfogande, varom bestämmelser meddelades i kungl. brev den 25 februari 1949. Från denna må räntefria lån med en längsta löptid av 10 år utlämnas till styrelserna för inköp, insamling och transport av kott, ollon och lövträdsfrö, förvaring och klängning av kott samt lagring av frö och ollon. Lånen beviljas av skogsstyrelsen, som äger föreskriva de närmare villkoren.

Vi anser att verksamheten med fröförsörjning liksom med plantförsörjning bör göras helt självbärande och drivas så långt möjligt efter affärsmässiga principer. Därför bör fröpriserna avvägas med hänsynstagande till ränte- och amorteringskostnader för fasta anläggningar, skälig andel i allmänna administrationskostnader samt viss riskersättning för att möta förluster i form av under lagring nedsatt användbarhet hos fröet. Från lånefonden bör då i gengäld styrelserna kunna få lån till investering i nödvändiga ny- eller ombyggnader av fröklängningsanstalter och frökällare. På lånen bör utgå ränta. Då det gäller lån till så varaktiga anläggningar varom här

är fråga bör amorteringstiden dock kunna utsträckas till 20 år. Angående beräknad förstärkning av lånefonden, de närmare reglerna för låneverksamheten och den bokföringsmässiga redovisningen av fröverksamheten hänvisas till nedanstående avsnitt om plantförsörjningen.

Plantförsörjningen

Ovan har mera allmänt diskuterats behovet av ökad plantproduktion. Genom en av skogsstyrelsen utförd undersökning, som ställts till vårt förfogande, är det möjligt att få ett visst begrepp om huru stora plantskolearealer, som kan komma att behövas vid den utveckling på skogsodlingsfronten, skogsvårdsstyrelserna anser önskvärd. Undersökningen avser skogar under skogsvårdsstyrelsernas uppsikt med undantag för sådana skogsbolag och andra som själva brukar ombesörja sin plantanskaffning. Tvenne alternativa beräkningar har gjorts, den ena med utgångspunkt från nu gängse teknik med 4-radiga sängar om ca 1 m:s bredd, den andra med utgångspunkt från en tänkt ny teknik med bredare, 6-radiga sängar och smalare gångar. Det förra alternativet skulle kräva 1 388 ha, det senare 1 064 ha plantskoleareal mot nuvarande areal 572 + 51 + 35 = 658 ha. Även om det gynnsammare alternativet skulle visa sig möjligt att tekniskt genomföra, är det alltså fråga om stora utvidgningar och nyanläggningar. I själva verket är de större än vad en jämförelse mellan dessa tal ger vid handen. En del äldre småplantskolor måste nämligen i samband med plantskoledriftens rationalisering läggas ner och ersättas med helt nya.

En icke ringa del av utvidgningsbehovet hänför sig till de arealer, som behövs för att ersätta plantimporten. Att i så stor omfattning som nu sker lita till import som en normal metod för plantanskaffning anses nämligen av olika skäl olämpligt. Inom större delen av landet kan de från kontinenten (och även Danmark) importerade plantorna av biologiska skäl ej användas. Beroende av utlandet i denna viktiga fråga kan medföra obehagliga konsekvenser både ur ekonomisk synpunkt och med hänsyn till risken för avbrott i leveranserna. Åren 1957 och 1958 har detta yppat sig i minskade leveransmöjligheter på grund av frostskador, sänkt kvalitet och ökade priser på tyska granplantor. Slutligen måste de långa transporterna anses som en riskfaktor, när det gäller en så känslig vara som skogsplantor. Det får därför anses önskvärt, att importen kan begränsas och kanske huvudsakligen utnyttjas av de sydligaste länen eller för legoodling av svenskt frö i de klimatiskt gynnsamt belägna tyska plantskolorna.

Inför en ytterligare expansion av plantskoledriften finns det skäl att ställa frågan, huruvida skogsvårdsstyrelserna även framdeles bör sörja för plantanskaffningen huvudsakligen genom produktion i egen regi eller om andra vägar kan beträdas. Danmark och Västtyskland utgör exempel på länder, där plantförsörjningen alldeles övervägande sker genom privatföretag, medan man i Norge och Finland gått ungefär samma väg som hos oss. De två förstnämnda länderna karakteriseras av att kulturskogar länge

dominerat inom skogsskötseln, medan i Sverige och dess östliga och västliga grannländer perioder av skogsplanteringsintresse omväxlat med tider då naturlig föryngring ansetts överlägsen. I den mån vi även i Sverige får en stor och någotsånär jämn efterfrågan på skogsplantor kunde måhända intresse vakna för privat företagsamhet på området. Det krävs då naturligtvis också, att skogsvårdsstyrelserna ej säljer plantor under de verkliga produktionskostnaderna, däri inräknad skälig andel i administration samt viss riskersättning. Ehuru åtskilliga styrelser redan någon tid bedrivit en prispolitik, som ansluter till dessa regler, och efterfrågan under en följd av år varit större än tillgången, har några privata skogsplantskolor ej uppstått. Måhända beror detta på att det är en förhållandevis kort tidrymd, som det rått en stadig och ökande efterfrågan på plantor samt på det förhållandet att en skogsplantskola drar rätt stora investeringskostnader utan att ge avkastning förrän 2—4 år efter starten. År 1958 synes tvenne privata skogsplantskolor ha för avsikt att starta.

Kan det nu anses önskvärt att hela eller någon större del av det enskilda skogsbrukets plantförsörjning överflyttas på enskilda företagare och är en sådan utveckling trolig? Ur vissa synpunkter vore det onekligen till fördel om från skogsvårdsstyrelserna kunde avlastas en del av det direkta arbetet med plantproduktion och försäljning. En sådan affärsdrift är ju på sitt sätt ganska främmande för en offentlig institution, tillskapad för att främja en viss näringsgren. Det medför komplikationer att förena administrativ verksamhet och affärsrörelse. En spridning av plantproduktionen på olika företag kunde kanske verka stimulerande på utvecklingen av metoder och hjälpmedel och bidra till att hålla priserna nere.

Å andra sidan lär det inte vara önskvärt att frånta styrelserna det ansvar för plantanskaffningen, som finnes utsagt i skogsvårdsstyrelseförordningen. Detta är så intimt sammankopplat med och betingat av det ansvar, som enligt skogsvårdslagen åvilar styrelserna i hela återväxtfrågan för de under skogsvårdslagen lydande skogarna, att någon ändring knappast är möjlig utan att styrelsernas ställning i lagövervakningsfrågan omprövas, och därtill torde skäl ej föreligga.

Om man sålunda även fortsättningsvis vill ålägga skogsvårdsstyrelserna ansvaret för att skogsplantor i behövliga mängder och med godtagbar proveniens finns tillgängliga, men samtidigt förutsätter att produktionen i större omfattning skulle omhänderhas av privata företagare, så uppstår en del problem. De privata plantskolorna måste kontrolleras med avseende på frö- och plantmaterialets ursprung. Skogsvårdsstyrelserna bleve troligen nödsakade att teckna avtal om produktion av vissa kvantiteter, vilket i sin tur kanske skulle leda till att producenterna krävde garanti för avsättning av dessa mängder. Därest styrelserna ej har några garantier för att produktionen hos privatföretagare uppnår vissa minimikvantiteter, så kan de komma i besvärliga situationer, om någon företagare oförberett lägger ner

sin plantskola. Om plantskolor dreves i skogsägareföreningarnas regi bleve dock riskerna avsevärt mindre. Ur vissa synpunkter borde en affärsmässig rörelse som plantskoledrift ligga väl till för skogsägareföreningarna.

Helt oavsett de ovan påtalade svårigheter, som kan bli följden av en mera omfattande privat plantskoledrift, synes det emellertid orealistiskt att räkna med att den akuta plantbristen skall kunna snabbt fyllas genom nystartade privata företag. För den nu brådskande och angelägna utbyggnaden måste man nog räkna med att skogsvårdsstyrelserna får ta det huvudsakliga ansvaret. Detta utesluter ej att man tacksamt bör ta emot och uppmuntra privat verksamhet på området, om den bedrivs i betryggande former. Styrelserna bör bl. a. genom en sund prispolitik kunna främja en sådan utveckling.

Det torde icke vara nödvändigt, att varje skogsvårdsstyrelseområde strävar att bli helt självförsörjande med plantor. Många skäl talar för att ett samarbete över länsgränserna skulle bli till fördel för plantproduktionen. Sålunda är tillgången på tillräckligt stora sammanhängande arealer av för plantskoledrift lämplig och ur olika synpunkter väl belägen jord i vissa landsändar mycket begränsad. Därest ett större område kan skaffas i ett län, bör det därför ej vara främmande för skogsvårdsstyrelserna i ett par grannlän att tillsammans utnyttja detta antingen genom direkt gemensam drift eller genom något slags samarbetsavtal, legoodling eller dylikt.

Det har visat sig att plantor av frö från klimatiskt ogynnsamma trakter utvecklas bättre i plantskolor med ett gynnsammare klimat. Detta bör bl. a. föranleda, att de nordsvenska länen lägger sina plantskolor i kusttrakterna. Därutöver bör också allvarligt övervägas om ej legoodling i plantskolor i sydligare län skulle vara till fördel för plantmaterialets utveckling.

Ytterligare en fråga, som anmäler sig i detta sammanhang, är behovet av laglig reglering av handeln med skogsfrö och plantor. Denna fråga behandlades senast år 1947, då en av jordbruksministern särskilt tillkallad sakkunnig avgav utredning med förslag till kontroll över handeln med skogsfrö och skogsplantor. Förslaget, som allmänt tillstyrktes, föranledde då ingen åtgärd. Sedan dess har emellertid ett par faktorer tillkommit, som kan föranleda att frågan bör tagas upp till förnyad prövning. Om några år börjar de första kvantiteterna plantageproducerat frö att bli tillgängliga. Vid sidan av det vanliga bruksfröet insamlat direkt i skogen under viss kontroll av härstamningen kommer då att saluföras frö tillkommet genom korsning av trädindivid, som efter ett rigoröst urval av de kvalitativt bästa och mest snabbväxande träden i våra skogar och uppförökning genom ympning sammanförts i fröplantager. Kontrollen av plantagefröets härstamning och den avkommebedömning av plantagernas moderträd, som nu står för dörren, aktualiserar behovet av en skogsfrölag. Även det förhållandet att skogsplantskolor i framtiden troligen kommer

att i viss utsträckning drivas av privata företagare utgör ett skäl för en viss laglig reglering av handeln med skogsfrö. Frågan får anses vara så betydelsefull, att det tidigare framlagda förslaget snarast bör överses med hänsyn till de senare årens erfarenheter och nytt förslag framläggas så snart som möjligt.

Det har redan antytts att vissa svårigheter av ekonomisk-administrativ art är förknippade med styrelsernas plantskoleverksamhet. Den mest framträdande är att nyinvesteringar finansieras via styrelsernas driftbudget (anslaget Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader). Detta medför svårigheter när ett stort antal nya plantskolor på en gång måste startas eller äldre utbyggas. De icke obetydliga investeringskostnaderna måste då i budgetbehandlingen trängas med löpande driftskostnader. Skogsstyrelsen har också vid ett par tillfällen sökt att provisoriskt skapa andra finansieringsmöjligheter genom att utverka prisutjämningsmedel till plantskoleförbättringar. Det olämpliga arrangemanget med nyinvesteringar via en driftbudget förstärkes av att styrelserna med nu rådande finansiering av deras verksamhet ej har några möjligheter till självfinansiering av plantskoledriften genom fondering av eventuella överskott på plantrörelsen.

Det synes därför angeläget att finna nya former för finansiering av den snabba utbyggnad av plantskolorna, som enligt ovan är önskvärd, och för skogsvårdsstyrelsernas plantskoledrift överhuvudtaget. Det ligger då nära till hands att tänka sig en utveckling av den tidigare behandlade frölånefonden till en lånefond för frö- och plantanskaffning. Ur denna skulle kunna utlämnas lån för de redan nämnda behoven och därjämte för inköp, anläggning och utrustning av nya eller utvidgning av befintliga plantskolor samt till driftskapital under den tid det tar att genom egen vinstavsättning bygga upp erforderlig rörelsemedelsfond. Övergångsvis kunde även kortfristiga lån behöva utlämnas för finansiering av plantinköp från utlandet eller från andra plantproducenter inom landet. Styrelserna får numera vanligen likviditetssvårigheter omkring budgetårsskiftena, då de nödgas betala inköpta plantor inom en månad, men ej kan få in likviden från skogsägarna förrän inom ett par tre månader. Tillfälliga lån har då tagits upp i banker eller på annat sätt.

Som villkor för lån synes böra föreskrivas, att vederbörande skogsvårdsstyrelse framlägger en utredning om länets plantförsörjning, den föreslagna anläggningens utformning, kostnadsberäkning samt plan för lånets amortering. Avser framställningen lån till driftskapital bör en utredning bifogas, som visar behovet av sådant kapital. Fröanskaffningslånen löper med högst 10 års amorteringstid. För den föreslagna låneverksamheten bör olika amorteringstider kunna fastställas beroende på ändamålet. Lån avseende markförvärv, byggnader (även fröklängar och frökällare) och fasta anläggningar av längre varaktighet bör sålunda kunna löpa med en

amorteringstid av upp till 20 år. Lån avseende driftskapital, maskinanskaffning o. dyl. torde böra amorteras under högst 10 år. Därjämte bör regeln om lika årliga amorteringsbelopp ändras till att amortering skall ske enligt av skogsstyrelsen fastställd plan, varvid ett par amorteringsfria år bör kunna beviljas, emedan en nyanlagd plantskola ej ger några nämnvärda inkomster under de första åren. I motsats till vad som nu gäller för frölånen bör ränta utgå, lämpligen enligt statens normalräntesats. Med hänsyn till skogsvårdsstyrelsernas ställning som halvstatliga organ synes någon säkerhet eller särskild skuldförbindelse ej vara erforderlig. Lånebeviljande myndighet bör liksom ifråga om frölånen vara skogsstyrelsen.

I konsekvens med grundtanken om en affärsmässigt driven frö- och plantproduktion bör salupriserna på dessa produkter avvägas så att i princip alla kostnader täckes och dessutom en viss riskersättning uttages för att möta eventuella dåliga år. Vid prissättningen bör alltså förutom till de direkta driftskostnaderna hänsyn tagas till

a) ränta och amortering å lån erhållna ur lånefonden,
b) beräknad ränta och amortering å tidigare med anslagsmedel verkställda investeringar,
c) avlöningskostnader för plantskoleföreståndare m. fl. avlönade från skogsvårdsstyrelsernas avlöningsanslag,
d) skälig andel i skogsvårdsstyrelsens allmänna driftskostnader (tjänstemän, expeditionskostnader, expenser),
e) viss riskersättning för att möta svaga år.

Dessutom bör hänsyn tagas till en någorlunda likformig prissättning inom närliggande skogsvårdsstyrelseområden. Om grunderna för beräkning av de under a—e upptagna kostnaderna synes skogsstyrelsen böra meddela vägledande anvisningar. Förslaget att vid prissättningen hänsyn skall tagas även till beräknade kapitalkostnader för tidigare med anslagsmedel gjorda investeringar, ehuru någon utbetalning av ränta och amortering på dessa belopp nu ej kan komma ifråga, avser att ge de olika skogsvårdsstyrelserna så lika utgångsläge som möjligt vid prissättningen. Helt kan man dock ej utjämna skillnaden i utgångsläge mellan skogsvårdsstyrelser, som i stort sett har sina plantskolor utbyggda och de, som har stora investeringar framför sig. De förra kommer att snabbare kunna bygga upp en god ekonomisk grund för verksamheten och bli mindre beroende av lån ur lånefonden. Enligt vår avsikt bör nämligen uppkommande kassaöverskott användas i första hand till ökad amortering å upptagna lån samt till ökning av det egna, stående driftskapitalet. Med detta bör styrelserna kunna möta kostnaderna för ersättningsanskaffning av maskiner och andra mindre investeringskostnader. Sedan ett tillräckligt stort rörelsekapital byggts upp bör — om verksamheten fortfarande ger vinst — priserna kunna sänkas.

Slutligen bör skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantanskaffning bokföringsmässigt klart skiljas ut ur den övriga rörelsen och ett särskilt bokslut upprättas för denna gren av verksamheten med uppdelning på frö- resp. plantverksamhet. Samtliga plantskolor tillhöriga en skogsvårdsstyrelse bildar därvid en ekonomisk enhet, skogsvårdsstyrelsen obetaget att föra särskild bokföring för varje plantskola för att få de olika skolornas lönsamhet belyst. Erforderliga regler för bokföring och bokslut torde böra utfärdas av skogsstyrelsen inom ramen för dess befogenheter med avseende på skogsvårdsstyrelsernas ekonomi.

Vi har gjort följande beräkning av erforderligt kapitaltillskott till fonden. Vid övergång till det nya systemet behöver alla skogsvårdsstyrelser låna till drifts- eller rörelsekapital. I genomsnitt torde styrelserna behöva 150 à 200 000 kronor vardera för detta ändamål. Härtill erfordras 4 à 5 milj. kronor. Då dessa lån bör amorteras inom högst 10 år, kommer medlen rätt snart åter till fonden. Vid en beräknad utbyggnad av plantskolearealen med ca 100 ha/årligen under de närmaste åren och med en beräknad investeringskostnad av 10 000 kronor per ha plantskola skulle investeringslån på omkring 1 miljon kronor per år behöva utlämnas. Eftersom även viss ökning av lånebehovet för fröinköp och anläggning av fröklängar och frökällare kan förutses, bör fonden vid övergång till det nya systemet utöver sitt nuvarande belopp å 1 milj. kronor tillföras 6 milj. kronor. Under de närmaste åren därefter kan ytterligare ett tillskott på $^1/_2$—1 milj. kronor visa sig behövligt. Skogsstyrelsen torde få i vederbörlig ordning anmäla denna fråga. Sedan 6—8 år förflutit bör fondens kapitalbelopp kunna minskas, emedan driftskapitallånen då bör vara till stor del återbetalda och investeringslånen har börjat amorteras.

Mot den anvisning av medel över kapitalbudgeten, som här föreslås, står en minskning av medelsbehovet till skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag. De medel, som under denna anslagstitel brukat anvisas för utbyggnad av plantskoleverksamheten — under senare år har härför upptagits ca $^3/_4$ miljon — blir nämligen ej längre erforderliga.

Sammanfattningsvis innebär våra förslag i frö- och plantförsörjningsfrågan följande.

1. En starkt ökad frö- och plantproduktion krävs, om det uppställda skogsvårdsprogrammet för enskilda skogar skall kunna genomföras.
2. Frågan om en reglering av handeln med skogsfrö och skogsplantor bör snarast tas upp till förnyad behandling.
3. Skogsvårdsstyrelserna måste alltfort bära huvudansvaret för anskaffningen av skogsodlingsmaterial, men en ökad privat företagsamhet är önskvärd.
4. En planmässig utbyggnad av skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantanskaffningsverksamhet bör underlättas. Samtidigt bör den överföras

på en mera affärsmässig bog varigenom privat företagsamhet får möjlighet att engagera sig. I sådant syfte föreslår vi

att de nämnda verksamhetsgrenarna bryts ut ur styrelsernas allmänna verksamhet och behandlas som fristående företag,

att prissättningen på frö och plantor görs efter affärsmässiga principer och

att för finansiering av verksamheten den nuvarande lånefonden för insamling av skogsfrö ombildas till en lånefond för skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantanskaffning, från vilken investerings- och driftslån skall kunna utlämnas mot ränta och amortering enligt av skogsstyrelsen godkända amorteringsplaner.

KAPITEL 11

Yrkesutbildning för skogsarbetare, skogsbrukare och skogsförmän

I anslutning till de i kap. 5 anförda synpunkterna framlägges i detta kapitel förslag om en utökad och förbättrad yrkesutbildning för skogsarbetare, skogsbrukare[1] och skogsförmän.

A. Historik

Om man bortser från utbildning av arbetsledande och förvaltande personal, är yrkesutbildningen inom skogsbruket av mycket ungt datum i vårt land och har ännu icke nått samma stadga och omfattning som motsvarande verksamhet inom andra näringsgrenar. Med tillkomsten av skogsvårdsstyrelserna skapades i seklets början organ, som bland annat hade att sprida kunskap i skogliga frågor. Från början inriktat nästan uteslutande på upplysningsverksamhet i skogsskötselfrågor fick styrelsernas arbete så småningom i viss mån karaktären av yrkesutbildning, meddelad dels vid egna kurser, dels vid lantmanna- och lantbruksskolor.

Den undervisning, som sålunda meddelades, omfattade dock nästan enbart skogsskötsel, avverkningsarbetenas planläggning och organisation samt andra frågor av intresse vid driften av enskilda skogsbruk. Någon instruktion och träning i skogsarbetenas rent tekniska bedrivande förekom ej. Att så var fallet får sin förklaring därav, att styrelserna kommit till i första hand såsom skogsvårdande organ, att något objektivt och systematiskt insamlat och bearbetat kunskapsstoff icke fanns tillgängligt på det arbetstekniska området samt att brist på arbetskraft för skogsarbeten ännu icke gjort sig gällande, varför något tvingande behov av arbetsrationalisering icke uppstått.

Med undantag för viss instruktion i huggningsarbete i samband med överflyttning av arbetskraft till skogsarbete på 1920-talet, förekom överhuvudtaget ingen egentlig undervisning i huggningsarbetets teknik och redskapslära förrän på 1930-talet. Den kraftbesparande effekten av ändamålsenliga och väl underhållna redskap blev då klart belyst vid jämförande försök i stor skala, och utbildning i verktygsvård började bedrivas främst av ett par större skogsbolag, domänverket och sågfabrikanterna. Även vissa skogs-

[1] Med skogsbrukare avses här skogsägare, som leder och själv aktivt deltar i skogsarbetena på sin egendom.

vårdsstyrelser lade in sådan undervisning i sina skogskurser eller ordnade speciella verktygskurser.

Under andra världskriget skedde en tillfällig, avsevärd överflyttning av arbetskraft från andra verksamhetsgrenar till skogsbruket. Arbetsmarknadsorganen ordnade för denna arbetskraft utbildning vid s. k. huggarkurser. Flertalet av de sålunda omskolade torde emellertid åter ha lämnat skogsbruket.

Ifråga om huggnings- och körningsarbetets teknik dröjde det några år in på 1940-talet, innan för utbildningsändamål direkt användbara erfarenheter publicerades. Till åren kring 1945 daterar sig också de första mera allsidiga utbildningskurserna i skogsarbete. Ungefär samtidigt framlades det första förslaget till statligt understödd verksamhet på området. Ett av 1936 års skogsutredning framlagt förslag i ämnet förbigås här, då det icke synes ha lett till några resultat. Det var Norrlandskommittén, som i sitt betänkande »Yrkesutbildningen i Norrland» drog upp riktlinjerna för en skoglig yrkesutbildning, ledd av skogsvårdsstyrelserna och omfattande grundutbildning för ungdomar genom lärlingskurser och vid lärlingsgårdar samt vidareutbildning för äldre genom olika slag av specialkurser och allmänna yrkeskurser. Då det i åtskilliga yttranden över kommitténs förslag framhölls, att likartade åtgärder vore motiverade även för andra delar av landet, och utredningen sålunda behövde kompletteras och överarbetas, uppdrogs år 1945 åt särskilt tillkallade sakkunniga för yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering att framlägga förslag bl. a. rörande yrkesutbildingen inom skogsbruket.

Åren 1946—1949 bedrev skogsvårdsstyrelserna med stöd av ett mindre statsanslag en försöksmässig verksamhet inriktad på skogsarbetar- och körarkurser.

Sedan sistnämnda sakkunniga hösten 1948 framlagt sitt betänkande (SOU 1948: 49), fattades år 1949 beslut om ordnande av en statsunderstödd skoglig yrkesutbildning. Denna skulle under skogsstyrelsens ledning och tillsyn omhänderhas av skogsvårdsstyrelserna och omfatta grundläggande yrkesutbildning för ungdom genom ungdomskurser av 3 månaders längd, vidareutbildning av yrkesverksamma genom skogsarbetarkurser av 1—3 veckors längd, kortare körarkurser och rörlig instruktionsverksamhet, utbildning av förmän samt kombinerade skriftliga och muntliga kurser i skogsbruk. Enligt departementschefens uttalande finge även den sålunda beslutade verksamheten anses i viss mån ha försökskaraktär. För ändamålet anvisades under budgetåren 1949/50—1953/54 belopp växlande mellan 195 000 och 435 000 kronor.

År 1952 framlade arbetsmarknadsstyrelsen som ett led i den styrelsen ålagda utredningen om skogsbrukets arbetskraftsfrågor en promemoria rörande skoglig yrkesutbildning, vilken förutsatte en fullständig omorganisation av verksamheten. Under överinseende av en skogsbrukets centrala

yrkesutbildningsnämnd skulle arbetet i de olika länen ledas av särskilda länsorgan. Förslaget, som anmäldes i 1953 års statsverksproposition, godtogs ej av statsmakterna.

På uppdrag av statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet utarbetade skogsstyrelsen en promemoria med förslag till ordnande av den lägre skogliga yrkesutbildningen, vilken avlämnades hösten 1953. Förslaget, som innebar en utbyggnad och konsolidering av den verksamhet skogsvårdsstyrelserna bedrivit under tiden 1946—1953, antogs av 1954 års riksdag och har legat till grund för den statsunderstödda verksamheten från och med budgetåret 1954/55.

B. Nuvarande förhållanden

Den skogliga yrkesutbildning, varom här är tal, bedrives av skogsvårdsstyrelserna, domänverket, några större skogsbolag, vissa skogsägareföreningar och inom lantbrukets skolor. I de sistnämnda svarar dock skogsvårdsstyrelserna som regel för undervisningen. Här följer en kort sammanfattning av verksamhetens art och omfattning.

Inom den allmänna skolans ram förekommer såväl *teoretisk* som *praktisk yrkesorientering* i skogsbruk inom de flesta län men i mycket växlande omfattning och utformning. Skogsvårdsstyrelser och större skogsföretag tar emot enstaka elever eller elevgrupper, som antingen får följa de löpande arbetena i skogen eller också tas om hand för mera kursmässig information i skogsarbetets olika grenar. Någon närmare statistik över verksamhetens omfattning synes ej vara tillgänglig.

Kvantitativt utgör de *skogsbetonade fortsättningsskolorna* en av de mest framträdande aktiviteterna på den skogliga upplysningens och yrkesutbildningens område. Den undervisning, som meddelas vid dessa inom den allmänna skolans ram anordnade kurser, har karaktären av mera fullständig praktisk yrkesorientering jämte viss grundläggande yrkesutbildning. De har en längd av 6—12 veckor. Skogsvårdsstyrelserna, domänverket och större skogsbolag svarar för lärarkrafter, undervisningens anordnande ur skoglig synpunkt, anskaffande av övningsobjekt och ofta även förläggning och undervisningslokaler. År 1956 ledde skogsvårdsstyrelserna 190 kurser med 2 772 elever, domänverket 12 kurser med 168 elever samt bolagen 18 kurser med 272 elever. Verksamhetens omfattning är i stigande.

Den *grundläggande yrkesutbildningen* bedrives främst i form av ungdomskurser av 8—12 veckors längd och 1-åriga lärlingskurser med omväxlande skolskeden och praktikskeden. År 1956/57 anordnade skogsvårdsstyrelserna 36 ungdomskurser och 10 lärlingskurser samt domänverket och bolagen resp. 4 och 5 lärlingskurser (avser år 1957). Slutligen anordnade Norrbottens läns landsting 3 ungdomskurser. Sammanlagt undervisades i dessa grundutbildningskurser ca 800 elever. Se i övrigt tab. 13.

Tabell 13. Skoglig utbildnings- och upplysningsverksamhet 1956—1957

Kurstyp	Skogsvårdsstyrelserna			Domänverket			Bolag, skogsägareföreningar, lantmannaskolor m.fl.		
	1956/57			1957			1957		
	Kurser	Elever	Elevdagar	Kurser	Elever	Elevdagar	Kurser	Elever	Elevdagar
1. *Grundläggande utbildning*									
11. Ungdomskurser	36	527	30 093	—	—	—	3	66	6 114
12. Lärlingskurser, skolskeden	[3]10	156	11 505	[1]4	49	4 410	[2]5	66	5 465
2. *Vidareutbildning i skogsarbete*									
21. Huggning (allm. o. redskapslära)									
2— 5 dagar	52	553	1 338	—	—	—	—	—	—
6—12 «	40	407	2 776	—	—	—	1	7	42
—13 »	29	362	6 118	1	12	288	2	26	478
22. Motorsågning									
2— 5 dagar	27	305	879	44	550	2 340	21	323	1 688
6—12 «	162	1 654	10 120	—	—	—	3	87	562
23. Körning									
2— 5 dagar	10	141	423	10	120	600	—	—	—
6—12 «	20	246	1 616	2	30	276	6	62	2 400
24. Övrigt (tekn. arbeten)	—	—	—	4	51	258	—	—	—
3. *Vidareutbildning i skogsvård m.m.*									
2— 5 dagar	16	205	570	—	—	—	66	1 191	2 325
6—12 «	38	452	3 084	—	—	—	2	33	198
13—30 «	14	200	3 622	—	—	—	—	—	—
—31 «	3	63	3 688	—	—	—	—	—	—
4. *Förmanskurser*	11	134	1 663	1	2	60	21	287	5 645
5. *Kombinerad skriftlig och muntlig undervisning*	259	2 161	—	—	—	—	1	8	16
6. *Instruktionsverksamhet*	649	5 550	6 089	—	—	—	43	1 389	1 894
7. *Skogsbetonade fortsättningsskolor*	[4]190	2 772	116 424	15	210	8 400	27	369	18 534
Enhetsskolan 9 y, skogsundervisning	3	36	—	—	—	—	—	—	—
8. *Skogsvårdsdagar, exkursioner, tävlingar, föredrag*	1353	ca 40 000	—	—	—	—	252	11 043	—
9. *Skogsundervisning vid lantmannaskolor 5)*									
— 50 timmar	20	499	2 500	—	—	—	1	47	200
51—120 «	26	538	6 000	—	—	—	1	13	150
121—200 »	11	179	4 000	—	—	—	1	14	300
201—300 «	7	118	4 000	—	—	—	5	103	3 500
301—400 «	4	89	4 500	—	—	—	2	56	2 500
401— «	—	—	—	—	—	—	3	33	2 000

[1] Härtill kommer praktikskeden omfattande 7 350 elevdagar
[2] « « « « 30 631 «
[3] Härav 2 kurser helt avslutade
[4] Avser 1956
[5] Elevdagarna uppskattade

Kursplanerna är — oberoende av kursanordnare — nära överensstämmande. Som exempel återgives här de av skogsstyrelsen utfärdade normalplanerna för 12-veckors ungdomskurs resp. 1-årig lärlingskurs om 16 veckor skolskeden och 25—30 veckor praktikskeden. Undervisningens mål finns angivet i inledningen till kursplanerna.

Skoglig ungdomskurs

Kurslängd

12 veckor

Elevernas ålder

16—20 år

Utbildningsmål

Grundläggande utbildning för blivande skogsarbetare och skogsägare. Eleverna skall dels bibringas kunskaper om skogsbruket och dels kunskaper och färdigheter i vanliga förekommande arbeten. Tyngdpunkten ifråga om arbetskunskap skall ligga på huggnings- och återväxtarbeten.

Timplan

Ämne (huvudmoment)	Lektioner		Övningar och arbete		Summa	
	Timmar					
1. *Allmänna ämnen*						
11. Svenska språket	15		—		15	
12. Skogen och samhället	6		4		10	
13. Arbetarskydd och sjukvård	3	24	12	16	15	40
2. *Skogsvård*						
21. Marklära och skogsbotanik	5		5		10	
22. Beståndets anläggning	10		30		40	
23. Beståndsvård	10	25	40	75	50	100
3. *Avverkning*						
31. Allmänna avverkningsfrågor	10		20		30	
32. Huggnings-redskapslära	5		40		45	
33. Huggning-arbetsteknik och arbetsplanering	10		120		130	
34. Virkestransport	10		30		40	
35. Maskin- och motorlära	5	40	40	250	45	290
4. *Skogsmätning med yrkesräkning*						
41. Allmän räkning	10		—		10	
42. Virkessortiment och virkesmätning	5		5		10	
43. Aptering	5		15		20	
44. Skogsuppskattning	5	25	5	25	10	50
5. *Övrigt*						
51. Idrott	3		7		10	
52. Studieresor	2	5	8	15	10	20
		119		381		500

Skoglig lärlingskurs

Undervisningens uppläggning

Lärlingskurser utgör en kombination mellan skolmässig undervisning uppdelad på terminer (skolskeden) samt yrkesarbete under perioder utanför skolan och under fackmans ledning (praktikskeden). Skol- och praktikskeden måste båda planeras lika omsorgsfullt. God handledare och lämpliga arbetsobjekt under praktikskedena är oundgängliga förutsättningar för att gott utbildningsresultat skall kunna uppnås.

Kurslängd

Skolskeden 16 veckor och praktikskeden 25—30 veckor

Elevernas ålder

16—20 år

Utbildningsmål

Grundläggande utbildning i skogsarbete varvid eleverna skall bibringas sådana kunskaper och färdigheter att de efter kursen har

1. god kännedom om skogsbruket som näringsgren;
2. insikter i skogsbiologiska förhållanden i erforderlig utsträckning för att förstå bakgrunden till de viktigaste skogsskötselåtgärderna;
3. förmåga att självständigt utföra i orten förekommande huggningsarbeten och därvid svara för vården av arbetsredskap (inkl. motorsågar);
4. förmåga att efter anvisning självständigt utföra skogsodling samt plant- och ungskogsröjning;
5. kännedom om övriga mera allmänt förekommande skogsarbeten.

Kursplan

Exempel på tidsfördelning (ämnen och delmoment anges i bifogade plan)

Skolskede	Tid	Antal veckor	Praktik-skede	Tid	Antal arbetsdagar
1	sept.—okt.....	5	1	nov.—dec.....	50
2	jan.—febr.....	5	2	mars—april.....	50
3	maj.....	4	3	juni—aug.....	65
4	augusti.....	2			

För redan yrkesverksamma anordnas *vidareutbildning* i skogsarbete samt i skogsvård och skogshushållning främst genom kortare ämneskurser men även genom något längre kurser, som omfattar flera ämnen. Skogsvårdsstyrelserna ordnade 1956/57 340 kurser i skogsarbete (varav hälften i motorsågning) med 3 668 elever samt 51 kurser i skogsvård, aptering m. fl. skogshushållningsämnen med 920 elever. Vidareutbildning meddelades dessutom av domänverket, bolag och skogsägareföreningar vid tillhopa 270 kurser. I tab. 13 finns verksamheten närmare specificerad.

Skoglig lärlingskurs, timplan

Ämne (huvudmoment)	Skolskede 1		Skolskede 2		Skolskede 3		Skolskede 4		Summa		S:a s:m
	Lekt.	Övn.	Lekt.	Övn.	Lekt.	Övn.	Lekt.	Övn.	Lekt.	Övn.	
	Timmar										
1. *Allmänna ämnen*											
11. Svenska	5	—	10	—	—	—	—	—	15	—	15
12. Skogen och samhället	3	—	2	2	2	—	3	—	10	2	12
13. Arbetarskydd och sjukvård	2 10	10 10	— 12	— 2	— 2	— —	2 5	4 4	4 29	14 16	18 45
2. *Skogsvård*											
21. Marklära och skogsbotanik	5	5	—	—	5	5	—	5	10	15	25
22. Beståndets anläggning	—	—	—	—	5	55	—	—	5	55	60
23. Beståndsvård	5 10	10 15	— —	— —	5 15	35 95	— —	10 15	10 25	55 125	65 150
3. *Avverkning*											
31. Allmänna avverkningsfrågor	5	5	5	5	—	—	—	5	10	15	25
32. Huggning — redskapslära	5	25	—	5	—	5	5	5	10	40	50
33. Huggning — arbetsteknik och arbetsplanering	5	70	5	50	—	15	5	15	15	150	165
34. Virkestransport	5	5	10	15	—	—	—	10	15	30	45
35. Maskin- och motorlära	— 20	— 105	15 35	40 115	— —	— 20	— 10	— 35	15 65	40 275	55 340
4. *Skogsmätning med yrkesräkning*											
41. Allmän räkning	5	—	5	—	5	—	—	—	15	—	15
42. Virkessortiment och virkesmätning	5	5	2	5	3	—	—	—	10	10	20
43. Aptering	2	5	3	10	—	—	—	5	5	20	25
44. Skogsuppskattning	2 14	3 13	2 12	3 18	— 8	5 5	— —	— 5	4 34	11 41	15 75
5. *Övrigt*											
51. Idrott	—	5	—	5	—	2	—	3	—	15	15
52. Studieresor	— —	— 5	— —	5 10	— —	5 7	— —	5 8	— —	15 30	15 30
Summa	54	148	59	145	25	127	15	67	153	487	
Totalsumma timmar	202		204		152		82		640		640
» veckor	5		5		4		2		16		

Särskilt för skogsbrukare, som ej har möjlighet att för längre tid lämna sina gårdar, ordnar skogsvårdsstyrelserna i samarbete med korrespondensinstituten kurser med *kombinerad skriftlig och muntlig undervisning*. Den muntliga undervisningen sker under kvällslektioner och vid praktiska tillämpningsövningar under ett begränsat antal dagar under studietiden. År 1956/57 anordnades 259 sådana kurser med 2 161 deltagare.

Skogsarbetare besökes på sina arbetsplatser av resande instruktörer och får därvid handledning i verktygsvård, arbetsteknik och arbetarskydd. Verktygsdemonstrationer och filmvisningar ordnas för grupper av arbetare från närliggande arbetsplatser. Denna verksamhetsform, som brukar kallas *rörlig instruktionsverksamhet*, bedrivs av både skogsvårdsstyrelser, domänverket, bolag och skogsägareföreningar. Dess omfattning redovisas i tab. 13.

Förmansutbildningen bedrivs för närvarande huvudsakligen i form av kortare specialkurser. Endast ett litet fåtal mera fullständiga och allsidiga förmanskurser anordnas varje år. Se tab. 13.

Skogsundervisningen i lantbrukets skolor har rätt växlande karaktär. Där förekommer korta orienteringskurser om några tiotal undervisningstimmar. Vanligast är kurser på 50—150 timmar och i 9 kurser omfattar undervisningen 300 timmar eller mer. Undervisningen ligger i vissa avseenden på grundutbildningens nivå, emedan eleverna vanligen ej haft tillfälle att gå igenom grundutbildningskurser, men den får i andra avseenden t. ex. ifråga om avverkningsplanering, aptering och dylikt ofta karaktär av vidareutbildning. Skogsvårdsstyrelserna svarar för undervisningens uppläggning och tillhandahåller lärare i det övervägande antalet skolor. Några få skolor har egna skogliga lärare anställda. Omfattningen redovisas i tab. 13.

Upplysning och undervisning riktad till skogsbrukare sker också vid *skogsvårdsdagar, exkursioner, föredrag och skogliga tävlingar*. Även denna ej kursmässigt anordnade verksamhet har medtagits i tabell 13. Den omhänderhas av skogsvårdsstyrelser och skogsägareföreningar.

Sett ur administrativ synpunkt kan verksamheten uppdelas enligt följande.

1. Undervisningen inom den allmänna skolans ram omfattande praktisk yrkesorientering, skogsbetonade fortsättningsskolor, yrkesundervisning i klass 8 och försöksverksamhet i enhetsskolans 9 y sorterar administrativt under skolmyndigheterna. De skogliga organen och företagen åtager sig mot ersättning att tillhandahålla lärare, oftast även lokaler och undervisningsmateriel samt att i förekommande fall ordna elevernas förläggning och bespisning. Normalplaner fastställs av skolmyndigheterna men timplanerna detaljutformas i regel av de skogliga organen.

2. Skogsundervisningen i lantbrukets skolor sorterar administrativt under skolornas lokalstyrelser och lantbruksstyrelsen. Skogsvårdsstyrelserna tillhandahåller lärare och har inom den i kursplanen angivna tidsramen stor frihet att utforma kurserna. Ersättning utgår efter något växlande grunder.

3. Den frivilliga skogliga yrkesutbildningen, bortsett från den som bedrives inom lantbrukets skolor och i företagens egen regi, omhänderhas av skogsvårdsstyrelserna under skogsstyrelsens ledning. Till stöd vid verksamhetens planläggning och bedrivande ävensom för samordning av den skogliga yrkesutbildningsverksamheten inom länen finns till skogsvårdsstyrelserna knutna råd för undervisningsfrågor. Förutom länsjägmästaren, som är självskriven ledamot, ingår i rådet fyra av styrelsen särskilt utsedda ledamöter representerande domänverket, det större enskilda skogsbruket, det mindre skogsbruket och skogsarbetarna. För rådet gäller en av skogsstyrelsen fastställd instruktion. Regelmässigt brukar rådet med sig adjungera representanter för det allmänna skolväsendet, landstinget, länsarbetsnämnden, lantmannaskolor m. fl. vid behandling av frågor, som berör dessa organ. Skogsstyrelsen anordnar årligen minst en större kontaktkonferens till vilken inbjudes representanter för ett stort antal allmänna myndigheter och skogliga organisationer, som har intresse av den skogliga yrkesutbildningen, och håller därutöver fortlöpande kontakt med dessa.

I ett par fall bedrivs verksamheten av skogsvårdsstyrelserna i samarbete med kommunala yrkesskolor. Nyligen har en kommun fått Kungl. Maj:ts tillstånd att i en kommunal yrkesskola anordna en skogslinje, vars utformning skall bestämmas av överstyrelsen för yrkesutbildning efter samråd med skogsstyrelsen.

Som *lärare* utnyttjas skoglig personal med växlande kompetens. Kursledare vid skogsbetonade fortsättningsskolor är i allmänhet skogsskoleutbildad personal och som instruktörer fungerar förmän. Skogsundervisningen vid lantbrukets skolor ombesörjs vanligen av jägmästare eller forstmästare med biträde av skogsskoleutbildade. Undantagsvis är skogsmästare huvudlärare vid dessa kurser. Grundutbildningskurserna för ungdom brukar ledas av skogsmästare eller skogsskoleutbildade med biträde av instruktörer. Detsamma gäller vidareutbildningskurser i tekniska ämnen, medan motsvarande kurser i skogsvård m. m. ej sällan ledes av skogshögskoleutbildad personal. Skogsstyrelsen bedriver en rätt omfattande utbildningsverksamhet avsedd för alla dessa slag av lärare och instruktörer. Den omfattar både specialutbildning inom vissa skogstekniska grenar och pedagogisk utbildning. År 1956/57 hölls följande kurser.

2 kurser i allmän pedagogik	om	vardera	2	veckor	tillhopa	36 elever
2 kurser i redskapsvård	»	»	2	»	»	27 »
1 kurs i motorsågning	»	»	3	»	»	11 »
1 rep. kurs i motorsågning	»	»	1 1/2	»	»	10 »
1 kurs i huggningsteknik	»	»	3 1/2	»	»	16 »
1 rep. kurs i huggningsteknik	»	»	2	»	»	12 »
1 kurs i hästkörning	»	»	8	»	»	12 »

Vid alla kurser förekommer viss undervisning i instruktionsmetodik.

Från och med 1958/59 avser man att försöksvis sammanföra utbildningen till en fullständig kurs för skogliga yrkeslärare uppdelad på två perioder om 14 resp. 6 veckor och en kurs för instruktörer på ca 12 veckor även den uppdelad på två perioder.

De *undervisnings- och förläggningslokaler samt övningsskogar,* som i främsta rummet står till förfogande, är skogsvårdsstyrelsernas skogsvårdsgårdar och skogsbruksskolor. I tabell 14 har sammanställts några data angående dessa. Utöver de redovisade skolorna är ett par anläggningar under arbete. Åtskilliga kurser förläggs dock till andra platser t. ex. till lantmannaskolor och av kommuner eller bolag tillhandahållna förläggningar.

Kostnaderna för den statsunderstödda verksamheten bestridas i vad avser löner och arvoden åt personal anställd hos skogsvårdsstyrelserna via styrelsernas avlöningsanslag (ordinarie och extraordinarie personal) eller omkostnadsanslag (tillfällig personal). Till övriga kostnader utgår statsbidrag enligt grunderna i k. kung. ang. statsunderstödda skogsbrukskurser den 21 maj 1954 (nr 427) med senare ändringar. Till rese- och traktamentskostnader för lärare ävensom till arvode åt lärare ej anställd hos skogsvårdsstyrelse utgår sålunda statsbidrag med 100 resp. 75 % beroende på kurstyp. Detsamma gäller elevunderstödet, som f. n. är 5 kr/dag för elev, vilken ej kan vistas i hemmet under kursen. Till övriga kostnader d. v. s. driftskostnader, elevernas resekostnader och i vissa fall stipendier för förlorad arbetstid utgår statsbidrag med 75 %. Till korrespondensundervisning utgår bidrag med 2 kr/brev. Återstående kostnader bestrids av lokala anslag, främst från landstingen men även från skogsföretagen, i senare fallet ofta i form av hjälp med lärare, lokaler och materiel. Den väsentliga kostnadspost, som skolbyggnadernas drift utgör, belastar dock helt skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag.

Till annan kursanordnare än skogsvårdsstyrelse utgår bidrag motsvarande ovannämnda elevunderstöd. Undantagsvis kan, när det gäller ungdomskurser, bidrag även utgå enligt ovan angivna grunder till elevernas resor samt till lärare och driftskostnader. Enligt beslut vid årets riksdag kommer bidrag även att kunna ges till andra kursanordnare för av dem anordnade lärlingskurser samt för av dem organiserat yrkesarbete vid av skogsvårdsstyrelserna ordnade lärlingskurser.

När det gäller anläggningskostnaderna för skogsbruksskolorna, finns inga klara finansieringsregler. Under senare år har det varit vanligt, att staten lämnat bidrag med omkring $^1/_3$ av kostnaden, medan resten täckts genom anslag från landsting, länsstiftelser, enskilda bidragsgivare samt ianspråktagande av skogsvårdsstyrelsernas egna tillgångar och upptagande av lån. I tabellerna 15 och 16 lämnas en sammanfattande uppgift om de senaste årens anslag från stat och landsting till den skogliga yrkesutbildning, som bedrives av skogsvårdsstyrelserna.

I Norrbottens län har skoglig yrkesutbildning bedrivits i landstingets egen

Tabell 14. Av skogsvårdsstyrelserna disponerade fastigheter avsedda för undervisningsändamål 1957

Län	Fastighetens namn	Prod. skogsmark ha	Antal elevplatser		Län	Fastighetens namn	Prod. skogsmark ha	Antal elevplatser	
			sommar	vinter				sommar	vinter
Nb	Björkfors[1]	907	18	18	Sd	Vallmotorp	260	16	8
	Pitedalens skogsv.gård				Ög	Skullebo	293	20	—
	Låstbäcken[2]	150	24	24	Skb	Gårdsjö[6]	1 228	12	12
	Lidmyrliden[3]	5 942	18	18		Klagstorp[7]		16	16
					Äbg	Finnabo	75	—	—
Vb	Bäcksjö	570	16	16					
	Småbacka	93	14	14	Jkp	Trollebo	354	48	48
	Hammar	229	16	16					
	Vågnäs[4]	95	14	14	Krb	Asa	395	39	36
	Degerfors[5]	120	15	15					
Jtl	Halåsen	342	60	30	Klmn	Lidhem	335	28	28
Vnr	Ljungaskog	265	18	16	Klms	Kranklösa	112	—	—
	Viken	240	22	16					
	Godmark	105	—	—	Gtl	Hejdes	272	18	18
Gvl	Kratte Masugn	338	60	32	Gbg	Hensbacka	215	25	18
	Vik m.fl.	635			Hl	Egernahult	84	—	—
Kpb	Rankhyttan	438	28	28		Lia[8]	161	14	14
Vrm	Södra Viken	345	30	30	Bl	Sjöarp	155	34	34
	Rattsjöberg	280	—	—	Krs	Breanäs	97	—	—
Vstm	Västsura	617	28	28	Mlm	Ullstorp	109	—	—
Ups	Frossarbo	165	16	16		Hemmeneköp	30	—	—
Sth	Ladvik	510	24	24		Hela riket	16 846	[9]673	[10]587

[1] Marken upplåten av hushållningssällskapet.
[2] » » » Piteå landskommun.
[3] » » » Arvidsjaurs sockenallmänning.
[4] Äges av Lycksele landskommun.
[5] » » Degerfors kommun.
[6] » » Katrinefors AB.
[7] » » hushållningssällskapet.
[8] » » landstinget.
[9] Härav ca 175 i logement.
[10] » » 90 » »

Tabell 15. Statsbidrag till skoglig yrkesutbildning

Kostnadsgrupp	1955/56			1956/57			1957/58		
Anslaget till vissa skogsbrukskurser			968 000			1 368 000			1 618 000
Avlöningsanslaget			[1]500 000			[1]600 000			[1]700 000
Omkostnadsanslaget									
Personallöner		[1]291 100			[1]495 700			[1]600 000	
Undervisningsmateriel m.m.		84 000			84 000			84 000	
Skogsbruksskolor									
nyanläggning	527 000			601 000			572 000		
driftsunderskott	235 200	762 200		358 000	959 000		332 500	904 500	
Annan skogsbrukskurs (resor, traktamenten och övriga kostnader)		50 000	1 187 300		50 000	1 588 700		—	1 588 500
Summa			2 655 300			3 556 700			3 906 500

[1] = beräknat belopp.

Tabell 16. Uppgifter om landstingsbidrag till skogsvårdsstyrelsernas kursverksamhet år 1957 och 1958

Anslagets ändamål	1957	1958
1. Skolbyggnader	590 000	905 000
2. Undervisningsmateriel	78 556	23 000
3. Bidrag till elever	14 997	29 000
4. För kursverksamheten enl. skogsvårdsstyrelsens bestämmande	330 600	[1]542 245
5. Övrigt	37 500	131 500
Summa	1 051 653	1 630 745

[1] Uppgifter från ett län saknas.

regi, varvid statsbidrag enligt de ovan för annan kursanordnare angivna grunderna utgått. Frågan om verksamhetens fortsatta bedrivande är under utredning.

C. 1955 års skogsvårdsutredning

1. Yrkesorientering

För att undvika att ungdomar leds in på arbetsområden, där de har små möjligheter att trivas, och för att de privata och allmänna medel, som läggs ned på yrkesutbildning, skall komma till bästa användning är det synnerligen önskvärt att valet av utbildningslinje föregås av yrkesorientering. Teoretisk yrkesorientering meddelas redan nu allmänt ungdomarna i avgångsklasserna. Det blir också allt vanligare att tillfälle till praktisk yrkesorientering ges under det avslutande 7:e eller 8:e skolåret. I enhetsskolans kursplaner, sådana de utformats för försöksverksamheten, har yrkesorienteringen fått stort utrymme. Under 7:e skolåret skall 10 timmars teoretisk yrkesorientering meddelas alla elever och under 8:e skolåret kan anslås 30 timmar till detta ämne. Praktisk yrkesorientering kan i sistnämnda klass såsom tillvalsämne omfatta 4 veckotimmar eventuellt koncentrerade till 4 hela läsveckor. Det är även möjligt att välja en tilläggskurs, varigenom ytterligare 4 veckor kan ägnas åt praktik i olika yrken.

Målet för den praktiska yrkesorienteringen i enhetsskolan anges på följande sätt i skolöverstyrelsens timplaner och huvudmoment vid försöksverksamhet med nioårig enhetsskola.

Den praktiska yrkesorienteringen har till uppgift

att i anslutning till den teoretiska yrkesorientering, som ges inom ämnet samhällskunskap, ge fortsatt orientering inför yrkesvalet;

att ge tillfälle till personliga erfarenheter av ett begränsat antal yrken, en konkret uppfattning av vad arbete och arbetsmiljö inom dessa yrken innebär och kräver samt möjlighet att pröva, om man äger de för yrkena erforderliga speciella anslagen och intressena;

att ge praktiska kunskaper om arbetslivets organisation, om arbetsfördelning och specialisering, om förhållandet mellan över- och underordnade, mellan arbetsgivare och anställda och mellan de anställda inbördes, om arbetarskydd och arbetshygien och om utbildningsförhållanden inom yrkena; samt

att väcka intresse för yrkesarbete och yrkesutbildning.

För dem, som ämnar ägna sig åt skogsyrken, torde det vara särskilt befogat med en rätt omfattande praktisk yrkesorientering. Arbetet är fortfarande tungt och kan bli påfrestande genom att det utförs i det fria med begränsade möjligheter till skydd vid dåligt väder. Ofta sker arbetet på spridda arbetsplatser utan stimulerande arbetsgemenskap med kamrater, vilket ställer särskilda krav på förmåga till självständigt, uthålligt arbete.

Som redan antytts förekommer redan praktisk yrkesorientering i skogsarbete. Stundom tas därvid grupper av pojkar om hand för någon veckas mera kursmässigt upplagd orientering med demonstrationer, enkla övningar, samtal om skogsfrågor m. m. Denna form har bl. a. prövats av vissa skogsvårdsstyrelser. Vanligare är nog att enstaka pojkar eller mindre grupper får under en skogsförmans eller erfaren skogsarbetares ledning följa arbetet i skogen och pröva på att utföra enklare arbeten. Både skogsföretag och skogsvårdsstyrelser har härvid medverkat. En speciell form av yrkesorientering är de skogsdagar för folkskolans 6 och 7 klasser, som anordnas av några skogsvårdsstyrelser. Dessa omfattar orienterande föredrag om skogsbruket med filmförevisningar samt exkursion med inlagda övningsmoment.

Inför den ökning av den skogliga yrkesorienteringens omfattning, som är både önskvärd och väntad ej minst sedan enhetsskolan börjat genomföras, syns det lämpligt att något diskutera dess utformning och organisation.

Enligt skolöverstyrelsens anvisningar bör yrkesorienteringen ske ute på arbetsplatser hos olika företag, där om möjligt en särskild person avdelas för att hjälpa eleverna till rätta. I stor utsträckning avser man emellertid att eleverna själva skall genom frågor och iakttagelser bilda sig en uppfattning om arbetsförhållandena inom yrket. Den teoretiska yrkesorienteringen skall ge dem anvisningar, hur de på bästa sätt skall utnyttja praktiktiden i detta avseende.

De spridda arbetsplatserna i skogen, olycksfallsriskerna och det förhållandet att på en skogsförvaltning arbeten av olika slag sker vid olika tidpunkter under året talar för att den praktiska yrkesorienteringen bör ske på något annorlunda sätt i skogen än i fabriker, affärer m. fl. Den mera kursmässigt organiserade yrkesorienteringen ger i det avseendet bättre möjligheter till en samlad, systematisk genomgång av skogsarbetets olika faser. Å andra sidan innebär denna form vissa risker för att någon kontakt

med arbetsplatserna och med de verksamma skogsarbetarna ej uppnås. Den risken är särskilt stor, om yrkesorienteringskursen i sin helhet förläggs till skogsbruksskola. En bättre avvägning torde kunna uppnås om praktiktiden uppdelas i två avsnitt: ett av mera kursmässig karaktär, varunder en grupp elever finge en allmän orientering om skogsarbetena och skogsbruket över huvud taget samt finge demonstrerat för sig eller pröva på en del viktiga arbeten, som de eljest ej skulle få beröring med; därefter kunde de enskilt eller i mindre grupper placeras ut på olika arbetsplatser i skogen för att där följa pågående arbeten.

Den lämpligaste lösningen synes då vara, att den praktiska yrkesorienteringen omhänderhaves av skogsföretagen, alltså domänverket, skogsbolag, allmänningar och andra skogsförvaltningar, skogsägareföreningarnas skogsbruksområden m. fl. Då dessa har tillgång till utbildade skogstjänstemän, borde både den allmänna orienteringen och den mera direkta yrkespraktiken kunna skötas av dem. På många håll saknas emellertid möjligheter att få hjälp från sådana företag. Därvid blir det naturligt att skogsvårdsstyrelserna åtager sig uppgiften.

Enligt vår mening bör skogsvårdsstyrelserna i erforderlig omfattning biträda skolmyndigheterna med att anskaffa värdar för den praktiska yrkesorienteringen. Denna kommer att inom en snar framtid få stor omfattning, varför det är viktigt att verksamheten planlägges väl. Ett intimt samarbete mellan skola och näringsliv blir nödvändigt, varvid för skogens del skogsvårdsstyrelserna bör bli de sammanhållande organen. Styrelserna bör hålla skolmyndigheterna orienterade om vilka möjligheter för praktisk yrkesorientering, som skogsbruket kan bjuda. Dessutom bör skogsvårdsstyrelserna i samarbete med domänverket, bolag och skogsägarföreningar ge yrkesvalslärarna viss skoglig information såsom redan skett på något håll.

2. Utbildningsbehov och utbyggnadstakt

Vid bedömning av det framtida utbildningsbehovet har 1952 års yrkesutbildningssakkunniga utgått från att antalet elevplatser per 10 000 yrkesverksamma borde omkring år 1970 i genomsnitt för hela landet uppnå den för läsåret 1949/50 högsta kapaciteten inom ett enskilt län. Med denna utgångspunkt kom de sakkunniga fram till följande antal elevplatser på lärlingsstadiet. Inom industri och hantverk 125 elevplatser, vilket med i genomsnitt tvåårig utbildning motsvarar ungefär 65 årligen utbildade elever per 10 000 yrkesverksamma. Inom handel räknades med 135 elevplatser och lika många utbildade elever. För jordbruk m. m. inkl. skogsbruk angavs siffran 70 utbildade elever per år och 10 000 yrkesverksamma. Beräkningen på sistnämnda punkt har dock ej motiverats av de sakkunniga.

En beräkning av skogsbrukets utbildningsbehov kan göras på i princip samma sätt. Emellertid är begreppet yrkesverksamma ej lika klart inom

denna verksamhetsgren som inom industri, hantverk och handel. Skogsarbetet utföres ej blott av heltidssysselsatta skogsarbetare utan även i växlande omfattning av skogsbrukarna själva och deras söner samt av kombinerade lantarbetare—skogsarbetare, arrendatorer och tillfällig arbetskraft. Det synes därför lämpligast att bedöma denna fråga utifrån det totala arbetskraftsbehovet för skötseln av landets skogar.

Arbetsmarknadsstyrelsen har i sin utredning om skogsbrukets arbetsmarknad (SOU 1956: 36) räknat fram ett årligt arbetskraftsbehov av ca 41 milj. dagsverken. Man har därvid utgått från skogsforskningsinstitutets avverkningsprognoser (för övre Norrland 1946 års 40-årsprognos och för övriga områden avverkningsberäkningar utförda åt Södra Sveriges skogsindustriutredning) och tillämpat ett åtgångstal av 0,7 dagsverken per avverkad kubikmeter.

Antalet personer, som i folkräkningen bokförts som skogsarbetare, är ca 65 000. För helårsarbetande fasta skogsarbetare brukar man räkna med 240 effektiva arbetsdagar per år, varför ca 16 milj. dagsverken årligen kan beräknas bli utförda av de som skogsarbetare redovisade personerna. Återstoden, ca 25 milj. dagsverken, faller på ett mycket stort antal personer med starkt växlande arbetsinsats. I yrkesutbildningssammanhang är det knappast riktigt att räkna med sådana personer, som arbetar i skogen endast några tiotal dagar. Räknar man med att ca 5 milj. dagsverken utföres av sådana (t. ex. 200 000 personer med i genomsnitt 25 dagar/år), skulle ca 20 milj. dagsverken återstå för den stora grupp av till privatskogsbruket knutna personer, som arbetar förhållandevis mycket i skogen utan att räknas som skogsarbetare. Med en antagen arbetstid av i genomsnitt 150 dagar per år skulle detta motsvara ca 135 000 personer. Tillsammans med de 65 000 skogsarbetarna får man då en grupp på ca 200 000 personer som beräkningsunderlag för yrkesutbildningsbehovet. Den utförda beräkningen är naturligtvis endast en grov bedömning, som dock tills vidare torde få godtas i brist på tillräcklig kunskap om skogsbrukets arbetsmarknad. Den förutsätter, att några större förändringar ej kommer att ske t. ex. i riktning mot ökad heltidsanställning av skogsarbetare.

Vi har ansett, att man bör sikta mot att fullständig *grundutbildning* skall kunna omkring år 1970 meddelas ca 80 elever per 10 000 yrkesverksamma, d. v. s. totalt 1 600 elever per år. Denna relation är något högre än vad de yrkesutbildningssakkunniga räknat med för jordbruk m. m. samt för industri och hantverk. Med hänsyn till den ogynnsamma åldersutvecklingen inom skogsarbetaryrket, vilken kräver stor nyrekrytering inom en snar framtid, torde det dock vara nödvändigt att sätta målet för den skogliga yrkesutbildningens omfattning förhållandevis högt. Omkring 25 % av det personaltillskott, som behövs för att möta avgången ur ovan beskrivna grupp på 200 000 i skogen sysselsatta, skulle genom de 1 600 elevplatserna kunna få en grundutbildning i yrket.

Man torde få räkna med att personer, som ämnar utbilda sig vid skogsskolor, skogsmästarskolan och vissa av lantbrukets skolor för arbetsledare ävensom blivande skogsförmän, kommer att vilja genomgå skogliga grundutbildningskurser. 1956 års skogsskoleutredning har sålunda avgivit förslag om att sådan utbildning borde vara obligatorisk för inträde i skogsskolorna. Uppskattningsvis torde ytterligare omkring 300 elevplatser i grundutbildningskurserna bli erforderliga för att möta detta behov. Som ett första etappmål bör sålunda uppsättas en kapacitet av omkring 1 900 elevplatser i grundutbildningskurser omkring år 1970.

År 1956/57 var antalet elever i grundläggande skogsyrkeskurser för ungdom hos skogsvårdsstyrelserna ca 680, hos domänverket, skogsbolagen m. fl. ca 180 och vid lantmannaskolor (kurser med mer än 300 timmar skogsundervisning) ca 175, tillhopa ca 1 040 elevplatser. Ökningen av grundutbildningsverksamheten kan emellertid ej stanna vid de ca 80 %, som anges av förhållandet mellan nuvarande elevantal och det beräknade antalet omkring år 1970. Nuvarande kurser är i många fall alltför korta för att ge en verklig utbildning. Genomsnittliga antalet dagar per kurs utgör nu endast 60 (avser dagar under skolskedena). Som senare kommer att motiveras, bör denna siffra höjas till 90—100 dagar. Antalet elevdagar skulle då komma upp till ca 180 000 d. v. s. nära en 3-dubbling av verksamhetens omfattning.

För den andra huvudgrenen av skoglig yrkesutbildning, nämligen *vidareutbildning för redan yrkesverksamma,* kan beräkningar av ovanstående typ ej lämpligen göras. På grund av att yrkesutbildningen inom skogsbruket är av mycket ungt datum, kan emellertid utan vidare konstateras, att behovet av vidareutbildning f. n. är mycket stort. Det förhållandet, att grundutbildningskurserna hittills varit förhållandevis korta och torde i viss utsträckning så förbli under de närmaste åren, medför också behov av vidareutbildning och specialutbildning. I samma riktning verkar den fortgående mekaniseringen och intensifieringen av skogsbruket. För de många mindre skogsägarna och andra, som arbetar endast kortare tid i skogen, måste också vissa kurser anordnas.

Vi anser av dessa skäl att vidareutbildningen bör utbyggas i minst samma takt som grundutbildningen. Vid denna utbyggnad torde utbildningen för skogsägarna i skogshushållningens olika frågor böra särskilt uppmärksammas. Denna gren synes under de senare årens verksamhet för att skapa en arbetsteknisk och motorteknisk skogsutbildning kommit att på grund av bristande resurser skjutas något i bakgrunden. Ur de skogsvårdssynpunkter vi har att uppmärksamma är det särskilt viktigt, att utbildningen i praktisk skogsvård och närliggande ämnen ej försummas. Resurser måste skapas för att bägge utbildningslinjerna skall kunna i lika mån tillgodoses.

Att ställa upp någon närmare tidsplan för den takt i vilken utbyggnaden bör ske synes ej lämpligt. Många förhållanden, bl. a. intresset från ungdomarnas och målsmännens sida att utnyttja förbättrade utbildningsmöjligheter samt tillgången på kvalificerad lärar- och instruktionspersonal, inverkar här. I fråga om intresset är detta nu så livligt, att sökande måste i stor utsträckning avvisas eller hänvisas till senare kurser. De ökande ungdomskullarna torde komma att i allt högre grad ställa krav på förbättrade utbildningsmöjligheter även inom skogsbruket. Då den starkaste ökningen av de aktuella ungdomsårskullarna (15—19-åringar) redan satt in, är det ur den synpunkten angeläget att utbyggnaden kan ske så snabbt som möjligt.

Vi förordar därför att statsmakterna fattar principbeslut om en utbyggnad av den skogliga yrkesutbildningen så att senast omkring år 1970 årligen minst 1 900 ungdomar kan få en fullgod grundläggande skogsyrkesutbildning och att kursverksamheten i skogsarbete och skogsvård m. m. för vidareutbildning av redan yrkesverksamma skall under samma tid 3-dubblas. Erforderliga resurser bör ställas till förfogande för de organ, som får ansvaret för uppgiften, så att utbyggnaden kan ske i den takt tillgången på lärare medger.

3. Utbildningens anordnande

a. *Grundutbildning för ungdom*

Som tidigare angivits är en grundläggande skoglig yrkesutbildning behövlig för olika grupper av i skogsbruket verksamma. De egentliga skogsarbetarna, skogsbrukarna, de kombinerade lant- och skogsarbetarna samt skogsförmännen, alla bör i ungdomen bibringas grundläggande kunskaper i skogsbruk och god färdighet i alla vanliga skogsarbeten. Den hittillsvarande statsunderstödda utbildningen på området har utgått från att denna grundutbildning kan och bör vara gemensam för de olika kategorierna. Skogsstyrelsen angav i sin promemoria av år 1953 angående ordnande av den lägre skogliga yrkesutbildningen följande skäl för denna ståndpunkt.

»Då alla måste behärska skogsarbetets tekniska sida och då arbetsteknik och arbetsvanor grundläggas i ungdomsåren, bör ungdomsutbildningen särskilt inriktas på undervisning och träning i alla vanliga skogsarbetens rätta utförande. Både avverkningsteknik, vägbyggnad, dikning och skogsvårdsarbeten inrymmas här. Därvid bör främst eftersträvas att lära eleverna ur arbetsfysiologisk och skyddsteknisk synpunkt riktiga arbetsmetoder samt en god redskapskännedom och redskapsvård. För både skogsarbetaren och skogsägaren är i anslutning till avverkningstekniken kunskap i aptering och virkesvård nödvändig. Men meddelandet av betydelsefulla praktiska färdigheter i skogsarbete måste kompletteras med viss allmän undervisning om skogsbruket och dess förutsättningar, om skogsskötselns grunder och annat, som ungdomarna behöva veta för att rätt förstå de arbeten de sättas att utföra. Ingen arbetsgivare har ju användning för arbetare, som bara lärt sig att utföra ålagda uppgifter mekaniskt efter en inlärd arbetsrutin. Allra minst är detta fallet inom skogsbruket med dess fria arbetsformer och

ringa tillsyn på arbetsplatserna. Den väl utbildade skogsarbetaren kan arbeta självständigare och kräver mindre ledning av förmän. Den rätta förståelsen för skogsvårdens krav och möjligheter, som är av särskild vikt för de blivande skogsägarna men av betydelse även för skogsarbetarna, vinnes nog i dessa åldrar bäst genom att eleverna under instruktion få deltaga i förekommande skogsvårdsarbeten i den omfattning, att de känna sig förtrogna med dessa. Teoretisk skogsvårdsundervisning bör alltså icke uppta nämnvärd tid på schemat.

Att grundutbildningen bör vara gemensam beror nu icke blott på att det är i stort sett samma kunskaper och färdigheter, som de olika yrkesgrupperna behöva. Det beror lika mycket på att vid tiden för den första yrkesutbildningen, 15—18 år, något definitivt yrkesval i allmänhet ännu ej ägt rum.»

De gångna årens erfarenheter har bestyrkt riktigheten av denna uppfattning. Det förhållandet, att kursplaner för ungdoms- och lärlingskurser är praktiskt taget överensstämmande vare sig kurserna ordnas av domänverket, skogsbolag eller skogsvårdsstyrelser styrker uppfattningen, att en gemensam skoglig grundutbildning bör även i fortsättningen utgöra den huvudsakliga arbetsformen. Detta hindrar inte att eleverna i de av domänverket och skogsbolagen ordnade kurserna i större utsträckning rekryteras bland personer, som avser att bli yrkesarbetare främst inom storskogsbruket, medan den gemensamma utbildningen av olika elevkategorier främst kommer till stånd inom skogsvårdsstyrelsernas utbildningsverksamhet.

Under den gångna 10-årsperioden, varunder grundutbildningen byggts upp, har rätt stor frihet rått vid kursernas utformning. I kungörelsen om skogsbrukskurser finnes intet utsagt om kursernas längd eller utformning. Skogsstyrelsen har utfärdat s. k. normalplaner, som haft karaktären av förebild. I de fall, då dessa planer följts utan nämnvärd avvikelse, har kursplanen ej behövt underställas skogsstyrelsen för fastställelse, vilket eljest är fallet, utan kursen har endast behövt anmälas.

Två huvudtyper av grundutbildningskurser har kristalliserat ut sig under de gångna åren, nämligen ungdomskurser och lärlingskurser. I bidragsförfattningen sorterar för närvarande båda under beteckningen skoglig ungdomskurs. Skogsstyrelsens normalplaner för dessa kurstyper har redan presenterats i det föregående avsnittet. Ungdomskursen karakteriseras av att den under en sammanhängande kurs av 3 månaders längd och ca 500 timmars undervisningstid förmedlar såväl teoretisk och praktisk undervisning som viss träning i skogsarbetenas utförande. Lektionerna på lärosalen brukar omfatta ca 20 procent av hela utbildningstiden, medan övningar och arbete omfattar huvuddelen av tiden. Emellertid är det ogörligt att något så när riktigt uppdela undervisningen i teori och praktik. I den skogliga undervisningen på detta utbildningsplan, sådan den utformats under det senaste decenniet, är teori och praktik mycket intimt sammanvävda. En stor del av teorin ges under övningar och praktiska arbeten. Denna undervisningsform har visat sig lämplig, enär eleverna i denna ålder

i allmänhet har svårt att med intresse följa lektionerna på rummet under längre tid. Men metoden får sitt berättigande också av det skälet, att skogen och skogsarbetsplatserna behövs som demonstrationsobjekt även vid teoretiskt betonad framställning. Dessa synpunkter gäller även den följande utbildningsformen.

Lärlingskurserna får sin karaktär av den växelutbildning som sker å ena sidan vid s. k. skolskeden, i allmänhet 3—4 stycken av 2—5 veckors längd, å andra sidan vid praktiskt yrkesarbete under handledning hos olika skogsarbetsgivare under tiderna mellan skolskedena. Skogsstyrelsens kursplan upptar 16 veckor skolskeden och 25—30 veckor praktikskeden, tillhopa alltså 41—46 veckor eller drygt ett vanligt skolår. Under varje skolskede studeras ett begränsat avsnitt av kursen, varefter kunskaperna och färdigheterna befästes genom praktiskt yrkesarbete under särskilt utbildade handledare. Metoden ger avsevärt ökad rutin och säkerhet i de olika arbetenas utförande jämfört med vad som kan medhinnas under en 3-månaders ungdomskurs. Eleverna mognar under kursen och kommer bättre in i skogens arbetsliv. Helt allmänt torde därför den på rätt sätt organiserade lärlingskursen få anses vara en mycket effektiv form för utbildning i skogsarbete. Av många skäl kan man emellertid ej satsa enbart på denna kurstyp. För att den skall lyckas fordras tillräckligt många skogsförvaltningar, skogsägareföreningar eller andra, som är villiga att ta emot eleverna under praktikskedena och att under dessa ge dem arbeten, som passar in i utbildningsprogrammet. Det fordras tillgång till utbildade handledare och möjlighet för praktikvärdarna att låta lämpliga skogsarbetare eller förmän ägna tid åt handledarskapet. Slutligen krävs att eleverna allmänt är inställda på en så pass fullständig ordnad utbildning som en ettårig lärlingskurs innebär.

Ännu kan ej dessa förutsättningar sägas vara för handen mera allmänt. I trakter med övervägande privatskogsbruk kan det möta hinder att ordna praktikskeden i tillfredsställande utformning. På många håll är ungdomarna och deras föräldrar ännu ej på det klara med värdet av en fullgod skoglig yrkesutbildning. Man har förståelse för utbildningsbehovet men anser att en kortare utbildning kan räcka. För söner till jordbrukare kan det vara svårt att binda sig för en så lång utbildningsgång som lärlingskursen.

Vi anser därför att båda kursformerna även i fortsättningen bör tillämpas men förutsätter, att lärlingskurserna skall vinna ökad terräng. I fråga om ungdomskurserna är det synnerligen önskvärt att alla kurser inom en snar framtid kan byggas ut till normalplanens 12 veckor. För närvarande har man lämnat dispens för kurser ned till 7 veckor, vilket får anses vara en alldeles för kort tid, när det gäller grundläggande yrkesutbildning. Vi har dock förståelse för att det kan ha varit nödvändigt i verksamhetens

början att i vissa trakter starta med dessa kortare kurser för att väcka intresset för ungdomens skogliga utbildning.

Frågan om den lämpliga kurslängden kan för övrigt ännu ej anses slutgiltigt löst vare sig för ungdomskurserna eller för lärlingskurserna. Det synes troligt, att en viss förlängning av kurserna kommer att visa sig önskvärd, särskilt om skogsbrukets mekanisering fortskrider, varigenom ökade krav på utbildningen kan komma att ställas. Ett ytterligare skäl för längre kurser är önskemålet att kunna lägga in mera allmänbildande ämnen i timplanen. Yrkesutbildningssakkunniga uttalade i sitt betänkande »Yrkesutbildningen» (SOU 1954: 11) bl. a. följande.

»Yrkesutbildningen får inte begränsas till att ge endast de praktiska färdigheter och teoretiska kunskaper, som behövs för yrkesutövningen. Den måste också utveckla karaktären och ge en allmänt medborgerlig bildning, som kan sätta individen i stånd att bli inte bara en skicklig arbetare utan också en självständig och samarbetsduglig medborgare.»

Det anförda bör givetvis även gälla den skogliga yrkesutbildningen. I hittillsvarande relativt korta kurser har nämnvärt utrymme ej kunnat beredas de allmänna ämnena. Huvudsakligen har de omfattat viss undervisning i svenska språket, samhällskunskap och näringsgeografi i anslutning till skogsnäringen samt biologi med anknytning till skogsvården och till människokroppens arbetsfysiologi inklusive hälsolära.

Det torde vara för tidigt att nu i detalj söka bestämma huru lång tid, som bör ägnas åt de allmänbildande ämnena. Viss ledning kan emellertid hämtas ur de förslag till undervisningsplaner avseende 1-åriga kurser för olika yrken, som återfinnes i nyssnämnda betänkande. Där upptas i allmänhet 8 veckotimmar för undervisning i svenska, samhällskunskap, geografi och biologi samt 3 veckotimmar engelska. Överstyrelsen för yrkesutbildning rekommenderar nu sådana timplaner (ofta med dispens från undervisning i engelska) och för yrkesskolor inom försöksdistrikten föreskrives undervisning i allmänna ämnen av denna omfattning.

Vi förordar att där så visar sig möjligt med hänsyn till tillgången på lärare och lokaler vissa av de nuvarande skogsyrkeskurserna för ungdom successivt utbygges med allmänna ämnen ungefär till den omfattning, som svarar mot ovannämnda planer. I första hand måste denna utbyggnad ske, där det blir aktuellt att fullgöra 9 y i sin helhet inom skogsyrkesskolan. Men även eljest är införande av allmänbildande ämnen mycket önskvärt. Som förebild vid undervisningens uppläggning torde kunna tjäna huvudmoment med anvisningar i »Timplaner och huvudmoment vid försöksverksamhet med nioårig enhetsskola» fastställda av skolöverstyrelsen. Undervisningen i samhällskunskap, geografi och biologi bör i stor utsträckning ges anknytning till skogens arbetsliv. Med de av skolöverstyrelsen angivna huvudmomenten låter detta sig väl göra. Även den del av undervisningen i svenska,

som avser muntlig och skriftlig framställning, kan med fördel anknyta till erfarenheter från undervisningen i skoglig yrkeskunskap.

Eftersom det ej är möjligt att nu helt förutse uppkommande utbildningsbehov, bör de organ som handhar den skogliga yrkesutbildningen liksom hittills ha frihet att anpassa kursernas längd och innehåll till utvecklingens krav. Därvid torde ovanstående synpunkter få tjäna till vägledning.

b. *Vidareutbildning för yrkesverksamma*

Inom den skogliga yrkesutbildningen har tidigare vidareutbildningen — om än otillräcklig — varit rätt dominerande. Detta var naturligt, när det gällde att snabbt på bred front sprida kunskap om ändamålsenliga redskap och arbetsmetoder inom en näring, som saknade egentlig, grundläggande yrkesutbildning. Även sedan denna byggts ut kommer en omfattande vidareutbildning att vara behövlig, men den kan få en delvis annan inriktning. Alltjämt kommer att kvarstå behovet av att ge dem, som ej haft tillfälle att genomgå någon grundutbildning, komplettering av det kunnande och de färdigheter de förvärvat genom praktisk verksamhet. Jämsides härmed får emellertid den del av vidareutbildningen allt större betydelse, som avser att på grundutbildningens bas ge mer eller mindre specialbetonad utbildning åt vissa kategorier skogsarbetare och skogsbrukare. Vissa kurser och olika former av rörlig informationsverksamhet behövs också för att på bred front fortlöpande föra ut nyheter inom skogsvårdens och avverkningsteknikens m. fl. områden.

Under det uppsving för den skogliga yrkesutbildningen, som karakteriserar det senaste årtiondet, har vidareutbildningen i mycket stor utsträckning varit inriktad på de tekniska frågorna, medan särskilt skogsbrukarnas behov av skolning i skogsvård, aptering och andra skogshushållningsämnen skjutits något i bakgrunden. Med den av oss föreslagna utbyggnaden av den skogliga yrkesutbildningen bör det dock bli möjligt att tillgodose även denna viktiga del av utbildningsbehovet.

För vidareutbildningen kommer främst kortare specialkurser, ämneskurser, i fråga, vanligen av en eller ett par veckors längd. Vissa tekniskt betonade kurser t. ex. avseende traktortransport i skog kan dock behöva omfatta längre tid.

På skogsvårds- och skogshushållningssidan är det önskvärt att jämsides med kortare specialkurser t. ex. i skogskultur, plant- och ungskogsvård, aptering även allsidiga, relativt omfattande fortbildningskurser anordnas, som ger skogsbrukare och blivande skogsbrukare undervisning om de olika uppgifter, som möter vid driften av ett bondeskogsbruk. I viss, ehuru begränsad utsträckning kan detta behov täckas av de skogslinjer med förhållandevis stort timantal, som anordnas vid en del lantmannaskolor. Om eleverna är unga eller ej har fått någon skoglig grundutbildning före

lantmannaskola, kan det emellertid ofta bli svårt att under en skogslinjes studiegång hinna behandla nämnvärt mera än de elementära frågorna. Därest eleverna mera allmänt kunde gå igenom en skoglig ungdomskurs eller en skogsbetonad fortsättningsskola före lantmannaskolan, skulle undervisningen kunna läggas på en betydligt högre nivå och ge något av den driftsledarutbildning för det mindre skogsbruket, som synes böra eftersträvas. Vid sidan av de fåtaliga lantmannaskolorna med mera fullständig skogslinje behövs emellertid ett ökat antal längre skogshushållningskurser, som lämpligen bör anordnas av skogsvårdsstyrelserna. För utformningen av sådana kurser finns erfarenheter från några län, där man under längre tid drivit kursformen.

På den tekniska sidan bör verksamheten fortsätta med specialkurser bl. a. i motorsågning, hästkörning, traktorkörning, dikessprängning, allmän huggningsteknik, verktygslära och vård av handredskap. Nya arbetsmoment såsom maskinbarkning kan också behöva bli föremål för specialkurser. Måhända kommer även längre, mera allsidiga tekniska kurser att bli aktuella.

Medan grundutbildningskurser och längre vidareutbildningskurser normalt bör förläggas till skogsbruksskolor, kan det visa sig lämpligt att en del av de kortare kurserna anordnas ute i bygderna så att de kan besökas även av personer, som ej kan lämna hemmet under hela kurstiden. Skogsbrukets motsvarighet till de vanliga yrkesskolornas deltidskurser, de kombinerade kurserna, är också mycket lämpliga för vidareutbildning i begränsade ämnesavsnitt.

c. *Förmansutbildning*

Enligt gällande bidragsförfattning hör även förmanskurser till den skogliga yrkesutbildning, som bör anordnas genom skogsvårdsstyrelserna. Av tabell 13 framgår att denna verksamhet haft ringa omfattning om man ser till antalet kurser och elever men alldeles särskilt med hänsyn till kursernas längd. De har i genomsnitt varat endast ca 2 veckor. Detta beror på att de huvudsakligen avsett specialtrimning på något begränsat avsnitt och ej en allmän förmansutbildning. Orsakerna härtill torde vara följande. Osäkerhet har länge rått huruvida man skulle inom skogsbruket bygga upp en förmanskader med ställning mellan skogvaktarna—kronojägarna och arbetarna. I den mån intresse för förmansutbildning förefunnits har man oftast ansett att denna borde bedrivas inom det enskilda företaget och ej genom skogsvårdsstyrelserna. På bägge dessa punkter har under senare år en viss omsvängning skett. Man synes numera inom ej obetydliga delar av skogsbruket särskilt i Nordsverige anse, att en utbildad förmanskår är behövlig både som biträde till den skogsskoleutbildade personalen och som arbetsledare vid vissa medelstora skogsbruk, som ej anses kräva en högre utbildad kraft. Dessutom behöver skogsvårdsstyrelserna fort-

farande ett ganska stort antal förmän. Vissa skogsbolag räknar t. o. m. med att minska antalet skogsskoleutbildade och sätta in välutbildade förmän på specialuppgifter på skogvaktardistrikten.

I fråga om utbildningens anordnande är man ej längre främmande för att skogsvårdsstyrelserna kan och bör svara för förmännens grundutbildning, alltså den del, som är relativt oberoende av var deras framtida tjänstgöring blir förlagd, medan företagen svarar för den mera instruktionsmässiga del, som avser företagets särskilda förhållanden.

Allmänt är man enig om att en avsevärd förbättring av förmännens utbildning är nödvändig redan för de arbetsuppgifter, som nu överlämnas åt dem, och blir än mera viktig inför den väntade utvecklingen.

Vi har oss bekant att skogsstyrelsen tagit upp denna fråga till behandling och vill därför inskränka oss till att understryka hur viktigt det är, att även denna gren av den skogliga yrkesutbildningen finner lämpliga former och blir planmässigt bedriven.

d. *Undervisningens skolmässiga organisation*

Under lång tid har den skogliga yrkesutbildningen bedrivits i form av en ganska fri kursverksamhet. Mera skolmässiga former har den antagit först genom de senare årens utbyggnad av skogsvårdsstyrelsernas kursgårdar till skogsbruksskolor och inrättande av några företagsskolor. Inför den aktuella utbyggnaden av det skogliga yrkesutbildningsväsendet är det angeläget att slå fast, att i varje fall grundutbildningen för ungdomar måste få en fastare form, få mera karaktär av yrkesskola. Detta behöver visst icke innebära att all undervisning försiggår vid skolan; den ur många synpunkter lämpliga växelundervisning som bedrivs i lärlingskurserna bör vara kvar. Viktigt är att inga grundutbildningskurser göres för korta och att huvudkurserna återkommer på bestämda tider så att ungdomarna och deras föräldrar vet vilka skogliga utbildningsmöjligheter, som regelbundet står till buds i orten.

En viss fasthet i kursprogrammet och kursernas schema krävs för att ge verksamheten en klarare ställning som yrkesskola vid sidan av andra yrkesskolor, även om undervisningen till viss del är förlagd utanför skolorten.

Inom det övriga yrkesutbildningsväsendet talar man om riksskolor, centrala yrkesskolor, lokala yrkesskolor och företagsskolor. Riksskolorna, som inom skogsbruket väl främst motsvaras av skogsskolor och högre utbildningsanstalter, saknar vi anledning att närmare gå in på. De centrala yrkesskolorna beräknas ha länen som rekryteringsområden och kommer i allmänhet att drivas i landstingens regi. De lokala yrkesskolorna är avsedda att drivas av en kommun eller av två eller flera kommuner i samverkan. Företagsskolorna anordnas av enskilda företag. Inom skogsbruket motsvaras de centrala skolorna av skogsvårdsstyrelsernas skogsbruksskolor och

i viss mån av skogslinjerna vid lantmannaskolorna. En mellanform mellan centrala och lokala skogliga yrkesskolor finns t. ex. i Västerbottens län där vissa mindre skolor anordnats i samarbete mellan skogsvårdsstyrelsen och några kommuner. Lokala yrkesskolor i ordets egentliga mening existerar väl knappast ännu inom skogsbruket. Det finns emellertid planer på att anordna skogliga linjer vid yrkesskolor i ett par stora skogskommuner. Domänverket och ett par skogsbolag har byggt upp egna skogsyrkesskolor av typen företagsskola.

Vid 1955 års riksdagsbehandling av yrkesutbildningsfrågan betonade föredragande departementschefen bl. a. vikten av att yrkesskolorna finge den ur pedagogisk och ekonomisk synpunkt lämpligaste storleken, men att hänsyn även måste tas till önskvärdheten av att eleverna, särskilt de yngre, så långt möjligt kunde bo i sina hem under utbildningstiden. Man räknade med att de lokala yrkesskolorna skulle i vad avser heltidskurser begränsa sig till ortens huvudyrken och meddela undervisningen i form av ettårskurser, som gåve en avrundad första grundutbildning, vilken elever ur 9 y skulle kunna följa. Vid de centrala skolorna skulle förutom denna kurstyp regelmässigt finnas tillgång till fortsatt utbildning i heltidskurser efter 9 y och avseende ett större antal yrken än i de lokala skolorna. I propositionen uttalade departementschefen även, att han inte vore främmande för tanken att i varje fall till de större lokala yrkesskolorna skulle kunna knytas avdelningar också av central- eller riksskolekaraktär.

I princip torde de angivna riktlinjerna vara giltiga även för den skogliga yrkesutbildningen. De delvis motstridiga synpunkterna om skolornas storlek, som ovan anförts, kan dock bli särskilt svåra att förena för denna yrkesgren. Förutom alla andra krav på en yrkesskola måste ju för skogsutbildningen uppställas kravet på nära anknytning till skogliga övningsobjekt av tillräcklig omfattning och tillfredsställande omväxling.

Inom varje län bör finnas minst en central skogsbrukets yrkesskola; i de större skogslänen torde två eller eventuellt flera bli nödvändiga. På grund av de anläggnings- och driftskostnader, som belastar varje skolanläggning oberoende av skolans storlek, torde det i allmänhet vara ändamålsenligt att bygga ut de centrala skolorna till sådan storlek, att de kan ta emot dubbla kurser.

Inom mera utpräglade skogsbygder, där en eller ett par kommuner ger tillräckligt underlag för en skogsyrkesskola eller en skogslinje vid en lokal yrkesskola, kan det synas naturligt att söka inrätta någon form av lokal skogsyrkesskola. Planer härpå finns redan på ett par ställen. Emellertid visar det sig, att man vid planläggningen räknat med att skogsvårdsstyrelsen skall tillhandahålla lärare och svara för kursernas uppläggning. Om skogsvårdsstyrelserna på detta sätt måste ta en stor del av ansvaret för undervisningen även vid lokala yrkesskolor, liksom nu sker i fråga om fortsättningsskolan och 9 y, finns det anledning överväga om det ej i många

fall vore mera lämpligt att organisera dessa lokala skogslinjer såsom avdelningar av den centrala skogsyrkesskolan, vilken enligt vårt förslag skall ledas av skogsvårdsstyrelsen. Styrelsen skulle på så sätt få den fackligt-pedagogiska ledningen av den frivilliga skogsutbildningen i länet, vilket skulle underlätta planeringen och möjliggöra enhetliga kurstyper, en bättre disposition av lärarkrafter m. m. Kommunerna skulle i så fall bidra genom att svara för lokaler, övningsskog, viss undervisningsmateriel och elevrekryteringen. Det är viktigt, att skogsvårdsstyrelserna i samarbete med kommunerna utreder de lokala behoven och önskemålen på den skogliga yrkesutbildningens område. Även för skogskurser, som helt ordnas av kommun, bör av ovan anförda skäl den fackligt-pedagogiska tillsynen ligga hos skogsvårdsstyrelserna. Organisationsformen med lokalt utplacerade avdelningar av en central yrkesskola förekommer redan i enstaka fall inom övrigt yrkesutbildningsväsende. Som framgår av ovanstående redogörelse för 1955 års yrkesutbildningsproposition är man ej främmande för en fortsatt utveckling av denna form. Av det anförda framgår också, att frågan om fristående lokala skogsyrkesskolor eller lokala avdelningar av centrala skolor sammanhänger med frågorna om huvudmannaskap, lokal och regional ledning m. m. för den skogliga yrkesutbildningen, frågor som vi behandlar i ett senare avsnitt av detta kapitel. De organisatoriska frågor och samordningsproblem, som följer av den ovan skisserade anordningen, skall där tas upp. Här begränsar vi oss till det uttalandet, att det torde vara mycket som talar för en lösning, som ger skogsvårdsstyrelserna ställning som ledande och sammanhållande organ för all frivillig skoglig yrkesutbildning inom deras verksamhetsområden.

I fråga om företagsskolorna vill vi framhålla, att det är synnerligen önskvärt att större skogsföretag, som har underlag för en egen skola och möjlighet att organisera densamma, på detta sätt själva tar hand om sina utbildningsbehov. I många fall kommer det kanske att visa sig lämpligt att företagen huvudsakligen inriktar sig på vidareutbildning och specialutbildning, medan skogsvårdsstyrelserna svarar för grundutbildningen. Vid den senares organisation kommer ju för övrigt företagen att i stor utsträckning medverka genom att handha yrkespraktiken i lärlingskurserna.

e. *Anknytning till den allmänna skolans yrkesundervisning*

Den *skogsbetonade fortsättningsskolan* är den skogliga utbildningsform — låt vara av mycket förberedande karaktär — som för närvarande når det största antalet ungdomar. Dess värde är allmänt omvittnat både från skogens och skolans håll. Det är därför angeläget att under tiden fram till enhetsskolans fullständiga genomförande vidmakthålla och om möjligt ytterligare sprida denna kursform. Kursernas antal har alltifrån starten år 1944 fortlöpande ökats, på senare år dock i något minskad takt. Möjlig-

heterna för skogsbruket att tillhandahålla lärare och instruktörer torde vara den viktigaste begränsande faktorn. På grund av svårigheter att snabbt öka antalet lärare kan det bli svårt att samtidigt som den egentliga yrkesutbildningen utbygges enligt vårt ovanstående förslag även öka antalet skogsbetonade fortsättningsskolor i önskvärd omfattning. Denna kursforms största värde torde ligga i att den ger en rätt fullständig praktisk yrkesorientering, som leder de för skogsyrket intresserade eleverna över till skogsyrkeskurserna, medan möjligheterna att vid så tidiga år ge en verklig yrkesutbildning synes små. Det förefaller därför mest ändamålsenligt att begränsa kurserna till minimitiden 6 veckor. Genom att förlänga dem till 8 resp. 12 veckor, som nu sker vid ungefär halva antalet kurser, vinner man ej något nämnvärt i yrkesutbildningsavseende, men lärare bindes, som kunde göra bättre nytta i de egentliga yrkesutbildningskurserna eller som ledare för ett ökat antal fortsättningsskolor av den kortare typen. I många län i mellersta och södra Sverige är antalet skogsbetonade fortsättningsskolor ännu obetydligt och där synes en utbyggnad särskilt aktuell för att ungdomar med skogsintresse skall kunna få på ett tidigt stadium pröva skogsyrket under sakkunnig ledning.

I enhetsskolans 9:e klass skall som bekant förberedande yrkesutbildning kunna meddelas till elever, som önskar detta. De sammanföres till olika grenar av den yrkesförberedande linjen 9 y. Under försöksverksamheten har 52—57 % av samtliga elever i 9:e klass valt y-linjen. Pojkarna har dock vanligen till över 60 % valt denna linje.

I 1950 års beslut angående enhetsskolan uttalas bl. a. följande:

»Utöver handledning i praktiska ämnen på enhetsskolans olika stadier är det avsett att i klasserna 7 och 8 inrymma yrkesorientering och att senast i klass 9 anordna, i nära kontakt med yrkeslivet, en förberedande yrkesutbildning, eller, där förhållandena motiverar detta, en allmänpraktisk utbildning.»

I skolöverstyrelsens skrift »Timplaner och huvudmoment vid försöksverksamhet med nioårig enhetsskola» finnes förebilder till timplaner för 8 olika grenar inom klass 9 y. För flertalet av grenarna finnes dessutom alternativa utformningar. Enligt skolöverstyrelsens anvisningar är emellertid skoldistrikten ej bundna av förebilden utan har möjligheter att företa jämkningar i fråga om yrkesämnena eller inrätta grenar, som ej är upptagna i förebilden. Sådana ändringar skall dock godkännas av skolöverstyrelsen. Sådan undervisning för 9 y-elever, som är helt förlagd till yrkesskola, beröres ej av förebilden.

Bland grenarna finnes en 9 y jord- och skogsbruk, med alternativkurserna 1 a jordbruk, 1 b skogsbruk och 1 c trädgårdsskötsel. Timplanen för jordbruksgrenen omfattar 19 veckotimmar jordbruks- och husdjurslära och 6 veckotimmar skogslära förutom de 9 timmarna allmänna ämnen som ingår i alla y-grenar, 3 timmar reserveras för fritt valt arbete. I skogs-

bruksgrenen är proportionerna omkastade, alltså 19 veckotimmar skogsämnen och 6 timmar jordbruksämnen. Den tid, som reserverats för fritt valt arbete, kan disponeras även för utökning av den valda grenens yrkesämnen eventuellt för maskin- och verktygsvård i anslutning till yrket. Totala antalet timmar i yrkesteori, inklusive yrkesräkning, och yrkespraktik är 900 timmar per läsår. I 1946 års skolkommissions förslag till studieplaner för 9 y jord- och skogsbruk hade förutsatts, att yrkesutbildningen skulle ges i avsnitt om 1—6 veckors längd, medan undervisningen i allmänna ämnen skulle ges vid enhetsskolan under mellanliggande perioder. Detta motiverades med att eleverna borde få yrkespraktiken förlagd till de tider på året, då olika jordbruks- och skogsarbeten vore aktuella.

Under försöksverksamheten med enhetsskolan har antalet avdelningar av jordbruks- och skogsbruksgrenarna hittills varit förhållandevis få i jämförelse med andra yrkesgrenar. Vid deras utformning har skoldistrikten i stor utsträckning utnyttjat sin rätt att frångå förebilden. De avdelningar under läsåret 1957/58, som är av intresse ur skogsbrukets synpunkt, var följande. I Råneå och Nederkalix i Norrbottens län anordnades skogsbruksgren av 9 y *utan* jordbruksundervisning. Den organiserades inom enhetsskolan, men skogsvårdsstyrelsen tillhandahöll lärare. Eleverna bodde hemma och undervisning i yrkesämnen skedde under 4 dagar i veckan och i allmänna ämnen under 2 dagar. I Lillhärdal i Jämtlands län har också funnits en ren skogsbruksgren. 1957/58 deltog det fåtal pojkar, som valt skogsgrenen, i undervisningen vid skogsbetonade fortsättningsskolan under 3 dagar per vecka. Eleverna bodde i internat under denna tid. I Bollnäs landskommun i Gävleborgs län anordnades en skogsbruksgren med timantal enligt förebilden. Undervisningen i jordbruksämnen och skogsvårdsdelen av skogsämnena meddelades under internatförläggning (1/8—30/9 och 15/5—15/6) vid Gävleborgs läns skogs- och lantmannaskola, medan den avverkningstekniska delen sköttes av skogsvårdsstyrelsen. Jordbruksgren med viss skogsundervisning enligt alternativkurs 1 a förekom i Hietaniemi i Norrbottens län (skogsvårdsstyrelsen svarade för undervisningen) och Vifolka i Östergötlands län (skogsvårdsstyrelsen hade 2 veckor skogsundervisning, resten meddelades av jordbrukslärarens). Renodlade jordbruksgrenar har tidigare ordnats på ett par håll.

Som synes har skogsundervisningen i 9 y ordnats på många olika sätt. I vissa fall har rätt enkla former måst tillgripas. Över huvud taget får erfarenheterna anses vara mycket begränsade. De skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän, som haft hand om undervisningen, uppger att den i Råneå och Nederkalix tillämpade formen givit i stort sett goda resultat. Kursen i Lillhärdal uppges ur yrkesutbildningssynpunkt ej ha gett vad som torde böra eftersträvas. Frågan om dess omläggning har tagits upp till diskussion. Bollnäskursen synes ha givit rätt bra resultat, men torde ha lidit av att skogsundervisningen splittrats. Skogsundervisningen i de klasser, som

följt jordbruksalternativet, har i allmänhet varit av så ringa omfattning, att den mer haft karaktären av utbyggd praktisk yrkesorientering.

De hittills anordnade 9 y-avdelningarna på jordbrukets och skogsbrukets områden visar alltså en tendens mot mer renodlade jordbruks- resp. skogsbrukskurser än som förutsatts i skolöverstyrelsens förebild. Av 4 skogsgrenar är sålunda 3 rena skogskurser. Huruvida denna tendens är lycklig och om den kommer att fortsätta, när enhetsskolan går in i sitt utbyggnadsskede, är väl ännu för tidigt att bedöma. Så mycket är emellertid tydligt, att det tycks finnas ett behov av en mera renodlad skogsgren inom 9 y.

På vilket sätt bör man tänka sig anknytningen mellan den frivilliga skogliga yrkesutbildningen, som vi ovan behandlat, och enhetsskolan?

Inom trakter, där skogsbruket är en huvudnäringsgren, torde det visa sig naturligt att söka anordna skogsundervisningen i 9 y inom enhetsskolans ram. Vid behandlingen av frågan om yrkesutbildningens utbyggnad (SOU 1954: 11 och Kungl. Maj:ts prop. 139/1955) räknade man emellertid med att 9 y-eleverna i viss utsträckning skulle få sin förberedande yrkesutbildning i yrkesskolorna genom särskilt utformade ettårskurser, som gav en avrundad grundutbildning på vilken vidareutbildningen sedan kunde ske inom företagen eller vid särskilda vidareutbildningskurser. För de klart yrkesbestämda synes man ha räknat med, att de skall från 8:e klassen övergå till första årskursen i de två eller fleråriga kurserna vid yrkesskolorna. Beroende på lokala förhållanden kan därvid både företagsskolor, lokala yrkesskolor och centrala yrkesskolor komma i fråga som anordnare av kurser, vilka godkännes som 9 y-kurser.

De mycket få skogslinjer av 9 y, som hittills anordnats, har i stort sett organiserats i enhetsskolans regi, vilket bl. a. torde ha berott på att skogsbruksskolor, som kunnat ta emot eleverna, ej funnits i de berörda bygderna eller ej haft tillräckliga utrymmen. Allteftersom nätet av skogsbruksskolor bygges ut, förbättras möjligheterna att även inom skogsbruket tillämpa den ordningen att för 9 y-undervisningen utnyttja befintliga skogliga yrkesutbildningsanstalter. Den viktigaste fördelen härav är att kontinuiteten i utbildningen främjas. Den förberedande yrkesutbildningen i 9 y kan på ett naturligt sätt övergå i verklig grundläggande utbildning i yrket. Det synes troligt att denna lösning främst skulle passa för de klart yrkesbestämda, som redan vid 9:e skolårets början känner sig säkra på sitt yrkesval. Likaså torde den visa sig ändamålsenlig för att ge förberedande skogsutbildning åt elever från kommuner, som ej själva eller tillsammans med sina närmaste grannkommuner kan rekrytera en hel skoglig 9 y-gren.

I den mån undervisningen i 9 y kommer att förläggas till skogsbrukets yrkesskolor, kan undervisningen i allmänna ämnen ordnas på olika sätt. Enligt förslag av skolkommissionens yrkesutbildningsdelegation skulle eleverna under vissa perioder få denna undervisning vid sin egen

enhetsskolas högstadium. Möjligen kommer det att visa sig bättre att ordna denna undervisning vid skogsyrkesskolan med timlärare från den allmänna skolan och med skogsyrkesskolans egna lärare i de ämnen och i den utsträckning dessa har erforderlig kompetens.

När det gäller skogsundervisningen under 9:e skolåret har man ännu mycket obetydlig erfarenhet av vilka resultat denna kommer att ge och på vilken nivå den kan bedrivas. Ungdomarna kommer att vara ett år äldre än fortsättningsskoleeleverna och undervisningstiden är betydligt längre än även de längre skogsbetonade fortsättningsskolornas. Utbildningen bör därför kunna ge betydligt bättre resultat än dessa. Å andra sidan blir eleverna i allmänhet 1 à 2 år yngre än eleverna i nuvarande frivilliga lärlingskurser och ungdomskurser. Undervisningen i yrkesarbete torde därför i regel ej kunna bedrivas med samma allvar och intensitet som vid dessa. Trots att antalet yrkesundervisningstimmar i 9 y är större än i nuvarande ungdomskurs och minst lika stort som i lärlingskursernas skolskeden måste man alltså räkna med att utbildningsnivån kommer att ligga något lägre. Särskilt gäller detta vid jämförelse med lärlingskurserna, där ju de långa praktikskedena inte bara ger eleverna en ökad säkerhet och rutin utan även befordrar deras allmänna mognad.

Uppenbarligen erfordras alltså en påbyggnad ovanpå 9 y för att en någotsånär fullgod grundutbildning skall uppnås. Lämpligast torde väl vara att ge denna kompletterande utbildning i form av en förkortad lärlingskurs varigenom eleverna skulle få ökad yrkesträning och intimare kontakt med arbetslivet.

För sådana klart yrkesbestämda elever, som redan vid 9:e skolårets början vill binda sig för en utbildningsgång, som ger en fullständig grundutbildning, kan övervägas att inrätta en längre lärlingskurs på ca 1 $^1/_2$ år. I en sådan borde det vara möjligt att sammansmälta 9 y-kursens och lärlingskursens innehåll till en väl avvägd yrkesutbildning.

Sedan enhetsskolan utbyggts, skulle fristående ungdoms- och lärlingskurser av ungefär nuvarande typ främst behövas för att ge skoglig utbildning åt elever, som först velat skaffa sig en mera omfattande teoretisk utbildning genom att gå a- eller g-linjen av 9:e klassen. Bland dessa torde återfinnas en hel del blivande skogsbrukare samt de som avser att gå igenom skogsskola. Enligt 1956 års skogsskoleutrednings förslag borde för inträde i skogsskola fordras teoretiska förkunskaper motsvarande väl inhämtad kurs i svenska, matematik och naturvetenskapliga ämnen enligt studieplanen för 9 a.

De fristående ungdoms- och lärlingskurserna kommer väl också att få elever bland sådana, som genomgått annan förberedande yrkesutbildning i 9 y bl. a. de allmänpraktiska grenarna, men vid sitt egentliga yrkesval finner att de behöver skoglig utbildning.

I en framtid torde alltså olika kurstyper bli erforderliga för att möta de växande behov, som kan väntas, då enhetsskolan blir mera allmän.

Den ovanstående skissen förutsätter sålunda följande kurstyper på grundutbildningsstadiet sedan enhetsskolan genomförts:

1. a) 9 y-skogslinje anordnad i enhetsskolans regi, eventuellt förlagd till skogsyrkesskola.
   b) Inom skogsyrkesskolorna anordnade kurser, vilka godkänts såsom 9 y-kurser.
2. Påbyggnadskurs ovanpå nyssnämnda kurser.
3. En i skogsyrkesskolan inbyggd längre utbildningsgång på ca 1 ½ år, som i sig inkluderar det 9:e skolåret.
4. Fristående ungdoms- och lärlingskurser av ungefär nuvarande utformning avsedda för elever från 9 a, eventuellt 9 g och andra 9 y-linjer. Troligen bör denna inriktas på elever i 17-årsåldern, som nått större mognad.

Den närmare utformningen av dessa kurser är det emellertid ej anledning att nu uppehålla sig vid. Eftersom det avses att enhetsskolan skall övergå från försöksstadiet till utbyggnadsstadiet fr. o. m. läsåret 1962/63 kan man tidigast läsåret 1966/67 räkna med att 9:e skolåret mera allmänt har börjat komma i funktion. Intill dess är det försöksverksamheten, som främst kräver uppmärksamhet. Vi anser det angeläget, att man utnyttjar de 7—8 åren fram till nämnda tidpunkt för att få så omfattande erfarenheter som möjligt av huru skogsundervisningen i 9 y bör läggas upp och huru samordningen mellan 9 y och skogsyrkesskolorna bäst bör utformas. Det är då önskvärt, att olika vägar prövas så att erfarenheterna blir så allsidiga som möjligt.

Därvid bör även studeras i vilken utsträckning de olika skogliga grundkurserna kan samläsa under vissa avsnitt av utbildningen för att därigenom minska lärarbehovet. Formerna för anordnande av undervisningen i allmänna ämnen i 9 y, när denna förläggs till skogsyrkesskolan, behöver också prövas. I vilken utsträckning och under vilka förhållanden skogsgrenen av 9 y bör vara en ren skoglig kurs eller innehålla viss orienterande undervisning i jordbruk är också en fråga, som bör uppmärksammas under den återstående försökstiden.

Vi har i våra resonemang hittills icke berört den orienterande skogsundervisning, som förutsättes ske i jordbruksgrenen av 9 y. Om denna — som man har anledning vänta — kommer att i stor utsträckning förläggas till lantmannaskolor och liknande undervisningsanstalter, torde skogsundervisningen få lösas på ungefär det sätt som motsvarande undervisning vid nuvarande lantmannaskolekurser. Vid de flesta av dessa sköter personal från skogsvårdsstyrelserna nu skogsundervisningen. Huruvida det blir möjligt att efter enhetsskolans utbyggnad helt bygga på detta system är osäkert. Om antalet 9 y-jordbruksklasser blir stort, kan man få överväga

andra sätt att lösa lärarfrågan t. ex. att ge lärare i jordbruksämnen en viss skoglig utbildning så att de kan ha hand om den orienterande skogsundervisningen. Genom införande av 9 y-kurser vid lantbrukets skolor kan i vissa fall skogsundervisningen i en skola få sådan omfattning, att anställning av särskild lärare i skogsämnen kan bli motiverad.

Vid försöksverksamheten förutsätter vi ett intimt samarbete mellan skolmyndigheter och skogsvårdsstyrelserna. Styrelserna torde i sin egenskap av regionala huvudmän för den skogliga yrkesutbildningen finna det angeläget att på allt sätt medverka till att finna lämpliga former för skogsundervisningen i 9 y och för samordningen av denna och den frivilliga skogliga yrkesutbildningen. Det borde också ligga nära till hands att skogsvårdsstyrelserna blir de fackorgan till vilka länsskolnämnderna vänder sig, när det gäller planläggningen av den skogliga utbildningen i den allmänna skolan. Nämnderna bör också kunna utnyttja styrelserna för den fackligt-pedagogiska tillsynen över skogsundervisningen i de skolor, som sorterar under dem.

f. *Anknytning till jordbrukets skolor*

Någon egentlig samordning av skogsundervisningen vid skogsvårdsstyrelsernas kursverksamhet och vid lantmannaskolorna har knappast förekommit hittills. Innehållet i och målet för lantmannaskolans kurser finns i stora drag angivet i stadgan för lantbruksundervisningsanstalter (k. kung. 1951: 663) och undervisningsplanerna fastställes av lantbruksstyrelsen utan hörande av skogliga myndigheter. Genom att skogsvårdsstyrelserna i de flesta fall tillhandahåller lärare för skogsundervisningen i lantbrukets skolor och har förhållandevis stor frihet vid undervisningens utformning har emellertid en viss begränsad, ehuru otillräcklig samordning varit möjlig i praktiken.

Allteftersom skogsvårdsstyrelsernas utbildningsverksamhet antar mera fasta och skolmässiga former finns det anledning att diskutera vilka skogliga utbildningsbehov, som bör täckas av de olika organen. I nyssnämnda stadga uttalas helt kort att lantbruksundervisningsanstalternas ändamål är att främja yrkesutbildningen inom jordbruksnäringen, samt att lantmanna- och lantbruksskolor har att meddela utbildning i lanthushållningens utövande. Bortsett från den arbetsledarutbildning, som sker vid vissa av lantbruksskolornas kurser, är undervisningen av grundläggande karaktär. Vid den allmännaste kursformen, nämligen lantmannaskolornas vinterkurs, är den av övervägande teoretisk art varvid förutsättes, att eleverna före inträdet har tillfredsställande praktisk erfarenhet. Emellertid har man i fråga om skogsundervisningen, ej minst på de s. k. skogslinjerna, som vissa lantmannaskolor anordnar, funnit det nödvändigt att ge en ganska omfattande praktisk utbildning bl. a. därför att färdigheterna i skoglig arbetsteknik visat sig bristfälliga.

De av skogsvårdsstyrelserna anordnade grundutbildningskurserna är genomgående av mera praktisk art. Inövandet av goda färdigheter i skogsarbete av olika slag utgör där grunden. I fråga om vidareutbildningskurserna kommer givetvis det teoretiska kunskapsinhämtandet mera i förgrunden. Uppgifterna för skogsbrukets yrkesskolor skulle enligt vår mening främst vara följande.

1. Att ge skoglig grundutbildning åt blivande skogsarbetare och skogsförmän samt åt sådana blivande skogsbrukare, som kommer att ha skogen som viktigaste arbetsområde och förtjänstkälla medan jordbruket för dem mera har karaktär av binäring. Blivande lantmannaskoleelever, som har svårigheter att få instruktiv skogspraktik i sin hembygd, borde också utnyttja skogsyrkesskolornas kortare grundutbildningskurser eller de skogsbetonade fortsättningsskolorna som förberedelse för lantmannaskolan.

2. Att ge skoglig vidareutbildning åt de nyssnämnda kategorierna och dessutom åt personer, som vill bygga på den — ofta begränsade — skogliga utbildning de fått i lantbrukets skolor.

I konsekvens med det anförda borde lantbrukets undervisningsanstalter på det skogliga området främst ha till uppgift att meddela erforderlig grundläggande skogsundervisning åt de ungdomar, som i första rummet önskar sig en god jordbruksutbildning och för vilka behovet av skoglig utbildning kommer i andra hand.

Vi är medvetna om att denna gränsdragning ej helt täcker det verkliga läget. I de skogslinjer med mera omfattande skogsundervisning, som några lantmannaskolor infört, tar dessa redan emot elever av den kategori, som vi ovan hänfört till skogsyrkesskolornas rekryteringsområde. Det torde emellertid ej finnas anledning att eftersträva någon fullständig kategoriklyvning av elevklientelet. En viss valmöjlighet mellan olika skolor är väl snarast till fördel, när det gäller ett yrkesområde med så växlande förutsättningar som jordbrukaren-skogsbrukarens. Det är också önskvärt, att lantbrukets skolor i sina kursplaner avspeglar jordbrukets resp. skogsbrukets betydelse inom lantbruket i den bygd de tjänar. I skogsbygderna bör skogsämnena få en mera framskjuten plats på skolornas schema än vad f. n. vanligen är fallet, även om det måste ske på bekostnad av jordbruksundervisningens omfattning. Inom län med såväl utpräglade jordbruksbygder som mera skogsbetonade områden bör om möjligt en skola göras skogsbetonad eller också bör undervisningen uppdelas på jordbruks- resp. skogslinje.

Enligt vad vi har oss bekant torde 1955 års lantbruksundervisningskommitté komma att framlägga förslag rörande ledningen av lantbrukets undervisningsanstalter, enligt vilket bl. a. skogsvårdsstyrelserna skulle bli representerade i de regionala organen. Därigenom bör det bli möjligt för styrelserna att medverka till en sådan utformning av skogsundervisningen inom länen att det samlade utbildningsbehovet tillgodoses på för orten

lämpligaste sätt och att onödig konkurrens mellan lantbrukets skolor och skogsbruksskolorna undvikes. På det centrala planet synes i konsekvens härmed skogsstyrelsen böra få ansvaret för utformningen av den skogliga undervisningen även vid lantbrukets skolor.

4. Organisation och administration

Av vad vi tidigare anfört framgår, att skogsvårdsstyrelserna under skogsstyrelsens ledning väsentligen svarar för den statsunderstödda yrkesutbildningsverksamheten på skogens område. I skogsvårdsstyrelseförordningen finnes sedan 1954 denna styrelsernas uppgift angiven. Frågan om den skogliga yrkesutbildningens administration synes ändock vara aktuell. Orsaken härtill är att de nya regionala organen på skolväsendets område, länsskolnämnderna, även fått befogenheter på yrkesutbildningens område och att frågan om yrkesutbildningens centrala ledning är under utredning. Vi har därför funnit anledning att redogöra för våra synpunkter i organisationsfrågan.

Yrkesutbildningen i Sverige har administrativt organiserats efter två huvudlinjer. Den ena och historiskt sett äldsta är, att utbildningen inom ett område sorterar under den myndighet, som handhar övriga frågor inom ifrågavarande område. Denna princip tillämpas bl. a. för utbildningen inom jordbruk, skogsbruk, sjöfart och sjukvård. Den andra linjen innebär, att man bryter ut utbildningsfrågorna från de olika fackmyndigheterna och sammanför dem under ett särskilt ämbetsverk. Så har skett med det mesta av utbildningen inom hantverk, industri och husligt arbete, som nu sorterar under överstyrelsen för yrkesutbildning (yrkesöverstyrelsen).

Enligt vår mening bör man vid diskussion av den skogliga yrkesutbildningens organisationsformer börja på det lokala och regionala planet. En logisk uppbyggnad av organisationen torde underlättas av ett sådant tillvägagångssätt. Två alternativ står öppna när det gäller det lokala ansvaret för den skogliga yrkesutbildningen. Följer man principen om sammanförande av all yrkesutbildning till särskilda organ, borde kommunerna stå som huvudmän. Om man däremot bygger på principen yrkesutbildning i fackorganens regi, kan något annat organ än skogsvårdsstyrelserna ej komma i fråga. Ställningstagandet beror bl. a. på vilken typ av skogliga yrkesskolor man anser mest ändamålsenlig. Om utbildningen anses böra ske huvudsakligen i lokala, mindre yrkesskolor t. ex. fristående kommunala skogsyrkesskolor eller skogslinjer vid kommunala yrkesskolor, så utgör detta ett skäl för att kommunerna bör vara huvudmän för verksamheten. Håller man däremot före, att den skogliga yrkesutbildningen är bäst betjänt av att ett lämpligt antal centrala skogsbruksskolor i varje län tar hand om en avsevärd del av undervisningen, talar många skäl för att skogsvårdsstyrelserna även fortsättningsvis svarar för skogsutbildningen. Vi har tidi-

gare framfört vår åsikt, att sådana centrala skogsbruksskolor är nödvändiga som stomme i den skogliga yrkesutbildningsverksamheten, ävensom att skogsyrkeskurser på andra lokaler, bl. a. vid kommunala yrkesskolor, kan ordnas i form av avdelningar under den skogsbrukets centrala skogsyrkesskola, som skogsvårdsstyrelsernas samlade verksamhet på detta område administrativt sett bör bilda. De främsta skälen för skogsvårdsstyrelsernas huvudmannaskap är följande. Genom att styrelserna är länsorgan för skogsbruket (exkl. krono- och kyrkoskogar) och har intim kontakt med det praktiska skogsbruket och dess utövare bör dess personal kunna ge en undervisning, som väl fyller näringens krav. Möjligheterna att ordna den växelundervisning i lärlingskurser, som befunnits så lämplig inom skogsbruket, underlättas av styrelsernas ställning inom länets skogsbruk. Skogsvårdsstyrelserna och deras personal har erfarenhet av och rutin i yrkesutbildningsarbete. Lärarna kan utnyttjas väl genom att både grundutbildning, vidareutbildning, personlig rådgivning och skogsvårdsarbete administreras av samma myndighet. De kan meddela en levande undervisning genom att de tillhör en kår av yrkesutövare i nära kontakt med det dagliga arbetet i skogen. Om yrkesutbildningen skulle frånskiljas och skötas av andra organ, skulle gränsdragningen bli besvärlig mot den undervisningsverksamhet, som alltid måste ligga kvar hos styrelserna. Svårigheter att ge lärarpersonalen full sysselsättning och andra problem kan befaras uppstå. Inom lantbruksutbildningsväsendet, där denna uppdelning mellan fristående skolor och organ, som bedriver kursmässig undervisning och upplysning, nu förefinnes, söker man just att samordna dessa olika grenar av yrkesutbildningen. Inom skogsbruket är de redan fast knutna till varandra inom skogsvårdsstyrelseorganisationen och den fördelen bör man söka bevara. Undervisningsarbetet har också blivit en alltmer integrerande del av styrelsernas verksamhet för skogshushållningens främjande. Ett ytterligare skäl är, att de flesta skogsvårdsstyrelser nu disponerar en eller flera skogsbruksskolor, som just genom kombinationen av olika slag av utbildningskurser kan väl utnyttjas under årets olika delar. Som vi redan tidigare framhållit behöver icke den här framlagda organisationsplanen med skogsvårdsstyrelserna som i princip ansvariga för den skogliga yrkesutbildningen helt utesluta, att kommuner med särskilda förutsättningar härför ordnar egna skogsyrkesskolor eller skogslinjer inom kommunens allmänna yrkesskola.

För att förstärka styrelsernas möjligheter att handlägga de skogliga yrkesutbildningsfrågorna inom sina verksamhetsområden bör en del organisatoriska åtgärder vidtagas. För närvarande biträdes varje styrelse av ett råd i undervisningsfrågor, vilket emellertid ej har någon beslutanderätt. Det har synts oss lämpligt att föreslå en sådan förändring av reglerna om styrelsernas sammansättning att den sakkunskap, som finns representerad i råden får säte och stämma inom styrelserna. Även andra skäl talar

för den förstärkning av styrelserna, som detta innebär. Förslaget, som närmare utvecklas i kap. 12, innebär i korthet att styrelseledamöternas antal utökas från nuvarande 3 resp. 5 till 7. Ordföranden skulle utses av Kungl. Maj:t, 3 ledamöter av länsstyrelsen efter hörande av representanter för det enskilda skogsbruket resp. skogsarbetarna och 2 ledamöter av landstinget. Länsjägmästaren skulle vara självskriven ledamot. Inom denna organisation har av naturliga skäl någon fastställd representation för domänverket ej kunnat föreskrivas. I utbildningsfrågor är det emellertid nödvändigt att liksom hittills samråda med representanter för statsskogsbruket. Detta har vi tänkt oss skulle ske genom att styrelsen vid behandlingen av utbildningsfrågor med sig adjungerar sådan representant, vilken skulle äga förslagsrätt och rätt att anmäla avvikande mening. I olika utbildningssammanhang behöver styrelsen och länsjägmästaren för övrigt samråda med många andra organ t. ex. lantbrukets skolor, länsarbetsnämnden, länsskolnämnden (varom mera nedan), skogsarbetsstudieorgan m. fl. I det nya reglemente för skogsvårdsstyrelserna, som förutsättes följa efter genomförande av vårt organisationsförslag, bör därför sådant samråd föreskrivas.

Anpassningen av skogsvårdsstyrelsernas *personalorganisation* till de omfattande nya arbetsuppgifterna på den skogliga yrkesutbildningens område har hittills haft något av improvisationens prägel över sig. Några nya, reglerade tjänster för planläggning och ledning av verksamheten har ej inrättats, utan skogsvårdsstyrelserna har antingen fått lägga arbetsuppgifterna på befintlig personal vanligen i assistentställning eller också har de efter medgivande inrättat extra tjänster bekostade av skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsmedel. I fråga om lärarpersonal har visserligen ett mindre antal tjänster inrättats, men den övervägande delen av undervisningen omhänderhas av tillfällig personal avlönad med omkostnadsmedel och av tjänstemän, som lånas från den övriga verksamheten.

Detta förhållande är mycket otillfredsställande och i längden ohållbart. Personalen har en alltför stor arbetsbörda och slits mellan olika arbetsuppgifter. Viktiga arbeten inom övriga verksamhetsgrenar kommer därigenom i andra hand. Anställningsvillkoren för den i undervisningen engagerade personalen står i uppenbart missförhållande till det med arbetet förenade ansvaret och till de villkor, som gäller för personal inom annan yrkesutbildning.

Om skogsvårdsstyrelserna skall kunna leda och på rätt sätt utveckla skogsbrukets yrkesutbildning, är det enligt vår mening nödvändigt att göra vissa förändringar i deras personalorganisation. Hos varje styrelse bör sålunda finnas en välkvalificerad och för undervisning intresserad tjänsteman i ansvarig ställning, som närmast under länsjägmästaren svarar för planläggning och organisation av yrkesutbildningen inom styrelsens verk-

samhetsområde. Tillsvidare torde dock hos styrelserna i Gotlands och Malmöhus län icke behöva inrättas några särskilda tjänster. Såsom närmare utvecklas i kap. 12 bör utbildningsverksamheten i allmänhet organiseras som en särskild sektion med nämnde tjänsteman som ledare. I de större länen torde denne behöva en biträdande jägmästare eller assistent såsom medhjälpare. I övrigt skulle sektionens personal bestå av erforderligt antal yrkeslärare och instruktörer. I vårt förslag till personalorganisation har utrymme beretts för en dylik sektion, varvid i de 10 största länen som sektionschef räknats med en jägmästare och i övriga län med en biträdande jägmästare. Skogsvårdsstyrelse bör dock ha möjlighet att i särskilda fall utnyttja annan tjänsteman som ledare för utbildningssektionen. Sådana frågor bör behandlas i samband med den prövning av de enskilda skogsvårdsstyrelsernas organisation, som vi föreslår skall åvila skogsstyrelsen. Lärarfrågan behandlas i nästa avsnitt av detta kapitel.

Yrkesutbildningens centrala ledning är för närvarande föremål för särskild utredning. Därvid kommer även den skogliga utbildningen att behandlas. Då utformningen av den centrala ledningen är intimt beroende av organisationen på det lokala och regionala planet har vi dock velat framlägga några synpunkter på frågan. Om den lokala och regionala ledningen och ansvaret för den skogliga yrkesutbildningen skall ligga hos skogsvårdsstyrelserna, följer därav att den centrala ledningen även i fortsättningen bör åvila skogsstyrelsen, som i andra avseenden är skogsvårdsstyrelsernas tillsynsmyndighet. För skogsstyrelsen gäller likom för skogsvårdsstyrelserna, att utbildning och upplysning utgör en integrerande del av dess uppgift att verka för befrämjande av skogshushållningen å enskilda skogar. Ett avskiljande av undervisningsverksamheten kunde därför komma att försvåra fullgörandet av denna styrelsens huvuduppgift. Fördelarna av att den skogliga utbildningen ledes av ett organ med direkt förankring i skogsbruket torde vara större än dem som skulle kunna uppnås genom att låta all yrkesutbildning administreras av ett enda ämbetsverk.

Vi förutsätter, att skogsstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning kommer att samarbeta i pedagogiska och administrativa frågor så att önskvärd enhetlighet i utbildningens uppläggning uppnås, liksom att skogsstyrelsen såsom hittills kommer att samråda med andra organ, statliga och enskilda, vilka har intresse av den skogliga yrkesutbildningen.

Om å andra sidan den skogliga yrkesutbildningen på det lokala planet anses böra handhavas av kommunerna, blir det naturligt, att länsskolnämnderna fungerar som regionala organ och att den centrala ledningen förlägges till yrkesöverstyrelsen eller det organ, som kan komma att föreslås av utredningen angående yrkesutbildningens centrala ledning. Därvid blir det nödvändigt att dra upp något så när klara gränser mellan yrkesutbildningen och den upplysnings- och undervisningsverksamhet, som under alla förhållanden måste utövas av skogsvårdsstyrelserna och skogsstyrelsen.

Likaså måste kommunerna bygga upp en egen skoglig lärarkader. Av praktiska och andra skäl torde det nämligen ej vara lämpligt, att en utbildningsverksamhet administreras av ett organ, som helt eller till större delen måste låna lärare från ett annat organ.

Som framgår av det tidigare anförda har vi funnit att den skogliga yrkesutbildningen bör i princip omhänderhas av de skogliga organen. Inte minst de allmänt vitsordade goda resultaten av den nuvarande verksamheten talar för att någon genomgripande ändring ej är påkallad eller ens önskvärd.

Ett genomförande av våra förslag rörande den skogliga yrkesutbildningen kommer att medföra behov av förändringar i skogsstyrelsens personalorganisation m. m. Vi har emellertid avstått från att framlägga några förslag i detta avseende, emedan chefen för jordbruksdepartementet vid anmälan till 1958 års riksdag av frågan om skogsskolornas framtida utformning uttalat, att särskild utredning angående skogsstyrelsens organisation torde bli aktuell, sedan 1955 års skogsvårdsutredning avlämnat sitt betänkande.

5. Lärarfrågor

a. *Personalbehov m. m.*

Alla de kursformer, som tillämpas i den skogliga yrkesutbildningen, karakteriseras av att undervisningen till övervägande del består av praktiska lektioner och övningar, ofta förlagda till arbetsplatser utspridda i skogen. Dessa lektioner och övningar har icke enbart till uppgift att inträna färdigheter. En hel del av den mera teoretiskt betonade undervisningen meddelas vid dessa tillfällen. Denna arbetsform är särskilt vanlig under grundutbildningskurserna och brukar där omfatta ca 75 % av utbildningstiden på skolan. Den huvudsakliga undervisningen i yrkesteori är dock på vanligt sätt förlagd till lektionssal och teknisk lärosal för motor- och redskapslära. Genom att övnings- och arbetsplatserna är utspridda kan en lärare ej överblicka och leda övningarna för mera än ett begränsat antal elever. Då härtill kommer att arbetsobjekten är av skiftande karaktär och att arbeten och övningar innefattar stora olycksfallsrisker blir behovet av tillsyn stort. Eftersom den praktiska undervisningen upptar så stor del av utbildningstiden, måste lärarbehovet beräknas främst med hänsyn till de praktiska övningarnas krav.

Det har då visat sig lämpligt att normalt arbeta med avdelningar på 14—20 elever med en lärare och en instruktör. För vissa specialkurser t. ex. i körning och motorsågning har det dock visat sig mera ändamålsenligt med små kurser om 8—10 elever ledda av en lärare.

För närvarande är undervisningsarbetet hos skogsvårdsstyrelserna fördelat på ett stort antal befattningshavare, varav många utnyttjas förhållandevis kort tid av året för denna verksamhetsgren. En undersökning genom skogsstyrelsen våren 1958 visade följande:

Antal i undervisningsverksamhet sysselsatta

		Länsskogvaktarpersonal	Instruktörspersonal
Undervisningsverksamhet	>75 % av året	36	50
»	50—75 % » »	13	6
»	25—50 % » »	28	17
»	<25 % » »	57	29
	Summa:	134	102

Häri har ej inräknats befattningshavare, som helt tillfälligt engagerats i utbildningsarbetet, ej heller har redovisats den jägmästarpersonal, som bedriver undervisning.

Allteftersom undervisningsverksamheten ökar, kurserna blir längre och undervisningen bedrives i mera skolmässiga former blir det allt nödvändigare, att vissa befattningshavare får i högre grad koncentrera sig på undervisningsverksamheten. Det behövs en kår av yrkeslärare och instruktörer med denna verksamhet som huvuduppgift. En utveckling i denna riktning behöver ej betyda att undervisningspersonalen helt frikopplas från skogsvårdsstyrelsernas övriga verksamhet. Tvärtom torde det vara förmånligt om en viss fyllnadstjänstgöring får fullgöras inom övriga grenar. Förutom skötseln av den till skogsbruksskolan hörande övningsskogen borde sålunda inom ett lämpligt avgränsat område den allmänna skogsvårdsstyrelseverksamheten kunna skötas av personalen vid skolan. Härigenom kan mellantider i kursverksamheten utnyttjas, personalen får omväxling i sin tjänstgöring och håller lättare kontakt med det praktiska skogsbruket, varjämte anskaffande av övningsobjekt för kurserna underlättas. Viktigt är dock att denna fyllnadstjänstgöring har begränsad omfattning och icke innebär någon risk för att huvuduppgiften, undervisningen, skjuts i bakgrunden.

Vi har beräknat det antal yrkeslärare och instruktörer, som erfordras hos skogsvårdsstyrelserna för att genomföra det av oss föreslagna utbildningsprogrammet. Därvid har vi utgått från att styrelserna skall svara för samma andel av det totala utbildningsbehovet som för närvarande. I enlighet med tidigare angivna principer för beräkning av läraråtgången har vi för skogsbruksskola, som beräknas vara igång budgetåret 1959/60, beräknat en yrkeslärare och en instruktör vid skolor för enkel kurs och dubbla antalet vid skola utbyggd för dubbla kurser. Härtill har lagts behovet av lärare för den kursverksamhet, som bedrives på annan plats än vid styrelsens egen skogsbruksskola. Slutligen har det hela avstämts emot totalbehovet av lärare för att meddela den planerade undervisningen räknat efter en yrkeslärare och en instruktör per grupp om 16 elever och 240 undervisningsdagar per år, alltså ett relativt högt tal. Resultatet av beräkningarna är att det år 1959/60 skulle erfordras sammanlagt 96 yrkeslärare och 99 instruktörer. Därefter behöver personalen successivt utökas i stort sett i förhållande till utbildningsvolymen.

Då svårigheter kan väntas uppstå att omedelbart besätta alla dessa tjänster med kompetenta personer har vi utgått ifrån att under 1959/60 och 1960/61 20 resp. 10 befattningar av vardera slaget hålls vakanta.

Av yrkeslärarna har vi räknat med att vissa skulle placeras i en högre tjänsteställning än den gängse, nämligen de som utses till föreståndare vid skogsbruksskolor med plats för dubbla kurser eller till ledare för viss gren av skogsvårdsstyrelses kursverksamhet.

b. *Arbetsuppgifter och kompetens*

Arbetsfördelningen mellan yrkeslärarna och instruktörerna är, med vissa variationer beroende på vederbörandes kvalifikationer, vanligen följande. Yrkesläraren är kursledare och svarar för undervisningen i allmänna ämnen samt lektionerna i skogsvård och avverkningsarbete. Beträffande redskapsläran leder instruktören ofta ensam både lektioner och övningar. I de praktiska övningarna och vid arbetena i skogen brukar bägge vara engagerade.

Den arbetsform, som sålunda utvecklats, synes ändamålsenlig och bör ligga till grund för bedömningen av vilka kompetenskrav, som bör ställas på lärarkrafterna och för beräkningen av lärarbehovet.

De undervisningsuppgifter som åvilar yrkesläraren torde kräva lägst det kunskapsmått, som inhämtas vid skogsskolorna. Inom vissa avsnitt behövs en påbyggnad av skogsskolekursen. Främst gäller detta redskaps- och motorlära, arbetsfysiologi, huggning och transport. Skogsmästarutbildning får anses som önskvärd för de yrkeslärare, som enligt ovanstående förslag skulle få mera ansvarskrävande uppgifter.

Utöver den skogliga utbildningen behöver både yrkeslärare och instruktörer pedagogisk utbildning.

Såsom kompetenskrav för yrkeslärarbefattning hos skogsvårdsstyrelse bör alltså uppställas följande: *att* ha genomgått skogsskola eller styrkt sig äga motsvarande kunskaper och *att* ha genomgått sådan skoglig specialutbildning och pedagogisk utbildning, som enligt skogsstyrelsens beslut medför behörighet till yrkeslärartjänst, eller blivit av skogsstyrelsen förklarad behörig att inneha sådan tjänst.

Instruktörerna torde liksom hittills böra rekryteras bland skickliga skogsförmän och skogsarbetare. Kravet på yrkesskicklighet ifråga om de olika skogsarbetenas praktiska utförande bör ställas högt och därjämte bör fordras viss arbetsledande förmåga. Det är önskvärt, att de har genomgått en tillfredsställande förmansutbildning. Även instruktörerna skall ha genomgått specialutbildning i redskaps- och motorlära, arbetsfysiologi, huggning och transport.

Som kompetenskrav för instruktörsbefattning hos skogsvårdsstyrelse bör alltså uppställas följande: *att* genom praktisk verksamhet ha styrkt sig vara skicklig yrkesman samt äga sådana kunskaper och egenskaper som fordras av en god arbetsledare och *att* ha genomgått sådan skoglig utbildning och

pedagogisk utbildning, som enligt skogsstyrelsens beslut medför behörighet till instruktörstjänst, eller blivit av skogsstyrelsen förklarad behörig att inneha sådan tjänst.

c. *Lärarnas utbildning*

Som redan framhållits måste stor uppmärksamhet ägnas lärarpersonalens skolning både i vissa fackämnen och pedagogik. Alltsedan skogsvårdsstyrelserna år 1949 fick hand om den skogliga yrkesutbildningen har skogsstyrelsen regelbundet ordnat fortbildningskurser för att tillgodose detta behov. Följande kurstyper har tillämpats: allmän pedagogisk kurs (2 ½ vecka), utbildning i redskapslära och redskapsvård (2 veckor), kurs för huggningsinstruktörer (3 ½ vecka), kurs i motorsågning (3 ½ vecka) samt kurs för körningsinstruktörer (8 veckor). Kortare repetitionskurser har även förekommit i vissa av de angivna ämnena. I den sedan några år regelbundet återkommande aspirantkursen för nyanställd skogspersonal hos skogsvårdsstyrelserna ingår psykologisk och pedagogisk utbildning. Samtliga de angivna specialkurserna i fackämnen omfattar viss undervisning i pedagogik och instruktionsmetodik.

Följande kurser har hittills avhållits:

	Antal kurser	Antal elever
Pedagogisk kurs	12	241
Kurs i redskapslära m. m.	15	204
Kurs för huggningsinstruktörer	8	144
Kurs för huggningsinstruktörer (repetition)	5	63
Kurs i motorsågning	6	65
Kurs i motorsågning (repetition)	3	29
Kurs för körningsinstruktörer	3	45

Utbildningen har varit gemensam för yrkeslärare och instruktörer.

Under den gångna uppbyggnadsperioden har det varit naturligt att specialutbildningen på detta sätt uppdelats på kortare kurser, varigenom ett så stort antal personer som möjligt har kunnat få viss lärarutbildning. Man har strävat efter att alla lärare skulle få deltaga i samtliga de angivna kurserna med undantag för körningsinstruktörskursen, som är av mera speciell karaktär.

Om såsom vi föreslagit undervisningsarbetet i större utsträckning än hittills koncentreras hos vissa befattningshavare, torde det vara mera ändamålsenligt att ge lärar- och instruktörsutbildningen i ett sammanhang. Med den nuvarande ordningen kan det ej undvikas att vissa avsnitt helt eller delvis behandlas vid flera kurser. Den sammanlagda utbildningstiden torde ej heller vara tillfredsställande vid jämförelse med lärarutbildningen inom andra yrkesutbildningsgrenar. Skogsstyrelsen har i anledning härav för avsikt att försöksvis årligen anordna tvenne fullständiga utbildningskurser

den ena avsedd för yrkeslärare och den andra för instruktörer. Den förstnämnda skulle omfatta 18 veckor, uppdelade på ett skede om 14 veckor och ett senare skede om 4 veckor, sedan eleverna haft ca 12 veckors tjänstgöring som biträdande lärare vid någon skoglig utbildningsanstalt. Instruktörernas utbildning skulle läggas upp på i princip samma sätt men omfatta totalt 12 veckor. Dessa kurser skulle behandla rationalisering och mekanisering inom skogsbruket, redskaps- och motorlära, arbetsfysiologi, huggning, transport, skogsvårdsarbeten, gymnastik och idrott, pedagogisk psykologi, talarträning, metodik, auskultationer, träningslektioner, instruktionsmetodik samt allmän information om yrkesundervisningens uppläggning. De skogliga fackämnena skulle omfatta ca 30 % och den pedagogiska delen ca 70 % av tiden.

Vi anser att mycket talar för den föreslagna övergången till samlad lärarutbildning och tillstyrker, att densamma påbörjas snarast möjligt. Kurser av den äldre typen kommer dock att behövas för att under en övergångstid ge kompletterande utbildning åt de lärare, som genomgått en del av de tidigare lärarkurserna. De av skogsstyrelsen anordnade kurserna för lärarpersonal bör vara öppna ej blott för personal anställd hos skogsvårdsstyrelserna utan även för andra, som önskar skaffa sig denna utbildning för att söka lärartjänst hos skogsvårdsstyrelse eller annan kursanordnare.

6. Skollokaler, övningsskogar, undervisningsmateriel

I början av detta kapitel lämnades i tabell 14 uppgifter om de av skogsvårdsstyrelserna disponerade fastigheterna för undervisningsändamål. År 1957 disponerade sålunda styrelserna 28 skogsbruksskolor eller kursgårdar. Dessa har en mycket växlande standard. De senast byggda är moderna internatskolor med eleverna huvudsakligen förlagda i tvåmansrum, goda sanitära anordningar och tillfredsställande utrymmen för undervisning. Åtskilliga är emellertid endast enkla barackförläggningar med mycket bristfällig hygienisk standard och även i andra avseenden primitiva. Däremellan finns anläggningar av växlande beskaffenhet. Fyra skogsvårdsstyrelser saknar ännu helt skogsbruksskola. Ett par av dem har dock byggnadsplaner under arbete.

Vid ett 10-tal av skolorna kan dubbla kurser tas emot, varvid dock ofta logementsförläggning får tillgripas. Av det sammanlagda antalet elevplatser för vinterkurser 587 st är ca 90 av logementskaraktär.

Flertalet av anläggningarna har successivt vuxit fram ur styrelsernas försöks- och demonstrationsskogar med deras ursprungligen mycket enkla anordningar för att ta emot elever under kortare kurser. Detta förklarar den växlande och på många håll ännu mycket enkla standarden. För närvarande nybygges eller ombygges genomgripande 1—2 skolor per år.

En ganska avsevärd del av skogsvårdsstyrelsernas utbildningsverksamhet,

särskilt de kortare vidareutbildningskurserna, förläggs emellertid till andra platser än de egna skolorna. Bl. a. utnyttjas lantbrukets skolor och av bolagen tillhandahållna skogsförläggningar. Även förekommer det i rätt stor utsträckning, att kortare kurser anordnas i byar och samhällen, varvid eleverna bor hemma. Denna ambulerande verksamhet är dock volymmässigt sett av mindre betydelse. Den torde för övrigt komma att minska, enär särskilt den ökade maskinundervisningen gör det nödvändigt att förlägga kurserna till skolorna med deras fullständigare uppsättning av demonstrations- och undervisningsmateriel.

Den utveckling mot en mera skolmässigt stabil undervisningsverksamhet med bl. a. längre kurser för ungdom, som nu pågår och som vi livligt rekommenderar, leder också till att behovet av lämpliga, effektiva och trivsamma skolanläggningar ökar. Det är inte möjligt att i längden bjuda de ungdomar, som väljer en skoglig yrkesutbildningslinje, avsevärt sämre förläggnings- och undervisningsförhållanden än eleverna vid andra skolor.

Eftersom undervisningen såsom vi tidigare påpekat till nära $^3/_4$ är av praktisk natur och bedrives ute i skogen, måste skolorna förläggas i nära anslutning till övningsobjekten. Det naturliga blir därför att de — om inte särskilda förhållanden inverkar — byggs på landsbygden och utformas som internatskolor. Möjligheterna att få en ändamålsenlig uppläggning av undervisningen underlättas nämligen, om eleverna utan större tidsutdräkt kan förflyttas mellan förläggning, lektionssal, verkstadslokal och övningsskog. Å andra sidan måste man beakta de nackdelar, som ett ensligt läge kan innebära främst genom svårigheten att få lärare och annan personal till en sådan skola. Bl. a. kan det bli svårt att få tillgång till timlärare i allmänna ämnen. Skolorna borde alltså helst ligga ej alltför långt från ett samhälle. Av ekonomiska skäl torde skolorna som regel böra byggas för dubbla kurser alltså med lägst 30 elevplatser.

Med den av oss föreslagna utbyggnadstakten för den skogliga yrkesutbildningen skulle under den närmaste tiden behöva årligen nybyggas 2—3 skolor för dubbelkurser, varjämte 2 skolor behöver byggas ut för att kunna ta emot dubbla kurser eller på annat sätt kompletteras. Därvid har ändock räknats med att en avsevärd del av de kortare kurserna skall kunna förläggas till andra platser, t. ex. lantbrukets skolor, samt att andra kursanordnare såsom domänverket och skogsbolagen kommer att även framgent svara för en procentuellt lika stor del av grundutbildningen som för närvarande.

Bristen på skogsbruksskolor och de otillfredsställande lokalerna vid många av skolorna torde ha haft en starkt negativ effekt på utbildningsverksamhetens både omfattning och kvalitet. En upprustning framstår såsom oundgängligen nödvändig, varför vi föreslår att resurser ställes till förfogande för en utbyggnad av skogsbruksskolorna i minst den takt som ovan angivits. Att så sker är en nödvändig förutsättning för ett genomförande av vår under punkt C 2 redovisade utbyggnadsplan för den skogliga yrkesutbildningen.

Frågor berörande den för skogsundervisning erforderliga undervisningsmaterielen utredes f. n. på uppdrag av chefen för jordbruksdepartementet av domänstyrelsen och skogsstyrelsen, varför vi saknar anledning att närmare uppehålla oss vid desamma. Det är emellertid av stor betydelse att lämplig och intresseväckande undervisningsmateriel av olika slag, såsom läroböcker, bildserier, filmer, preparat, modeller m. m., snabbt och i ökad omfattning kan göras tillgänglig för undervisningen i de olika skogsämnena.

7. Finansieringsfrågor

Tidigare har vi uttalat, att skogsvårdsstyrelsens utbildningsverksamhet bör betraktas såsom skogsbrukets centrala yrkesskola i länet. Det vore då också önskvärt, att det statliga stödet kunde utgå efter samma grunder som till övriga centrala yrkesskolor. Emellertid torde av vår redogörelse för verksamhetens uppläggning ha framgått, att den skogliga yrkesutbildningen i många avseenden arbetar under förutsättningar avvikande från andra yrkesskolors. Lärarna har sålunda i rätt stor utsträckning fyllnadstjänstgöring inom skogsvårdsstyrelsens övriga verksamhetsgrenar. Undervisningen bedrives i viss utsträckning på spridda, tillfälliga kurslokaler. Vid de flesta kurser måste eleverna bo i internat, ordnade av skogsvårdsstyrelsen, och kan alltså ej själva påverka kostnaderna för kost och logi under kurstiden. Dessa är några av de viktigaste skälen till att statsunderstödet till skoglig yrkesutbildning fått en speciell utformning, som för övrigt i väsentliga avseenden överensstämmer med hushållningssällskapens kursverksamhet på jordbrukets område. I vad avser bidrag till lärar- och driftskostnader torde dock skillnaderna i förhållande till vad som gäller för statsunderstödet till centrala yrkesskolor ej vara nämnvärda.

Lönekostnader för lärare anställda hos skogsvårdsstyrelserna bestrides över styrelsernas avlöningsanslag, för närvarande dessutom delvis med ianspråktagande av deras omkostnadsmedel. Eftersom statsbidraget till löner vid centrala yrkesskolor i princip är 100 %, synes ingen saklig skillnad föreligga. Med hänsyn till skogsvårdsstyrelsernas arbetsformer är det mest ändamålsenligt att bestrida lönekostnaderna över styrelsernas avlöningsanslag.

Till driftskostnaderna vid skogskurser utgår statsbidrag med 75 % av styrkta utgifter, medan de centrala yrkesskolorna har ett fast bidrag per helårskurs. Efter vederbörlig reduktion för kurslängden finner man att de driftsbidrag, som f. n. utgår till de skogliga utbildningskurserna, är något lägre än de som utgår till kurs av verkstadsskolekaraktär för industri och hantverk. Med hänsyn till de varierande kurslängderna inom den skogliga yrkesutbildningen synes det nuvarande systemet vara mest lämpligt.

En särskild kostnadspost vid skogskurserna är reseersättningar till lärare. För närvarande är denna post rätt stor beroende på att antalet lärare

stationerade vid skolor är förhållandevis litet. Med en utbyggnad av skolorna och en ökning av den till skolorna fast knutna lärarkadern kommer denna utgift att minska och huvudsakligen avse den rörliga kursverksamheten. Då dessa kostnader sakligt sett är av samma karaktär som övriga lärarkostnader, torde gällande regler, enligt vilka de helt ersättes av staten, vara lämpliga.

Även ifråga om elevunderstöden har de särskilda förhållanden, varunder den skogliga yrkesutbildningen bedrives, satt sin prägel på reglerna. Sålunda utgår till elever, som under kurstiden ej kan bo hemma, ett ej behovsprövat elevunderstöd på 5 kr/dag. Detta torde vara nödvändigt att bibehålla med hänsyn till vad ovan sagts om behovet att utnyttja skolans internat. Ehuru vissa skäl talar för att beloppet — vilket fastställdes av 1954 års riksdag — borde justeras med hänsyn till penningvärdets fall, har vi ej velat f. n. föreslå någon höjning. I detta avseende bör det ankomma på skogsstyrelsen att avge de förslag, som utvecklingen kan ge anledning till. Vid vissa kurser för vidareutbildning av redan yrkesverksamma kan efter behovsprövning även utgå stipendium för förlorad arbetstid med högst 15 kr/dag för deltagare med försörjningsplikt och eljest högst 10 kr/dag. Bestämmelsen torde böra kvarstå liksom regeln om att kursdeltagare får ersättning för resa till och från kursplatsen. Statsbidrag utgår med 75 % av stipendium för förlorad arbetsförtjänst och resekostnadsersättningar. Likaså utgår statsbidraget till kurser kortare än 6 dagar med 75 % oavsett kostnadens art. Skillnaden mellan totala kurskostnader och statsbidrag täckes av lokala bidrag främst från landstinget och skogsbolagen. Någon ändring av reglerna för kostnadernas fördelning synes f. n. ej befogad.

De ovan behandlade reglerna gäller, när skogsvårdsstyrelse är kursanordnare. Till annan kursanordnare utgår bidrag motsvarande elevunderstöd, utbetalade enligt ovan redovisade grunder. Enligt beslut av 1958 års riksdag kan dessutom utgå bidrag till anordnande av grundutbildningskurs med högst 14 500 kronor per år och avdelning. Till företag, som enligt överenskommelse med skogsvårdsstyrelse ombesörjer undervisning i yrkesarbete under praktikskeden vid lärlingskurser anordnade av skogsvårdsstyrelse, kan enligt samma beslut utgå bidrag med 13 000 kronor per år och avdelning om minst 8 elever.

I ett viktigt avseende är emellertid statsunderstödet till den skogliga yrkesutbildningen ej tillfredsställande och det gäller anskaffande av skollokaler, undervisningsmateriel och elevhem. Medan det för byggande av yrkesskolor och jordbrukets skolor finns bestämda regler för huru statsbidraget skall beräknas, har man för skogsbruksskolorna inga sådana bestämmelser. Från skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag har anvisats bidrag med belopp, som bestämts från fall till fall. Under senare år har bidraget rört sig om 30—35 % av anläggningskostnaden. Återstående kostnader har täckts av anslag från landsting, bidrag från de så kallade länsstiftelserna för det enskilda

skogsbruket, kommuner, skogsföretag m. fl. samt genom ianspråktagande av skogsvårdsstyrelsernas egna kapital och upptagande av lån.

Till byggande av anstalter för lantbruksundervisning utgår bidrag med 75 % av kostnaden för skollokaler och internat, med högst 75 % av kostnaden för lärarbostäder samt i särskilda fall med 25 % av kostnaden för vissa driftsbyggnader för skolans jordbruk. För centrala yrkesskolor är bidraget hälften av ett bidragsunderlag, som normalt ej får överstiga ett belopp beräknat med utgångspunkt i ett grundbelopp av 900 kr. per kvadratmeter nettogolvyta av lokaler för undervisning, förvaring av skolmateriel, administration och skolmåltidsverksamhet samt uppehållsrum för elever. Grundbeloppet omräknas med hänsyn till byggnadskostnadsindex. Till kostnaden må, i den mån så prövas skäligt, hänföras även utgifter för anskaffning av inventarier och inredning till undervisningslokaler. Statsbidrag utgår till anskaffande av lokaler för elevhem samt inventarier och inredning till dylika lokaler med hälften av ett bidragsunderlag, vilket bestämmes på grundval av de beräknade kostnader, till vilka statsbidrag prövas böra utgå. Bidrag till första uppsättning av stadigvarande undervisningsmateriel utgår med 90 % av kostnaderna. Ifråga om jordbrukets skolor må i kostnaderna inräknas utgifter för tomt, brunn och ledningar, vilket däremot ej är fallet vid lokaler för centrala yrkesskolor.

Det synes oss uppenbart, att fasta regler för statsunderstöd till skogsbruksskolor måste utformas, och att bidraget måste avvägas med hänsyn till vad som utgår inom andra yrkesutbildningsgrenar. Först härigenom kan en planmässig utbyggnad av lokaler för den skogliga yrkesutbildningen komma till stånd. Eftersom skogsbrukets undervisningsanstalter i de flesta avseenden mera liknar jordbrukets skolor än övriga yrkesskolor, talar vissa skäl för att statsbidraget borde utgå enligt de för de förstnämnda gällande reglerna. Emellertid har vi ansett att en anknytning till gällande regler för de centrala yrkesskolornas byggnadsbidrag vore önskvärd. Det högre bidraget till jordbrukets skolor får kanske anses som ett undantag betingat av jordbruksnäringens speciella ställning. En tillämpning av liknande bidragsregler som för centrala yrkesskolor förutsätter, att landstingen är villiga att även i fortsättningen kraftigt stödja anläggandet av skogsbruksskolor, vilket torde få anses naturligt med tanke på landstingens ställning i yrkesutbildningssammanhang.

Bestämmelserna angående bidrag till anskaffande av skollokaler, stadigvarande undervisningsmateriel och elevhem vid yrkesskolor återfinns i k. kung. 1957: 480. I allt väsentligt bör bestämmelserna för statsunderstöd till anläggande av skogsbruksskolor kunna följa de nämnda reglerna, varvid skogsbruksskolorna bör jämställas med de centrala yrkesskolorna. De uppgifter, som enligt kungörelsen åvilar överstyrelsen för yrkesutbildning, bör när det gäller skogsbruksskolor tilläggas skogsstyrelsen. Vissa uppgifter ifråga om tillsyn, avsyning och utbetalning av anslaget är i kungörelsen

ålagda länsstyrelsen. För skogsbruksskolornas del torde skogsstyrelsen lämpligen böra handha dessa frågor. Härigenom kan bidragsbestämmelserna förenklas på vissa punkter och ersättas av anvisningar från skogsstyrelsen.

Bidrag bör kunna utgå även till sådana bostäder, som för varje särskild skolanläggning prövas vara angelägna för undervisningsverksamhetens rätta bedrivande.

Av de bestämmelser, som sålunda skulle komma att gälla för anläggande av statsunderstödda skogsbruksskolor, vill vi särskilt framhålla följande. Skogsvårdsstyrelse, som önskar komma i åtnjutande av statsbidrag, skall innan ansökan om bidrag göres och ritningar upprättas, underställa skogsstyrelsen utredning rörande det föreliggande behovet av skollokaler. Utredningen skall verkställas i enlighet med skogsstyrelsens anvisningar. Efter prövning av lokalbehovet skall skogsstyrelsen lämna uppgift om de lokaler, som befunnits erforderliga. Statsbidrag utgår endast för sådana lokaler, som vid lokalbehovsprövningen förklarats erforderliga. Beträffande förhandsgranskning av skissritningar äger skogsstyrelsen meddela närmare föreskrifter.

Denna prövning av behovet av skollokaler bör tillmätas stor vikt. Den bör omfatta ej blott en prövning ur pedagogisk-teknisk synpunkt av erforderliga utrymmen utan även en prövning av själva skolanläggningens behövlighet, dess lämpliga storlek, läge, tillgång på övningsobjekt m. m. Om så visar sig nödvändigt, bör skogsstyrelsen utfärda anvisningar till ledning vid planerandet av skogsbruksskolor.

För ändamålet bör ett särskilt anslag uppföras i riksstaten, förslagsvis betecknat: Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid skogsbruksskolor. Beräkning av medelsbehovet återfinns i kap. 14.

Samarbetet mellan den allmänna skolan och den skogliga yrkesutbildningen för med sig vissa problem ur finansieringssynpunkt. Vid åtskilliga tillfällen har sålunda påpekats, att de för fortsättningsskolorna gällande bestämmelserna om bidrag till lärarlöner ej är tillfredsställande, när det gäller de skogsbetonade fortsättningsskolorna. Om dessa skall kunna bedrivas med tillfredsställande resultat måste två lärarkrafter, varav en kan vara instruktör, stå till förfogande redan när elevantalet uppgår till 14—16. Enligt gällande bestämmelser utgår statsbidrag till två lärare först när elevantalet överstiger 20. Eftersom det kommer att dröja åtskilliga år innan fortsättningsskolan ersatts av enhetsskolan, anser vi att en översyn av bestämmelserna om statsbidrag till fortsättningsskolor bör utföras i syfte att för de skogsbetonade fortsättningsskolorna anpassa bidragsreglerna efter de särskilda förhållanden, varunder denna skolform arbetar.

Slutligen vill vi peka på de finansieringsfrågor, som uppstår, när enhetsskoleelever fullgör sitt nionde skolår i en skogsbruksskola. Skall kostnaden för deras undervisning belasta anslagen till det allmänna skolväsendet eller

skall de bestridas av de anslag, som anvisas till den frivilliga yrkesutbildningen? Detta är emellertid en fråga, som i lika mån berör alla yrkesutbildningsanstalter, som tar emot elever ur 9 y. Problemet torde därför böra behandlas i annan ordning och i ett sammanhang för alla berörda skolformer. Oberoende av hur frågan i framtiden löses, är det viktigt att skogsvårdsstyrelserna i den mån de engageras i enhetsskolans försöksverksamhet får full täckning för sina utgifter, så att icke utrymmet för den frivilliga yrkesutbildningen minskas genom att styrelserna åtager sig att svara för undervisning i den obligatoriska skolan.

KAPITEL 12

Skogsvårdsstyrelseorganisationen

Skogsvårdsstyrelsernas förvaltningsrättsliga ställning, sammansättning m.m.

Skogsvårdsstyrelsernas organisation och verksamhet regleras för närvarande författningsmässigt främst genom skogsvårdslagen den 21 maj 1948 (nr 237; ändr. 168/1952), förordningen den 30 maj 1941 (nr 350; ändr. 323/1946, 387/1949, 823/1952, 428/1954, 94/1957) angående skogsvårdsstyrelser samt reglementet för skogsvårdsstyrelserna den 28 juni 1946.

Enligt skogsvårdslagen skall för varje landstingsområde (numera landstingskommun) eller, där Konungen så förordnar, för annat område finnas en skogsvårdsstyrelse, som skall ha uppsikt över att skogsmark med därå växande skog skötes i enlighet med vad i lagen stadgas.

I fråga om skogsmark, belägen inom området för stad, som icke tillhör landstingskommun, utövas uppsikten av den skogsvårdsstyrelse, vars verksamhetsområde i övrigt helt eller till större delen omger staden.

För närvarande sammanfaller samtliga skogsvårdsstyrelsers verksamhetsområden med vederbörande landstingskommuners områden, varav följer att Kalmar län har två skogsvårdsstyrelser och övriga län en skogsvårdsstyrelse.

I fråga om skogsvårdsstyrelses sammansättning, revisorer m. m. gäller enligt skogsvårdsstyrelseförordningen och i anslutning till denna utfärdade bestämmelser i huvudsak följande.

Skogsvårdsstyrelse skall bestå inom var och en av Västerbottens och Norrbottens läns landstingskommuner av fem samt inom annan landstingskommun med endast ett hushållningssällskap av tre i skogsbruk förfarna och med skogsförhållandena i orten väl förtrogna män, utsedda för tre år i sänder, en såsom ordförande av Kungl. Maj:t samt de övriga till halva antalet av landstinget och halva antalet av hushållningssällskapet. Finns inom landstingskommuns område mera än ett hushållningssällskap, utses för varje hushållningssällskap en ledamot samt av landstinget så många ledamöter, som hushållningssällskapen är. För envar av ordföranden och övriga ledamöter i styrelsen skall för samma tid och på enahanda sätt, som gäller i fråga om dessa, utses en suppleant. Slutligen äger de skogsskoleutbildade ordinarie befattningshavarna hos skogsvårdsstyrelse utse

en representant att närvara vid styrelsens sammanträden med rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

För besluts fattande inom skogsvårdsstyrelse fordras, att denna är fulltalig. Såsom styrelsens beslut gäller den mening, varom de flesta förenar sig. Vid lika röstetal gäller, utom i fall rörande åtal mot eller disciplinär bestraffning av tjänsteman hos styrelsen, den mening som biträdes av ordföranden.

Ordförande och övriga ledamöter i skogsvårdsstyrelse äger att enligt de grunder Kungl. Maj:t bestämmer åtnjuta arvode för sitt uppdrag samt resekostnadsersättning och traktamente vid resor och förrättningar, som föranleds av uppdraget. Från och med den 1 juli 1957 gäller härutinnan, att ordförande äger åtnjuta årsarvode med belopp som för ordförandena i 14 styrelser fastställts till 900 kronor, för ordförandena i 8 styrelser till 1 200 kronor samt för ordförandena i de tre återstående styrelserna till 1 500 kronor. I fråga om resekostnadsersättning och traktamente är ordförande hänförd till klass A allmänna resereglementet. Annan ledamot i skogsvårdsstyrelse än ordföranden ävensom suppleant, som är närvarande vid sammanträde, äger åtnjuta arvode med 30 kronor för sammanträdesdag samt resekostnadsersättning och traktamente enligt klass B allmänna resereglementet; dock att sådan annan ledamot eller suppleant, som enligt tidigare gällande bestämmelser tillhört klass A, skall så länge han utan avbrott kvarstår såsom ledamot och/eller suppleant vara bibehållen vid sistnämnda klass.

Ordförande och övriga ledamöter i skogsvårdsstyrelse är i utövningen av sina befattningar underkastade det ansvar och den påföljd, som i allmän lag stadgas om statens ämbets- och tjänstemän.

I den skogliga undervisningsverksamheten skall skogsvårdsstyrelse biträdas av ett råd för undervisningsfrågor, bestående av länsjägmästaren samt fyra av styrelsen för tre år i sänder särskilt utsedda personer, av vilka en skall företräda domänverket, en det större enskilda skogsbruket, en det mindre skogsbruket och en skogsarbetarna. För varje ledamot har styrelsen att utse en personlig suppleant. Rådet väljer inom sig ordförande. Rådets uppgift är att biträda skogsvårdsstyrelsen vid planläggning och genomförande av styrelsen åvilande undervisningsuppgifter samt att tjänstgöra som samordnande organ för den skogliga yrkesutbildningen inom styrelsens verksamhetsområde. För rådets verksamhet gäller av skogsstyrelsen fastställd instruktion. Ersättning till icke självskriven ledamot av rådet ävensom till suppleant för sådan ledamot utgår enligt i huvudsak samma regler, som gäller för ledamöterna och suppleanterna i skogsvårdsstyrelsen.

Skogsvårdsstyrelses förvaltning och redovisning skall granskas av revisorer, utsedda för ett räkenskapsår i sänder, en av Kungl. Maj:t och de övriga till det antal och enligt de grunder, som om ledamöter i styrelsen

är föreskrivet, dock att inom Västerbottens och Norrbottens län varje landsting och hushållningssällskap äger utse endast en revisor. Revisorerna är följaktligen fem inom Älvsborgs län och tre inom övriga län. De av Kungl. Maj:t förordnade revisorerna och revisorssuppleanterna är regelmässigt gemensamma för två eller flera skogsvårdsstyrelser. För räkenskapsåret den 1 juli 1957—den 30 juni 1958 hade sålunda uppdragen såsom revisorer fördelats bland sammanlagt 7 auktoriserade revisorer, och uppdragen såsom suppleanter bland sammanlagt 8 auktoriserade revisorer. Såväl de av Kungl. Maj:t utsedda revisorerna som de som utsetts av landsting och hushållningssällskap åtnjuter årsarvode. För de förra är arvodet respektive 700, 800 och 900 kronor, alltefter revisionsuppdragets omfattning med hänsyn till den ekonomiska omsättningen vid vederbörande skogsvårdsstyrelse, och för de senare respektive 200, 250, 300 och 350 kronor. Resekostnadsersättning och traktamente utgår för samtliga revisorer enligt klass B allmänna resereglementet.

För att medverka vid utförandet av de på skogsvårdsstyrelse ankommande arbetsuppgifterna av mera allmän natur skall inom kommun, som så önskar eller där skogsvårdsstyrelsen så påfordrar, tillsättas en skogsvårdskommitté bestående av minst tre personer. Av kommittémedlemmarna, för vilka mandattiden skall vara tre år, utses en av skogsvårdsstyrelsen och de övriga av kommunalfullmäktige. Skogsvårdskommitté åligger att i enlighet med särskild av skogsvårdsstyrelsen fastställd instruktion lämna styrelsen de meddelanden och uppgifter rörande skogsvården, som styrelsen begär, ävensom att i övrigt inom kommunen tillhandagå styrelsen vid utövandet av dess verksamhet. Ersättning till ledamot i skogsvårdskommitté vid resor och förrättningar på skogsvårdsstyrelses uppdrag utgår enligt klass C allmänna resereglementet.

Hos skogsvårdsstyrelse skall vara anställda befattningshavare i enlighet med för styrelsen gällande, av Kungl. Maj:t fastställd personalförteckning. Skogsvårdsstyrelse må därjämte anställa övrig för dess verksamhet erforderlig personal. Den vid styrelserna för närvarande anställda personalen kan indelas i följande huvudgrupper, nämligen löneplansanställda tjänstemän, avtalsanställda förmän samt enligt kollektivavtal eller i annan ordning anställda arbetare.

Vad först beträffar de löneplansanställda tjänstemännen må anföras följande.

Under avlöningsanslaget står till skogsvårdsstyrelsernas förfogande dels ordinarie tjänster, vilka fördelas på de särskilda styrelserna genom att upptagas å av Kungl. Maj:t fastställda personalförteckningar, dels extra ordinarie tjänster, vilka fördelas av skogsstyrelsen, dels ock extra tjänster, vilka även de fördelas av skogsstyrelsen. Budgetåret 1958/59 uppgår antalet tjänster, som bekostas med medel från avlöningsanslaget, till 770. Av dessa tjänster är 588 ordinarie, 173 extra ordinarie och 9 extra. I tabell 17 återges

Tabell 17. Personalförteckningar över skogsvårdsstyrelsernas ordinarie personal budgetåret 1958/59

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Länsjägmästare		Bitr. länsjägmästare	Distriktsjägmästare	Förste assistent	Skogsteknisk ledare	Assistent	Kamrerare			Förste länsskogvaktare	Länsskogvaktare	Kanslikrivare	Bitr. länsskogvaktare	Kontorist	Kanslibiträde	Kontorsbiträde
	Bo 1	Ao 26	Ao 24	Ao 23	Ao 21	Ao 21	Ao 19	Ao 19	Ao 17	Ao 15	Ao 13	Ao 12	Ao 10	Ao 9	Ao 9	Ao 7	Ao 5
Stockholms läns...	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	8	—	3	—	1	1
Uppsala läns.....	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	6	—	—	—	1	2
Södermanlands läns	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	7	—	1	—	1	2
Östergötlands läns.	—	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	9	—	3	—	1	1
Jönköpings läns...	—	1	1	1	—	—	2	—	—	1	1	16	—	5	1	1	1
Kronobergs läns...	—	1	1	1	—	—	1	—	—	1	1	11	—	3	—	1	1
Kalmar läns norra.	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	8	—	3	—	1	1
Kalmar läns södra.	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	8	—	2	—	1	—
Gotlands läns.....	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	3	—	1	—	1	—
Blekinge läns.....	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	5	—	2	—	1	2
Kristianstads läns.	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	9	—	2	—	1	2
Malmöhus läns....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	1	—	1	—
Hallands läns.....	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	6	—	2	—	1	1
Göteborgs o. Bohus läns.....	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	4	—	2	—	1	—
Älvsborgs läns....	—	1	1	1	—	—	2	—	—	1	—	18	—	6	1	—	2
Skaraborgs läns...	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	9	—	2	—	1	2
Värmlands läns...	—	1	1	1	—	—	2	—	—	1	1	13	—	4	1	1	1
Örebro läns.....	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	7	—	—	—	1	—
Västmanlands läns	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	7	—	3	—	1	1
Kopparbergs läns..	1	—	1	2	—	1	2	—	1	—	1	19	—	7	1	1	2
Gävleborgs läns...	1	—	1	1	1	1	2	—	1	—	1	13	—	4	1	1	1
Västernorrl. läns..	1	—	1	2	—	1	2	—	1	—	1	18	—	6	1	1	1
Jämtlands läns....	1	—	1	4	—	1	2	—	1	—	1	25	—	8	1	1	2
Västerbottens läns.	1	—	1	5	1	1	6	1	—	—	1	35	1	7	—	2	4
Norrbottens läns..	1	—	1	4	—	1	3	1	—	—	—	27	1	8	—	2	2
Summa	6	19	11	22	15	6	25	2	4	19	14	293	2	85	7	26	32

Tabell 18. Förteckningar över skogsvårdsstyrelsernas med medel från avlöningsanslaget avlönade icke-ordinarie personal budgetåret 1958/59

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Extra ordinarie personal											Extra personal	
	Assistent högst Ae 19	Assistent Ae 17 — Ae 19	Förste länsskogvaktare Ae 13	Länsskogvaktare Ae 12	Vägmästare Ae 12	Bitr. länsskogvaktare Ae 9	Bitr. vägmästare Ae 9	Instruktör Ae 8	Husmor Ae 7	Vaktmästare Ae 7	Kontorsbiträde Ae 3 — Ae 5	Assistent högst Ag 19	Bitr. länsskogvaktare högst Ag 9
Stockholms läns...	—	1	—	—	—	4	—	1	—	—	1	—	1
Uppsala läns.....	—	—	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—
Södermanlands läns	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—
Östergötlands läns.	—	1	—	2	—	2	—	—	—	—	2	—	1
Jönköpings läns...	—	1	—	1	—	7	—	—	—	—	2	—	1
Kronobergs läns...	—	1	—	2	—	3	—	—	—	—	2	—	—
Kalmar läns norra.	—	1	—	1	—	5	—	—	—	—	2	—	1
Kalmar läns södra.	—	—	—	1	—	4	—	—	—	—	—	—	—
Gotlands läns.....	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Blekinge läns.....	—	—	—	—	—	4	—	1	—	—	—	1	—
Kristianstads läns .	—	1	—	1	—	3	—	1	—	—	1	—	1
Malmöhus läns....	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—
Hallands läns.....	—	1	—	1	—	4	—	—	—	—	1	—	—
Göteborgs o. Bohus läns.....	—	—	—	—	—	4	—	1	—	—	2	—	—
Älvsborgs läns....	—	—	—	2	—	5	—	—	—	—	1	—	—
Skaraborgs läns...	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1
Värmlands läns ...	—	1	—	—	—	3	—	1	—	—	2	—	—
Örebro läns.....	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	1	—	—
Västmanlands läns	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	1	—	1
Kopparbergs läns .	—	—	1	—	1	5	—	—	—	—	3	—	—
Gävleborgs läns...	1	1	1	—	—	6	—	—	1	1	4	—	—
Västernorrl. läns ..	—	1	1	1	1	2	—	—	—	—	3	—	1
Jämtlands läns....	—	1	1	—	1	4	1	—	—	—	2	—	—
Västerbottens läns.	—	1	1	—	—	3	—	—	—	1	3	—	—
Norrbottens läns ..	—	1	1	—	—	4	—	—	—	—	4	—	—
Summa	1	15	6	14	3	85	1	6	1	2	39	1	8

de av Kungl. Maj:t för budgetåret 1958/59 fastställda personalförteckningarna över den ordinarie personalen och i tabell 18 de av skogsstyrelsen fastställda förteckningarna över den med medel från avlöningsanslaget avlönade icke-ordinarie personalen.

I mån av behov och tillgång på medel må skogsvårdsstyrelserna vidare anställa s. k. tillfälliga befattningshavare, för vilka avlöningskostnaderna bestrids med omkostnadsmedel. De för nämnda personal inrättade tjänsterna är enligt sakens natur extra tjänster — i undantagsfall arvodestjänster — placerade i de för motsvarande ordinarie och extra ordinarie tjänster gällande lönegraderna. Den 1 mars 1958 uppgick antalet sådana tjänster till 186 enligt följande.

	Antal
Förste assistenter i lönegrad Ag 21	7
Assistenter i lönegrad Ag 17—Ag 19	6
Förste länsskogvaktare i lönegrad Ag 13	5
Länsskogvaktare i lönegrad Ag 12	13
Vägmästare i lönegrad Ag 12	7
Biträdande länsskogvaktare i lönegrad Ag 9	55
Biträdande vägmästare i lönegrad Ag 9	1
Instruktörer i lönegrad Ag 8	30
Husmödrar i lönegrad Ag 7	10
Kanslibiträden i lönegrad Ag 7	3
Vaktmästare i lönegrad Ag 7	13
Kontorsbiträden i lönegrad Ag 3—Ag 5	36
Summa	186

Enligt 1 § 1 mom. g) statens allmänna avlöningsreglemente (Saar) är sagda reglemente tillämpligt beträffande tjänstemän vid skogsvårdsstyrelser, i den mån de innehar tjänster upptagna å personalförteckning, som Kungl. Maj:t fastställt med stöd av riksdagens beslut. Med andra ord är Saar direkt tillämpligt endast beträffande den ordinarie personalen. I fråga om den icke-ordinarie personalen har Kungl. Maj:t i särskild ordning föreskrivit, att bestämmelserna i Saar skall gälla i tillämpliga delar.

Vad angår tjänstetillsättning och kompetensfordringar, åtal och disciplinär bestraffning samt besvär gäller bl. a. följande.

Tillsättande av ledig ordinarie tjänst ävensom meddelande av vikariatslöneförordnande å sådan tjänst skall föregås av ansökningsförfarande. Beslut om tillsättande av länsjägmästare skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. Ordinarie tjänst tillsätts medelst skriftligt kontrakt för viss tid, högst sex år. Till länsjägmästare, biträdande länsjägmästare, distriktsjägmästare, skogsteknisk ledare, förste assistent eller assistent må endast antagas den som avlagt jägmästarexamen vid skogshögskolan. I särskilt fall må dock kunna antagas den som avlagt forstmästarexamen vid skogshögskolan. Till förste länsskogvaktare, länsskogvaktare och biträdande länsskogvaktare må endast antagas den som avlagt examen vid statens skogs-

skola eller annan likvärdig utbildningsanstalt. Skogsvårdsstyrelses tjänstemän är i utövningen av sina befattningar underkastade det ansvar och den påföljd, som i allmän lag stadgas om statens ämbets- och tjänstemän. I fråga om åtal mot och disciplinär bestraffning av tjänsteman skall — med visst undantag för länsjägmästare — föreskrifterna i 23—28 §§ allmänna verksstadgan äga motsvarande tillämpning. Skogsvårdsstyrelses beslut om avsättning av länsjägmästare skall underställas Kungl. Maj:ts prövning. Över skogsvårdsstyrelses beslut om tillsättande, entledigande eller disciplinär bestraffning av personal hos styrelsen samt om tillämpning av gällande avlöningsföreskrifter må klagan föras hos Kungl. Maj:t genom besvär.

Ordinarie och extra ordinarie befattningshavare vid skogsvårdsstyrelserna åtnjuter enligt kungörelsen den 30 juni 1947 (nr 695) angående utsträckt tillämpning av 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för folkskolan pensionsrätt enligt nämnda reglementen. För skogsvårdsstyrelsernas befattningshavare gäller dock vissa särbestämmelser beträffande bl. a. pensioneringsperioder, tjänstårsberäkning och den myndighet till vilken pensionsansökning skall inges.

I den i utgiftsstaterna för skogsvårdsstyrelserna angivna personalgrup-

Tabell 19. Skogsvårdsstyrelsernas förmanspersonal år 1957

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Stämplingsförmän		Övriga förmän		Förmansanställda praktikanter	
	Antal	Tjänstgöringsdagar	Antal	Tjänstgöringsdagar	Antal	Tjänstgöringsdagar
Stockholms läns	8	1 053	4	201	18	1 607
Uppsala läns	14	1 787	11	429	7	275
Södermanlands läns	11	870	6	426	5	633
Östergötlands läns	14	1 615	17	603	1	42
Jönköpings läns	17	2 048	18	1 251	17	1 198
Kronobergs läns	11	1 152	11	323	7	529
Kalmar läns norra	7	1 016	23	1 907	—	—
Kalmar läns södra	9	1 198	8	520	—	—
Gotlands läns	7	1 219	13	495	6	153
Blekinge läns	2	46	27	1 452	5	148
Kristianstads läns	13	2 307	3	238	—	—
Malmöhus läns	2	419	9	643	—	—
Hallands läns	5	523	8	1 036	—	—
Göteborgs o. Bohus läns	8	868	10	66	10	163
Älvsborgs läns	39	4 912	30	539	6	307
Skaraborgs läns	16	1 514	17	247	—	—
Värmlands läns	95	12 872	3	70	—	—
Örebro läns	8	615	4	229	3	137
Västmanlands läns	7	1 103	15	536	2	106
Kopparbergs läns	27	3 628	31	3 144	—	—
Gävleborgs läns	71	11 055	9	839	1	2
Västernorrlands läns	59	7 665	37	3 125	—	—
Jämtlands läns	46	4 153	4	178	9	562
Västerbottens läns	86	10 198	85	5 440	—	—
Norrbottens läns	88	7 558	35	2 084	12	1 331
Summa	670	81 394	438	26 021	109	7 193

pen tillfällig personal ingår förutom de ovan redovisade tillfälliga löneplansanställda tjänstemännen styrelsernas förmän. Antalet förmän och som förmän anställda praktikanter uppgick, såsom framgår av tabell 19, år 1957 till ca 1 200, vilka tillsammans kunde redovisa ca 114 600 tjänstgöringsdagar.

Av förmännen är endast relativt få årsanställda — bland kategorien stämplingsförmän främst de som sysselsätts såsom instruktörer och bland övriga förmän främst vissa plantskoleförmän — medan flertalet anställs för en arbetssäsong eller ännu kortare tid i taget. I tabell 20 återges en sammanställning skogsvårdsstyrelsevis över det genomsnittliga antalet tjänstgöringsdagar för de under år 1957 anställda förmännen. Anställnings- och avlöningsförhållandena för skogsvårdsstyrelseförmännen är enhetligt reglerade genom en mellan skogsstyrelsen såsom företrädare för skogsvårdsstyrelserna och vederbörande personalorganisation — Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet — träffad överenskommelse. Denna innebär i huvudsak följande.

Förmanspersonalen är med hänsyn till utbildning och tjänsteuppgifter uppdelad i kategorierna »stämplingsförman» och »annan förman». Anställning såsom stämplingsförman är avsedd för förman, som visat sig ha förvärvat sådana kvalifikationer, att han är lämplig att leda utstämpling av virke. Till kategorien annan förman är att hänföra röjningsförmän och plantörer m. fl. För vardera av nu nämnda kategorier finns två avlöningsformer, betecknade »dagavlönad förman» och »månadsavlönad förman», av vilka den senare avlöningsformen är avsedd att användas i fall, då anställningen är av mera kontinuerlig natur.

Avlöningsbeloppen för dagavlönad och månadsavlönad förman är så avvägda, att den sammanlagda månadsinkomsten under månad omfattande 25 tjänstgöringsdagar uppgår till ett och samma belopp, oavsett huruvida förmannen är avlönad enligt den ena eller den andra avlöningsformen.

Förutom lön äger förman åtnjuta vissa särskilda ersättningar såsom resekostnadsersättning och traktamente, telefonersättning m. m.

Slutligen bidrar skogsvårdsstyrelse, därest förman så önskar, till frivillig pensionsförsäkring hos pensionsstyrelsen. Nämnda bidrag, som må avse årspension om högst 500 kronor, utgår för varje tjänstgöringsdag med ett belopp motsvarande $^1/_{600}$ av den för förmannen tillämpliga årsavgiften, dock högst 60 öre för tjänstgöringsdag.

Kategorien arbetare vid skogsvårdsstyrelserna utgörs främst av plantskolearbetare. Vidare torde dit få räknas vissa av hantlangarna i de s. k. fasta hantlangarlagen samt gårdskarlar, skogsarbetare m. fl. på skogsvårdsgårdar och andra skogsvårdsstyrelsernas fastigheter.

Plantskolearbetarna har i stor utsträckning sina anställningsvillkor reglerade genom kollektivavtal. Sålunda har mellan skogsstyrelsen och Svenska lantarbetsgivareföreningen såsom representanter för vederbörande skogs-

Tabell 20. Genomsnittliga antalet tjänstgöringsdagar för skogvårdsstyrelseförmännen år 1957

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Antal stämplingsförmän med						Antal övriga förmän med					
	högst 50 tjänstgöringsdagar	51—100 tjänstgöringsdagar	101—150 tjänstgöringsdagar	151—200 tjänstgöringsdagar	201—250 tjänstgöringsdagar	mer än 250 tjänstgöringsdagar	högst 50 tjänstgöringsdagar	51—100 tjänstgöringsdagar	101—150 tjänstgöringsdagar	151—200 tjänstgöringsdagar	201—250 tjänstgöringsdagar	mer än 250 tjänstgöringsdagar
Stockholms läns	1	1	4	1	—	1	3	—	1	—	—	—
Uppsala läns	4	3	1	3	—	3	10	—	—	1	—	—
Södermanlands läns	7	1	1	1	—	1	2	2	2	—	—	—
Östergötlands läns	5	2	2	1	1	3	15	—	1	1	—	—
Jönköpings läns	5	3	3	2	1	3	10	3	2	2	1	—
Kronobergs läns	4	3	2	—	1	1	10	—	1	—	—	—
Kalmar läns norra	1	1	1	2	2	—	9	5	3	2	3	1
Kalmar läns södra	2	2	2	1	2	—	4	2	—	1	1	—
Gotlands läns	1	1	1	—	2	2	10	2	1	—	—	—
Blekinge läns	2	—	—	—	—	—	20	3	—	2	1	1
Kristianstads läns	1	—	—	1	2	9	—	—	—	—	—	3
Malmöhus läns	—	—	—	1	—	1	5	3	—	—	—	1
Hallands läns	1	3	—	—	1	—	1	2	1	2	2	—
Göteborg o. Bohus läns	2	3	1	—	1	1	10	—	—	—	—	—
Älvsborgs läns	10	10	7	4	4	4	16	8	6	—	—	—
Skaraborgs läns	6	3	3	1	2	1	17	—	—	—	—	—
Värmlands läns	23	16	15	16	11	14	3	—	—	—	—	—
Örebro läns	3	4	—	—	—	1	2	1	1	—	—	—
Västmanlands läns	—	—	—	—	—	7	6	5	1	2	—	1
Kopparbergs läns	3	1	15	3	5	—	11	7	8	3	—	2
Gävleborgs läns	10	10	13	16	10	12	—	6	3	—	—	—
Västernorrlands läns	7	15	16	16	3	2	14	3	10	8	1	1
Jämtlands läns	9	19	13	3	1	1	2	2	—	—	—	—
Västerbottens läns	5	12	53	12	1	3	13	59	9	4	—	—
Norrbottens läns	19	20	32	9	4	4	20	9	6	—	—	—
Summa	131	133	185	93	54	74	213	122	56	28	9	10

vårdsstyrelser, å ena sidan, och Svenska lantarbetareförbundet, å andra sidan, träffats avtal rörande arbetet i plantskolor tillhörande skogsvårdsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus samt Västmanlands län. Liknande avtal har vidare träffats mellan skogsstyrelsen och Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet vad gäller arbetet vid plantskolor tillhörande skogsvårdsstyrelserna i Södermanlands, Värmlands, Västernorrlands och Västerbottens län. Vid plantskolor där personalen är oorganiserad tillämpas antingen något av ovan nämnda avtal eller annat för likartat arbete inom orten gällande avtal.

I fråga om arbetsrutinen inom skogsvårdsstyrelsernas viktigare verksamhetsgrenar samt arbetsfördelningen mellan de olika tjänstemannagrupperna har genom en av utredningen företagen enkät bland skogsvårdsstyrelserna inhämtats bl. a. följande.

Kursverksamhet, allmän rådgivning, skogsdagar m. m.

Inom samtliga skogsvårdsstyrelser fungerar under länsjägmästaren en särskild befattningshavare såsom ledare för utbildningsverksamheten (utbildningsledare). Sysslan innehas i flertalet fall av en förste assistent eller assistent. Vid två skogsvårdsstyrelser leder emellertid länsskogvaktare med skogsmästarexamen utbildningsverksamheten. Utbildningsledarens huvuduppgift är att handha organisations- och planläggningsarbetet, medan det direkta undervisningsarbetet faller på den biträdande personalen.

Distriktsjägmästarna (resp. de biträdande länsjägmästarna) deltager endast i begränsad utsträckning i kursverksamhet. Däremot är vanligt förekommande, att distriktsjägmästare handhar den skogliga undervisningen vid lantmannaskola (motsvarande).

Övriga jägmästare tjänstgör, i den mån de icke redan såsom utbildningsledare knutits till undervisningsverksamheten, i växlande omfattning såsom kursledare och lärare vid skogsvårdsstyrelsernas olika kurser. De tjänstgör vidare ofta såsom lärare vid lantmannaskolor, folkhögskolor etc.

Den ordinarie länsskogvaktarpersonalen handhar först och främst den allmänna rådgivningen och skogliga propagandan. Vidare tjänstgör distriktslänsskogvaktarna i viss utsträckning som kursledare vid s. k. kombinerade kurser.

Den icke-ordinarie länsskogvaktarpersonalen liksom instruktörspersonalen har under de senaste åren i huvudsak tagits i anspråk såsom lärare vid den frivilliga yrkesutbildningen såväl vid skogsbruksskolorna som inom övrig undervisningsverksamhet. Vidare ombesörjer befattningshavare tillhörande dessa personalgrupper skoglig undervisning vid skogsbetonade fortsättningsskolor (motsvarande).

Beträffande de s. k. skogsdagarna synes allmänt gälla, att länsjägmäs-

taren eller vederbörande distriktsjägmästare (biträdande länsjägmästare) verkställer planläggningen i stort av skogsdagen, exkursionen etc. samt har överinseendet över det hela, under det att detaljarbetet utförs av vederbörande länsskogvaktare med biträde av länsskogvaktardistriktets övriga personal.

Beståndsvård och avverkning

Beställning av stämplingsbiträde görs vanligen direkt hos vederbörande distriktslänsskogvaktare. Denne fördelar mestadels själv de inkomna stämplingsuppdragen på de disponibla stämplingsförrättarna. Vid ett antal styrelser gäller däremot, att stämplingsansökningarna först skall diarieföras på skogsvårdsstyrelsekansliet respektive distriktsjägmästarexpeditionen och först därefter delges distriktslänsskogvaktaren i och för handläggning.

Distriktsjägmästarna liksom övriga jägmästare ansvarar i stort för verksamheten samt utför själva framförallt s. k. känsliga förrättningar.

Länsskogvaktarna ombesörjer organisation, planläggning samt instruktion och inspektion av underlydande personal, varförutom de i större eller mindre utsträckning deltar i biträdesverksamheten. Förhållandet mellan organisation och biträdesverksamhet är för länsskogvaktarna i södra och mellersta delarna av landet ungefär 1:4, medan det för länsskogvaktarna i norra delarna av landet är ungefär 3:1.

Vid skogsvårdsstyrelserna i södra och mellersta Sverige ombesörjs stämplingsarbetet till största delen av länsskogvaktarpersonal, medan det i Norrland i relativt stor utsträckning utförs av förmän.

Återväxtarbeten

Den centrala ledningen av plantskole-, fröförsörjnings- och skogsodlingsverksamheten handhas vanligen av länsjägmästarens närmaste man.

Länsskogvaktarna förestår normalt den eller de plantskolor som finns inom vederbörande länsskogvaktarområde. Vidare ombesörjer de plantdistributionen och fröanskaffningen samt planlägger, avsynar och efterbesiktigar skogsodlingsföretag. Vissa av de större plantskolorna förestås emellertid av särskilt anställda plantskoleföreståndare, som lyder direkt under länsjägmästaren.

De biträdande länsskogvaktarna biträder länsskogvaktarna i skogsodlingsplanläggningen och besiktningsverksamheten samt tjänstgör på grund av bristen på förmän ofta som arbetsledare.

Förmännen är huvudsakligen arbetsledare i plantskolorna samt vid arbeten med skogsodling, hyggesrensning, hyggesbränning, markberedning etc.

Lagövervakning

Lagövervakningen som självständig förrättningsgren handhas huvudsakligen av distriktslänsskogvaktarna. Genom inspektionsresor söker dessa hålla uppsikt över fastigheter beträffande vilka föreligger avverkningsförbud, överenskommelse enligt skogsvårdslagen eller föreskrifter enligt den s. k. begränsningslagen etc.

Länsskogvaktarna har normalt att rapportera uppmärksammade lagöverträdelser till skogsvårdsstyrelsen (länsjägmästaren), som därefter låter ombesörja eventuellt erforderlig ytterligare utredning.

Skogsdikning och skogsvägbyggnad

Såsom ledare för verksamheten tjänstgör vid skogsvårdsstyrelserna i södra och mellersta Sverige vanligen en assistent, medan vid skogsvårdsstyrelserna fr. o. m. den i Kopparbergs län och norrut vederbörande innehavare av tjänsten som skogsteknisk ledare normalt handhar skogsdiknings- och vägbyggnadsverksamheten.

Till sitt förfogande har vissa av de skogstekniska ledarna fast anställda vägmästare och i ett par fall tillika en biträdande vägmästare. I övrigt täcks behovet av arbetsbiträde åt verksamhetsledaren antingen på det sättet att skogsvårdsstyrelsen anställer en s. k. teknisk länsskogvaktare (oftast med skogsmästarexamen) eller därigenom att styrelsen anlitar utomstående tekniker.

Skogsindelning och skogsvårdsplaner

Skogsindelning, vilken på grund av arbetskraftsbristen kan utföras endast i mycket begränsad omfattning, ombesörjs vid de större skogsvårdsstyrelserna av den s. k. tekniska avdelningen och vid övriga styrelser av någon assistent. Vid arbetet biträder länsskogvaktare och biträdande länsskogvaktare.

Verksamheten med skogsvårdsplaner, vilken ökat kraftigt under senare år, ombesörjs vanligen av distriktslänsskogvaktarpersonal.

Stamräkning å mindre fastigheter utförs av biträdande länsskogvaktare och förmän.

1955 års skogsvårdsutredning

Skogsvårdsstyrelsernas förvaltningsrättsliga ställning

Skogsvårdsstyrelserna har tillkommit genom beslut av statsmakterna. Likaså har de på styrelserna ankommande arbetsuppgifterna — skogsvårdsstyrelsernas ämbetsbefattning — fastställts av statsmakterna.

Ämbetsbefattningen är, sådan den angivits i skogsvårdsstyrelseförordningen, principiellt sett tvåfaldig. Å ena sidan åligger det skogsvårdsstyrelserna att befrämja och understödja den enskilda skogshushållningen samt verka för att skogsvårdsarbetet bedrivs på ett planmässigt sätt. Å andra sidan skall styrelserna utöva den uppsikt och vidtaga de åtgärder, som jämlikt gällands skogsvårds-, naturskydds- och andra författningar ankommer på styrelserna. Till detta kommer, att skogsvårdsstyrelserna blivit anförtrodda alltmer omfattande arbetsuppgifter inom den skogliga yrkesutbildningsverksamheten.

Skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän intar, såsom framgår av den lämnade redogörelsen för styrelsernas nuvarande organisation, i avlönings- och ansvarshänseende en ställning, som i väsentliga delar överensstämmer med statstjänstemännens. Detsamma kan sägas gälla i fråga om tjänstemännens ställning i pensionshänseende, ehuru de formellt sett är underkastade 1947 års tjänste- och familjepensionsreglementen för folkskolan i stället för 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen.

I befogenhetshänseende intar styrelserna en förhållandevis fri ställning, vilket bl. a. avspeglar sig däri, att någon generell rätt att fullfölja talan mot styrelsernas beslut icke föreligger.

Skogsvårdsstyrelsernas verksamhet finansieras först och främst genom anslag av statsmedel, vilka emellertid för statsverkets vidkommande till större delen motsvaras av inkomster i form av skogsvårdsavgifter. Vidare har styrelserna egna inkomster på grund av biträdesverksamhet, försäljning av frö och plantor, avverkning i egna skogar m. m. Slutligen utgår lokala bidrag från vederbörande landsting ävensom från vissa hushållningssällskap m. fl.

Av den lämnade redogörelsen för skogsvårdsstyrelsernas och deras tjänstemäns ställning i vissa betydelsefullare hänseenden framgår, att styrelserna ur förvaltningsrättslig synpunkt icke kan betecknas såsom statliga myndigheter och ej heller såsom kommunala eller enskilda organ. De torde i stället kunna karaktäriseras som speciella, närmast halvstatliga myndigheter i det allmännas tjänst för det enskilda skogsbrukets befrämjande.

1944 års skogsvårdsstyrelseutredning uttalade vid behandlingen av frågan om skogsvårdsstyrelsernas administrativa ställning, att det ur olika synpunkter kunde anses önskvärt att styrelsernas rättsliga ställning bringades i bättre överensstämmelse med vad som gällde för andra likartade organ. De alternativ, som därvid kunde tänkas, vore att antingen förändra styrelserna till kommunala organ eller att göra dem till rent statliga myndigheter. Emellertid stannade utredningen, under hänvisning till att skogsvårdsstyrelserna i dittillsvarande form fungerat tillfredsställande, vid att förorda, att styrelsernas offentligrättsliga ställning skulle förbli oförändrad. Statsmakterna beslöt sedermera i enlighet med utredningens förslag.

Vi har funnit, att den speciella ställning i offentligrättsligt avseende,

som skogsvårdsstyrelserna intar, i vissa hänseenden medfört mindre tillfredsställande konsekvenser. Såsom exempel härpå kan anföras, att det vid fastighetstaxering av styrelsernas skogsbruksskolor icke visat sig möjligt att med stöd av skattebestämmelserna från skatteplikt undantaga ens sådana byggnader och anläggningar, som används enbart för undervisningsändamål. Ytterligare kan nämnas att styrelsernas mellanställning mellan statliga, kommunala och enskilda organ lett till att skogsvårdsstyrelsetjänstemännens förhandlingsrättsläge blivit oklart. Å andra sidan torde erfarenheterna av styrelsernas verksamhet under tiden efter genomförandet av 1946 års reform knappast i och för sig ge anledning till en omprövning av styrelsernas allmänna ställning. Vi har därför stannat för att föreslå, att skogsvårdsstyrelsernas förvaltningsrättsliga ställning förblir oförändrad. Vid vårt ställningstagande har vi emellertid utgått från att sådana frågekomplex som styrelsernas skattskyldighet och personalens förhandlingsrätt finge bli föremål för särskilda utredningar inom vederbörande departement. Vi får därför tillika hemställa, att sådana utredningar måtte företagas.

Skogsvårdsstyrelsernas verksamhetsområden

Skogsvårdsstyrelser finns, såsom ovan anförts, för närvarande en i varje län med undantag för Kalmar län, vars båda landstingsområden har var sin skogsvårdsstyrelse. Bestämmelserna rörande inrättande av skogsvårdsstyrelser samt rikets indelning i verksamhetsområden för de särskilda styrelserna är meddelade i skogsvårdslagen. I 4 § nu gällande skogsvårdslag stadgas sålunda.

För varje landstingsområde eller, där Konungen så förordnar, för annat område skall finnas en skogsvårdsstyrelse, vilken skall hava uppsikt över att skogsmark med därå växande skog skötes i enlighet med vad i denna lag stadgas.

I fråga om skogsmark, belägen inom området för stad, som icke deltager i landsting, utövas uppsikten av den skogsvårdsstyrelse, vars verksamhetsområde i övrigt helt eller till större delen omgiver staden.

I förhållande till motsvarande lagrum i 1923 års skogsvårdslag har i 1948 års lag den ändringen vidtagits, att Kungl. Maj:t äger bestämma, att ett skogsvårdsstyrelseområde må avvika från vederbörande landstingsområde. Därmed har skapats möjlighet att utan lagändring verkställa erforderliga jämkningar av skogsvårdsstyrelsernas verksamhetsområden.

Skogsvårdsstyrelsernas ställning som länsorgan vid sidan av övriga för verksamhet inom vederbörande län inrättade myndigheter och organ har med åren blivit alltmer framträdande. Detta torde ha medverkat till att de nackdelar ur bl. a. personalorganisatorisk synpunkt, som är förenade med den nuvarande indelningen i skogsvårdsstyrelseområden, icke har kommit att aktualisera frågan om ändring i denna. Däremot har frågan om sammanslagning av skogsvårdsstyrelseområden varit föremål för behand-

ling. Sålunda erhöll skogsstyrelsen den 6 februari 1948 Kungl. Maj:ts uppdrag att verkställa utredning beträffande möjligheterna till en sammanslagning av skogsvårdsstyrelserna i Kristianstads och Malmöhus län. Efter företagen utredning anförde skogsstyrelsen i underdånig skrivelse den 20 oktober 1948, att styrelsen ansåg övervägande skäl tala för att den dittillsvarande till landstingsområdesindelningen helt anknytande organisationen med två skogsvårdsstyrelser i Skåne tills vidare borde bibehållas oförändrad. Kungl. Maj:t lät därefter frågan rörande sammanslagning av de ifrågavarande skogsvårdsstyrelserna falla.

Vi har vid våra överväganden i frågan om skogsvårdsstyrelsernas verksamhetsområden kommit fram till att områdena liksom hittills bör ansluta till rikets indelning i landstingskommuner och därmed — utom vad gäller styrelserna i Kalmar län — till länsindelningen. Emellertid vill vi föreslå vissa författningstekniska ändringar, vilka syns oss påkallade.

Såsom tidigare anförts, återfinns de grundläggande bestämmelserna om skogsvårdsstyrelser i skogsvårdslagen, där de intagits under rubriken »Om tillsynsmyndigheter», under det att skogsvårdsstyrelseförordningen talar om »skogsvårdsstyrelse, som jämlikt skogsvårdslagen skall finnas för uppsikt över lagens efterlevnad». Bestämmelserna har blivit relativt komplicerade därigenom, att styrelsernas verksamhetsområden anknutits till indelningen i landstingskommuner, ehuru styrelserna har att utöva uppsikt även å skogar tillhörande städer, som icke tillhör landstingskommun. Till saken hör vidare att styrelserna har sig arbetsuppgifter ålagda jämväl enligt andra författningar än skogsvårdslagen.

Det synes utredningen därför rationellast, att de grundläggande bestämmelserna om skogsvårdsstyrelser meddelas i den inledande paragrafen i skogsvårdsstyrelseförordningen. Indelningen i skogsvårdsstyrelseområden bör därvid ske genom anknytning till länsindelningen, varigenom tillika understrykes styrelsernas ställning av länsorgan. För Kalmar läns vidkommande bör liksom hittills gälla, att länet skall vara uppdelat på två skogsvårdsstyrelseområden, sammanfallande med länets två landstingskommuner. Vidare bör i fråga om verksamhetsområdet för skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län föreskrivas, att området skall omfatta jämväl Stockholms stad. Vid en lösning i enlighet med utredningens förestående förslag skulle de nuvarande bestämmelserna i 4 § skogsvårdslagen om skogsvårdsstyrelse såsom tillsynsmyndighet kunna ersättas med en bestämmelse om att uppsikt över att skogsmark med därå växande skog sköts i enlighet med vad i skogsvårdslagen stadgas skall utövas av vederbörande skogsvårdsstyrelse.

Skogsvårdsstyrelsernas sammansättning

Såsom tidigare framhållits består skogsvårdsstyrelserna inom var och en av Älvsborgs, Västerbottens och Norrbottens läns landstingskommuner av

fem samt inom övriga landstingskommuner av tre ledamöter, utsedda för tre år i sänder, en såsom ordförande av Kungl. Maj:t samt de övriga till halva antalet av vederbörande landsting och till halva antalet av vederbörande hushållningssällskap. För envar av ordföranden och övriga ledamöter i skogsvårdsstyrelse skall för samma tid och på samma sätt, som gäller i fråga om dessa, utses en suppleant.

I den skogliga undervisningsverksamheten skall skogsvårdsstyrelse biträdas av ett råd, bestående av länsjägmästaren samt fyra av skogsvårdsstyrelsen för tre år i sänder särskilt utsedda personer, av vilka en skall företräda domänverket, en det större enskilda skogsbruket, en det mindre skogsbruket och en skogsarbetarna.

I fråga om skogsvårdsstyrelses sammansättning uttalade 1936 års skogsutredning bland annat följande.

Därest skogsvårdsstyrelserna skulle kunna verksamt fylla sin maktpåliggande uppgift att vara ett skogsägarnas biträdes- och hjälporgan i olika hänseenden, vore det av största vikt, att styrelserna stode den skogsägande allmänheten nära. Detta krav kunde icke tillgodoses med mindre styrelserna hade stark lokal förankring. Därjämte vore det angeläget, att de i möjligaste mån bleve representativa för skilda former av enskilt skogsbruk i så måtto, att inom styrelserna i lämplig omfattning företräddes de i orten förekommande större kategorierna enskilda skogsägare. Ett omsättande i praktiken av denna regel borde alltså komma att medföra, att exempelvis i landstingsområden där, bortsett från allmänna skogar, i nämnvärd utsträckning endast funnes hemmans- och bolagsskogar, personer representerande dessa utsåges till styrelseledamöter. I ett annat landstingsområde förekommer kanske i huvudsak endast hemmans- och godsskogar. Ledamöterna i skogsvårdsstyrelsen borde då utses med hänsyn tagen därtill. I betraktande av att skogsvårdsstyrelserna jämväl skulle handha betydande och ansvarsfulla uppgifter av statlig karaktär, borde vid styrelsernas uppbyggnad tillika iakttagas, att Kungl. Maj:t kunde öva behörigt inflytande på deras arbete.

Med nu angivna utgångspunkter syntes ordförande i skogsvårdsstyrelse fortfarande böra utses av Kungl. Maj:t. I övrigt borde ledamöterna till halva antalet utses av vederbörande landsting samt till halva antalet av de enskilda skogsägarna inom distriktet. Som valkorporation för skogsägarna torde hushållningssällskapen tillsvidare kunna tjänstgöra. Dock borde gälla att i de områden, där sammanslutning av skogsägare funnes, som kunde anses nöjaktigt företräda skogsägarnas intressen inom området, Kungl. Maj:t finge förordna, att den hushållningssällskapet tillkommande valrätten skulle utövas av sammanslutningen. Förekomme inom distriktet mer än en sådan sammanslutning, finge Kungl. Maj:t förordna, att den hushållningssällskapet tillkommande rätten skulle utövas av föreningarna gemensamt. Suppleanter för de ordinarie ledamöterna skulle väljas i enahanda ordning.

Vid överväganden i frågan om skogsvårdsstyrelsernas sammansättning har vi tagit till utgångspunkt att styrelserna skall ha god lokal förankring, vara representativa för det enskilda skogsbruket inom vederbörande skogsvårdsstyrelseområde samt äga förutsättningar att arbeta effektivt. Särskild hänsyn har tagits till att styrelserna skall vara lämpade att ta ansvar för frågor rörande den skogliga yrkesutbildningen. Den lokala för-

ankringen torde bäst säkerställas genom att till ledamot av skogsvårdsstyrelse utses endast sådan inom styrelsens verksamhetsområde boende person, som är med skogsförhållandena inom området väl förtrogen. Villkoret att skogsvårdsstyrelse skall vara representativ för det enskilda skogsbruket inom sitt område samt lämpligt sammansatt för handläggning av yrkesutbildningsfrågor har vi ansett föranleda att antalet ledamöter i styrelsen utökas. Normalt synes nämligen, i likhet med vad för närvarande gäller beträffande råden för undervisningsfrågor, i styrelsen böra ingå bl. a. en företrädare för det större enskilda skogsbruket, en för det mindre skogsbruket och en för skogsarbetarna.

Vad beträffar kravet att styrelsen skall kunna arbeta effektivt kan det nuvarande förhållandet att skogsvårdsstyrelses beslut i princip skall fattas av styrelsen i plenum knappast anses tillfredsställande. I stället syns sådana bestämmelser rörande ärendenas handläggning inom skogsvårdsstyrelse böra utfärdas att beslut skall kunna träffas även i annan ordning än av styrelsen i sin helhet. Genom dessa bestämmelser, vilka lämpligen bör meddelas i ett med de moderna instruktionerna inom statsförvaltningen såsom förebild omarbetat reglemente för skogsvårdsstyrelserna, torde bl. a. böra fastställas, vilka ärenden som skall avgöras i plenum samt den ordning i vilken beslut i övriga ärenden skall fattas. Såsom exempel på pleniärenden må nämnas följande:

1. viktigare frågor rörande skogsvårdslagen;
2. bidragsförfattningarnas tillämpning;
3. anslagsäskanden;
4. ärenden angående förvärv eller försäljning av fast egendom;
5. frågor om verksamhetens allmänna inriktning samt om upptagande eller nedläggande av viss verksamhetsgren eller andra viktiga förändringar i styrelsens arbetsuppgifter;
6. frågor angående åtal mot eller disciplinär bestraffning av tjänsteman;
7. frågor angående besvär över styrelsens beslut;
8. ärenden rörande bemyndiganden att besluta å styrelsens vägnar samt viktigare ärenden i övrigt rörande styrelsens personal och organisation;
9. andra ärenden av större vikt; samt
10. ärenden, vilka av styrelsens ordförande hänskjuts till avgörande i plenum.

Med beaktande av det ovan anförda föreslår vi sålunda, att skogsvårdsstyrelse skall bestå av ordförande och sex ledamöter. Ordföranden bör utses av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna bör tre utses av länsstyrelsen på så sätt att två utses bland personer, som kan anses företräda det enskilda skogsbruket inom skogsvårdsstyrelseområdet, och en bland personer, som kan anses företräda skogsarbetarna inom området. Utseendet av nämnda ledamöter bör föregås av att de inom skogsvårdsstyrelsens verksamhetsområde

representativa skogsägare- respektive skogsarbetareorganisationerna bereds tillfälle avge förslag. Av övriga ledamöter bör två utses av landstinget — varav den ene helst bör ha goda kontakter i yrkesutbildningsfrågor — och den återstående utgöras av länsjägmästaren såsom självskriven. För samtliga ledamöter utom ordföranden och länsjägmästaren bör finnas suppleanter, utsedda i enahanda ordning som ledamöterna. Vad gäller mandattidens längd för de utsedda ledamöterna samt suppleanterna syns denna av praktiska skäl böra fastställas till fyra år, mot för närvarande tre år. Slutligen bör det få ankomma på styrelsen att inom sig utse vice ordförande.

Vid en förstärkning av skogsvårdsstyrelserna på sätt nu föreslagits bör bestämmelserna i skogsvårdsstyrelseförordningen angående särskilda råd för undervisningsfrågor utgå. De samordningsproblem av olika slag, som uppkommer i anslutning till den skogliga yrkesutbildningsverksamheten, torde liksom när det gäller liknande frågor inom övriga verksamhetsgrenar böra lösas av vederbörande styrelse på sätt som med hänsyn till de lokala förhållandena bedöms lämpligast.

Jämväl den bestämmelse i reglementet för skogsvårdsstyrelserna som innebär, att de skogsskoleutbildade ordinarie befattningshavarna vid skogsvårdsstyrelse äger utse en representant att närvara vid styrelsens sammanträden med rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten syns kunna utgå. Nämnda bestämmelse tillkom år 1946 på förslag av Sveriges länsskogvaktareförbund.

Förbundet anförde till motivering för sitt förslag följande:

»Genom införande av denna bisittarinstitution skulle skogsvårdsstyrelserna tillföras ett värdefullt tillskott av skoglig sakkunskap, som dessutom ägde styrkan av utomordentligt god kännedom om praktiska skogliga förhållanden inom länet och därvid icke minst om skogsägarna själva. Säkerligen skulle skogsvårdsstyrelserna härigenom uppnå en allsidigare belysning av mångahanda frågor. Att skogsvårdsstyrelsernas största befattningshavargrupp komme att känna en större samhörighet med sina respektive skogsvårdsstyrelser är jämväl påtagligt. Skogsvårdsverksamheten kräver att även de skogsskoleutbildade befattningshavarna få komma till tals med skogsvårdsstyrelserna in pleno, vartill för närvarande praktiskt taget aldrig beredes möjlighet. Den största skogstjänstemannakåren, som dessutom arbetar i närmare kontakt med skogsägarna, avkopplas därigenom från direkt kontakt med den för beslut samlade skogsvårdsstyrelsen, vilket måste anses olämpligt och felaktigt. Möjligheten att anlita andra befattningshavare som kontaktmän och språkrör utgör en icke nöjaktig form av förbindelse.»

Vi har funnit, att den speciella sakkunskap rörande de praktiska skogliga förhållandena, som besitts av befattningshavarna inom länsskogvaktarkategorien, skulle bättre än för närvarande kunna nyttiggöras av skogsvårdsstyrelsen, om denna vid förekommande behov till sammanträde kallade just den befattningshavare, som i sin tjänst haft beröring med det till behandling föreliggande ärendet.

Vad gäller önskemålet om direkt kontakt mellan skogsvårdsstyrelsen och den skogsskoleutbildade personalen syns detta kunna tillgodoses ge-

nom att vid styrelserna inrättas samarbets- eller företagsnämnder. Därigenom skulle den önskvärda samverkan mellan myndigheten och personalen dessutom utsträckas till att omfatta samtliga personalkategorier vid styrelserna.

Vad slutligen beträffar villkoren för att skogsvårdsstyrelse skall vara beslutmässig har utredningen funnit, att närvaro bör krävas av, förutom ordföranden, minst fyra ledamöter. Såsom styrelsens mening bör gälla den mening, varom de flesta förenar sig. Vid lika röstetal bör ordföranden, utom vad gäller ärenden, som avser åtal mot eller disciplinär bestraffning av tjänsteman, ha utslagsröst.

Fullföljd av talan mot skogsvårdsstyrelses beslut

Möjligheterna att anföra klagan över skogsvårdsstyrelses beslut har i samband med tillkomsten av 1948 års skogsvårdslag samt genomförandet av 1946 och 1957 års ändringar i skogsvårdsstyrelseförordningen successivt utvidgats. Enligt 1923 års skogsvårdslag kunde endast vissa av skogsvårdsstyrelse meddelade slutliga beslut överklagas. 1948 års lag medger däremot klagorätt över alla av skogsvårdsstyrelse enligt skogsvårdslagen meddelade beslut med undantag för beslut enligt 10 § (yttrande av skogsvårdsstyrelse huruvida viss skog är att anse såsom utvecklingsbar eller huru avverkning bör företagas utan att stadgandena i 6 och 7 §§ överträds). Besvärsmyndighet är i dessa fall skogsstyrelsen. Enligt 2 § 1941 års skogsvårdsstyrelseförordning i dess ursprungliga lydelse kunde klagan föras hos Kungl. Maj:t över skogsvårdsstyrelses beslut i fråga om tillsättande av befattning hos styrelsen. Genom de år 1946 genomförda ändringarna i förordningen utvidgades besvärsrätten till att omfatta skogsvårdsstyrelses beslut om tillsättande och entledigande av personal hos styrelsen samt om tillämpning av gällande avlöningsföreskrifter. Ytterligare utvidgning av besvärsrätten genomfördes fr. o. m. den 1 juli 1957 då denna, i samband med att styrelserna erhöll disciplinär bestraffningsrätt, fastställdes till att omfatta jämväl skogsvårdsstyrelses beslut om disciplinär bestraffning av personal hos styrelsen. Besvärsinstans är i hithörande fall Kungl. Maj:t.

Av skogsstyrelsens ärendestatistik har vi inhämtat, att under tioårsperioden den 1 januari 1948—den 31 december 1957 besvär jämlikt 2 § skogsvårdsstyrelseförordningen anförts i följande antal fall.

Tillsättande av personal	172
Entledigande av personal	1
Disciplinär bestraffning av personal	1[1]
Tillämpning av gällande avlöningsföreskrifter	1
Summa	175

[1] Besvären väcktes vid en tidpunkt, då skogsvårdsstyrelserna ännu icke hade disciplinär bestraffningsrätt, och kunde därför ej upptas till saklig prövning.

Vid 1941 års riksdag hade motioner väckts dels om att allmän klagorätt över skogsvårdsstyrelses beslut skulle medges och dels om att länsskogvaktarna skulle medges klagorätt hos skogsstyrelsen respektive Kungl. Maj:t i alla administrativa ärenden. Därvid framhölls bl. a., att det med hänsyn till behovet av enhetlighet i de olika skogsvårdsstyrelsernas verksamhet vore synnerligen önskvärt att beslut av skogsvårdsstyrelse över huvud taget kunde överklagas antingen hos skogsstyrelsen eller hos Kungl. Maj:t.

Besvärsrätten för utomstående — d. v. s. annan än anställningshavare eller anställningssökande hos skogsvårdsstyrelse — är såsom framgår av det anförda i princip begränsad till att avse skogsvårdsstyrelsebeslut, som grundar sig på skogsvårdslagen. Följaktligen föreligger ingen besvärsrätt mot skogsvårdsstyrelsebeslut inom sådana sektorer av skogsvårdsstyrelseverksamheten som exempelvis bidragsverksamheten, förrättningsverksamheten och undervisningsverksamheten. För personalens vidkommande är besvärsrätten såsom ovan anförts begränsad till beslut om tillsättande, entledigande, disciplinär bestraffning samt tillämpning av gällande avlöningsföreskrifter.

Vi har funnit övervägande skäl tala för att rätten att fullfölja talan mot skogsvårdsstyrelses beslut görs generell. Vi föreslår därför att, vid sidan av fullföljdsbestämmelserna i skogsvårdslagen, i skogsvårdsstyrelseförordningen meddelas generella bestämmelser angående rätt att anföra besvär över skogsvårdsstyrelses beslut. I likhet med vad nu är fallet vid besvär över beslut enligt skogsvårdslagen bör skogsstyrelsen vara besvärsmyndighet i fråga om besvär, som anförs med stöd av skogsvårdsstyrelseförordningen.

Skogsvårdsstyrelsernas revisorer

I överensstämmelse med det ovan angivna förslaget att hushållningssällskapen icke längre skall utse ledamöter i skogsvårdsstyrelserna föreslår vi att den nuvarande ordningen för utseende av revisorer hos skogsvårdsstyrelserna, innebärande att Kungl. Maj:t utser en revisor samt vederbörande landsting och hushållningssällskap vardera en (i Älvsborgs län de bägge hushållningssällskapen vardera en och landstinget två) ändras därhän, att Kungl. Maj:t utser en revisor och landstinget en. Antalet revisorer skulle sålunda vid samtliga skogsvårdsstyrelser komma att bli två.

Skogsvårdskommitté

De ursprungliga bestämmelserna rörande skogsvårdskommittéer återfinns i 1903 års lag angående vård av enskildas skogar och i förordningen samma år angående skogsvårdsstyrelser. I samband med riksdagsbehandlingen av de till grund för nämnda författningar liggande propositionerna och motio-

nerna uttalade vederbörande utskott i 1903 års riksdags särskilda utskott nr 2) i sitt utlåtande nr 5 följande:

»Utskottet har vidare ansett sig böra föreslå ett stadgande av innehåll, att inom kommun, som sådant önskar, skall för att biträda vid den skogsvårdsstyrelsen åliggande verksamhet tillsättas en kommitté af tre personer, hvilka för tre år utses, en af skogsvårdsstyrelsen och de två andra af kommunalstämman. En sådan anordning synes nämligen i hög grad ägnad att sprida intresset för skogsvård och väcka förtroende för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet. Skogsvårdskommitteerna kunna naturligen därjämte vara skogsvårdsstyrelserna och deras tjänstemän till största gagn genom den ingående kännedom om de lokala förhållandena, kommitteernas ledamöter äga. Och genom tillsättandet af dessa kommitteer minskas behofvet af särskilt anställde och aflönade biträden.»

Med hänsyn till arten av de uppgifter varmed skogsvårdskommitteerna numera sysslar synes anledning icke längre förefinnas att i författningsväg meddela bestämmelser angående kommitteerna. Vi föreslår därför, att bestämmelserna angående skogsvårdskommitteer utgår ur skogsvårdsstyrelseförordningen.

Skogsvårdsstyrelsernas personalorganisation

Hos varje skogsvårdsstyrelse finns anställd en *länsjägmästare* med uppgift att leda den av styrelsen bedrivna verksamheten samt att vara föredragande inför styrelsen och chef för dess övriga personal. I de av skogsstyrelsen fastställda tjänstgöringsinstruktionerna för skogsvårdsstyrelsernas ordinarie befattningshavare har länsjägmästarens åliggande angivits på följande sätt:

Länsjägmästare åligger

att med uppmärksamhet följa skogsbrukets tillstånd och utveckling inom skogsvårdsstyrelseområdet samt vidtaga eller hos skogsvårdsstyrelsen föreslå de åtgärder, han anser påkallade för skogsbrukets främjande,

att i egenskap av styrelsens främste tjänsteman utöva allmän ledning av skogsvårdsarbetet å de skogar, som ligger under styrelsens tillsyn,

att inom skogsvårdsstyrelseområdet övervaka efterlevnaden av skogsvårdslagens bestämmelser samt till styrelsen anmäla sina iakttagelser och avgiva förslag till åtgärder, som finnes erforderliga,

att vara chef för styrelsens övriga personal,

att tillse, att envar av styrelsens befattningshavare med nit och noggrannhet fullgör sina åliggande,

att tillse omfattningen och ändamålsenligheten av underlydande personals tjänsteresor samt själf företaga de tjänsteresor, som anses påkallade,

att organisera och leda arbetet på styrelsens expedition,

att, gemensamt med kamreraren, svara för att verkställda utbetalningar är riktiga och överensstämmande med gällande föreskrifter,

att å styrelsens vägnar handha förvaltningen av styrelsens fasta egendom samt

att i övrigt fullgöra vad som enligt gällande föreskrifter hör till hans befattning.

Såsom närmaste man till länsjägmästaren tjänstgör hos de 11 större styrelserna en *biträdande länsjägmästare* och hos övriga styrelser — med un-

dantag för skogsvårdsstyrelsen i Malmöhus län — en *förste assistent*. Vid skogsvårdsstyrelsen i Malmöhus län biträds länsjägmästaren av en extra ordinarie assistent.

De större skogsvårdsstyrelseområdena är indelade i distrikt. Såsom distriktsföreståndare tjänstgör i första hand distriktsjägmästare, vilka för närvarande finns till ett antal av 22. Vidare är flertalet av de biträdande länsjägmästarna föreståndare för skogsvårdsdistrikt. Slutligen förekommer i viss mindre utsträckning att även andra tjänstemän än de nu nämnda, exempelvis förste assistenter, förestår egna distrikt.

Vid de flesta av de styrelser, där distriktsindelning är genomförd, innefattar personalorganisationen en och i vissa fall två specialistbefattningar, vars innehavare skall ha skogshögskoleutbildning. Sålunda finns vid en var av skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län en befattning som *skogsteknisk ledare* (föreståndare för skogstekniska sektionen), på vars innehavare ankommer att handlägga de mera krävande ärendena inom den av vederbörande styrelse bedrivna verksamheten med skogsvägbyggnad, skogsdikning och skogsindelning. Vidare har i samband med utbyggnaden av skogsvårdsstyrelsernas undervisningsverksamhet under senaste åren — utöver den tjänst som förste assistent (tidigare studierektor) vilken alltsedan budgetåret 1947/48 funnits vid styrelsen i Gävleborgs län — inrättats ett antal tjänster som extra förste assistenter, vars innehavare — i likhet med den nyssnämnde studierektorn — i egenskap av utbildningsledare (föreståndare för undervisningssektionen) handhar ledningen av utbildningsverksamheten. Antalet dylika extra tjänster, vilka bekostas med omkostnadsmedel, uppgår för närvarande till 7.

I personalgruppen skogshögskoleutbildade befattningshavare ingår slutligen, förutom ovannämnda ordinarie förste assistenter, tillsammans 14 stycken, ytterligare 1 *förste assistent*, som bl. a. biträder såsom sekreterare och handhar utrednings- och organisationsarbeten vid skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län, samt 48 *assistenter*, varav 25 ordinarie, 16 extra ordinarie och 7 extra.

För fältarbetets bedrivande är samtliga skogsvårdsstyrelseområden indelade i länsskogvaktarområden. Varje sådant område förestås normalt av en *länsskogvaktare*, i vissa fall av en *förste länsskogvaktare*. Vid indelningen i länsskogvaktarområden har några för samtliga skogsvårdsstyrelser enhetliga normer icke tillämpats, utan en var styrelse har med beaktande av de inom styrelsens område rådande förhållandena i fråga om skogsvårdens allmänna nivå, fördelningen av skogsägarekategorier samt skogsfastigheternas medelstorlek och antal byggt upp den fältorganisation, som styrelsen funnit lämpligast. I tabell 21 har för varje skogsvårdsstyrelse angivits dels antalet länsskogvaktarområden, dels den genomsnittliga arealen produktiv skogsmark i enskild ägo (ej bolag) per länsskogvaktarområde, dels

Tabell 21. Uppgifter rörande länsskogvaktarområdena

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Antal länsskogvaktarområden	Genomsnittlig areal produktiv skogsmark i enskild ägo[1] per länsskogvaktarområde km²	Genomsnittligt antal brukningsenheter i enskild ägo per länsskogvaktarområde
Stockholms län	7	397	652
Uppsala län	6	214	628
Södermanlands län	8	304	475
Östergötlands län	10	380	556
Jönköpings län	19	295	670
Kronobergs län	13	351	926
Kalmar läns norra	8	348	333
Kalmar läns södra	8	348	740
Gotlands län	5	234	856
Blekinge län	6	261	903
Kristianstads län	9	246	1 018
Malmöhus län	2	272	1 130
Hallands län	7	255	1 008
Göteborgs och Bohus län	5	279	1 731
Älvsborgs län	18	309	1 116
Skaraborgs län	8	319	1 610
Värmlands län	16	462	1 191
Örebro län	8	329	879
Västmanlands län	8	249	555
Kopparbergs län	20	451	828
Gävleborgs län	14	475	780
Västernorrlands län	18	486	791
Jämtlands län	23	518	479
Västerbottens län	36	361	575
Norrbottens län	27	434	545

[1] Bolagsmark ej medräknad.

ock det genomsnittliga antalet brukningsenheter i enskild ägo per länsskogvaktarområde.

Såsom medhjälpare till länsskogvaktarområdenas föreståndare tjänstgör till växlande antal allt efter den organisationsform, som vederbörande styrelse valt att arbeta med, *biträdande länsskogvaktare* och *förmän*. Hos vissa styrelser är ett antal länsskogvaktarområden så pass små, att länsskogvaktaren endast mera sporadiskt behöver arbetsbiträde. I de fall åter, där man arbetar med medelstora områden, har länsskogvaktaren ofta till sitt förfogande en på området fast stationerad biträdande länsskogvaktare samt en eller flera förmän. Vid systemet med medelstora länsskogvaktarområden förekommer även att en biträdande länsskogvaktare avdelas för växeltjänstgöring på flera områden. Hos de skogsvårdsstyrelser slutligen, där fältorganisationen är uppbyggd på stora länsskogvaktarområden, utgörs länsskogvaktarnas arbetshjälp främst av säsongsvis anställda förmän.

Även länsskogvaktarpersonalen är i viss utsträckning inkopplad på specialuppgifter. Såsom framgår av redogörelsen för lärarfrågan i kap. 11 redovisades sålunda för budgetåret 1957/58 ca 50 skogsskoleutbildade befatt-

ningshavare (förste länsskogvaktare, länsskogvaktare och biträdande länsskogvaktare) som mera kontinuerligt sysselsatta inom skogsvårdsstyrelsernas undervisningsverksamhet. Vidare är ett antal befattningshavare insatta på sådana uppgifter som planläggning av väg- och dikningsföretag, skogsindelning, skötsel av plantskolor o. s. v.

Såsom arbetsbiträde inom verksamhetsgrenen skogsvägbyggnad tjänstgör vid de större skogsvårdsstyrelserna *vägmästare* och *biträdande vägmästare*. Vid skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län var sålunda den 1 juli 1958 anställda sammanlagt 11 vägmästare och 2 biträdande vägmästare.

Inom undervisningsverksamheten arbetar, förutom i det föregående angiven personal, ett 100-tal *instruktörer*. Av dessa var budgetåret 1957/58 36 stycken löneplansplacerade och övriga anställda som förmän.

Den löneplansplacerade ekonomipersonalen vid skogsvårdsgårdarna utgjordes budgetåret 1957/58 av 11 *husmödrar* och 15 *vaktmästare*.

Såsom ledare för det kamerala arbetet tjänstgör vid varje skogsvårdsstyrelse en *kamrerare*. Närmast under sig har denne vid 2 skogsvårdsstyrelser en *kansliskrivare*, vid 7 styrelser en *kontorist* och vid återstående 16 styrelser ett *kanslibiträde*. Biträdespersonalen i övrigt utgörs av *kanslibiträden* och *kontorsbiträden*.

1955 års skogsvårdsutredning

I enlighet med de för utredningsuppdraget gällande direktiven har vi icke verkställt någon omprövning av löneställningen för skogsvårdsstyrelsernas personal. Vi har icke heller funnit oss böra företa någon allmän omprövning av tjänstebenämningarna.

Beträffande en personalgrupp, nämligen jägmästarpersonalen, har vi dock ansett det av oss framlagda förslaget beträffande skogsvårdsstyrelsernas personalorganisation böra föranleda vissa ändringar av de hittillsvarande tjänstebenämningarna. Vi föreslår sålunda följande tjänstebenämningar för jägmästarpersonalen:

Sluttjänster

Länsjägmästare
Biträdande länsjägmästare
Jägmästare (motsvaras i hittillsvarande organisation närmast av distriktsjägmästare)

Passagetjänst

Biträdande jägmästare (motsvaras i hittillsvarande organisation närmast av förste assistent och skogsteknisk ledare)

Rekryteringstjänst

Assistent

Förutom ovannämnda förslag till ändrade tjänstebenämningar föreslår vi införandet av två i skogsvårdsstyrelsernas personalorganisation tidigare icke ingående tjänster, nämligen yrkeslärartjänster och kansliskjänster.

I fråga om anställningsformerna har vi, såsom närmare framgår av den nedan följande redogörelsen för vårt förslag i fråga om var och en av de särskilda personalgrupperna, för all årsanställd tjänstemannapersonal föreslagit ordinarie eller extra ordinarie anställning. Vi utgår sålunda från att årsanställda tjänsteman icke, såsom för närvarande är fallet, skall vara avlönade med omkostnadsmedel eller medel från anslagen Vägbyggnader å skogar i enskild ägo och Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m.

Jägmästarpersonal

Den för tillämpning fr. o. m. den 1 juli 1946 fastställda personalorganisationen vid skogsvårdsstyrelserna innebar, att vid styrelserna skulle vara anställd dels ordinarie personal i enlighet med för varje skogsvårdsstyrelse gällande personalförteckning, dels extra personal med årsanställning, dels ock tillfällig personal utan årsanställning. Vad gäller jägmästarpersonalen upptog personalförteckningarna för budgetåret 1946/47 följande befattningar:

25 länsjägmästare
11 biträdande länsjägmästare
21 distriktsjägmästare
6 skogstekniska ledare
23 förste assistenter
15 assistenter
Summa 101

Enligt personalstatistiken för samma budgetår var vid styrelserna för kontinuerlig tjänstgöring anställda ett trettiotal s. k. extra eller tillfälliga befattningshavare.

I fråga om de ordinarie jägmästarbefattningarna har sedan budgetåret 1946/47 förstärkning skett med endast 3 tjänster, nämligen fr. o. m. budgetåret 1947/48 1 tjänst som förste assistent vid skogsvårdsstyrelsen i Älvsborgs län och 1 tjänst som studierektor (numera förste assistent) vid skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län samt fr. o. m. budgetåret 1953/54 1 tjänst som distriktsjägmästare vid skogsvårdsstyrelsen i Jämtlands län. Tjänsteförändringarna inskränker sig till en i samband med 1952 års tjänsteförteckningsrevision gjord omfördelning av tjänsterna som förste assistent

och assistent. Personalförteckningarna för skogsvårdsstyrelserna budgetåret 1958/59 innefattar sålunda följande ordinarie jägmästartjänster:

25 länsjägmästare
11 biträdande länsjägmästare
22 distriktsjägmästare
6 skogstekniska ledare
15 förste assistenter
25 assistenter
Summa 104

Vid uppdelningen fr. o. m. budgetåret 1949/50 av reservationsanslaget till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet på ett avlöningsanslag av förslagsanslags natur och ett omkostnadsanslag drogs en gräns mellan den årsanställda icke-ordinarie personalen och den tillfälliga personalen. Från avlöningsanslaget skulle bestridas, förutom kostnaderna för vissa arvoden, avlöningskostnaderna för ordinarie personal ävensom motsvarande kostnader för den icke-ordinarie personal, som var anställd å tjänster upptagna av Kungl. Maj:t fastställd personalförteckning. Budgetåret 1949/50 upptog nämnda personalförteckning 13 tjänster som extra assistent, medan från omkostnadsanslaget avlönades 20 s. k. tillfälliga assistenter. Fr. o. m. budgetåret 1952/53 inrättades extra ordinarie tjänster för den från avlöningsanslaget avlönade dittillsvarande icke-ordinarie assistentpersonalen och dessutom skedde en förstärkning med en extra ordinarie och en extra tjänst. Ytterligare förstärkning med 2 extra ordinarie tjänster gjordes budgetåret 1955/56. För budgetåret 1958/59 upptar förteckningen över den från avlöningsanslaget avlönade jägmästarpersonalen sammanlagt 16 extra ordinarie assistenttjänster och en extratjänst. Från omkostnadsanslaget avlönas för närvarande 13 skogshögskoleutbildade tjänstemän, varav 7 innehar tjänster som extra förste assistent och 6 tjänster som extra assistent. Sammanfattningsvis var budgetåret 1946/47 vid skogsvårdsstyrelserna anställda 131 skogshögskoleutbildade tjänstemän, varav 101 var placerade å ordinarie tjänster och återstoden tillhörde gruppen icke-ordinarie personal. För innevarande budgetår uppgår antalet skogshögskoleutbildade (motsvarande) tjänstemän till 134, varav 104 äro ordinarie, 16 extra ordinarie och 14 extra.

1946 års reform innebar bl. a. att distriktsindelning skulle genomföras i större utsträckning än tidigare och för detta ändamål inrättades — utöver de tidigare befintliga distriktsjägmästartjänsterna vid skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län — en distriktsjägmästartjänst vid en var av styrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs, Värmlands och Gävleborgs län. Samtidigt inrättades vid en var av styrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län en tjänst som skogs-

teknisk ledare, vars innehavare skulle förestå vederbörande skogstekniska avdelning.

För att möta det i takt med den för varje år vidgade verksamheten vid skogsvårdsstyrelserna stigande behovet av skogshögskoleutbildad arbetskraft har styrelserna bl. a. genom rationaliseringsåtgärder sökt utnyttja den tillgängliga arbetskraften på bästa sätt. Såsom ett led i denna verksamhet torde det förhållandet vara att bedöma, att 15 av de 22 distriktsjägmästarna numera är stationerade å vederbörande kansliort. Härigenom har styrelserna erhållit ökade möjligheter att på distriktsjägmästarna lägga arbetsuppgifter utöver dem som sammanhänger med distriktsföreståndarskapet. Såsom ytterligare exempel på rationaliseringsåtgärder kan nämnas att vid flertalet av styrelserna inrättats en särskild undervisningssektion, under ledning av en förste assistent eller assistent. Vid vissa styrelser har särskilda avdelningar eller sektioner inrättats för skötseln även av sådana arbetsgrenar som återväxtverksamhet, vägverksamhet m. m.

Med hänsyn till nämnda tendens hos skogsvårdsstyrelserna att inrätta särskilda avdelningar eller sektioner för handhavandet av vissa verksamhetsgrenar har vi undersökt, huruvida icke personalorganisationen vid såväl skogsvårdsstyrelserna i Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs och Värmlands län som de 6 nordligaste styrelserna, vid vilka senare 50 % av jägmästartjänsterna och 57 % av sluttjänsterna för jägmästare är placerade, kunde grundas på en mera konsekvent genomförd sektionsindelning än vad för närvarande är fallet. Vid underhandsförfrågningar har emellertid framkommit, att skogsvårdsstyrelsen i Kopparbergs län samt skogsvårdsstyrelserna i norrlandslänen, med undantag för skogsvårdsstyrelsen i Gävleborgs län, önskar bibehålla systemet med distriktsindelning och framfört skäl härför. Sistnämnda styrelse liksom övriga styrelser med distriktsjägmästare synes däremot vara benägna att övergå till en mera renodlad sektionsindelning än den hittills tillämpade.

I anledning härav har vi vid våra överväganden beträffande personalorganisationen utgått från att distriktsindelningssystemet tills vidare skall bibehållas i stort sett oförändrat vid skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län men vid övriga styrelser, där endast en distriktsjägmästartjänst för närvarande finns inrättad, ersättas med ett system byggande på sektionsindelning.

I fråga om antalet tjänster i olika löneställningar har vi funnit oss kunna i stora delar bygga på de nuvarande personalförteckningarna. Vid varje skogsvårdsstyrelse skall sålunda finnas en länsjägmästare samt vid skogsvårdsstyrelserna i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Älvsborgs, Värmlands, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län en biträdande länsjägmästare. Vidare bör de 22 sluttjänsterna som distriktsjägmästare och de 6 passagetjänsterna som skogsteknisk ledare bibehållas men med de ändrade tjänstebenämningar, som

inledningsvis angivits, nämligen jägmästare respektive biträdande jägmästare. Jämväl den vid skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län inrättade tjänsten som förste assistent bör erhålla tjänstebenämningen biträdande jägmästare. Beträffande två befattningar, nämligen dels befattningen som utbildningsledare och dels befattningen som förste assistent vid skogsvårdsstyrelse, där tjänst som biträdande länsjägmästare icke finns inrättad, anser vi emellertid en ombildning av vederbörande tjänster erforderlig. Såsom närmare framhållits i kap. 11 är de med ledningen av utbildningssektion förenade arbetsuppgifterna av sådan kvalificerad art att den för befattningen avsedda tjänsten vid de 10 största styrelserna bör vara en jägmästartjänst och vid övriga styrelser, med undantag för skogsvårdsstyrelserna i Gotlands och Malmöhus län, där någon särskild befattning som utbildningsledare tills vidare icke torde behöva inrättas, en tjänst som biträdande jägmästare. De med de ifrågavarande tjänsterna som förste assistent förenade arbetsuppgifterna synes med hänsyn till såväl svårighetsgrad som omfattning motivera en ombildning av tjänsterna till jägmästartjänster.

Med utgångspunkt från de allmänna synpunkter på personalorganisationen, som ovan redovisats, har vi för en var skogsvårdsstyrelse bl. a. skisserat organisationsplan för styrelsens uppbyggnad på huvudavdelningar med angivande av behovet av ledande befattningar och tjänster för assistenter. I följande tablå återges några av dessa organisationsplaner, nämligen dels planen för skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län såsom representativ för de mindre styrelserna, dels planen för skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län såsom representativ för de medelstora styrelserna, dels ock planen för skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län såsom representativ för de styrelser, där distriktsindelning skulle bibehållas. Sammanfattningsvis är det av oss sålunda framräknade behovet av tjänster följande:

	25 länsjägmästare
	11 biträdande länsjägmästare
	40 jägmästare
	25 biträdande jägmästare
	16 ordinarie assistenter
	17 extra ordinarie assistenter
Summa	134

Länsskogvaktarpersonal

Personalförteckningarna för skogsvårdsstyrelserna budgetåret 1946/47 upptog 12 tjänster som förste länsskogvaktare, 293 tjänster som länsskogvaktare och 82 tjänster som biträdande länsskogvaktare. En jämförelse med personalförteckningarna för budgetåret 1958/59 utvisar att antalet tjänster som förste länsskogvaktare ökat med 2 till 14 och antalet tjänster som

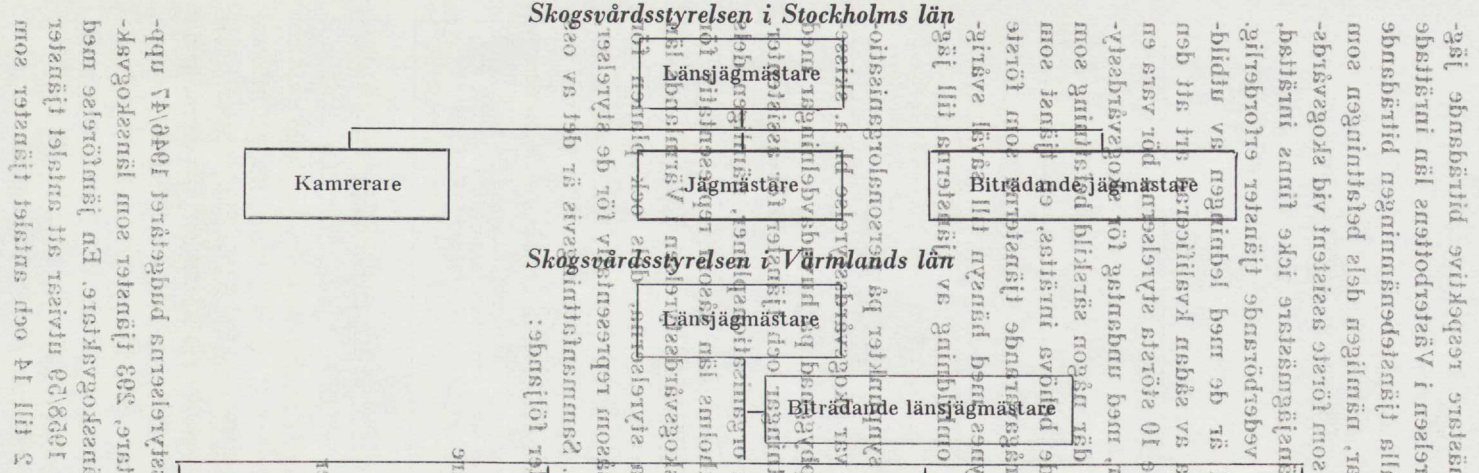
Skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län
Kamrerare
Länsjägmästare
Jägmästare
Biträdande jägmästare
Skogsvårdsstyrelsen i Värmlands län
Länsjägmästare
Biträdande länsjägmästare
Kameralsektion
Kamrerare
Skogsvårdssektion
Jägmästare
Skogsteknisk sektion
Biträdande jägmästare
Undervisningssektion
Jägmästare
Till förfogande 1 assistent
Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län
Länsjägmästare
Biträdande länsjägmästare
Kameralsektion
Kamrerare
Distrikt
Jägmästare
Distrikt
Jägmästare
Distrikt
Jägmästare
Distrikt
Jägmästare
Skogsteknisk sektion
Biträdande jägmästare
Undervisningssektion
Jägmästare
Till förfogande 4 assistenter

biträdande länsskogvaktare med 3 till 85, medan antalet länsskogvaktartjänster är oförändrat.

Enligt personalstatistiken för budgetåret 1947/48 var vid styrelserna anställda 73 extra årsanställda länsskogvaktare och biträdande länsskogvaktare samt 224 s. k. tillfälliga förmän med skogsskoleutbildning, för vilka senare den genomsnittliga tjänstetiden under året dock endast omfattade ca 100 dagar. Budgetåret 1949/50 uppgick antalet extra länsskogvaktare till 3 och antalet extra biträdande länsskogvaktare till 88, vilka samtliga avlönades från avlöningsanslaget. Samma budgetår avlönades med omkostnadsmedel 160 skogsskoleutbildade anställningshavare, för vilka den genomsnittliga tjänstetiden under året var ca 100 dagar.

Budgetåret 1957/58 fördelade sig antalet icke-ordinarie tjänster för skogsskoleutbildade sålunda.

Anslag/Tjänst	Förste länsskogvaktare	Länsskogvaktare	Biträdande länsskogvaktare
Avlöningsanslaget . .	6 extra ordinarie[1]	14 extra ordinarie[2]	85 extra ordinarie 8 extra[1]
Omkostnadsanslaget	5 extra	13 extra	55 extra

[1] tjänsterna avsedda att vara förenade med undervisningsuppgifter
[2] 6 tjänster » » » » » »
8 » » » » » tekniska uppgifter.

Vid beräknandet av behovet av tjänster för den skogsskoleutbildade personalen har vi indelat denna i två huvudgrupper, nämligen fältpersonal (länsskogvaktare och biträdande länsskogvaktare) samt undervisningspersonal (yrkeslärare). I detta avsnitt behandlas endast sådana frågor, som har avseende å fältpersonalen, medan de frågor, som gäller undervisningspersonalen, blir föremål för behandling i närmast följande avsnitt.

Antalet länsskogvaktarområden uppgår, såsom utvisas av tabell 22, för närvarande till 309. Som områdesföreståndare tjänstgör 13 ordinarie förste länsskogvaktare, 287 ordinarie och 2 extra ordinarie länsskogvaktare samt 6 ordinarie och 1 extra ordinarie biträdande länsskogvaktare. För att erhålla uppgift på i vilken utsträckning planer eller önskemål föreligger hos skogsvårdsstyrelserna beträffande en utökning eller minskning av antalet länsskogvaktarområden har vi genom skogsstyrelsen riktat en förfrågan i ämnet till styrelserna. Vid besvarandet av denna skulle styrelserna utgå från de för tillfället rådande förhållandena beträffande länsskogvaktargöromålens art och omfattning, dock med beaktande av sådana faktorer som å ena sidan skogsägarnas och skogsägareorganisationernas allt aktivare medverkan i skogsvårdsarbetet och å andra sidan kravet på ytterligare arbetsinsats från länsskogvaktarnas sida inom verksamhetsgrenarna skoglig rådgivning och propaganda. Enligt de inkomna svaren har 16 skogsvårdsstyrelser ansett sig behöva utöka antalet områden, medan övriga styrelser önskat bibehålla det nuvarande antalet. Den av styrelserna angivna ökningen uppgår till sammanlagt 50 områden.

Vid uppgörandet av det i nyssnämnda tabell återgivna förslaget beträffande antalet länsskogvaktarområden har de av skogsvårdsstyrelserna framförda önskemålen om ytterligare områden och sålunda ytterligare länsskogvaktartjänster prövats med hänsynstagande till de inom skogsvårdsstyrelseområdet föreliggande areal- och ägareförhållandena. Vidare har jämförelser de olika styrelserna emellan gjorts beträffande antalet länsskogvaktarområden.

Tabell 22. Antalet länsskogvaktarområden.

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Antal länsskogvaktarområden	
	budgetåret 1958/59	enligt utredningens förslag
Stockholms läns	7	8
Uppsala läns	6	6
Södermanlands läns	8	8
Östergötlands läns	10	10
Jönköpings läns	19	19
Kronobergs läns	13	15
Kalmar läns norra	8	9
Kalmar läns södra	8	8
Gotlands läns	5	5
Blekinge läns	6	7
Kristianstads läns	9	10
Malmöhus läns	2	2
Hallands läns	7	7
Göteborg och Bohus läns	5	5
Älvsborgs läns	18	18
Skaraborgs läns	8	9
Värmlands läns	16	18
Örebro läns	8	8
Västmanlands läns	8	8
Kopparbergs läns	20	22
Gävleborgs läns	14	16
Västernorrlands läns	18	20
Jämtlands läns	23	25
Västerbottens läns	36	36
Norrbottens läns	27	27
Summa	309	326

Vårt förslag innebär, att antalet områden bör ökas med sammanlagt 17, fördelade på sammanlagt 11 styrelser. Då vi utgått från att länsskogvaktarområde skall förestås av ordinarie länsskogvaktare erfordras — under förutsättning att samtliga de 293 ordinarie länsskogvaktartjänster som för närvarande finns inrättade utnyttjas för områdesföreståndare — på grund av utökningen av antalet områden ett nytillskott av 10 länsskogvaktartjänster. Vidare behövs för de områdesföreståndare, som för närvarande är placerade på extra ordinarie länsskogvaktartjänst eller tjänst som biträdande länsskogvaktare, sammanlagt 9 länsskogvaktartjänster. Slutligen synes samtliga de 14 tjänster som förste länsskogvaktare, vilka i anslutning till 1946 års skogsvårdsstyrelsereform inrättades för befattningshavare, som

skulle förestå skogsvårdsgård och i övrigt handha mera kvalificerade sysslor, särskilt i fråga om undervisning, vid ledigblivande böra ombildas till länsskogvaktartjänster. Med stöd av Kungl. Maj:ts beslut den 9 december 1949 har tjänsten som förste länsskogvaktare vid skogsvårdsstyrelsen i Hallands län alltsedan den 1 juli 1950 varit utbytt mot länsskogvaktartjänst.

Det av oss i kap. 8 framlagda förslaget angående intensifiering av verksamheten med upprättande av skogsbruksplaner innefattar ett ytterligare behov av länsskogvaktartjänster. För närvarande är ca 20 befattningshavare med skogsskole- eller skogsmästarutbildning kontinuerligt sysselsatta med s. k. skogstekniska arbetsuppgifter. För dessa befattningshavare finns inrättade 8 extra ordinarie länsskogvaktartjänster med avlöning från avlöningsanslaget. Övriga befattningshavare är placerade på ordinarie länsskogvaktartjänster eller anställda som extra tjänstemän med avlöning från omkostnadsmedel. Det av oss beräknade behovet av tjänster för hithörande personal omfattar 31 extra ordinarie länsskogvaktartjänster, d. v. s. en utökning av det nuvarande antalet med 23.

Beträffande de för befattningshavare med fältarbete inrättade tjänsterna som biträdande länsskogvaktare med avlöning från avlöningsanslaget — 85 ordinarie och 85 extra ordinarie tjänster — föreslår vi ingen ändring i antalet.

Sammanfattningsvis innebär vårt förslag i fråga om länsskogvaktartjänster och tjänster som biträdande länsskogvaktare följande:

326 ordinarie länsskogsvaktare (293 tjänster oförändrade, 19 nya tjänster; ombildning av 14 tjänster som förste länsskogvaktare)
31 extra ordinarie länsskogvaktare (8 tjänster oförändrade, 23 nya tjänster)
85 ordinarie biträdande länsskogvaktare (oförändrat)
85 extra ordinarie biträdande länsskogvaktare (oförändrat).

Undervisningspersonal

Såsom framgår av de i kap. 11 framlagda beräkningarna rörande behovet av lärarpersonal inom skogsvårdsstyrelsernas yrkesutbildningsverksamhet skulle erfordras 96 yrkeslärare med skogsskoleutbildning eller annan däremot svarande utbildning och 99 instruktörer. Av yrkeslärarna förutsätts de, som skall vara föreståndare för större skogsbruksskolor, placerade i högre tjänsteställning än styrelsernas övriga yrkeslärare.

Förslaget i fråga om lärartjänster innebär sålunda följande.

96 extra ordinarie yrkeslärare (76 nya tjänster; ombildning av 6 e. o. tjänster som förste länsskogvaktare, 6 e. o. tjänster som länsskogvaktare och 8 extra tjänster som biträdande länsskogvaktare).

99 extra ordinarie instruktörer (6 tjänster oförändrade; 93 nya tjänster).

Genom inrättande av de här föreslagna tjänsterna som yrkeslärare och

instruktörer samt de i föregående avsnitt föreslagna länsskogvaktartjänsterna skulle samtliga de tjänster för länsskogvaktarpersonal och instruktörspersonal, som för närvarande finns inrättade med avlöning från omkostnadsmedel, kunna indragas.

Vägmästarpersonal

I vårt den 18 oktober 1956 avgivna betänkande rörande skogsbrukets vägfrågor föreslog vi bl. a. viss förstärkning av den vid skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna inom vägverksamheten sysselsatta personalen. Förslaget innefattade bl. a. inrättande av 6 tjänster för skogshögskoleutbildad personal och 10 tjänster för vägmästar- eller skogsskoleutbildad personal. Statsmakternas beslut i anledning av nyssnämnda förslag (prop. 40/1957; riksdagens skrivelse nr 172) innebar emellertid, att frågan om inrättande av särskilda tjänster för vägverksamheten skulle anstå till dess ställning skulle tagas till vårt kommande förslag rörande skogsvårdsstyrelsernas organisation och personalbehov. I avvaktan härpå fick föreliggande personalbehov tillgodoses genom anställande av skoglig eller teknisk expertis och tillfällig arbetskraft med anlitande av ett belopp av högst 200 000 kronor av väganslaget (för budgetåret 1958/59 högst 225 000 kronor). Med utnyttjande av ifrågavarande medel anställdes under budgetåret 1957/58 hos skogsstyrelsen 2 extra tjänstemän (skogsmästare) och vid skogsvårdsstyrelserna bl. a. 7 vägmästare och en biträdande vägmästare.

Den 1 juli 1958 var vid skogsvårdsstyrelserna anställd följande vägmästarpersonal.

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Extra ordinarie vägmästare	Extra ordinarie bitr. vägmästare	Extra vägmästare	Extra bitr. vägmästare
Kopparbergs läns	1			1
Gävleborgs »			2	
Västernorrlands »	1		2	
Jämtlands »	1	1		
Västerbottens »			3	
Norrbottens »			1	
Summa	3	1	8	1

Med beaktande av de erfarenheter i fråga om personalbehovet inom vägverksamheten, som från skogsvårdsstyrelsehåll delgivits oss sedan verksamheten fr. o. m. budgetåret 1957/58 utökades, har vi nu beräknat minimibehovet av vägmästartjänster vid styrelserna till 16. Utöver för närvarande inrättade extra ordinarie tjänster för vägmästarpersonal, nämligen 3 vägmästartjänster och 1 tjänst såsom biträdande vägmästare, skulle sålunda erfordras 12 tjänster, vilket i förhållande till vårt förenämnda förslag i betänkandet den 18 oktober 1956 innebär en ytterligare utökning med 2 vägmästartjänster.

Förslagsvis skulle tjänsterna för vägmästarpersonal, vilka samtliga föreslås inrättade såsom extra ordinarie vägmästartjänster, kunna fördelas enligt följande:

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Extra ordinarie vägmästare	Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Extra ordinarie vägmästare
Blekingelans	1	Gävleborgs läns	2
Kronobergs »	1	Västernorrlands »	2
Älvsborgs »	1	Jämtlands »	2
Värmlands »	1	Västerbottens »	2
Kopparbergs »	2	Norrbottens »	2
		Summa	16

Ekonomi- och vaktmästarpersonal

Den vid skogsbruksskolorna anställda ekonomi- och vaktmästarpersonalen utgörs vid de större skolorna vanligen av husmor, kokerska, ekonomibiträden och en vaktmästare samt vid de mindre skolorna av kokerska, ekonomibiträde och gårdskarl. Sedan verksamheten vid skogsbruksskolorna kommit att sträcka sig över så gott som hela året har vid flertalet av de större skolorna inrättats löneplansplacerade tjänster för husmor och vaktmästare. Tjänst som vaktmästare har i ett par fall inrättats jämväl för befattningshavare i expeditionstjänst eller därmed jämförlig tjänst. Budgetåret 1957/58 var antalet husmors- och vaktmästartjänster följande:

Anslag/Tjänst	Husmor	Vaktmästare
Avlöningsanslaget	1 extra ordinarie	2 extra ordinarie
Omkostnadsanslaget	10 extra	13 extra

Det av oss beräknade behovet av tjänster för skogsvårdsstyrelsernas ekonomi- och vaktmästarpersonal, vilket bl. a. bygger på att vid varje större skogsbruksskola normalt skall finnas en husmor och en vaktmästare, omfattar i dagens läge 18 husmorstjänster och 16 vaktmästartjänster. Vi föreslår därför att nuvarande antalet extra ordinarie husmorstjänster ökas med 17 och antalet extra ordinarie vaktmästartjänster med 14.

Kanslipersonal

Genom den förstärkning av personaluppsättningen å skogsvårdsstyrelsernas kanslier, som skedde vid omorganisationen år 1946, blev det möjligt för styrelserna att genomföra en rationell arbetsfördelning mellan den skogligt utbildade personalen och kanslipersonalen. Utvecklingen därefter har vad gäller kansliarbetet inneburit en betydande ökning av arbetsuppgifterna, vilken dock genom fortlöpande rationaliseringsåtgärder kunnat bemästras utan nämnvärd utbyggnad av personalen. Däremot har på grund av de ökade krav, som efter hand kommit att ställas på befattningshavarna, en

höjning av löneställningarna för vissa tjänster genomförts. Under budgetåret 1952/53 ombildades sålunda de tidigare kassörstjänsterna till kamrerartjänster och vidare inrättades kontoristtjänster samt ökat antal kanslibiträdestjänster. I tabell 23 återges bl. a. förteckningarna över styrelsernas tjänster för kanslipersonal budgetåren 1948/49 och 1958/59.

Enligt vår mening fordrar kansliorganisationen vid skogsvårdsstyrelserna inga mera genomgripande ändringar. En brist i densamma syns dock vara frånvaron vid flertalet styrelser av lämpliga mellangradstjänster, avsedda för kamrerarens närmaste man. De närmast under kamrerartjänsterna placerade kanslitjänsterna är, såsom tidigare anförts, vid 2 styrelser kansliskrivartjänster, vid 7 styrelser kontoristtjänster och vid återstående styrelser kanslibiträdestjänster. Nämnda förhållande innebär stora olägenheter såväl på kortare som på längre sikt, varå såsom exempel må nämnas dels svårigheten att vid förfall för kamreraren erhålla fullgod ersättare för denne och dels olägenheten att icke i större utsträckning än vad under de senaste åren varit fallet kunna använda skogsvårdsstyrelsernas egen personalkår som rekryteringsbas vid besättande av ledigblivna kamrerartjänster.

Vi föreslår därför sådan förstärkning av skogsvårdsstyrelsernas personalorganisation att vid varje styrelse erhålls en mellangradstjänst, vars innehavare kan fungera som kamrerarens ställföreträdare. Detta bör ske genom inrättande av kanslisttjänster vid skogsvårdsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, ombildning till kansliskrivartjänster av kontoristtjänsterna vid skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs, Gävleborgs och Västernorrlands län, ombildning till kontoristtjänster av kanslibiträdestjänsterna vid skogsvårdsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar norra, Kalmar södra, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs o. Bohus, Skaraborgs, Örebro och Västmanlands län samt inrättande av kontoristtjänst vid skogsvårdsstyrelsen i Kronobergs län.

Vi föreslår vidare en ökning av antalet ordinarie kanslibiträdestjänster med 4 för att därigenom det behov av dylika tjänster, som under senare år uppkommit och i viss utsträckning fyllts genom inrättande av extra tjänster med avlöning från omkostnadsmedel, skall kunna tillgodoses. Utökningen syns lämpligen böra ske genom nyinrättande av en kanslibiträdestjänst vid en var av skogsvårdsstyrelserna i Älvsborgs och Västernorrlands län samt genom ombildning till kanslibiträdestjänst av en extra ordinarie kontorsbiträdestjänst vid en var av skogsvårdsstyrelserna i Kopparbergs och Gävleborgs län.

Vad gäller kontorsbiträdespersonalen föreslår vi, att huvudparten av de till ett fyrtiotal uppgående biträdena å extra tjänster med avlöning från omkostnadsmedel — i några fall från norrländska skogsproduktionsanslaget — bereds extra ordinarie anställning genom att 33 extra ordinarie kontorsbiträdestjänster nyinrättas.

Sammanfattningsvis innebär vårt förslag, som närmare redovisas i tabell 23, följande:

25 kamrerare (oförändrat)
3 kanslister (3 nya tjänster)
5 kansliskrivare (2 tjänster oförändrade; ombildning av 3 kontoristtjänster)
20 kontorister (4 tjänster oförändrade; 1 ny tjänst; ombildning av 15 kanslibiträdestjänster)
15 kanslibiträden (11 tjänster oförändrade; 2 nya tjänster; ombildning av 2 e.o. kontorsbiträdestjänster)
32 ordinarie kontorsbiträden (oförändrat)
70 extra ordinarie kontorsbiträden (37 tjänster oförändrade; 33 nya tjänster)
3 kassörer på övergångsstat (oförändrat).

Förmanspersonal

De första lönegradsplacerade tjänsterna för personal tillhörande förmanskategorien inrättades fr. o. m. budgetåret 1954/55 och utgjordes av 6 extra instruktörstjänster. Utöver dessa tjänster, vilka fr. o. m. budgetåret 1955/56 uppfördes på extra ordinarie stat med avlöning från avlöningsanslaget, har efter hand tillkommit sammanlagt 30 extra instruktörstjänster med avlöning från omkostnadsmedel. Vidare har i några fall förmän erhållit löneplansplacerade tjänster som biträdande plantskoleföreståndare, arbetsledare i plantskola eller liknande.

Vid genomförande av vårt i det föregående under rubriken »Undervisningspersonal» framlagda förslag rörande upptagande på personalförteckning av sammanlagt 99 extra ordinarie instruktörstjänster torde samtliga de i instruktörsarbete kontinuerligt sysselsatta förmännen kunna beredas fast anställning som tjänstemän. För de inom skogsvårdsstyrelsernas plantskoleverksamhet anställda förmännen torde möjligheterna att vinna fast anställning komma att ökas vid en omläggning av verksamheten på det sätt vi föreslagit i kap. 10. I samma mån som övriga förmän får skogsvårdsstyrelseanställning såsom huvudsaklig arbetsuppgift bör det vara angeläget för vederbörande styrelse att själv eller i samarbete med virkesmätningsföreningar, skogsägareföreningar och andra söka bereda anställningstagaren årsanställning. Enligt uppgifter från några av skogsvårdsstyrelserna har sådan årsanställning sedan några år tillbaka kunnat beredas vissa stämplingsförmän. Denna inriktning anser vi vara eftersträvansvärd över huvud taget.

Personalförteckningar

De i detta kapitel framlagda förslagen rörande skogsvårdsstyrelsernas personalorganisation innebär, att personalförteckningarna över den ordinarie

Tabell 23. Förteckningar över skogsvårdsstyrelsernas tjänster för kanslipersonal budgetåren 1948/49 och 1958/59 samt enligt utredningens förslag

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Budgetåret 1948/49					Budgetåret 1958/59							Utredningens förslag							
	Kassör	Kanslisskrivare	Kansliträde	Kontorsträde	Summa	Kamrerare	Kanslisskrivare	Kontorist	Kansliträde	Kontorsträde		Summa	Kamrerare	Kanslist	Kanslisskrivare	Kontorist	Kansliträde	Kontorsträde		Summa
	Ca 18/20/21	Ca 15	Ca 11	Ca 8		Ao 15/17/19	Ao 10	Ao 9	Ao 7	Ao 5	Ae 3—Ae 5				Ao 10	Ao 9	Ao 7	Ao 5	Ae 3—Ae 5	
Stockholms läns	1			1	2	1			1	1	1	4	1			1		1	1	4
Uppsala »	1			1	2	1			1	2		4	1			1		2		4
Södermanlands »	1			1	2	1			1	2		4	1			1		2		4
Östergötlands »	1		1	1	3	1			1	1	2	5	1			1		1	2	5
Jönköpings »	1		1	2	4	1		1	1	1	2	6	1			1	1	1	2	6
Kronobergs »	1		1	1	3	1			1	1	2	5	1			1	1	1	2	6
Kalmar läns norra	1			1	2	1			1	1	2	5	1			1		1	2	5
Kalmar läns södra	1			1	2	1			1			2	1			1			1[1]	3
Gotlands läns	1			1	2	1			1		1	3	1			1			1	3
Blekinge »	1			1	2	1			1	2		4	1			1		2		4
Kristianstads »	1			1	2	1			1	2	1	5	1			1		2	1	5
Malmöhus »	1			1	2	1			1		1	3	1			1			1	3
Hallands »	1			1	2	1			1	1	1	4	1			1		1	1	4
Göteb. o. Bohus »	1			1	2	1			1		2	4	1			1			2	4
Älvsborgs »	1		1	2	4	1		1		2	1	5	1			1	1	2	1	6
Skaraborgs »	1			1	2	1			1	2		4	1			1		2		4
Värmlands »	1		1	2	4	1		1	1	1	2	6	1			1	1	1	3[2]	7
Örebro »	1			1	2	1			1		1	3	1			1			1	3
Västmanlands »	1			1	2	1			1	1	1	4	1			1		1	1	4
Kopparbergs »	1		1	2	4	1		1	1	2	3	8	1		1		2	2	2	8
Gävleborgs »	1		1	2	4	1		1	1	1	4	8	1		1		2	1	3	8
Västernorrlands »	1		1	2	4	1		1	1	1	3	7	1		1		2	1	3	8
Jämtlands »	1		1	2	4	1		1	1	2	2	7	1	1		1	1	2	2	8
Västerbottens »	1	1	1	3	6	1	1		2	4	3	11	1	1	1		2	4	3	12
Norrbottens »	1	1	1	2	5	1	1		2	2	4	10	1	1	1		2	2	4	11
Summa	25	2	11	35	73	25	2	7	26	32	39	131	25	3	5	20	15	32	39	139

Extra kontorspersonal	46	Kassör i Ao 12 på övergångsstat	3
Tillfällig (icke årsanställd) kontorspersonal	47	Extra kontorspersonal	39
Summa	166	Summa	173

Kassör i Ao 12 på övergångsstat	3		
Kontorsbiträde i Ae 3—Ae 5	31		
Summa	173		

[1] Tjänsten nyinrättad. — [2] 1 tjänst nyinrättad.

Tabell 24. Utredningens förslag till personalförteckningar över skogsvårdsstyrelsernas ordinarie personal

Skogsvårdsstyrelsen i nedannämnda landstingskommuner	Förslag												
	Länsjägmästare	Bitr. länsjägmästare	Jägmästare	Bitr. jägmästare	Assistent	Kamrerare	Länsskogvaktare	Kanslischrivare	Bitr. länsskogvaktare	Kontorist	Kanslibiträde	Kontorsbiträde	Summa
Stockholms läns.....	1		1	1		1	8		3	1		1	17
Uppsala »	1		1	1		1	6			1		2	13
Södermanlands »	1		1	1		1	8[1]		1	1		2	16
Östergötlands »	1	1		1		1	10		3	1		1	19
Jönköpings »	1	1	1	1	1	1	19[1]		5	1	1	1	33
Kronobergs »	1	1	1	1		1	15[1]		3	1	1	1	26
Kalmar läns norra	1		1	1		1	9[1]		3	1		1	18
Kalmar läns södra	1		1	1		1	8		2	1			15
Gotlands läns.....	1		1			1	5[1]		1	1			10
Blekinge »	1		1	1		1	7[1]		2	1		2	16
Kristianstads »	1		1	1		1	10		2	1		2	19
Malmöhus »	1			1		1	2		1	1			7
Hallands »	1		1	1		1	7		2	1		1	15
Göteb. o. Bohus »	1		1	1		1	5[1]		2	1			12
Älvsborgs »	1	1	1	1	1	1	18		6	1	1	2	34
Skaraborgs »	1		1	1		1	9		2	1		2	18
Värmlands »	1	1	2	1		1	18[1]		4	1	1	1	31
Örebro »	1		1	1		1	8			1			13
Västmanlands »	1		1	1		1	8		3	1		1	17
Kopparbergs »	1	1	3	1	1	1	22[1]	1	7		2	2	42
Gävleborgs »	1	1	2	1	2	1	16[1]	1	4		2	1	32
Västernorrlands »	1	1	3	1	1	1	20[1]	1	6		2	1	38
Jämtlands »	1	1	4	1	3	1	25[1]		8	1	1	2	48
Västerbottens »	1	1	5	2	4	1	36[1]	1	7		2	4	64
Norrbottens »	1	1	5	1	3	1	27	1	8		2	2	52
Summa	25	11	40	25	16	25	326	5	85	20	15	32	625

[1] 1 tjänst övergångsvis inrättad som förste länsskogvaktartjänst.

personalen skulle upptaga de i tabell 24 angivna tjänsterna och förteckningen över den extra ordinarie personalen vara den nedan återgivna.

17 assistenter
96 yrkeslärare
31 länsskogvaktare
16 vägmästare
3 kanslister
85 biträdande länsskogvaktare
99 instruktörer
18 husmödrar
16 vaktmästare
70 kontorsbiträden

Liksom för närvarande är fallet bör hos en var av skogsvårdsstyrelserna i Stockholms, Skaraborgs och Örebro län övergångsvis finnas en kassörs-

tjänst i lönegrad Ao 12 på övergångsstat. I fråga om förste länsskogvaktartjänst bör gälla, att tjänsten vid ledigblivande ej må återbesättas och vid vikariatsförordnande å densamma skall betraktas som länsskogvaktartjänst.

I likhet med vad för närvarande är fallet torde det få ankomma på skogsstyrelsen att fördela de extra ordinarie tjänsterna å de olika skogsvårdsstyrelserna. Vid fördelningen synes lämpligen böra följas av ämbetsverket fastställda grundplaner för de skilda styrelsernas organisation.

Kompetensfordringar

Vad gäller de i reglementet för skogsvårdsstyrelserna fastställda kompetensföreskrifterna har vi funnit vissa jämkningar böra vidtagas. Vi föreslår sålunda, att de för erhållande av s. k. jägmästar- respektive länsskogvaktartjänst uppställda formella kompetenskraven — avgångsexamen från skogshögskolans jägmästarkurs (motsvarande) eller forstmästarkurs (motsvarande) respektive examen från skogsskola eller annan likvärdig utbildningsanstalt — ändras enligt följande.

För erhållande av tjänst som länsjägmästare, biträdande länsjägmästare, jägmästare eller biträdande jägmästare erfordras att ha avlagt jägmästar- eller forstmästarexamen vid skogshögskolan.

För erhållande av ordinarie tjänst som länsskogvaktare eller biträdande länsskogvaktare erfordras att ha avlagt examen vid statens skogsmästarskola, statens skogsskola eller annan likvärdig utbildningsanstalt.

Såsom framgår av kap. 11 har vi i fråga om skogsvårdsstyrelsernas lärartjänster föreslagit vissa speciella kompetensregler, beträffande vars närmare innebörd vi får hänvisa till nämnda del av betänkandet.

De av oss föreslagna uppmjukningarna av de nuvarande kompetensfordringarna medger bl. a., att även personer utan jägmästar- eller forstmästarexamen skall kunna erhålla assistenttjänst, då de med vederbörande befattning förenade arbetsuppgifterna motiverar detta.

KAPITEL 13

Skogsvårdsverksamhetens finansiering

A. Historik och nuvarande förhållanden

Det allmännas ekonomiska stöd till skogsvårdsarbetet har, bortsett ifrån en mycket begränsad låneverksamhet, tagit sig uttryck *dels* i beviljandet av särskilda anslag till bidrag för vissa slag av skogsförbättrande åtgärder *dels* i bidrag till finansieringen av skogsvårdsstyrelserna.

De förstnämnda anslagen brukar sammanfattas under rubriken de *särskilda skogsvårdsanslagen*. De arbeten vartill bidrag ur anslagen utgår är i allmänhet sådana investeringskostnader, som betalar sig först efter förhållandevis lång tid. Undantag utgör i viss mån anslaget Vägbyggnader å skogar i enskild ägo, enär en del vägbyggnader kan amorteras på rätt kort tid. Uppmärksammas bör att skogsväganslaget numera avräknas mot bilskattemedel och alltså har speciell karaktär. De investeringar till vilka bidrag av allmänna medel utgår är torrläggning av vattensjuk skogsmark, skogsodling på sådan kal eller med otillfredsställande skog bevuxen mark, som ej faller under skogsvårdslagens reproduktionsbestämmelser (14 §) samt röjning i s. k. stavaskogar (i lappmarkerna även till röjning i annan tätväxande ungskog). Bidrag utgår även till bekämpande av mera omfattande insektshärjningar.

De tidigare anslagen, statens skogsutdikningsanslag (fr. o. m. 1927/28) och statens skogsodlingsanslag (fro. o. m. 1930/31), sammanslogs i samband med nu gällande skogsvårdslags tillkomst till ett anslag, statens skogsförbättringsanslag, från vilket både återväxt-, röjnings- och torrläggningsbidrag samt bidrag till bekämpning av insektshärjningar utgår. Anslaget har under senare år uppförts med omkring 2,5 milj. kronor per år. Tillämpningsområdet är skogar under skogsvårdslagen utom häradsallmänningar. På grund av den begränsade medelstillgången kan bidrag i allmänhet endast ges till fysiska personer. Bidragsprocenten växlar efter viss behovsprövning mellan 25 och 50 %.

Förutom nämnda anslag, som är tillämpligt i hela landet, gäller för skogar under skogsvårdslagen i Norrland och viss del av Kopparbergs län det tidigare omnämnda norrländska skogsproduktionsanslaget. Bidrag utgår till samma slags arbeten som från skogsförbättringsanslaget och dessutom till skogsvägar och röjning i plant- och ungskog. Högre bidragsprocenter tillämpas, men i gengäld måste markägarna bilda skogsvårdsområden

och förbinda sig att utföra alla i en skogsvårdsplan för området angivna åtgärder inom en begränsad tid.

Under arbetslöshetskrisen på 1930-talet och under andra världskriget har bidrag utlämnats från speciella skogsvårdsanslag.

Sammanlagt har fr. o. m. 1927/28 för skogsvårdande ändamål beviljats anslag med ca 67 milj. kronor (exkl. skogsväganslaget).

Av prisutjämningsmedel till återuppbyggnad av skogsbeståndet kan bidrag utgå till återväxtåtgärder efter äldre avverkningar, vilka omfattas av sådan reproduktionsplikt, som av särskilda skäl ej kunnat utkrävas. Dessa medel är emellertid av tillfällig art och är nu i det närmaste förbrukade.

Finansieringen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet är så nära förknippad med *skogsvårdsavgiften* och dess utveckling att en gemensam framställning av dessa frågor framstår som naturlig.

Skogsvårdsavgiften tillkom genom beslut av statsmakterna i samband med 1903 års lagstiftning rörande de enskilda skogarna. Man utgick därvid från att den som avverkade skog borde vidkännas en speciell avgift för åstadkommande av medel till skogsåterväxtens förkovran å enskilda marker. Någon möjlighet fanns emellertid ej för det dåvarande att lägga avgälden direkt på avverkaren. I stället valdes utvägen att indirekt uttaga avgiften, som erhöll benämningen skogsvårdsavgift, genom att låta exportör av trävaror och trämassa i första hand vidkännas densamma. Samtidigt fastslogs principen, att skogsvårdsavgifter, som erlagts för virke avverkat inom en ort, skulle komma samma orts skogsbruk till godo. Den första förordningen om skogsvårdsavgift utfärdades den 24 juli 1903.

Sedan skogsaccisen införts år 1909, vidtogs den ändringen i fråga om skogsvårdsavgifterna, att dessa i stället skulle utgå för avverkat virke i förhållande till dettas värde. Ny förordning om skogsvårdsavgift utfärdades den 11 oktober 1912 (nr 275). I denna förordning, vilken gällde intill 1/7 1947 stadgades, att 90 % av avgiftsmedlen från varje skogsvårdsstyrelseområde skulle tillhandahållas skogsvårdsstyrelsen inom området och 10 % av avgiftsmedlen inlevereras till statskontoret att fördelas mellan styrelserna efter deras behov. Ur motiveringen till Kungl. Maj:ts proposition i ämnet (nr 208) till 1912 års riksdag må framhållas följande.

»Det kunde icke undgås, att avgifterna komme att fördela sig tämligen ojämnt på olika landsdelar och icke alltid på sådant sätt, att de motsvarade behovet. Visserligen kunde behovet av skogsvårdsmedel i stort sett mätas efter avverkningarnas storlek i olika landsdelar, men behovet av medel för skogsodling å gamla kalmarker ävensom för sumpiga skogstrakters utdikning stode ingalunda i förhållande till avverkningarnas storlek och av dessa beroende inkomster av skogsvårdsavgift. Ofta vore behovet av medel till dylikt ändamål störst, där avverkningarna vore minst. Det vore därför av synnerlig vikt, att särskilda medel funnes att tillgå för ett undanröjande av omnämnda olägenhet.

I skogsvårdsavgiften inginge medel, som avsåge virke, avverkat såväl å enskildas som å kronans skogar. Den del, varmed virke från kronans skogar eller de skogar, vilkas avkastning tillfördes statsverkets skogsmedel, bidroge till skogsvårdsavgiftssumman, hade beräknats till 10 % av denna. Över det belopp, denna procentsats motsvarade, borde staten äga en friare dispositionsrätt än i fråga om den del av skogsvårdsavgifterna, som härrörde från virke å övriga skogar. För att frigöra denna kronans andel i skogsvårdsavgiften, som ansågs behövlig för fördelning mellan skogsvårdsstyrelserna efter deras olika behov, stadgades sålunda, att 10 % av skogsvårdsavgiften alltid, var den än inflöte, skulle redovisas särskilt och ställas till Kungl. Maj:ts förfogande.

Domänstyrelsen hade ifrågasatt riktigheten av att skogsvårdsavgift utginge för virke, avverkat å kronans skogar. Enär skogsvårdsavgifter icke till någon del finge användas för dessa, syntes det styrelsen, att denna extra avgift icke skäligen borde påläggas denna del av statens affärsverksamhet.»

Fram till omorganisationen av skogsvårdsstyrelserna år 1946 byggde skogsvårdsstyrelsernas finansiering på tillskott från följande håll.

1. De från länets skoger direkt inflytande skogsvårdsavgifterna.
2. Anslag från staten jämte andel i centralt redovisade skogsvårdsavgifter.
3. Vissa särskilda förvaltningsbidrag för omhänderhavandet av skogsvårdsanslagen.
4. Lokala bidrag från hushållningssällskap och landsting.
5. Egna inkomster (biträdesersättningar, skogsinkomster, räntor m. m.).

De centralt redovisade skogsvårdsavgifterna slogs vid anslagsfördelningen ihop med statsanslaget och fördelades tillsammans med detta.

Ifråga om skogsvårdsavgifter väcktes vid upprepade tillfällen förslag dels avseende höjning av uttagningsprocenten, dels höjning av utjämningsandelen. Någon ändring skedde dock icke förrän i samband med förenämnda omorganisation.

Av visst intresse i detta sammanhang är vad statskontoret uttalade i sitt yttrande över 1936 års skogsutrednings förslag rörande skogsvårdsstyrelsernas finansiering.

Statskontoret framhöll, att de medel, som stode till skogsvårdsstyrelsernas förfogande, enligt ämbetsverkets mening måste betraktas såsom statsmedel, vare sig de inflöte till skogsvårdskassorna från riksstatsanslag eller såsom skogsvårdsavgiftsmedel, och att styrelserna borde betraktas som statliga organ för den verksamhet, till vilken ifrågavarande medel utginge. Från denna utgångspunkt borde skogsvårdsavgifterna tillföras riksstatens inkomstsida och styrelsernas verksamhet helt bekostas av medel, som ställdes till deras förfogande genom anslag å riksstaten.

Här uttalas första gången den principinställning till skogsvårdsavgifterna, som statsmakterna senare synes ha i viss mån accepterat.

1944 års skogsvårdsstyrelseutredning behandlade frågan om skogsvårdsavgiften rätt ingående. Ur dess betänkande (SOU 1945: 58) citeras följande.

»Mot de skogliga taxeringsvärdena som underlag för skogsvårdsavgifternas uttagande torde man i anslutning till vad här ovan nämnts icke kunna anföra några erinringar av principiell natur. En övergång från att belasta skogsavkastningen med en viss avgift till att i stället taga ut motsvarande avgift på det kapitalvärde — taxeringsvärde — som kan anses vara bestämt av samma avkastning, bör närmast vara att betrakta som en lämplighetsfråga och en teknisk angelägenhet. Om det sålunda ansetts naturligt att anknyta skogsvårdsavgifterna till accisen, så länge denna består, kan det vara lika naturligt att, om accisen bortfaller, lägga skogsvårdsavgifterna på skogens taxeringsvärde. Skulle skogsvårdsavgifterna varit höga, hade det kanske varit ömtåligt att belasta skogsfastigheterna med årligen utgående avgifter, oavsett om skogen lämnar någon avkastning till gäldande av sådana avgifter eller ej. De vanliga betänkligheterna mot fastighetsbeskattning hade då kommit att inverka på frågans bedömning. Om skogsvårdsavgifterna lagda på taxeringsvärdena bibehållas på ungefär samma låga nivå som de hittillsvarande avgifterna, torde de icke komma att medföra någon sådan belastning på skogsbruket, som kan anses bliva för skogsägaren kännbar.

Med hänsyn till de prestationer från skogsvårdsstyrelsernas sida, som skogsvårdsavgifterna skola utgöra ersättning för, kan det väl också med fog göras gällande, att en årlig mindre avgift från skogsägarna är mera berättigad numera än som var fallet, då den nuvarande ordningen för skogsvårdsavgifternas uttagande blev fastlagd. Skogsvårdsstyrelserna ha nämligen efter hand kommit att tilldelas ökade arbetsuppgifter i fråga om de enskilda skogarnas skötsel och vård. Utöver de grundläggande uppgifterna att kontrollera skogsvårdslagstiftningens efterlevnad och att biträda enskilda skogsägare framförallt vid skogsodlingsarbeten ha skogsvårdsstyrelserna så småningom kommit att omhändertaga övervägande delen av stämplingsarbetena på sådana enskilda skogar, där skogligt utbildad arbetskraft saknas. Härtill komma skogsvårdsstyrelsernas uppgifter i fråga om röjnings- och markberedningsåtgärder, skogsdikningar, vägbyggnader, skogsbetesregleringar m. m. samt deras handledning överhuvud taget, när det gäller de enskilda skogarnas skötsel och ekonomiska tillgodogörande på längre sikt. Det kan med hänsyn härtill synas naturligt, att som motprestation från skogsägarna lämnas ett fortlöpande ekonomiskt stöd, som icke bör vara beroende av om avverkningarna ett visst år göras mindre eller större och av de växlande priserna på skogens produkter. I många fall torde det väl vara så, att skogar, som av olika anledningar icke kunna lämna någon avkastning eller endast obetydlig sådan, kunna vara i största behov av det biträde vid skogens återuppbyggnad, som särskilt åligger skogsvårdsstyrelserna. Det kan då knappast finnas något skäl för att, såsom fallet nu är, skogsägaren icke skall behöva lämna någon ersättning i form av skogsvårdsavgift, förrän sådana skogsmarker komma i det skick, att de på nytt giva beskattningsbar avkastning. I stället synes en årlig avgift även i sådana fall vara särskilt berättigad. Med ökad bestockning följa kontinuerliga arbetsuppgifter för skogsvårdsstyrelserna av alla övriga slag, som ovan nämnts, och en lämpligt avvägd årlig skogsvårdsavgift som ersättning härför torde överhuvud taget vara väl motiverad. — — Domänstyrelsen har vid flera tillfällen gjort framställningar om sådan ändring i grunderna för nu utgående skogsvårdsavgifter, att dessa icke skulle utgå å virke från kronoskogarna. Dessa framställningar ha icke vunnit bifall. Vid en omläggning av sättet för avgifternas uttagande får frågan förnyad aktualitet.

Från rent principiell utgångspunkt, d. v. s. att skogsvårdsavgiften utgör ersättning till skogsvårdsstyrelserna för deras arbete på skogar under skogsvårdslagen, bör avgiften icke uttagas från andra än dylika skogar. För kronoskogar, eckle-

siastika skogar, renbetesfjällens skogar, städers och andra allmänna skogar torde skogsvårdsavgifterna betraktas som en pålaga utan motprestation från det allmännas sida. Några tekniska hinder att undantaga dessa skogar från en skogsvårdsavgift, lagd på taxeringsvärdena, torde icke föreligga. Emellertid leder samma resonemang till att jämväl enskilda skogar under ordnad förvaltning, såsom bolags- och godsskogar, borde undantagas från skogsvårdsavgift, då ju skogsvårdsstyrelserna i regel icke taga annan befattning med dessa skogar än vad som hör till övervakandet av skogslagarnas efterlevnad. Detta gör, att en gränsdragning mellan avgiftsbelagda skogar och sådana skogar, som ur denna principiella synpunkt borde vara fria från avgift, i praktiken bleve besvärlig och underkastad ständiga förändringar. Med hänsyn härtill och då ett undantagande av de nämnda skogarna skulle medföra avsevärd merbelastning av övriga skogar, har utredningen ansett sig böra förorda, att om skogsvårdsavgift fortfarande skall utgå, avgiften liksom hittills skall utgöras för alla skogar. — — —

Skogsvårdsavgifterna intaga en särställning i skattesystemet. De ha ju tillkommit närmast som ett vederlag från skogsägarna för de tjänster, som ifråga om skogens skötsel och vård lämnas dem av skogsvårdsstyrelserna. Själva rättsgrunden för skogsvårdsavgifterna bygger alltså på intresseprincipen.

Utredningen har ansett sig sakna anledning att taga ställning till den terminologiska frågan huruvida de nuvarande skogsvårdsavgifterna skola betecknas såsom skatter eller offentliga avgifter.[1] Då avgiftsskyldigheten stadgats genom beslut av statsmakterna, torde inflytande avgiftsmedel i varje fall utgöra allmänna medel. Avgifterna kunna i viss mån sägas ha kommunal karaktär, nämligen såtillvida som avgiftsmedlen från ett landstingsområde enligt gällande bestämmelser till största delen tillfalla skogsvårdsstyrelsen inom samma område. Å andra sidan har varken skogsvårdsstyrelsen eller landstingskommunen den rätt att själv reglera inkomsten av avgiftsmedel, som normalt utmärker en kommunal pålaga.»

Skogsvårdsstyrelseutredningens förslag i finansieringsfrågan och skogsvårdsavgiftsfrågan innebar att skogsvårdsstyrelsernas nettomedelsbehov skulle täckas på följande sätt.

1) »Ordinarie-avlöningarna» (löner samt rörligt tillägg, kristillägg och bidrag till pensionsavgifter för ordinarie personal ävensom arvoden till styrelseledamöter och revisorer) skulle bestridas med statsmedel i form av ett förslagsanslag.

2) För bestridande av skogsvårdsstyrelsernas »omkostnader» (övriga utgifter), i den mån de icke täcktes av styrelsernas »egna» inkomster, skulle uttagas skogsvårdsavgift efter ett för hela landet lika promilletal på taxeringsvärdena av skogsmark och växande skog å sådan jordbruksfastighet, för vilken nämnda värden sammanlagt överstege 2 000 kronor. Uppburna avgiftsmedel borde redovisas centralt.

Skogsvårdsavgiften borde för ett år i sänder fastställas av statsmakterna men dock utgå med högst 1,5 promille av avgiftsunderlaget.

Under remissbehandlingen av utredningens förslag framförde skogsstyrelsen, Sveriges skogsägareförbund och Skogsindustriernas samarbets-

[1] Enligt Eberstein, Om skatt till stat och kommun enligt svensk rätt, måste skogsvårdsavgifterna betraktas såsom en kommunal pålaga, som kommer de offentliga avgifterna nära.

utskott den åsikten, att man borde helt slopa skogsvårdsavgiften och bestrida skogsvårdsstyrelsernas hela nettomedelsbehov genom statsanslag. Skogsstyrelsen uttalade dock att om det av statsfinansiella skäl vore nödvändigt att uttaga en särskild skatt ville styrelsen ej motsätta sig utredningens förslag. Skogsägareförbundet framhöll, att det principiellt riktigaste vore att differentiera skogsvårdsavgifterna efter den omfattning olika skogsägaregrupper anlitade skogsvårdsstyrelserna, men då en sådan lösning syntes ha små utsikter att godtagas, förordade man som ovan sagts avgifternas borttagande. Domänstyrelsen ansåg, att tiden vore inne att befria kronoskogarna från skogsvårdsavgift och Sveriges skogsägareföreningars riksförbund uttalade, att icke ens vid den utökning av styrelsernas verksamhet i förhållande till utredningsförslaget, som förbundet förordade, borde skogsvårdsavgifterna uttagas till större belopp än som varit fallet i genomsnitt under åren 1928—1942.

I propositionen ang. skogsvårdsstyrelseorganisationen nr 126/1946 uttalade föredragande departementschefen, statsrådet Sköld:

»För avvägningen av skogsbrukets bidrag — genom skogsvårdsavgifter — till skogsvårdsstyrelseverksamhetens finansiering saknas fasta hållpunkter. Att skilja mellan sådana styrelsernas arbetsuppgifter, som äro rent statliga, och andra låter sig i regel icke göra. Ytterst syftar ju för övrigt hela verksamheten till skogsbrukets förkovran. Med hänsyn till skogsägarnas starka intresse av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet anser jag skäligt att skogsbruket får bära större delen av den kostnadsökning, som beräknas bliva följden av ett genomförande av föreliggande förslag. Jag förordar därför att skogsvårdsavgiften bestämmes till så högt belopp, att omkring 4 500 000 kronor, vilket motsvarar närmare två tredjedelar av skogsvårdsstyrelsernas beräknade totala nettomedelsbehov (»ordinarieavlöningar» och »nettoomkostnader») för den närmaste tiden, komma att täckas av inflytande avgiftsmedel. Detta innebär enligt utredningens kalkyler med utgångspunkt från 1945 års taxeringsvärden, att skogsvårdsavgift i hela landet skulle behöva uttagas med 1,5 promille, eller alltså det promilletal, som utredningen förordat såsom maximum. I enlighet med det nu anförda föreslår jag, att skogsvårdsavgift enligt förut angivna grunder skall utgå med högst 1,5 promille. För varje år torde böra bestämmas, hur stor avgift som för året bör uttagas.

Med nu förordade anordning skulle skogsvårdsavgiftsmedlen icke, såsom utredningen föreslagit, vara knutna till vissa bestämda ändamål.»

Riksdagen beslöt i överensstämmelse med propositionen.

Från och med den 1 juli 1947 har skogsvårdsavgift uttagits i enlighet med statsmakternas beslut år 1946 och har avgiften hela tiden uttagits med maximipromillesatsen. Vid årets riksdag har emellertid beslutats att uttaga 1,25 promille. Före 1957 års höjning av taxeringsvärdena gav avgiften ca 8 milj. kronor. Med 1957 års taxeringsvärden och den nya promillesatsen kommer avgiften att ge ca 13 milj. kronor.

Även under senare år har frågan om skogsvårdsavgiftens storlek och användning varit under debatt i bl. a. riksdagen.

B. 1955 års skogsvårdsutredning

Redan av vår behandling av vissa frågor tidigare i detta betänkande torde ha framgått vår åsikt, att man som mål bör uppställa, att skogsbruket i princip skall svara för sina skogsvårdskostnader. I tillämpliga delar gäller detta även skogsvårdsstyrelseverksamheten. Ett uttryck härför är bl. a. vårt förslag om införande av affärsmässiga grunder för plant- och fröförsörjningen. I samma riktning kan man säga att skogsägarnas strävan går, när de genom självverksamhet och gemensam anställning av egna skogsfackmän söker klara skogsvårdsuppgifterna utan biträde av skogsvårdsstyrelserna.

Å andra sidan ligger det givetvis i samhällets intresse att på olika sätt stimulera ett ändamålsenligt skogsbruk och även att i vissa avseenden bereda näringen direkt stöd. Med de långsiktiga investeringar och stora kapitalbehov, som karakteriserar det intensiva skogsbruket, och de mycket växlande förutsättningar under vilka det drivs är behovet av stöd i vissa fall uppenbart. Det bör vara en statens angelägenhet att helt svara för den del av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, som avser tillsyn av skogsvårdslagens efterlevnad, den skogliga upplysningen och yrkesutbildningen samt andra offentliga arbetsuppgifter. Stöd åt näringen bör liksom hittills lämnas i form av bidrag och lån till skogsägare från särskilda skogsvårdsanslag. I det följande skall närmare utvecklas hur vi ser på dessa frågor, varvid vi dock ej funnit anledning behandla låneverksamheten.

1. De särskilda skogsvårdsanslagen

Från statens skogsförbättringsanslag kan utgå bidrag både till återväxt- och torrläggningsarbeten, som med stöd av skogsvårdslagen åläggs markägare för att häva otillfredsställande skogstillstånd (17 §), och till frivillig åtgärd av samma natur. I förstnämnda fall utgör bidragsprocenten 50 och i senare fallet högst 50; här bortses från vissa undantag. Även om anslaget i praktiken endast använts för att understödja frivilliga åtgärder, är det väsentligen betingat av skogsvårdslagstiftningens utformning. Genom att skogsägarna i så stor utsträckning frivilligt utför bidragsberättigade arbeten med en lägre bidragsprocent höjes effekten av anslaget betydligt.

Då anslaget, icke minst på grund av sin anknytning till skogsvårdslagen, bör fortsätta att utgå, har vi ej funnit anledning att närmare behandla detsamma. I kapitel 8 har vi dock föreslagit, att ytterligare en skoglig åtgärd skall kunna understödjas med bidrag från anslaget nämligen upprättandet av skogsbruksplaner. Bortsett från den mindre anslagshöjning, som erfordras för detta ändamål, bör anslaget under de närmaste åren kunna utgå med i stort sett oförändrat belopp. Om särskilda förhållanden skulle inträffa, t. ex. behov av att skapa arbetstillfällen i skogen eller önskemål om en ökad takt vid igenplanteringen av olämplig eller obehövlig inägojord, kan frågan

dock komma i ett annat läge. Vi utgår från att skogsstyrelsen liksom hittills följer verksamhetens utveckling och vid behov föreslår de ändringar ifråga om anslagsbelopp, bidragsregler m. m., som kan visa sig befogade.

Det norrländska skogsproduktionsanslaget får ses som ett specialanslag betingat av de särskilda omständigheter av klimatisk, ekonomisk och skogshistorisk natur, varunder skogsbruket i Norrland och speciellt i lappmarkerna arbetar. Förslag om att efter vissa förändringar göra anslaget tillgängligt för hela landet har framlagts av 1951 års jordbruksrationaliseringsutredning och är föremål för Kungl. Maj:ts prövning. Vi har därför ej ansett det påkallat att här behandla frågan utan räknar med att anslaget skall, i avvaktan på ställningstagandet till nämnda förslag, fortsätta att utgå med de belopp, som erfordras för att uppehålla en verksamhet av i stort sett samma omfattning som för närvarande.

Båda de nu beskrivna anslagen får anses ha en social karaktär. Bidragsverksamheten har huvudsakligen inriktats på att underlätta långsiktigt skogsvårdsarbete för dem som av olika skäl kan ha svårt att utan ekonomiskt stöd göra detta. Med hänsyn härtill finner vi det angeläget att slå fast, att anslagen bör utgå av allmänna skattemedel och ej på något sätt anses böra avräknas mot skogsvårdsavgifterna.

2. Skogsvårdsavgiften och skogsvårdsstyrelsernas finansiering

Av redogörelsen för skogsvårdsavgiftens utveckling framgår, att under årens lopp olika åsikter om avgiftens karaktär förts fram. Skogsvårdsstyrelseutredningen ansåg väl närmast, att avgiften var en form för skogsägarnas betalning för de tjänster skogsvårdsstyrelserna gör dem. Departementschefens uttalande vid behandlingen av frågan om skogsvårdsstyrelsernas omorganisation (prop. nr 126/1946) tyder snarast på den uppfattningen, att avgiften är skogsägarnas bidrag till skogsvårdsstyrelsernas kostnader i gemen utan anknytning till några bestämda ändamål. I skogsstyrelsens, Sveriges skogsägareförbunds m. fl. remissyttranden över skogsvårdsstyrelseutredningens förslag uttalades, att avgiften med sin nya konstruktion fått karaktären av en speciell på skogsbruk lagd skatt, för vilken man ej ansåg tillräckliga skäl föreligga. Liknande synpunkter har under de senaste åren framförts från olika håll, senast av representanter för Skogsbrukets samarbetsdelegation, som uppvaktat oss i frågan.

Inför den uppgift vi ålagts i direktiven, nämligen att utreda skogsvårdsavgiftens storlek, torde det bli nödvändigt att söka närmare analysera frågan om skogsvårdsavgiftens karaktär. Man kan därvid till en början konstatera, att avgiften tillkommit för att möjliggöra uppbyggandet av skogsvårdsstyrelserna. Men dessa har också alltid uppburit direkta statsbidrag till sin verksamhet. Skogsvårdsstyrelserna har mångskiftande arbetsuppgifter. De fullgör å ena sidan åtskilliga offentliga åligganden, såsom övervakande av

skogsvårdslagens efterlevnad, upplysning, undervisning och yrkesutbildning, handhavande av allmänna anslag till skogsbrukets främjande och andra uppgifter som det allmännas lokala skogsorgan. Å andra sidan är de i stor utsträckning organ för service åt skogsägare, som har behov därav. För det biträde vid skogsskötseln, som sålunda lämnas, betalar skogsägaren ersättning till skogsvårdsstyrelsen med belopp, som visserligen under senare år kraftigt höjts men dock vanligen understiger styrelsens självkostnad.

Några delade meningar kan väl knappast råda om att staten bör med allmänna medel bestrida kostnaderna för den del av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, som kan anses vara av offentlig natur, och att det alltså icke kan vara riktigt, att de av skogsägarna inbetalade avgifterna används för sådana ändamål. Med denna utgångspunkt blir det naturligt att i skogsvårdsavgifterna se ett skogsbrukets kollektiva bidrag till den del av styrelsernas verksamhet, som ej är av statlig eller eljest allmän karaktär. Vår uppfattning ansluter sig alltså närmast till vad 1944 års skogsvårdsstyrelseutredning på sin tid uttalade.

Något offentligt redovisat försök att uppdela skogsvårdsstyrelsernas kostnader efter dessa grunder synes ej ha gjorts tidigare. Vid 1946 års behandling av styrelsernas finansieringsfrågor uttalade föredragande departementschefen t. o. m., att fasta hållpunkter saknades för att avväga skogsbrukets bidrag genom skogsvårdsavgifter. Att skilja mellan sådana styrelsernas arbetsuppgifter, som vore rent statliga, och andra läte sig i regel ej göra.

Vi håller före att även om det ej är möjligt att göra en i alla detaljer invändningsfri sådan uppdelning är det emellertid icke ogörligt att få en rätt god inblick i denna fråga. Som stöd för beräkningen kan bl. a. användas den statistik över förrättningsdagar, som skogsvårdsstyrelserna årligen upprättar.

Som statliga eller eljest allmänna uppgifter synes man vid en analys av verksamheten böra betrakta följande:

1. tillsyn och andra uppgifter, som åläggs styrelserna genom skogsvårdslagen och andra författningar.
2. arbetsuppgifter, som sammanhänger med styrelsernas ställning som allmänt skogliga länsorgan.
3. skoglig yrkesutbildning, annan undervisning och allmän upplysning i skogliga frågor.
4. arbetsuppgifter i samband med förvaltningen av de särskilda skogsvårdsanslagen.

Härjämte bör framhållas följande. Genom att skogsvårdsstyrelsernas tjänstemän i så stor utsträckning anlitas av skogsägarna för personlig rådgivning och ledande av skogsvårdsarbeten minskas i väsentlig grad behovet av särskilda förrättningar för kontroll av att skogsvårdslagens bestämmelser följs. De flesta avverkningar, som stämplats av styrelsernas personal,

behöver ej särskilt besökas. Den viktiga återväxtkontrollen kan till stor del ske under förrättningar, som markägarna själva påkallat. Tjänstemännen får över huvudtaget genom dessa betalda förrättningsdagar en kontakt med vad som försiggår i skogarna, som eljest skulle fordra många särskilda tillsynsresor. Dessutom ges under biträdesdagarna i många fall sådan personlig rådgivning i skogsfrågor, som eljest skulle kräva särskilda förrättningar.

Den övervägande delen av tjänstemännens arbete sker i form av förrättningsdagar utanför stationeringsorten. Av länsskogvaktarnas arbetstid torde 80—90 % vara av denna art, medan motsvarande tal för jägmästarpersonalen är 50—60 % och för förmännen nära 100 %. Av arbetsdagarna på tjänsterummet torde särskilt för jägmästarnas del en förhållandevis stor del avse just ovan berörda statliga och andra allmänna uppgifter, såsom utredningar, besvarande av remisser och liknande.

När förrättningsdagarna uppdelas på olika slag av förrättningar användes ej mindre enhet än $^1/_2$-dag. Detta leder till viss osäkerhet i redovisningen. Stundom är det dessutom svårt att överhuvudtaget rätt klassificera en förrättningsdag. Emellertid kan man ganska bestämt påstå, att om något systematiskt fel finns i statistiken så går det i den riktningen att lagövervakning och dylikt underskattas. Varje dag eller kortare tid under vilken biträdeshjälp lämnats kommer med säkerhet in i statistiken under vederbörlig kolumn bl. a. därför att ersättning skall debiteras. Om däremot viss del av en biträdesdag används för besiktning och tillsyn, är det ej lika säkert att detta får uttryck i statistiken, om tiden är så kort att en $^1/_2$-dag ej kan redovisas.

I kapitel 7 har skogsvårdsstyrelsernas förrättningsstatistik redovisats fram till och med år 1956. Arbeten förda under följande rubriker i statistiken kan anses vara av sådan statlig eller eljest allmän natur, som vi ovan förtecknat, nämligen a) Allmän upplysning om skogsvård (avser kursverksamhet, annan upplysning och propaganda) b) Betesfred (avser upplysning om betesfred i skogen och förvaltning av betesbidrag ur norrländska skogsproduktionsanslaget) c) Skogsdikning m. m. och d) Skogsvägbyggnad (avser nästan uteslutande handhavande av bidragsverksamheten för de särskilda anslagen) e) Övervakandet av skogslagarnas efterlevnad samt f) Verksamheten i övrigt.

Under rubrikerna Beståndsvård och avverkning, Återväxt samt Skogsindelning och skogsuppskattning återfinns den till skogsägarna riktade biträdesverksamheten.

Under a)—f) redovisades år 1956 30,7 % av förrättningsdagarna. Härtill skall då läggas ett skäligt belopp med hänsyn till vad vi ovan anfört om inbesparad tillsynsverksamhet. Här måste en ren bedömning tillgripas. Vi har ansett att åtminstone 10 % av de 176 000 biträdesdagarna alltså ca

18 000 dagar eller 7 procent av totala antalet förrättningsdagar är en trolig siffra. Den offentliga sektorn av verksamheten stiger då till ca 38 %. Emellertid pågår, som vi redan påpekat, en ständig utveckling i den riktningen, att de offentliga arbetsuppgifternas andel i verksamheten stiger. Under senare år har den genomsnittliga stegringen varit ca 2 procentenheter per år. Våra förslag syftar till en ännu starkare betoning av dessa uppgifter. Det synes därför troligt, att denna stegring skall fortsätta och kanske bli än mer markerad. Under alla förhållanden torde man kunna för år 1958/59 räkna med ett värde av 38 + 5 = 43 % såsom ett uttryck för den offentliga delen av styrelsernas verksamhet, medan återstående 57 % utgör den till skogsägarna riktade serviceverksamheten.

Den verkställda beräkningen avser förrättningsdagarnas fördelning på olika verksamhetsgrenar. Någon statistik över huru arbetsdagarna på tjänsterummet fördelar sig finns ej. I brist på närmare uppgifter har vi tillämpat den framräknade procentuella fördelningen på all arbetstid, ehuru det är troligt, att av arbetstiden på rummet en relativt större andel faller på arbeten av offentlig natur.

De sålunda framräknade procenttalen har använts som utgångspunkt för att fördela utgifterna enligt den stat för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet under budgetåret 1958/59, som återfinnes i årets statsverksproposition. Därvid har det ansetts, att avlöningskostnaderna kan fördelas i direkt proportion till arbetstidens fördelning. För andra utgiftsposter har jämkningar skett på sätt som framgår av följande tabell (tab. 25).

Mot den för skogsägarna beräknade andelen står först och främst ersättningar för biträdeshjälp beräknade till 6,3 milj. kronor. Dessutom kan av de ca 1,2 milj. kronor, vilka beräknats som inkomst av skogsvårdsgårdar, övriga fastigheter, kapital m. m., ett belopp av ca 1 miljon anses utgöra inkomst av sådana fastigheter m. m. som anskaffats med skogsvårdsavgiftsmedel. Avdrages dessa belopp återstår av skogsägarnas andel (14,9 — 7,3 =) 7,6 miljoner kronor. Eftersom skogsvårdsavgiften med den vid 1958 års riksdag beslutade promillesatsen 1,25 beräknas ge 13 milj. kronor framgår att skogsägarna kommer att få betala ca 5,4 miljoner kronor mera än vad som enligt denna beräkningsmetod rätteligen bort ankomma på dem. Det erforderliga beloppet 7,6 milj. kronor motsvarar en uttagning av drygt 0,7 promille.

Vi föreslår därför att skogsvårdsavgiften sänkes till nämnda nivå.

Även om skogsvårdsavgiften sänkes på sätt vi nu föreslagit, kommer en i olika sammanhang påtalad orättvisa att kvarstå, nämligen att avgiften uttages även av sådana skogsägare, som ej alls eller endast i liten omfattning utnyttjar skogsvårdsstyrelsernas tjänster. Det gäller framförallt domänverket och övriga allmänna skogsförvaltningar, vilkas skogar ej lyder under skogsvårdslagen, samt skogsbolagen och de större privata skogsförvaltning-

Tabell 25. Överslagsberäkning av statens resp. skogsägarnas andel i kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet 1958/59

Utgifter	Totalt 1 000 kr	Härav hänföres till			
		offentlig verksamhet		serviceverksamhet	
		%	1 000 kr	%	1 000 kr
Avlöningsanslaget	12 158	43	5 230	57	6 928
Omkostnadsanslaget					
Avlöningar, tillfällig personal	5 178	43	2 220	57	2 958
Resekostnader	2 341	[1]30	700	70	1 641
Traktamenten	2 395	[1]30	720	70	1 675
Sjukvård	35	43	15	57	20
Tjänstelokaler, expenser	1 396	[2]50	698	50	698
Inventarier	276	[2]50	138	50	138
Kursverksamhet	116	100	116	—	—
Annan upplysning	136	100	136	—	—
Fröförsörjning[3]					
Plantförsörjning[3]					
Skogsvårdsgårdar	2 099	[4]80	1 680	20	419
Övriga fastigheter[5]	162	80	130	20	32
Kapital	21	—	—	100	21
Lån[6]	306	50	153	50	153
Oförutsedda utgifter	350	43	150	57	200
Summa	26 969	45	12 086	55	14 883

Härtill kommer pensionskostnader, som ej kunnat av oss beräknas.

Anmärkningar:

[1] Då rese- och traktamentskostnader för yrkesutbildningsverksamheten bestrides av kursanslaget och ersättningar från skolor har procenten sänkts.

[2] Av de fasta kostnaderna för styrelsernas kanslier har en något större del ansetts belöpa på den offentliga sektorn.

[3] Dessa grenar, som enligt vårt förslag helt skall vara självbärande, har här uteslutits.

[4] Den del av posten, som avser nybyggnad, underhåll och drift av skolbyggnader.

[5] Huvudsakligen egna tjänstelokaler, tjänstebostäder och försöksskogar.

[6] Avser lån för skolanläggningar och för fröanskaffning.

Allmän kommentar:

Kalkylen har inriktats på budgetåret 1958/59 därför att detta är det senaste år för vilket närmare beräkningar över styrelsernas ekonomiska förhållanden finns tillgängliga. Om våra förslag genomföres, kommer visserligen kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet att stiga. Ökningarna faller dock till övervägande del på yrkesutbildning och upplysningsverksamhet alltså grenar, som vi ansett böra bekostas av det allmänna. En mindre ökning hänför sig till upprättande av skogsbruksplaner, vilket får betraktas som en serviceuppgift, men den motsvaras av ökade inkomster. Den närmaste tiden efter förslagets genomförande torde sålunda någon nämnvärd förändring i jämförelse med kalkylen ej vara att vänta. Därefter bör emellertid nya beräkningar göras under hänsynstagande till förändringar i styrelsernas verksamhet.

arna. Med den väntade utvecklingen av skogsbruksområdena inom det enskilda, mindre skogsbruket kommer även ett ökat antal skogsägare av denna kategori att få betala skogsvårdsavgift, ehuru de på samma sätt som de nyssnämnda till större delen löser de skogsvårdande uppgifterna med fackmän anställda i skogsägareföreningarna. En ökad självverksamhet får samma konsekvenser för många enskilda skogsägare.

Med hänsyn till det anförda och till det förhållandet att skogsvårdsavgiften som sådan blivit alltmer omstridd synes det oss angeläget, att man

söker helt avveckla densamma och övergå till en ordning, varigenom varje enskild skogsägare får bära kostnaderna för skogsvårdsarbetena på sin skog. Det nuvarande systemet innebär, att biträdestaxan för dem, som anlitar skogsvårdsstyrelserna, subventioneras genom avgifter inbetalade av dem, som ej utnyttjar styrelsernas tjänster.

Om den bortfallande skogsvårdsavgiften skall kompenseras genom ökade ersättningar, måste mycket kraftiga taxehöjningar göras. Riskerna av en sådan taxepolitik är uppenbara. Om taxehöjningarna genomföres alltför snabbt, kan man befara att skogsvården ej kommer att förbättras i den takt, som är önskvärd. Som vi tidigare visat, kan man ej vänta sig att skogsägarna genom bildande av skogsbruksområden kommer att under det närmaste decenniet kunna övertaga någon väsentlig del av skogsvårdsstyrelsernas biträdesverksamhet. Ej heller kan någon genomgripande höjning över hela linjen av skogsägarnas egen förmåga på skogsområdet åstadkommas på så kort tid. Det framstår därför som angeläget, att en avveckling av skogsvårdsavgiften med åtföljande taxehöjning sker i sådana former och i sådant tempo, att man ej äventyrar skogsvårdsverksamhetens framsteg inom bondeskogsbruket. Å andra sidan bör uppmärksammas att ett fortsatt uttagande under längre tid av denna avgift kan verka bromsande på utvecklingen mot ökad självverksamhet samt på utbyggnaden av skogsbruksområden och annan skogsägarnas samverkan för bättre skogsvård.

Att nu definitivt bestämma, när denna omställning skall vara gjord, synes ej möjligt. Vi anser det önskvärt, att den skall kunna ske inom en tidrymd av 10 år, men de praktiska möjligheterna får fälla utslaget. Metoden skulle närmast vara att målmedvetet men med viss varsamhet anpassa taxorna till de verkliga kostnaderna och i samma takt sänka skogsvårdsavgiften. Viss försiktighet måste därvid iakttagas, när det gäller ersättning för biträde vid sådana arbeten, som betalar sig först på längre sikt eller ifråga om vilka det föreligger ett starkt samhällsintresse av att de blir utförda. Taxan för stämpling av gagnvirke bör däremot kunna höjas snabbare.

Ett genomförande av förslaget skulle medföra att de i riksstaten upptagna anslagen till skogsvårdsstyrelserna i vad de avser den servicebetonade verksamheten kommer att sänkas.

Det kan, vid en höjning av taxorna, visa sig nödvändigt att medgiva vissa rabatter för skogsägare, som bedöms vara i behov därav. Som motiv för rabattering torde bl. a. få räknas svag ekonomi hos markägaren, en på grund av de naturliga förutsättningarna låg skogsproduktion eller låg värdeavkastning från skogen, besvärliga driftsförhållanden orsakade t. ex. av bristfällig arrondering. Det är givetvis svårt att nu bedöma huru stora belopp dessa rabatter skulle behöva uppgå till. Det bör ankomma på skogsstyrelsen att utarbeta förslag i denna fråga och äska härför erforderliga medel.

Det praktiska tillvägagångssättet vid genomförande av detta förslag till

skogsvårdsavgiftens avveckling kan vara följande. Skogsstyrelsen studerar årligen i samråd med representanter för skogsvårdsstyrelserna, skogsägareföreningarna och skogsbolagen vilka taxehöjningar, som utöver kompensation för allmän fördyring (löneökningar m. m.) anses möjliga att genomföra med hänsyn till å ena sidan strävan att uppnå taxor motsvarande självkostnaden, å andra sidan risken för ogynnsamma verkningar för skogsvårdsarbetet. Samtidigt behandlas frågan om erforderliga rabatter. I samband med sin petitaframställning framlägger styrelsen en beräkning av det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften bör uttagas med hänsyn bl. a. till ovannämnda undersökning rörande biträdestaxorna och den väntade fördelningen av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet mellan offentliga uppgifter och servicearbeten samt äskar medel till bestridande av rabatter. Som underlag bör styrelsen vid lämpliga tidpunkter låta utföra beräkningar liknande den vi ovan redovisat i tabell 25 ävensom beträffande serviceverksamhetens självkostnader. Det föreslagna tillvägagångssättet förutsätter, att skogsstyrelsen får i uppdrag att till riksräkenskapsverket avge förslag rörande det promilletal varmed skogsvårdsavgiften bör uttagas. Såsom nu sker skall skogsstyrelsen fastställa biträdestaxan.

Biträdestaxorna vid förrättningar avseende planläggning av statsbidragsberättigade vägbyggnads-, skogsdiknings- och skogsodlingsföretag är av särskild natur. Enligt bidragsförfattningarna betalar sökanden endast 20 procent av skogsvårdsstyrelsens självkostnad för planläggningen, om företaget kommer till utförande med statsbidrag. Enligt den av skogsstyrelsen fastställda biträdestaxan skall för planläggning av väg- och dikningsföretag, som utföres utan statsbidrag, betalas hela skogsvårdsstyrelsens självkostnad, om icke av särskilda skäl rabatt anses böra beviljas.

Ifråga om de statsunderstödda företagen fick styrelserna tidigare täckning för resterande 80 procent genom att s. k. förvaltningsbidrag anvisades från de särskilda skogsvårdsanslagen. Så sker icke numera, varför styrelsernas allmänna stater belastas med skillnaden mellan förrättningskostnaden och den av delägarna betalade ersättningen.

I konsekvens med våra förslag rörande styrelsernas övriga taxor, borde även här ifrågavarande taxor i princip göras självbärande. Emellertid gäller vanligen den regeln, att planläggningskostnaden för statsunderstödda företag får inräknas i den kostnad varå bidraget beräknas. Så sker t. ex. ifråga om den statsunderstödda torrläggningsverksamheten på jordbrukets område och ifråga om byvägar med bidrag från anslaget till enskild väghållning.

Vi föreslår därför, att full ersättning uttages för planläggning av här ifrågavarande företag och att i författningarna angående bidrag från skogsförbättringsanslaget och skogsväganslaget ett tillägg göres av innehåll, att bidrag utgår även till planläggningskostnaden för företag, som enligt gällande regler är berättigat till bidrag. Planläggningsbidraget bör utgå efter samma procenttal som bidraget till företaget. Om på grund av medelsbrist

på anslaget statsbidragsberättigat företag ej kan komma i åtnjutande av bidrag, skall ändock planläggningsbidrag kunna utgå.

Slutligen vill vi framhålla, att det är önskvärt att skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna genom att tillvarataga alla möjligheter till rationalisering av verksamheten gör det möjligt att hålla låga taxor utan att berättigade krav på arbetets kvalitet åsidosättes.

KAPITEL 14

Kostnadsberäkning

Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Avlöningar, förslagsanslag

	Anslag
1958/59	12 158 000
Förslag	16 106 000

Utredningens förslag innebär en höjning av anslaget med 3 948 000 kr enligt följande beräkning.

A. Jägmästarpersonal

	Ökning eller minskning
1. *Personalförstärkning*	
13 biträdande jägmästare	+ 281 000
2. *Tjänsteförändringar*	
a) 40 jägmästare i stället för 22 distriktsjägmästare, 14 förste assistenter och 4 assistenter	
b) 12 biträdande jägmästare i stället för 1 förste assistent, 6 skogstekniska ledare och 5 assistenter	
c) 1 extra ordinarie assistent i stället för 1 extra assistent	+ 47 000
	+ 328 000

B. Länsskogvaktarpersonal

1. *Personalförstärkningar*	
a) 19 länsskogvaktare	
b) 23 extra ordinarie länsskogvaktare	+ 551 000
2. *Tjänsteförändring*	
14 länsskogvaktare i stället för förste länsskogvaktare	— 11 000
	+ 540 000

C. Undervisningspersonal

1. *Personalförstärkningar*	
a) 76 extra ordinarie yrkeslärare	
b) 93 extra ordinarie instruktörer	+ 2 181 000

Ökning eller minskning

2. *Tjänsteförändring*

20 extra ordinarie yrkeslärare i stället för 6 extra ordinarie förste länsskogvaktare, 6 extra ordinarie länsskogvaktare och 8 extra biträdande länsskogvaktare ..... + 58 000

+ 2 239 000

D. Vägmästarpersonal

1. *Personalförstärkning*

12 extra ordinarie vägmästare ..... + 163 000

2. *Tjänsteförändring*

1 extra ordinarie vägmästare i stället för 1 extra ordinarie biträdande vägmästare ..... + 2 000

+ 165 000

E. Ekonomipersonal

Personalförstärkningar

a) 17 husmödrar
b) 14 vaktmästare ..... + 305 000

F. Kanslipersonal

1. *Personalförstärkningar*

1) 3 kanslister
b) 1 kontorist
c) 2 kanslibiträden
d) 33 extra ordinarie kontorsbiträden ..... + 351 000

2. *Tjänsteförändringar*

a) 3 kansliskrivare i stället för kontorister
b) 15 kontorister i stället för kanslibiträden
c) 2 kanslibiträden i stället för extra ordinarie kontorsbiträden + 20 000

+ 371 000

Anslagsberäkning:

	Personal-förstärkningar	Tjänste-förändringar	Totalt
Jägmästarpersonal	+ 281 000	+ 47 000	+ 328 000
Länsskogvaktarpersonal	+ 551 000	— 11 000	+ 540 000
Undervisningspersonal	+ 2 181 000	+ 58 000	+ 2 239 000
Vägmästarpersonal	+ 163 000	+ 2 000	+ 165 000
Ekonomipersonal	+ 305 000		+ 305 000
Kanslipersonal	+ 351 000	+ 20 000	+ 371 000
	+ 3 832 000	+ 116 000	+ 3 948 000

Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader, *reservationsanslag*

	Anslag
1958/59	7 710 000
Förslag	4 114 000

Utredningens förslag innebär en minskning av anslaget med 3 596 000 kronor enligt följande beräkning.

	Minskning
1. Avlöningar till tillfällig personal	— 2 126 000
2. Frö- och plantförsörjning	— 740 000
3. Skogsvårdsgårdar	— 730 000
	— 3 596 000

Minskningarna är en följd av förslagen rörande dels ersättande av flertalet med omkostnadsmedel avlönade tjänster för årsanställd personal med tjänster avlönade från avlöningsanslaget, dels finansieringen av frö- och plantförsörjningen, dels ock ändring i grunderna för finansiering av kostnaderna för investeringar i skogsbruksskolor.

Statens skogsförbättringsanslag, *förslagsanslag*

I kap. 8 har föreslagits, att bidrag skall kunna utgå till upprättande av skogsbruksplaner för privatskogar med ett enhetligt bidragsbelopp av 125 kronor per brukningsenhet. Under det första budgetåret efter bestämmelsens införande har vi räknat med att ca 2 000 skogsbruksplaner borde komma i åtnjutande av detta stimulansbidrag. Anslaget bör därför uppräknas med 250 000 kronor till 2,85 miljoner kronor.

Vägbyggnader å skogar i enskild ägo, *reservationsanslag*

Till anslaget hänförliga lönekostnader kan beräknas nedgå med 110 000 kronor.

Åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m. m., *reservationsanslag*

Till anslaget hänförliga lönekostnader kan beräknas nedgå med 145 000 kronor.

Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid skogsbruksskolor, *reservationsanslag (nytt anslag)*

I kap. 11 har motiverats, varför bidragen till byggande och utrustning av skogsbruksskolor bör brytas ut ur skogsvårdsstyrelsernas omkostnadsanslag och uppföras som särskilt anslag. Förslag till bidragsbestämmelser har där också framlagts. Enligt beräkningar i samma kapitel rörande utbyggnadstakten för skogsbruksskolorna borde årligen 2—3 skolor nybyggas och 2

skolor byggas ut för att kunna ta emot dubbelkurser eller på annat sätt kompletteras. Kostnaderna för en internatskola avsedd för 30—35 elever ligger f. n. på ca 1,2 miljoner kronor. Med de föreslagna bidragsprocenterna, 50 för byggnader och 90 för första uppsättning stadigvarande undervisningsmateriel, skulle statsbidraget till varje skola bli ca 640 000 kronor. Det på motsvarande sätt beräknade bidraget till komplettering av äldre skolor kan beräknas till ca 150 000 kr/skola. Anslaget skulle alltså behöva uppföras med ett belopp av 2,5 × 0,64 + 2 × 0,15 = 1,9 miljoner kronor.

Bidrag till vissa skogsbrukskurser m. m. förslagsanslag

Som första mål för utbyggnaden av den skogliga yrkesutbildningen har vi i kap. 11 angivit, att omkring år 1970 borde kunna ges fullständig grundutbildning åt ca 1 900 ungdomar årligen och att vidareutbildningen borde till sin omfattning 3-dubblas. Någon förändring av bidragsreglerna anses ej aktuell f. n.

Vid en jämn utbyggnadstakt skulle under ovanstående förutsättningar och vid nuvarande kostnadsnivå krävas en årlig ökning av anslaget med 0,5 miljoner kronor. Emellertid anser vi, att utbyggnaden under de närmaste åren måste ske snabbare för att man skall kunna möta de stora ungdomskullarnas krav på utbildningsmöjligheter. Anslaget bör av denna anledning nu ökas med 0,8 miljoner kronor.

Anslag till lånefond för frö- och plantanskaffning

Såsom närmare motiverats i kap. 10 bör uppföras ett anslag av 6 miljoner kronor till en lånefond, ur vilken skogsvårdsstyrelserna skulle kunna erhålla lån för finansiering av sin frö- och plantanskaffningsverksamhet. Lånen skulle löpa med ränta.

KAPITEL 15

Författningsförslag

De av oss framlagda förslagen rörande bl. a. skogsvårdsstyrelsernas sammansättning, fullföljd av talan mot skogsvårdsstyrelses beslut samt skogsvårdsstyrelsernas revisorer föranleder ändringar av de bestämmelser, som finns intagna i förordningen den 30 maj 1941 (nr 350) angående skogsvårdsstyrelser. Vidare innebär våra förslag, att bestämmelserna angående skogsvårdskommittéer samt särskilda råd för undervisningsfrågor skall utgå ur förordningen. Ytterligare syns lämpligt att vissa formella ändringar, exempelvis i beskrivningen av skogsvårdsstyrelsernas arbetsuppgifter, företages.

De ovan angivna ändringarna, som berör samtliga paragrafer i skogsvårdsstyrelseförordningen utom 9 §, har av oss sammanförts i bilagda förslag till ny skogsvårdsstyrelseförordning (bil. 6).

Reglementet för skogsvårdsstyrelserna den 28 juni 1946 bör med anledning av våra förslag överses och kompletteras. Vi utgår från att denna uppgift kommer att anförtros skogsstyrelsen. Såsom förebild för ett nytt skogsvårdsstyrelsereglemente bör, som tidigare framhållits, de nya instruktionerna inom statsförvaltningen kunna tjäna.

KAPITEL 16

Sammanfattning

Kap. 1 innehåller en redogörelse för utredningsuppdraget och utredningsarbetets bedrivande.

Statens skogsforskningsinstitut har på vår begäran utfört beräkningar rörande behovet av skogsvårdsåtgärder. I *kap. 2* redovisas dessa jämte visst ytterligare utredningsmaterial. Åtgärdsbehovet visar sig vara mycket stort. I fråga om såväl återväxtarbeten som plant- och ungskogsröjningar och gallringar föreslås åtgärder i en omfattning, betydligt överstigande vad som för närvarande kommer till utförande. Enligt vår mening bör institutets åtgärdsprogram tillsvidare i stora drag kunna tjäna som vägledning för skogsvårdsarbetet.

Vad som åsyftas är en allmän lyftning av skogsvården upp till en nivå, vilken närmar sig den som nu tillämpas på välskötta skogar. Detta bör enligt vår mening vara uppnåeligt inom överskådlig tid, om samhällets och de enskilda skogsägarnas krafter inriktas därpå. Det finns därför ej skäl att begränsa det uppställda målet. I den mån samhällets gemensamma resurser måste tas i anspråk för att detsamma skall kunna uppnås, bör dessa synpunkter vara vägledande.

I *kap. 3* har vi framlagt allmänna synpunkter på skogsvårdsarbetets organisation och arbetsuppgifternas fördelning mellan skogsägarna, deras samarbetsorgan och staten. Grunden bör vara skogsägarnas känsla av ansvar för att de produktiva krafter, som genom äganderätten till skogen står till deras förfogande, utnyttjas på bästa sätt. För lösandet av vissa arbetsuppgifter, ej minst på skogsvårdens område, är det lämpligt att skogsägarna bildar samarbetsorgan. Slutligen behövs från det allmännas sida åtgärder i syfte att underlätta för skogsägarna och deras sammanslutningar att bedriva ett skogsbruk, som effektivt tillvaratar skogsmarkernas produktionsmöjligheter och samtidigt fyller rimliga krav med avseende på de i skogsbruket anställdas arbetsvillkor. Det är viktigt, att de åtgärder, som det allmänna och skogsägarnas organisationer vidtar för att hjälpa skogsägarna, ej uppluckrar dessas känsla av ansvar eller minskar deras initiativ och aktivitet på skogsvårdens område utan tvärtom stärker dem i dessa avseenden.

Inom stora delar av landet är den olämpliga arronderingen av skogsfastigheterna ett av de allvarligaste hindren för genomförande av en för-

bättrad skogsvård och överhuvudtaget ett ekonomiskt skogsbruk. Denna fråga utvecklas i *kap. 4*. Vi anser det viktigt, att skogsvårdsstyrelser och skogsägareföreningar ägnar sig åt att upplysa skogsägarna om fördelarna av en förbättrad fastighetsindelning och om de vägar, som står till buds för att i aktuella fall få en sådan till stånd. Vidare hemställer vi att 1954 års fastighetsbildningskommitté måtte anmodas att snarast möjligt framlägga förslag rörande lämpliga ågärder för en snabb och effektiv omarrondering inom områden med starkt parcellerade eller på annat sätt illa arronderade fastigheter samt att i samband härmed erforderliga jämkningar i skattelagstiftning och stämpelförordning utreds.

I *kap. 5* diskuterar vi olika åtgärder för att öka skogsägarnas självverksamhet och framhåller som de viktigaste hjälpmedlen en på bred front insatt skoglig yrkesutbildning, en omfattande allmän upplysning i skogsvårdsfrågor, en intensifierad personlig rådgivning samt en ökad verksamhet med upprättande av lämpliga skogsvårds- eller skogshushållningsplaner (skogsbruksplaner). Under utredningsarbetet har dryftats frågan om införande av ett system med avgifter liknande de norska skogskulturavgifterna och investeringsavgifterna för skogsprodukter, men vi har icke funnit skäl föreslå någon sådan form av obligatoriska skogskulturavgifter. Tillräckliga skäl har ej heller ansetts föreligga att införa en med allmänna medel bekostad premiering av välskötta, mindre skogsbruk.

Samverkan mellan skogsägare i skogsvårdsfrågor behandlas i *kap. 6*. Efter en orientering om de olika former för dylikt samarbete, som för närvarande mera försöksvis tillämpas, uttalar vi bl. a. följande. Det torde vara nödvändigt att genom praktisk försöksverksamhet inom områden med olika förutsättningar ifråga om fastighetsindelning, skogsförhållanden m. m. pröva sig fram till den eller de samarbetsformer, som bäst passar det svenska privatskogsbruket.[1] Å andra sidan är behovet av samarbete i skogsvårdsarbetet mångenstädes stort, varför det är önskvärt att försöksverksamheten får tillräcklig bredd och att man så fort lämpliga arbetsformer utprovats tar steget över från en mer eller mindre tillfällig till en ordinarie verksamhet.

Med hänsyn till principen om största möjliga självverksamhet hos skogsägarna bör det eftersträvas, att samverkan växer fram ur ett allmänt känt behov hos skogsägarna själva och ej genom åtgärder utifrån. Det är å andra sidan önskvärt att skogsvårdsstyrelser och skogsägareföreningar upplyser skogsägarna om fördelarna av ett närmare samgående.

Vi håller före, att skogsägarnas sammanslutningar till främjande av skogsdriften på deras fastigheter bör vara helt frivilliga. Vi finner det knappast befogat med någon ytterligare författningsmässig reglering av hithörande frågor utöver de i skogsvårdsstyrelseförordningen meddelade di-

[1] Med privatskogar avses enskilda skogar med undantag för aktiebolagens skogar.

rektiven, att skogsvårdsstyrelserna har att stödja sammanslutningar av skogsägare i deras verksamhet för skogsvårdens befrämjande.

Vi har slutligen ej funnit anledning föreslå några särskilda förvaltningsbidrag till de skogsvårdssammanslutningar, som här behandlats. Vårt förslag i kap. 13 om en successiv avveckling av skogsvårdsavgiften medför emellertid, att framförda önskemål om ekonomiskt stöd indirekt skulle vinna beaktande om ock på något längre sikt.

I *kap. 7* visas att skogsvårdsstyrelsernas arbetsuppgifter icke kan minska under den närmaste tidsperioden. Ett genomförande av våra förslag, främst rörande utökad och förbättrad yrkesutbildning, allmän upplysning och personlig rådgivning samt intensifierad verksamhet med skogsbruksplaner, torde i stället innebära, att styrelsernas verksamhet måste vidgas.

En utökad verksamhet med upprättande av skogsbruksplaner föreslås i *kap. 8*. Ett stimulansbidrag på 125 kronor per upprättad plan bör utgå från statens skogsförbättringsanslag. Skogsvårdsstyrelserna bör tillföras ett 20-tal nya befattningshavare för denna verksamhet.

I *kap. 9* behandlas allmän upplysning och personlig rådgivning i skogsvårdsfrågor. Vi anser det önskvärt med en intensifiering av denna verksamhet. En väsentlig del av den ökade arbetsinsats, som realiserandet härav kommer att kräva, måste falla på skogsvårdsstyrelserna. Förslag om en viss mindre ökning av antalet länsskogvaktartjänster för föreståndare för områden framläggs därför. Skogsstyrelsen bör beredas möjligheter att anordna fortbildningskurser för att göra skogsvårdsstyrelsepersonalen mera skickad för ifrågavarande arbetsuppgift.

Våra förslag i frö- och plantförsörjningsfrågan återfinns i *kap 10* och innebär följande:

En starkt ökad frö- och plantproduktion krävs om det uppställda skogsvårdsprogrammet för enskilda skogar skall kunna genomföras.

Frågan om reglering av handeln med skogsfrö och skogsplantor bör snarast tas upp till förnyad behandling.

Skogsvårdsstyrelserna måste alltfort bära huvudansvaret för anskaffningen av skogsodlingsmaterial, men en ökad privat företagsamhet är önskvärd.

En planmässig utbyggnad av skogsvårdsstyrelsernas frö- och plantanskaffningsverksamhet bör underlättas. Samtidigt bör den överföras på en mera affärsmässig bog, varigenom privat företagsamhet får möjlighet att engagera sig. I sådant syfte föreslår vi

att de nämnda verksamhetsgrenarna bryts ut ur styrelsernas allmänna verksamhet och behandlas som fristående företag,

att prissättningen på frö och plantor görs efter affärsmässiga principer och

att för finansiering av verksamheten den nuvarande lånefonden för insamling av skogsfrö ombildas till en lånefond för skogsvårdsstyrelsernas

frö- och plantanskaffningsverksamhet, från vilken investerings- och driftslån skall kunna utlämnas mot ränta och amortering enligt av skogsstyrelsen godkända amorteringsplaner.

Den skogliga yrkesutbildningen behandlas i *kap. 11.*

En omfattande teoretisk och praktisk yrkesorientering bör eftersträvas. Skogsvårdsstyrelserna bör därvid regionalt vara det samordnande organet på skogens område.

Vi förordar att statsmakterna fattar principbeslut om en utbyggnad av den skogliga yrkesutbildningen, så att senast omkring år 1970 årligen minst 1 900 ungdomar kan få en fullgod grundläggande skogsyrkesutbildning och att kursverksamheten i skogsarbete och skogsvård m. m. för vidareutbildning av yrkesverksamma skall under samma tid 3-dubblas.

De hittillsvarande grundutbildningskurserna, ungdomskurser och lärlingskurser, bör även i fortsättningen tillämpas, men vi förutsätter att lärlingskurserna vinner ökad terräng, att ungdomskurserna i regel ej görs kortare än 12 veckor och att allmänna ämnen införs på schemat för grundutbildningskurserna. Vidareutbildningen bör vara så allsidig som möjligt; med hänsyn till en viss eftersläpning beträffande kurser i skogsvård m. m. för skogsbrukare bör dylika kurser ordnas i vidgad omfattning.

Skogsvårdsstyrelserna bör liksom hittills regionalt leda den frivilliga skogliga yrkesutbildningen. Deras verksamhet bör i detta avseende betraktas som skogsbrukets centrala yrkesskola. Undervisningen bör bedrivas vid av styrelserna disponerade skogsbruksskolor samt såsom avdelningar av den centrala yrkesskolan förlagda till kommunala yrkesskolor eller annan kursplats. Härutöver förutsättes verksamhet vid företagsskolor.

Vissa organisatoriska förändringar föreslås, innebärande utökning av antalet ledamöter i skogsvårdsstyrelserna och i samband därmed avveckling av de särskilda råden för undervisningsfrågor (se kap. 12). Skogsvårdsstyrelserna skall i utbildningsfrågor ha att samråda och samarbeta med skolmyndigheter och andra berörda organ. Inom de flesta styrelser bör en särskild undervisningssektion inrättas med en jägmästare eller biträdande jägmästare som ledare.

En förstärkning av skogsvårdsstyrelsernas lärarkader och en reglering av anställningsförhållandena föreslås genom inrättande av 96 yrkeslärar- och 99 instruktörsbefattningar. Lärarna bör erhålla pedagogisk utbildning och speciell fackutbildning genom lärarkurser anordnade av skogsstyrelsen.

Med den föreslagna utbyggnadstakten behöver årligen 2—3 skogsbruksskolor nybyggas och 2 skolor byggas ut för att ta emot dubbla kurser eller på annat sätt kompletteras.

Nuvarande bestämmelser för bidrag till den skogliga utbildningsverksamheten bör fortfara att gälla. Vi föreslår att ett nytt anslag betecknat: Bidrag till byggnadsarbeten m. m. vid skogsbruksskolor, uppförs på riksstaten. Från detta skulle skogsvårdsstyrelserna kunna erhålla bidrag enligt

i huvudsak samma regler, som gäller för bidrag till byggnader och utrustning vid centrala yrkesskolor.

I *kap. 12* angående skogsvårdsstyrelseorganisationen har vi behandlat frågor dels rörande skogsvårdsstyrelsernas förvaltningsrättsliga ställning, sammansättning, m. m. och dels rörande styrelsernas personalorganisation. Vad gäller styrelsernas förvaltningsrättsliga ställning föreslår vi, att denna skall förbli oförändrad, d. v. s. styrelserna skall även i fortsättningen fungera som speciella, närmast halvstatliga myndigheter för det enskilda skogsbrukets befrämjande. I fråga om styrelsernas verksamhetsområden föreslår vi ingen ändring i sak men väl beträffande den formella utformningen av vederbörande författningsbestämmelser. Styrelsernas sammansättning föreslår vi ändrad därhän, att skogsvårdsstyrelse skall bestå av ordförande och sex ledamöter. Ordföranden bör förordnas av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna bör tre utses av länsstyrelsen, varav två bland personer, som kan anses företräda det enskilda skogsbruket inom skogsvårdsstyrelseområdet, och en bland personer, som kan anses företräda skogsarbetarna inom området. Utseendet av nämnda ledamöter bör föregås av att de inom skogsvårdsstyrelsens verksamhetsområde representativa skogsägare- respektive skogsarbetareorganisationerna bereds tillfälle avge förslag. Av övriga ledamöter bör två utses av landstinget och den återstående utgöras av länsjägmästaren såsom självskriven. För samtliga ledamöter utom ordföranden och länsjägmästaren bör finnas suppleanter, utsedda i samma ordning som ledamöterna. Vad gäller mandattidens längd för de utsedda ledamöterna samt suppleanterna bör denna av praktiska skäl fastställas till fyra år, mot för närvarande tre år.

Rätten att fullfölja talan mot skogsvårdsstyrelses beslut är för närvarande begränsad till att avse dels beslut, som grundar sig på skogsvårdslagen, dels beslut om tillsättande, entledigande eller disciplinär bestraffning av personal hos styrelsen samt om tillämpning av gällande avlöningsföreskrifter. Vi har funnit övervägande skäl tala för att rätten att fullfölja talan mot skogsvårdsstyrelses beslut görs generell. Vi föreslår därför att, vid sidan av fullföljdsbestämmelserna i skogsvårdslagen, i skogsvårdsstyrelseförordningen meddelas generella bestämmelser angående rätt att anföra besvär över skogsvårdsstyrelses beslut. I likhet med vad nu är fallet vid besvär över beslut enligt skogsvårdslagen bör skogsstyrelsen vara besvärsmyndighet i fråga om besvär, som anförs med stöd av skogsvårdsstyrelseförordningen.

Den nuvarande ordningen för utseende av revisorer hos skogsvårdsstyrelserna, innebärande att Kungl. Maj:t utser en revisor samt vederbörande landsting och hushållningssällskap vardera en (i Älvsborgs län de bägge hushållningssällskapen vardera en och landstinget två), föreslår vi ändrad därhän, att Kungl. Maj:t utser en revisor och landstinget en.

Bestämmelserna i skogsvårdsstyrelseförordningen angående inrättande av skogsvårdskommittéer liksom bestämmelsen i skogsvårdsstyrelsereglemen-

tet angående rätt för de skogsskoleutbildade ordinarie befattningshavarna vid skogsvårdsstyrelse att utse representant att närvara vid styrelsens sammanträden med rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten föreslår vi skall utgå.

I den del av kap. 12, som avser skogsvårdsstyrelsernas personalorganisation, har vi bl. a. redovisat våra beräkningar och framlagt förslag rörande det antal tjänster av olika slag, som erfordras för genomförande av det av oss skisserade verksamhetsprogrammet för skogsvårdsstyrelserna. I enlighet med de för utredningsuppdraget gällande direktiven har vi icke verkställt någon omprövning av löneställningarna för personalen. Vi har ej heller företagit någon allmän omprövning av tjänstebenämningarna utan inskränkt oss till att föreslå vissa av våra förslag i övrigt betingade ändringar av benämningarna å de för skogshögskoleutbildad personal avsedda tjänsterna. Däremot föreslår vi införandet av två i styrelsernas personalorganisation tidigare icke ingående tjänster, nämligen yrkeslärartjänster och kanslisttjänster. I fråga om anställningsformerna har vi för all årsanställd tjänstemannapersonal föreslagit ordinarie eller extra ordinarie anställning. Vi utgår sålunda från att tjänster för årsanställd personal icke längre skall vara inrättade med avlöning från sakanslag.

Vårt förslag innebär, att antalet anställda inom kategorierna jägmästarpersonal och kanslipersonal förblir oförändrat. För kategorierna länsskogvaktarpersonal och yrkeslärarpersonal föreslår vi en ökning av antalet anställda med sammanlagt 45. Slutligen föreslår vi en viss ökning av antalet vägmästare, instruktörer, husmödrar och vaktmästare.

Finansieringen av skogsvårdsarbetet behandlas i *kap. 13,* vari vi uttalar, att det bör vara en statens angelägenhet att helt svara för den del av skogsvårdsstyrelsernas verksamhet, som avser tillsyn av skogsvårdslagens efterlevnad, den skogliga yrkesutbildningen och upplysningen samt andra offentliga arbetsuppgifter. Stöd åt näringen bör liksom hittills lämnas i form av bidrag och lån för särskilda åtgärder.

En överslagsberäkning har gjorts, som visar att för närvarande ca 45 % av kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet kan anses falla på offentlig verksamhet och 55 % avse serviceverksamhet. Med stöd av denna beräkning föreslås att skogsvårdsavgiften omedelbart sänks från nuvarande 1,25 promille till 0,7 promille.

Skogsvårdsstyrelsernas biträdestaxor bör successivt anpassas till verkliga kostnaderna och skogsvårdsavgiften sänkas i samma takt. Härigenom skulle efter hand uppnås en ordning, varigenom skogsvårdsavgiften helt försvinner och varje enskild rekvirent får bära kostnaderna för anlitande av skogsvårdsstyrelsernas service. I speciella fall bör dock t. v. ett begränsat rabattsystem tillämpas.

I *kap. 14* har vi redogjort för våra anslagsberäkningar.

Slutligen har vi i *kap. 15* med tillhörande *bilaga 6* framlagt förslag till ny skogsvårdsstyrelseförordning.

Reservationer

Reservation av herr Hansson

Betänkandets tolvte kapitel, »Skogsvårdsstyrelseorganisationen», innesluter bl. a. förslag till ändringar i skogsvårdsstyrelsernas sammansättning, som jag icke ansett mig helt kunna biträda.

Utredningen föreslår att länsjägmästare skall ingå som självskriven ledamot i skogsvårdsstyrelse. Antalet ledamöter blir härigenom utökat utan att styrelsen kan sägas ha växt. Visserligen torde någon praktisk erfarenhet, krav från skogsvårdsstyrelsernas eller länsjägmästarnas sida knappast kunna åberopas som stöd för länsjägmästarnas inplacering i styrelserna men förslaget synes mig vara väl motiverat av en för allmänna institutioner under senare år genomförd praxis och därmed av önskemålet att skapa överensstämmelse med lantbruksnämnd, hushållningssällskap och andra länsorgan, vilkas chefstjänsteman författningsenligt redan är styrelseledamot.

Sämre underbyggt förefaller mig vara utredningens förslag att gå vidare och generellt utöka antalet styrelseledamöter till sju, även om jag helt delar utredningens uppfattning »att styrelserna skall ha god lokal förankring, vara representativa för det enskilda skogsbruket inom vederbörande skogsvårdsstyrelseområde samt äga förutsättningar att arbeta effektivt». Min erfarenhet föranleder mig också att oreserverat instämma när utredningen understryker att »den lokala förankringen torde bäst säkerställas genom att till ledamot av skogsvårdsstyrelse utses endast sådan inom styrelsens verksamhetsområde boende person, som är med skogsförhållandena inom området väl förtrogen». En skogsvårdsstyrelse torde emellertid arbeta mest effektivt om den liksom hittills består av ett relativt begränsat antal för uppgiften intresserade personer, som är förfarna i skogsbruk och väl förtrogna med skogsförhållandena inom skogsvårdsstyrelsens verksamhetsområde. Av den anledningen finner jag det omotiverat att genomgående utöka antalet styrelseledamöter till sju. — En skogsvårdsstyrelse om fem personer betyder däremot ingen egentlig utökning därest, som utredningen föreslår, länsjägmästaren ingår och vice ordföranden väljes inom styrelsen; suppleant för ordföranden, som för närvarande även utses av Kungl. Maj:t och utan att äga rösträtt regelbundet deltager i styrelsens sammanträden, skulle nämligen icke längre förordnas.

Landets 25 skogsvårdsstyrelseområden företer med hänsyn till storlek och de enskilda skogarnas sammansättning de mest skiljaktiga förhållanden. Vissa av dem är utpräglade småbrukarområden med den enskilda skogsmarken till 80—90 % eller mer i bondehand medan inom andra storskogsbruket närmast dominerar. Inom de förra är skogsägarna som regel även skogsarbetare och kadern av egentliga skogsarbetare på de enskilda skogarna ofta ytterst begränsad. Däremot är skogsarbetarkåren inom områden med stor andel gods- och bolagsskogar av betydande numerär. Inom ett mindre skogsvårdsstyrelseområde erhålles ofta såväl geografiskt som kategorimässigt en bättre representation av det enskilda skogsbruket genom tre —fyra personer än i ett större genom sex personer. En styrelse om sju ledamöter skulle vidare inom flera mindre områden i betraktande av antalet skogliga befattningshavare hos respektive skogsvårdsstyrelser innebära en otymplighet, som ur ekonomisk synpunkt knappast heller kan försvaras.

Nu motiverar utredningen främst sitt förslag om till sju personer utökade skogsvårdsstyrelser med en strävan att göra dessa lämpligt sammansatta även för handläggning av skogliga yrkesutbildningsfrågor. Härvidlag synes mig utredningen göra ett felslut. Yrkesutbildningen kommer nämligen under alla förhållanden att kräva ett permanent samråds- eller samarbetsorgan, i vilket representanter för olika myndigheter, organisationer och skogsägarekategorier, som inte kan tänkas ingå i skogsvårdsstyrelsen, bör få göra sin mening gällande, t. ex. skolmyndigheter, domänverket, skogsarbetare på allmänna skogar, landstingets förvaltningsutskott m. fl. Vad landstingets förvaltningsutskott beträffar måste en intim direkt kontakt upprätthållas mellan detta såsom främste företrädare för yrkesutbildningen inom landstingsområdet och skogsvårdsstyrelsen — en kontakt som kräver så speciell insikt i yrkesutbildningsfrågor och landstingsförvaltning att den endast i undantagsfall kan förutsättas bli tillfredsställande upprätthållen genom av landstinget i tänkt ordning valda ledamöter.

Troligen bör man emellertid förutsätta att i t. ex. de vidsträckta norrländska skogsvårdsstyrelseområdena ett större antal än fem ledamöter kan visa sig vara ett berättigat önskemål för att styrelsen skall erhålla en tillfredsställande geografisk täckning av hela området. Antalet styrelseledamöter synes lämpligen böra vara udda och därmed i dessa större områden högst sju. Men inom de mindre och flertalet medelstora skogsvårdsstyrelseområden finner jag en fördubbling av styrelsens numerär helt omotiverad, då en styrelse om fem ledamöter — länsjägmästaren inräknad — kan förutsättas bli fullt representativ och äga de bästa förutsättningar för effektiv verksamhet. I vart fall synes möjlighet böra lämnas för ett efter de lokala förhållandena fritt val mellan fem eller sju styrelseledamöter. Vid utseende av styrelseledamöter torde det vidare få anses vara av större vikt att välja för uppgiften lämpade personer än att ovillkorligt göra valet inom till numerären obetydliga kategorier med en ofta diffus avgränsning. Däremot bör

vid utseende av representanter i samarbetsorgan för yrkesutbildningsfrågor stor vikt fästas vid att alla berörda parter blir företrädda.

I en skogsvårdsstyrelse om fem ledamöter, som jag med stöd av det anförda i första hand ansett mig böra förorda, skulle förutom den av Kungl. Maj:t förordnade ordföranden samt länsjägmästaren två ledamöter jämte suppleanter utses av länsstyrelsen och en ledamot jämte suppleant utses av landstinget.

Mot utredningens övriga förslag rörande skogsvårdsstyrelsens sammansättning har jag intet att erinra.

Reservation av herr Staxäng

Enligt bestämmelserna i reglementet för skogsvårdsstyrelserna den 28 juni 1946 äger de skogsskoleutbildade ordinarie befattningshavarna vid skogsvårdsstyrelse utse en representant att närvara vid styrelsens sammanträden med rätt att deltaga i överläggningarna men ej i besluten. Jag anser, att skogsvårdsstyrelserna härigenom erhåller ett värdefullt tillskott av skoglig sakkunskap, stående i nära kontakt med länets skogsägare. Då det är av värde att vid alla skogsvårdsstyrelsesammanträden denna kontakt med de skogsskoleutbildade befattningshavarna förefinnes, bör enligt min mening någon ändring i de ovan refererade bestämmelserna icke vidtagas.

Till 1955 års skogsvårdsutredning, Stockholm

I skrivelse den 20 november 1955 har 1955 års skogsvårdsutredning hos statens skogsforskningsinstitut hemställt om vissa uppgifter rörande behovet av åtgärder med föryngringsbefrämjande syfte i Sverige. Med anledning därav får institutet härmed överlämna bilagda uppgifter, till vilka institutet — utöver de i promemorian anförda upplysningarna — önskar göra följande kommentarer.

Samtliga i tabellerna lämnade uppgifter avse en tjugoårsperiod räknad från år 1954.

Sammandraget i tab. 5 visar, att den i landet befintliga kalmarken inklusive glesa plantskogar vid periodens början uppgick till 4 422 km² å allmänna skogar, 3 666 km² å bolagsskogar och 7 407 km² å övriga enskilda skogar eller tillhopa 15 495 km². Härav beräknas 7 016 km² eller 45 procent böra sås och 8 479 km² eller 55 procent planteras.

De arealer, som tillkomma genom de årliga avverkningarna och som böra behandlas under perioden, uppgå för hela Sverige till 9 710 km² å allmänna skogar, 6 781 km² å bolagsskogar och 14 549 km² å övriga enskilda skogar eller tillhopa 31 040 km². Härav beräknas 6 211 km² (20 procent) böra sås, 8 647 km² (28 procent) planteras, 6 146 km² (20 procent) markberedas för naturlig föryngring och 10 036 km² (32 procent) föryngras naturligt utan andra åtgärder än hyggesrensning på större delen av arealen.

Tab. 6 visar att hyggesbränning å nytillkommande föryngringsyta beräknas böra förekomma på 2 112 km² å allmänna skogar, 1 332 km² å bolagsskogar och 2 530 km² å övriga enskilda skogar eller tillhopa 5 974 km². Härav beräknas bränning som förberedelse till skogsodling å 3 942 km², som förberedelse till naturlig föryngring efter markberedning å 645 km² och som förberedelse till övrig naturlig föryngring å 1 387 km².

Hyggesrensning å kalmark och gles plantskog erfordras enligt riksskogstaxeringens observationer (tab. 3 a) på 8 124 km², varav 2 293 km² å allmänna skogar, 1 694 km² å bolagsskogar och 4 137 km² å övriga enskilda skogar.

Hyggesrensning å nytillkommande föryngringsyta beräknas böra ske på 5 320 km² å allmänna skogar, 3 816 km² å bolagsskogar och 8 412 km² å övriga enskilda skogar eller tillhopa å 17 548 km².

Plantröjning beräknas bliva erforderlig på 3 227 km² å allmänna skogar, 2 533 km² å bolagsskogar och 5 509 km² å övriga enskilda skogar eller tillhopa å 11 269 km².

Hela den areal i Sverige, som enligt tab. 5 beräknas böra skogsodlas med sådd eller plantering, uppgår till 30 353 km² eller 1 517,7 km² per år, d. v. s. 151 765 ha årligen, varav genom sådd 44 procent och genom plantering 56 procent.

År 1944 avlämnades från statens skogsforskningsinstitut till Norrlandskommittén en utredning över under 20 år erforderliga föryngringsåtgärder i Norrland. Utredningen kompletterades år 1945 med en liknande utredning för södra och

mellersta Sverige. En del resultat från båda dessa arbeten ha publicerats i Redogörelse för länsjägmästareföreningens frö- och plantutredning (utgiven av Kungl. Skogsstyrelsen, nr 1, 1945), tab. 8 och 9. Ur dessa tabeller kan beräknas, att år 1944 till behandling med sådd eller plantering på befintlig kalmark och i gles plantskog under en 20-årsperiod föreslogs i summa för hela landet 14 584 km². År 1954 utgör enligt den nu aktuella utredningen denna siffra 15 495 km². Den inträffade ökningen, 6 procent, torde bero på att år 1944 en del kalmark yngre än 10 år utelämnades, varjämte höjdzonen ovan 400 m ö. h. i Norrbotten, 500 m i Västerbotten och 550 m i övriga län ej ingingo i beräkningen.

För nytillkommande föryngringsyta ger originalberäkningen år 1944 för Norrland och Kopparbergs län med tillägg för Värmland och övriga Sverige en areal av sammanlagt 27 867 km². Till *behandling* föreslås år 1954 en areal av 31 040 km². Hela den *avverkade* arealen är dock större, eftersom ett antal årshyggen ej beräknas bliva behandlade under perioden, nämligen 39 619 km². Detta innebär en ökning av avverkningsarealen, som beror dels på den nu tillkomna arealen ovanför 1944 års övre gräns för höjden över havet, dels på de mindre arealer, som tidigare hänfördes till huggningsklasserna D_2, D_3 och E, dels slutligen på den avsevärda ökning av slutavverkningsarealerna, som de utförda avverkningsberäkningarna medfört i Norrland i förhållande till de mycket konservativa beräkningarna år 1944 av den årliga avverkningen, som uppgick till endast 0,38 procent av totala skogsmarksarealen mot över 1 procent år 1954.

Likväl kommer den areal i hela landet, som årligen föreslås bliva föremål för åtgärder på redan befintlig kalmark och på nytillkommande föryngringsyta, ej att uppgå till mer än 0,96 procent av den totala skogsmarksarealen, varvid hela eftersläpningen på befintliga kalmarker beräknas bliva inhämtad på 20 år. På enbart nytillkommande föryngringsyta kommer årligen 0,62 procent av totala skogsmarksarealen under behandling med åtgärder av ett eller annat slag, eventuellt flera åtgärder, såsom t. ex. bränning först och skogsodling sedan, varvid arealen medräknats endast en gång.

Slutligen erinras om att de framlagda siffrorna grunda sig på riksskogstaxeringens resultat, vilka framkommit genom stickprovsundersökningar och därför äro behäftade med en viss osäkerhet. Till ledning för bedömningen av arealuppskattningens säkerhet anges nedan *medelfelet* å kalmarksbestämningen (huggningsklass A, samtliga ägare) för 1953—1955 års sammanlagda riksskogstaxeringar:

Region	I = 5,8	procent
»	II = 7,4	»
»	III = 5,9	»
»	IV: 1—4 = 3,4	»

För region V har medelfelet ej beräknats men kan uppskattas ej överstiga 7 procent. Dessutom påverkas resultaten av ojämnheter vid markens *klassificering*. Härtill komma de betydande svagheter, som måste vidlåda den genom *bedömning* gjorda uppskattningen av åtgärdsbehovet och åtgärdernas art. De meddelade siffrorna böra betraktas med vederbörlig hänsyn till dessa förhållanden.

Vidare bör hänsyn tagas till den utveckling inom skogsbruket, som skett under det senaste decenniet. Denna har medfört avsevärt högre krav på skogsföryngringens kvalitet och på den snabbhet, varmed föryngringen åvägabringas än tidigare ansågs nödvändigt. Härigenom måste nu avsevärt större arealer anslås till kultur än som år 1944 ansågs erforderligt. I hela landet föreslås nu skogskultur på 0,66 procent av skogsmarksarealen årligen, däri inbegripet både kalmark, gles plantskog och de delar av nytillkommande föryngringsyta som kultiveras.

År 1944 var denna procent endast 0,38. En sänkning av kulturarealerna kan, om man så finner önskvärt eller nödvändigt, ske genom att minska föryngringshuggningarna och genom att öka den naturliga föryngringens och framför allt markberedningens andel i föryngringsarealerna.

Övriga i skrivelsen den 20 november 1955 begärda uppgifter komma senare att översändas.

I detta ärendes beredning ha deltagit, förutom undertecknade Näslund och Tirén, professorerna Viktor Butovitsch, Åke Gustafsson, Erik Hagberg och Charles Carbonnier.

Stockholm den 20 mars 1957.

Statens skogsforskningsinstitut

Manfred Näslund

Lars Tirén / ***Alf Allard***

P.M.

ang. beräkningen av erforderliga föryngringsåtgärder i Sverige under en 20-årsperiod

Beräkningarna grunda sig primärt på riksskogstaxeringens material från åren 1953, 1954 och 1955 (tredje riksskogstaxeringen) och 1956 års avverkningsberäkningar, utförda vid riksskogstaxeringen för södra Sveriges skogsindustriutredning. Avverkningsberäkningarna ha utförts gemensamt för hela regioner utan hänsyn till ägargrupper. Vid fördelning av föryngringsytan på ägargrupper uppstå vissa ojämnheter, beroende på att ägargrupperna ej uppvisa samma proportion kalmark. En utjämning har därför företagits, när föryngringsytan i procent av totala skogsmarksarealen för någon ägargrupp överstigit medeltalet för regionen med mer än 20 procent. Detta har inträffat endast i region I och III. Genom utjämningen förändras icke föryngringsytans storlek för regionen i sin helhet.

Uppgifter lämnas i de bifogade tabellerna separat för följande s. k. *regioner:*

Region I: Norrbottens och Västerbottens län.
» II: Västernorrlands län, landskapet Jämtland samt Härjedalsdelen av övre Ljungdalens kommun.
» III: Landskapet Härjedalen utom övre Ljungdalens kommun samt Gävleborgs och Kopparbergs län.
» IV: 1: Värmlands, Örebro och Västmanlands län.
» IV: 2: Uppsala, Stockholms och Södermanlands län.
» IV: 3: Östergötlands, Skaraborgs och Älvsborgs län.
» IV: 4: Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län.
» V: Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus län.

Skogsmarken har särhållits efter *ägargrupper* enligt följande:
Allmänna skogar
Bolagsskogar
Övriga enskilda skogar.

Allmänna skogar omfatta: kronoskogar, ecklesiastika skogar och övriga allmänna skogar (såsom härads- och sockenallmänningar, stadsskogar, skogar under skogssällskapets förvaltning, kommunskogar, renbetesfjällens skogar, stiftelsers skogar, fortifikationsförvaltningens skogar m. fl.).

Bolagsskogar omfatta: aktiebolagens skogar.

Övriga enskilda skogar omfatta: bondeskogar och godsskogar.

Därjämte har inom varje grupp en fördelning skett efter höjd över havet enligt nedanstående tablå, som anger m ö. h.:

Region	Höjdområde		
	Undre	Mellersta	Övre
I ..... Norrbottens lappmark	0—250	250—450	450—
I ..... Övrig del av region I	0—300	300—500	500—
II	0—350	350—550	550—
III, IV och V	0—400	—	400—

Skogsmarken har därefter fördelats på *huggningsklasser* så, att följande grupper erhållits:

Kalmark (huggningsklass A_1)
Gles plantskog (slutenhetsgraderna 0,3 och 0,4 av huggningsklasserna B_1 och B_2)
Gammal skog (huggningsklasserna D_2, D_3 och E)

Gles plantskog och gammal skog ha därefter fördelats på *trädbestånd*, så att följande grupper erhållits:

Tallskog
Granskog
Barrblandskog, med någon lövinblandning (= barrblandskog i tab. A)
Barrblandskog, med stark lövinblandning (= barr- + lövblandskog i tab. A)
Främmande barrträd, bok och ädla lövträd

I barrblandskog med stark lövinblandning ingår även ren björkskog.

Slutligen har såväl kalmark som övrig skogsmark fördelats efter markbetäckningens beskaffenhet i följande *vegetationstypsgrupper:*

Lavtyp
Torr ristyp
Frisk ristyp och frisk lågört-ristyp
Fuktig ristyp och fuktig lågört-ristyp
Frisk högörttyp och fuktig högörttyp

Till behandling med föryngringsåtgärder föreslås *all redan befintlig kalmark* och *gles plantskog*, varvid bortses från möjligheten att en ringa del av kalmarken kan tänkas bli föryngrad utan åtgärder. Därjämte föreslås till behandling *hela nytillkommande föryngringsytan* utom i

Region I och II:	5	årshyggen
» III:	4	»
» IV och V:	2	»

5, 4 resp. 2 årshyggen anses böra förbli helt obehandlade under perioden för att medge hyggesmognad och risförmultning och därigenom billigare föryngringsarbete längre fram och bättre återväxtresultat. Dessa arealer äro ej heller anslagna till hyggesrensning, som antages ske efter 20-årsperiodens slut.

Inom olika vegetationstyper, trädbestånd och höjdområden ha för varje region vissa procenter av den till behandling avsedda arealen anslagits till *sådd, plantering, markberedning* och *naturlig föryngring* enligt följande tabelluppställning, tab. A. Arealerna i km² ha uppförts i tab. 1.

Härutöver ha vissa delar av nytillkommande föryngringsyta föreslagits till *bränning* (tab. 2). Därvid har som förberedelse till sådd och plantering endast frisk och fuktig ristyp och lågörttyp föreslagits till bränning med olika procenttal i olika regioner och höjdlägen, i norra Sverige växlande mellan 30 och 50 procent, i övriga Sverige mellan 10 och 40 procent. Bränning som förberedelse till naturlig föryngring med eller utan markberedning har begränsats till torr ristyp samt frisk och fuktig ris- och lågörttyp inom tall- och barrblandskog. Procenttalen variera i förra fallet mellan 10 och 25 procent i norra och mellan 0 och 20 procent i övriga Sverige. I senare fallet variera procenttalen mellan 20 och 40 i norra samt mellan 0 och 30 i övriga Sverige.

Till *hyggesrensning* å nytillkommande föryngringsyta ha föreslagits 70 procent av den del av nytillkommande föryngringsyta, som behandlas under perioden, med undantag för de delar som brännas (tab. 3). Det föreliggande behovet av hyggesrensning å kalmark och gles plantskog enligt riksskogstaxeringens obser-

vationer i fält framgår av tab. 3 a, för vilken fördelning på höjdområden och uppdelning på underregioner av region IV dock ej kunnat ske.

All efter sådd, markberedning och naturlig föryngring uppväxande plantskog har föreslagits till *plantröjning*, då den uppnår 10 års ålder (tab. 4).

Föryngring efter markberedning antages födas 5, 4 resp. 2 år efter åtgärdens utförande inom region I och II, III resp. IV och V. Föryngringstiden är dubbelt så lång, d. v. s. 10, 8 resp. 4 år.

Naturlig föryngring antages födas 7, 5 resp. 3 år efter huggningen inom region I och II, III resp. IV och V, med föryngringstiderna 14, 10 resp. 6 år. I tab. 5 ha de föregående tabellerna summerats för hela Sverige.

Vid fördelningen av de tillgängliga arealerna på sådd, plantering, markberedning och naturlig föryngring ha följande synpunkter beaktats:

Sådd har givits ett större rum än som för närvarande tillkommer denna metod i praktiken. Metoden ger åtminstone i Norrland i allmänhet säkrare och bättre resultat för billigare pris än plantering. Fläckhackningen förutsättes ske med traktordragna redskap överallt där detta är möjligt. Å andra sidan är det klart, att alla marker som kunna sås även kunna planteras, varför förskjutningar av arealer mellan sådd och plantering kunna göras, när så synes önskvärt. — En förutsättning för ökad sådd är ökad fröinsamling och ökade kläng- och lagringsmöjligheter. En ökning av fröinsamlingen är möjlig enligt de utredningar över kottillgången, som äro under utarbetande vid skogsforskningsinstitutet. — Sådd-ökningen har likväl antagits bliva minst i de norrländska höjdlägena, där fröanskaffningen bjuder de största svårigheterna, ävensom i de sydligaste landsändarna, där plantering har gammal hävd och sådderna lida av riklig hyggesvegetation.

Markberedning avser föryngring från fröträd eller skärmträd och förutsättes ske med traktorredskap, Icke i något fall har markberedning för självföryngring anslagits till större del av arealen inom en trädbestånds- och vegetationstypsgrupp än 30 procent, men ofta lägre. Markberedningsarealerna äro sannolikt underskattade. Stora delar av de arealer inom nytillkommande föryngringsyta, som nu föreslagits till sådd eller plantering torde kunna föryngras genom markberedning, när metoden blivit mera känd och maskinutrustningen utökad.

Naturlig föryngring avser föryngring från fröträd eller skärmträd utan föregående markberedning, men dock i regel efter hyggesrensning. Förutsättningarna för denna föryngringsmetod äro minst i höjdlägena och äro relativt begränsade även i de sydligaste delarna av landet. Högst ha de skattats på lavtyper och torra ristyper.

Stockholm 51 den 14 mars 1957.

Lars Tirén

Tabell A. Fördelning för Region I och II

Övre höjdområdet

Procent

	Kalmark och gles plantskog		Tallskog				Granskog				Barrblandskog				Barr- + lövblandskog			
	Sådd	Plant.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.
Lav.....	40	60	30	30	20	20	50	50	0	0	30	50	10	10	30	50	10	10
To ris.....	40	60	30	40	20	10	50	50	0	0	30	50	10	10	30	50	10	10
Fr ris.....	40	60	30	40	20	10	50	40	10	0	40	50	10	0	40	50	10	0
Fu ris.....	0	100	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10
Högört....	0	100	0	100	0	0	0	100	0	0	0	100	0	0	0	100	0	0
Fördelning för Region I, II och III																		
Mellersta (för Region III: övre) höjdområdet																		
Procent																		
Lav.....	70	30	10	0	10	80	40	40	0	20	20	10	0	70	20	30	0	50
To ris.....	70	30	10	0	30	60	30	30	10	30	20	10	20	50	20	20	20	40
Fr ris.....	60	40	30	20	30	20	40	20	20	20	40	20	20	20	40	20	20	20
Fu ris.....	10	90	10	50	10	30	10	50	10	30	10	50	10	30	10	50	10	30
Högört ...	0	100	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10

Tabell A. Fördelning för Region I och II

Undre höjdområdet

Procent

	Kalmark och gles plantskog		Tallskog				Granskog				Barrblandskog				Barr- + lövblandskog			
	Sådd	Plant.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.
Lav.....	80	20	10	0	10	80	40	30	0	30	10	10	0	80	20	10	0	70
To ris.....	80	20	10	0	30	60	30	30	10	30	10	10	20	60	10	10	20	60
Fr ris.....	70	30	20	20	30	30	30	20	30	20	30	10	30	30	30	10	30	30
Fu ris.....	10	90	10	40	20	30	10	40	20	30	10	40	20	30	10	40	20	30
Högört....	0	100	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10
Fördelning för Region III																		
Undre höjdområdet																		
Procent																		
Lav.....	80	20	0	0	10	90	40	30	0	30	10	10	0	80	10	10	0	80
To ris.....	80	20	10	0	20	70	30	20	20	30	10	10	20	60	10	10	20	60
Fr ris.....	70	30	20	10	30	40	20	20	30	30	20	10	30	40	20	10	30	40
Fu ris.....	10	90	10	30	20	40	10	30	20	40	10	30	20	40	10	30	20	40
Högört....	0	100	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10

Tabell A. Fördelning för Region IV: 1 + 4

Båda höjdområdena

Procent

	Kalmark och gles plantskog		Tallskog				Granskog				Barrblandskog				Barr- + björkblandskog			
	Sådd	Plant.	Sådd	Plant.	MB	Nat f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.
Lav.....	60	40	10	0	0	90	40	30	0	30	10	10	0	80	10	10	0	80
To ris.....	60	40	10	0	20	70	80	20	20	30	10	10	20	60	10	10	20	60
Fr ris.....	50	50	20	10	30	40	20	20	30	30	20	10	30	40	20	10	30	40
Fu ris.....	10	90	10	30	20	40	10	30	20	40	10	30	20	40	10	30	20	40
Högört....	0	100	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10

	Främmande barr- och lövträd			
	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.
Alla typer.....	0	70	10	20

Tabell A. Fördelning för Region IV: 2 + 3

Båda höjdområdena

Procent

	Kalmark och gles plantskog		Tallskog				Granskog				Barrblandskog				Barr- + lövblandskog			
	Sådd	Plant.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.	Sådd	Plant.	MB	Nat. f.y.
Lav.....	60	40	10	0	0	90	40	30	0	30	10	10	0	80	10	10	0	80
To ris.....	60	40	10	0	10	80	30	20	20	30	10	10	10	70	10	10	20	60
Fr ris.....	30	70	20	10	30	40	10	40	30	20	20	20	30	30	20	20	30	30
Fu ris.....	10	90	10	30	20	40	10	40	20	30	10	40	20	30	10	40	20	30
Högört....	0	100	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10

Fördelning för Region V

Hela regionen

Procent

Lav	50	50	10	0	0	90	40	30	0	30	10	10	0	80	10	10	0	80
To ris.....	50	50	10	0	10	80	30	20	20	30	10	10	10	70	10	10	20	60
Fr ris.....	20	80	20	30	20	30	10	50	20	20	20	40	20	20	20	40	20	20
Fu ris.....	10	90	10	30	20	40	10	40	20	30	10	40	20	30	10	40	20	30
Högört....	0	100	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10	0	90	0	10

Fördelning för Region IV: 2 + 3 (och V)

	Främmande barr- och lövträd			
	Sådd	Plant.	MB	Nat. f. y.
Alla typer.....	0	70	10	20

Tabell 1. Arealer i km², som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperi

Region I

Åtgärd å	Undre höjdområdet				Mell. höjdområdet				Övre höjdområdet				S:a s:rum
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	
Befintl. kalmark + gles plantskog													
Sådd.....	406	157	463	1 026	950	221	310	1 481	200	27	49	276	2 7
Plantering....	272	141	540	953	815	366	402	1 583	516	68	127	711	3 2
S:a	678	298	1 003	1 979	1 765	587	712	3 064	716	95	176	987	6 0
Nytillk. föryngringsyta													
Sådd.....	223	110	259	592	717	116	282	1 115	597	39	124	760	2 4
Plantering....	283	134	317	734	621	143	301	1 065	1 080	69	228	1 377	3 1
Markberedning	290	140	361	791	503	86	213	802	157	6	26	189	1 7
Naturlig föryngring.....	508	211	530	1 249	1 153	168	535	1 856	88	2	13	103	3 2
S:a	1 304	595	1 467	3 366	2 994	513	1 331	4 838	1 922	116	391	2 429	10 6
S:a s:rum	1 982	893	2 470	5 345	4 759	1 100	2 043	7 902	2 638	211	567	3 416	16 6

Tabell 1. Arealer i km², som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperi

Region II

Åtgärd å	Undre höjdområdet				Mell. höjdområdet				Övre höjdområdet				S:a s:rum
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	
Befintl. kalmark + gles plantskog													
Sådd.....	18	275	398	691	56	282	223	561	3	11	16	30	1 2
Plantering....	16	295	313	624	59	302	345	706	7	28	43	78	1 4
S:a	34	570	711	1 315	115	584	568	1 267	10	39	59	108	2 6
Nytillk. föryngringsyta													
Sådd.....	31	165	217	413	146	297	295	738	50	64	35	149	1 3
Plantering....	41	200	327	568	193	401	408	1 002	113	131	80	324	1 8
Markberedning	36	200	257	493	84	166	170	420	11	15	8	34	9
Naturlig föryngring.....	43	284	303	630	128	262	254	644	7	10	5	22	1 2
S:a	151	849	1 104	2 104	551	1 126	1 127	2 804	181	220	128	529	5 4
S:a s:rum	185	1 419	1 815	3 419	666	1 710	1 695	4 071	191	259	187	637	8 1

Tabell 1. Arealer i km², som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperiod

Region III

Åtgärd å	Undre höjdområdet				Övre höjdområdet				S:a s:rum
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	
Befintl. kalmark + gles plantskog									
Sådd	91	233	483	807	255	284	268	807	1 614
Plantering	85	172	352	609	213	205	283	701	1 310
Summa	176	405	835	1 416	468	489	551	1 508	2 924
Nytillk. föryngringsyta									
Sådd	22	165	200	387	120	135	192	447	834
Plantering	35	194	273	502	123	187	223	533	1 035
Markberedning	37	267	319	623	93	92	119	304	927
Naturlig föryngring	59	513	581	1 153	262	197	252	711	1 864
Summa	153	1 139	1 373	2 665	598	611	786	1 995	4 660
Summa summarum	329	1 544	2 208	4 081	1 066	1 100	1 337	3 503	7 584

Tabell 1. Arealer i km², som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperiod

Region IV: 1

Åtgärd å	Undre höjdområdet				Övre höjdområdet				S:a s:rum
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	
Befintl. kalmark + gles plantskog									
Sådd	56	131	300	487	—	29	35	64	551
Plantering	63	185	393	641	—	47	39	86	727
Summa	119	316	693	1 128	—	76	74	150	1 278
Nytillk. föryngringsyta									
Sådd	86	130	281	497	7	16	14	37	534
Plantering	108	161	285	554	8	30	34	72	626
Markberedning	129	200	426	755	10	24	19	53	808
Naturlig föryngring	205	314	694	1 213	12	32	39	83	1 296
Summa	528	805	1 686	3 019	37	102	106	245	3 264
Summa summarum	647	1 121	2 379	4 147	37	178	180	395	4 542

Tabell 1. Arealer i km², som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperiod

Region IV: 2

Åtgärd å	Hela regionen			
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga enskilda skogar	Summa
Befintl. kalmark + gles plantskog				
Sådd	23	31	91	145
Plantering	73	74	244	391
Summa	96	105	335	536
Nytillk. föryngringsyta				
Sådd	42	27	161	230
Plantering	65	69	248	382
Markberedning	68	51	257	376
Naturlig föryngring	105	60	343	508
Summa	280	207	1 009	1 496
Summa summarum	376	312	1 344	2 032

Tabell 1. Arealer i km², som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperiod

Region IV: 3

Åtgärd å	Hela regionen			
	Allmänna skogar	Bolags-skogar	Övriga enskilda skogar	Summa
Befintl. kalmark + gles plantskog				
Sådd	35	8	145	188
Plantering	89	30	374	493
Summa	124	38	519	681
Nytillk. föryngringsyta				
Sådd	58	37	184	279
Plantering	111	67	361	539
Markberedning	98	64	310	472
Naturlig föryngring	126	83	412	621
Summa	393	251	1 267	1 911
Summa summarum	517	289	1 786	2 592

Tabell 1. Arealer i km², som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperiod

Region IV: 4

Åtgärd å	Hela regionen			
	Allmänna skogar	Bolags-skogar	Övriga enskilda skogar	Summa
Befintl. kalmark + gles plantskog				
Sådd	41	23	286	350
Plantering	52	27	381	460
Summa	93	50	667	810
Nytillk. föryngringsyta				
Sådd	77	39	294	410
Plantering	80	33	357	470
Markberedning	122	57	451	630
Naturlig föryngring	176	83	698	957
Summa	455	212	1 800	2 467
Summa summarum	548	262	2 467	3 277

Tabell 1. Arealer i km², som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperiod

Region V

Åtgärd å	Hela regionen			
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga enskilda skogar	Summa
Befintl. kalmark + gles plantskog				
Sådd	5	2	96	103
Plantering	23	12	408	443
Summa	28	14	504	546
Nytillk. föryngringsyta				
Sådd	18	6	133	157
Plantering	81	12	432	525
Markberedning	28	7	169	204
Naturlig föryngring	36	10	240	286
Summa	163	35	974	1 172
Summa summarum	191	49	1 478	1 718

Tabell 2. Arealer i km² å nytillkommande föryngringsyta, som beräknas böra hyggesbrännas under en 20-årsperiod

Region I

Bränning vid	Undre höjdområdet				Mellersta höjdområdet				Övre höjdområdet				S:a s:rum
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	
Sådd och plantering.....	127	66	160	353	432	90	178	700	530	35	112	677	1 730
Markberedning	34	18	50	102	80	12	29	121	12	1	1	14	237
Naturlig föryngring....	73	35	103	211	193	24	85	302	11	0	1	12	525
S:a	234	119	313	666	705	126	292	1 123	553	36	114	703	2 492

Region II

Sådd och plantering.....	19	93	124	236	102	210	205	517	54	65	37	156	909
Markberedning	4	22	22	48	7	15	15	37	1	1	1	3	88
Naturlig föryngring....	8	42	43	93	17	36	35	88	1	1	0	2	183
S:a	31	157	189	377	126	261	255	642	56	67	38	161	1 180

Region III

Sådd och plantering.....	14	84	107	205					67	94	127	288	493
Markberedning	3	33	38	74					12	12	13	37	111
Naturlig föryngring....	10	82	94	186					34	28	37	99	285
S:a	27	199	239	465					113	134	177	424	889

Tabell 2. Arealer i km² å nytillkommande föryngringsyta, som beräknas böra hyggesbrännas under en 20-årsperiod

Region IV: 1

Bränning vid	Undre höjdområdet				Övre höjdområdet				S:a s:rum
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	
Sådd och plantering.....	48	73	145	266	6	12	13	31	297
Markberedning.....	14	17	45	76	—	1	1	2	78
Naturlig föryngring	29	37	95	161	—	4	3	7	168
Summa	91	127	285	503	6	17	17	40	543

Region IV: 2

	Hela regionen			
Sådd och plantering.....	18	14	69	101
Markberedning.....	5	3	19	27
Naturlig föryngring	9	4	25	38
Summa	32	21	113	166

Region IV: 3

	Hela regionen			
Sådd och plantering.....	26	18	91	135
Markberedning.....	8	4	22	34
Naturlig föryngring	10	6	31	47
Summa	44	28	144	216

Region IV: 4

	Hela regionen			
Sådd och plantering	42	20	156	218
Markberedning.....	15	6	49	70
Naturlig föryngring.....	29	12	100	141
Summa	86	38	305	429

Region V

	Hela regionen			
Sådd och plantering.....	8	2	49	59
Markberedning.....	—	—	—	—
Naturlig föryngring	—	—	—	—
Summa	8	2	49	59

Tabell 3. Arealer i km², som beräknas böra hyggesrensas å nytillkommande föryngringsyta under en 20-årsperiod

Region I

Hyggesrensning å	Undre höjdområdet				Mellersta höjdområdet				Övre höjdområdet				S:a s:rum
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	
Nytillk. föryngringsyta.	750	332	807	1 889	1 602	272	727	2 601	958	57	193	1 208	5 698
Region II													
Nytillk. föryngringsyta.	84	485	641	1 210	298	605	610	1 513	88	108	63	259	2 982
Region III													
Nytillk. föryngringsyta.	88	658	794	1 540					340	334	426	1 100	2 640
Region IV: 1													
Nytillk. föryngringsyta.	306	474	981	1 761					22	60	62	144	1 905

Region IV: 2

	Hela regionen			
Nytillk. föryngringsyta.	174	130	627	931

Region IV: 3

	Hela regionen			
Nytillk. föryngringsyta.	244	156	786	1 186

Region IV: 4

	Hela regionen			
Nytillk. föryngringsyta.	258	122	1 047	1 427

Region V

	Hela regionen			
Nytillk. föryngringsyta.	108	23	648	779

Tabell 3a. Arealer i km², som enligt observationer vid 1953—55 års riksskogstaxeringar inom kalmark och gles plantskog böra hyggesrensas

Region	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga enskilda skogar	Summa
I	1 725	523	1 139	3 387
II	73	560	802	1 435
III	336	436	829	1 601
IV: 1—IV: 4	146	170	1 192	1 508
V	13	5	175	193
I—V	2 293	1 694	4 137	8 124

Tabell 4. Arealer i km², som beräknas böra plantröjas under en 20-årsperiod

Region I

Plantröjning å	Undre höjdområdet				Mellersta höjdområdet				Övre höjdområdet				S:a s:rum
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	
Befintl. kalmark + gles plantskog . . .	203	78	232	513	475	110	155	740	100	14	24	138	1 391
Nytillk. föryngringsyta .	272	126	312	710	637	100	273	1 010	268	17	52	337	2 057
S:a	475	204	544	1 223	1 112	210	428	1 750	368	31	76	475	3 448
Region II													
Befintl. kalmark + gles plantskog . . .	9	138	199	346	28	141	112	281	2	5	8	15	642
Nytillk. föryngringsyta .	31	178	218	427	102	207	206	515	22	28	15	65	1 007
S:a	40	316	417	773	130	348	318	796	24	33	23	80	1 649
Region III													
Befintl. kalmark + gles plantskog . . .	46	116	242	404					128	142	134	404	808
Nytillk. föryngringsyta .	41	322	377	740					162	147	196	505	1 245
S:a	87	438	619	1 144					290	289	330	909	2 053

Tabell 4. Arealer i km², som beräknas böra plantröjas under en 20-årsperiod

Region IV: 1

Plantröjning å	Undre höjdområdet				Övre höjdområdet				S:a s:rum
	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	Allmänna skogar	Bolagsskogar	Övriga ensk. skogar	S:a	
Befintl. kalmark + gles plantskog	28	66	150	244	0	14	18	32	276
Nytillk. föryngringsyta	186	287	622	1 095	12	32	32	76	1 171
Summa	214	353	772	1 339	12	46	50	108	1 447

Region IV: 2

	Hela regionen			
Befintl. kalmark + gles plantskog	11	16	46	73
Nytillk. föryngringsyta	96	62	337	495
Summa	107	78	383	568

Region IV: 3

	Hela regionen			
Befintl. kalmark + gles plantskog	18	4	72	94
Nytillk. föryngringsyta	126	81	403	610
Summa	144	85	475	704

Region IV: 4

	Hela regionen			
Befintl. kalmark + gles plantskog	20	12	143	175
Nytillk. föryngringsyta	166	79	642	887
Summa	186	91	785	1 062

Region V

	Hela regionen			
Befintl. kalmark + gles plantskog	2	1	48	51
Nytillk. föryngringsyta	36	10	241	287
Summa	38	11	289	338

Tabell 5. Arealer i km², som beräknas böra övergås med föryngringsåtgärder under en 20-årsperiod

Hela Sverige

Åtgärd å	Allmänna skogar	Bolags-skogar	Övriga enskilda skogar	Summa
Befintl. kalmark + gles plantskog				
Sådd	2 139	1 714	3 163	7 016
Plantering	2 283	1 952	4 244	8 479
Summa	4 422	3 666	7 407	15 495
Nytillk. föryngringsyta				
Sådd	2 194	1 346	2 671	6 211
Plantering	2 942	1 831	3 874	8 647
Markberedning	1 666	1 375	3 105	6 146
Naturlig föryngring	2 908	2 229	4 899	10 036
Summa	9 710	6 781	14 549	31 040
Summa summarum	14 132	10 447	21 956	46 535

Tabell 6. Arealer i km², som beräknas böra brännas, hyggesrensas eller plantröjas under en 20-årsperiod

Hela Sverige

Åtgärd	Allmänna skogar	Bolags-skogar	Övriga enskilda skogar	Summa
Bränning å nytillkommande föryngringsyta för:				
Sådd och plantering	1 493	876	1 573	3 942
Markberedning	195	145	305	645
Naturlig föryngring	424	311	652	1 387
Summa	2 112	1 332	2 530	5 974
Hyggesrensning å:				
Kalmark	2 293	1 694	4 137	8 124
Nytillk. föryngringsyta	5 320	3 816	8 412	17 548
Summa	7 613	5 510	12 549	25 672
Plantröjning å:				
Kalmark och gles plantskog	1 070	857	1 583	3 510
Nytillk. föryngringsyta	2 157	1 676	3 926	7 759
Summa	3 227	2 533	5 509	11 269

Till 1955 års skogsvårdsutredning, Stockholm

Statens skogsforskningsinstitut redovisade i skrivelse den 20 mars 1957 det i Sverige nu befintliga och under en tjugoårsperiod beräknade uppkommande behovet av vissa skogsvårdsåtgärder, däribland skogsodling. Skogsodlingsbehovet fördelades, med ledning huvudsakligen av ekonomiska och biologiska synpunkter, på sådd och plantering. Administrativa synpunkter och arbetskraftfrågor beaktades däremot ej. Institutet hade vid nämnda tid ej tillfälle att ställa de beräknade skogsodlingsarealerna mot fröförsörjningsmöjligheterna. Nu föreligga emellertid vissa resultat från en bearbetning av riksskogstaxeringens kottobservationer under åren 1953—56, och institutet har ansett det lämpligt att bringa några därvid framkomna synpunkter till utredningens kännedom.

I första hand bör framhållas, att det i allmänhet finns mer frö att hämta i skogen, än man vanligen har trott. I all synnerhet gäller detta granen, som vid inträffande fröår producerar oerhörda mängder frö. År 1954—55 torde sålunda granen endast på de vid föryngringshuggningarna fällda träden ha producerat över 1 300 ton. Årsbehovet av frö i landet till sådd och plantering kan beräknas till ca 60 ton. Om hälften härav beräknas utgöra granfrö, så skulle 1954 års skörd ha räckt för landets behov i 22 år, under förutsättning att hälften därav insamlats.

Tallen har under perioden 1953—56 ej haft något rikt fröår. Svårigheterna att räkna kottarna på tallen äro också mycket större än i fråga om granen, och uppskattningarna äro därför mindre säkra för tallen än för granen. Likväl torde år 1955 omkring 45 ton tallfrö ha producerats på träd i föryngringshuggningarna i landet. I jämförelse med granen ger tallen en mera jämn årlig kottavkastning. Om halva det årliga fröbehovet skall fyllas med tallfrö, måste dock såvitt nu kan bedömas stora ansträngningar göras att insamla allt det tallfrö, som med rimliga medel kan åtkommas. — Det förtjänar påpekas, att frömängder av samma storleksordning som i föryngringshuggningarna kunna insamlas i gallringshuggningarna.

Det finns sålunda stora frömängder att tillvarata, särskilt av gran, medan å andra sidan tallfröskördarna, ehuru oftare återkommande, dock synas vara betydligt mindre rikliga. Härav torde bland annat kunna dras den slutsatsen, att granen bör ges en större plats i skogsodlingsprogrammet, vartill den också ofta torde vara berättigad.

Som dagens läge är, har man dock försummat att allmänt och effektivt tillvarata 1954 års granfröskörd. Vidare torde man i allmänhet ej omedelbart vara rustad att inhösta mer än en mindre del av de tillgängliga frömängderna och ej heller torde klänganordningar och tillfredsställande lagerlokaler för långtidslagring av frö finnas i erforderlig utsträckning. Av dessa anledningar kan man som en utväg ur en praktiskt-organisatorisk svårighet överväga att tills vidare minska sådd-

arealerna och öka planteringsarealerna för att därigenom tillfälligt minska fröbehovet.

En radikal omfördelning i denna riktning inger dock för närvarande stora betänkligheter. Av institutets sådd- och planteringsförsök i Norrland har det framgått, att planteringarna genomsnittligt givit avsevärt sämre resultat än sådderna under det första decenniet. Det måste därför betraktas som olämpligt att avsevärt höja planteringsarealerna därstädes. Friheten därvidlag är större i södra och mellersta Sverige.

Ökning av planteringsarealerna på bekostnad av sådarealerna medför naturligtvis ökade krav på plantskolearealerna, plantförvaringsanordningar, distributionsorganisation o. s. v. De av institutet föreslagna planteringsarealerna torde kräva en plantskoleareal i hela Sverige av omkring 950 ha, varvid i region I—III 80 procent av plantorna beräknas bli utsatta som 2/0 och 20 procent som 2/2, medan i övriga Sverige 20 procent beräknas bli utsatta som 2/0 och 80 procent som 2/2. Detta torde innebära en betydande ökning av den nu befintliga plantskolearealen.

Med hänsyn till vad ovan sagts om svårigheten att omedelbart organisera fröinsamlingsarbetet och vad därmed sammanhänger anser institutet, trots vissa betänkligheter, att man i nuvarande läge bör kunna minska sådarealerna i regionerna I—III med 10 procent och i övriga Sverige med 15 procent. Planteringsarealerna skola då ökas med motsvarande belopp.

Institutet vill i detta sammanhang framhålla, att en kraftig intensifiering och uppryckning av fröinsamlingsverksamheten och utbyggnad av klängar och förvaringslokaler för frö äro oundgängligen nödvändiga trots den ovan gjorda justeringen. Det framgår av det förut sagda, att även plantskoleverksamheten måste betydligt utvidgas. Enligt institutets mening erfordras kraftiga ansträngningar inom båda dessa områden. Vad speciellt fröfrågan beträffar torde man visserligen i framtiden kunna vänta sig en viss lättnad genom fröplantagerna, men deras bidrag kommer först långt in i framtiden, och man bör ej låta plantagetanken förlama den handlingskraft, som krävs nu omedelbart.

I beredningen av detta ärende ha deltagit, förutom undertecknade Näslund och Tirén, professorerna Åke Gustafsson och Charles Carbonnier.

Stockholm den 11 april 1957.

Manfred Näslund

Lars Tirén

Till 1955 års skogsvårdsutredning, Stockholm

I skrivelse av den 20 november 1955 har 1955 års skogsvårdsutredning hos statens skogsforskningsinstitut hemställt om vissa uppgifter rörande behovet av skogsvårdsåtgärder i Sverige. Genom skrivelse av den 20 mars innevarande år har institutet redan överlämnat uppgifter avseende behovet av åtgärder med föryngringsbefrämjande syfte, varför föreliggande skrivelse endast tager sikte på att belysa behovet av mera direkta beståndsvårdsåtgärder liksom även dikning. Som framgår av bifogad P. M. grunda sig de nu framlagda åtgärdsbehoven på observationsmaterial, som insamlats under åren 1953—1955 i samband med den alltjämt pågående tredje riksskogstaxeringen. Vid bearbetningen av det aktuella observationsmaterialet har detsamma sorterats på olika *regioner, skogsägargrupper, huggningsklasser,* med fördelning på *under de närmast föregående åren verkställda åtgärder samt åtgärdsförslag för de närmast följande åren.* Kortfattade definitioner och beskrivningar av ifrågavarande uppdelningsgrunder återfinnas i dels institutets P. M. av den 14 mars 1957, dels nu bifogad P. M. För var och en av de fem med romerska siffror (I—V) betecknade regionerna redovisas de aktuella resultaten i form av fyra med arabiska siffror (1—4) betecknade tabeller angivande:

Tab. 1. *Skogsmarksarealens fördelning på skogsägargrupper*

Denna tabell upptager skogsmarksarealens såväl absoluta som relativa fördelning på olika skogsägargrupper, uttryckt i km² och procent, enligt hittills föreliggande observationsmaterial från tredje riksskogstaxeringen. Till följd av skärpta och mera uttömmande definitioner har vid denna taxering skogsmarken givits en något skarpare avgränsning gentemot impediment och fjällbarrskog än vid de båda föregående riksskogstaxeringarna. Detta har medfört vissa förskjutningar inbördes mellan de nämnda ägoslagen. Sålunda har arealen skogsmark inom region I minskat från 72 788 till 68 364 km² eller med 4 424 km², vilken minskning så gott som uteslutande berör ägargruppen allmänna skogar. Inom region II har minskning skett från 39 261 till 37 017 km² eller med 2 244 km², varav 232 km² falla på allmänna skogar, 1 565 km² på bolagsskogar och 447 km² på övriga enskilda skogar. Inom de tre övriga regionerna äro skillnaderna mellan de tidigare och nu erhållna arealuppgifterna däremot jämförelsevis obetydliga. För hela riket redovisas en minskning av den totala arealen skogsmark från 229 291 till 221 303 km² eller med 7 988 km².

Tab. 2. *Skogsmarksarealens fördelning på huggningsklasser och skogsägargrupper, årligen under de närmast föregående åren verkställda åtgärder jämte årligt åtgärdsförslag för de närmast följande åren*

För de olika skogsägargrupperna anger denna tabell skogsmarksarealens fördelning på huggningsklasser uttryckt i procent av skogsägargruppens totala skogsmarksinnehav inom varje region. Årligen verkställda åtgärder, avseende de när-

maste 10 åren före uppskattningstillfället för regionerna I—III, 5 åren för region IV och 3 åren för region V, redovisas ävenledes i procent av skogsägargruppens totala skogsmarksareal. De för viss period framåt föreslagna åtgärderna redovisas på analogt sätt. Periodens längd utgör därvid 20 år för regionerna I—II, 10 år för regionerna III och IV samt 6 år för region V. Det ligger i sakens natur, att de vid fältarbetet gjorda bedömningarna över tidigare verkställda liksom även under en jämförelsevis lång period framåt föreslagna åtgärder äro behäftade med viss grad av osäkerhet, varför de framlagda resultaten måste tolkas med försiktighet. Då ingen areal föreslagits till behandling mer än en gång under angiven period, ehuru i vissa fall på bättre marker inom de olika regionerna huggningarna återkomma två gånger, torde de föreslagna arealernas omfattning med hänsyn till detta förhållande vara något för låg. Detta torde särskilt gälla region IV, där inom de sydligaste delarna en tioårig bedömningsperiod mera allmänt torde vara för lång.

Med utgångspunkt från den i tab. 2 redovisade relativa arealfördelningen ha resultaten omräknats till att avse vilka genomsnittliga behandlingsomdrev de verkställda och föreslagna åtgärderna motsvara. Som exempel kan nämnas, att för samtliga skogar inom region I (tab. I: 2) uppgå för samtliga huggningsklasser sammantagna de årligen verkställda och föreslagna huggningarna till 2,96 och 4,20 % respektive, räknat i förhållande till totala skogsmarksarealen. Motsvarande behandlingsomdrev utgöra då 100: 2,96 = 34 år och 100: 4,20 = 24 år, d. v. s. hela arealen kommer att övergås med någon form av huggning på 34 resp. 24 år. I tab. A här nedan ha de på skisserat sätt uträknade behandlingsomdreven inom skilda regioner sammanställts.

Tabell A

Region	Årligen verkställd huggning		Årligen föreslagen huggning	
	%	behandlingsomdrev, år	%	behandlingsomdrev, år
I	2,96	34	4,20	24
II	3,00	33	4,39	23
III	4,21	24	6,07	16
IV	7,15	14	8,55	12
V	8,64	12	13,83	7

Av tab. A kan utläsas, att påtagliga skillnader föreligga i fråga om behandlingsomdrevets längd för de verkställda åtgärderna i jämförelse med de föreslagna. Genomgående synes gälla, att huggningarnas arealmässiga omfattning kan ökas. Den mindre framträdande skillnaden för region IV sammanhänger med ovan påtalade förhållande, att de till huggning föreslagna arealerna synas vara något för låga och därmed behandlingsomdrevet något för lågt.

Tab. A avser behandlingsomdrevets längd i genomsnitt för samtliga huggningsklasser inom olika regioner. Kalkylen över behandlingsomdrevets (gallringsintervallets) längd kan emellertid även genomföras enbart för den huggningsklass, där behovet av direkta beståndsvårdsåtgärder är starkast framträdande, nämligen huggningsklass C eller den egentliga gallringsskogen. Härvid måste hänsyn tagas till huggningsklassens areal uttryckt i procent av skogsägargruppens totala skogsmarksareal inom den aktuella regionen. Resultaten av på antytt sätt utförda beräkningar över gallringsintervallets längd för huggningsklass C redovisas i tab. B.

Tabell B

Region	Huggningsklass C	Årligen verkställda huggningar		Årligen föreslagna huggningar	
	% av skogsmarksareal	%	gallringsintervall, år	%	gallringsintervall, år
I	26,4	0,67	39	1,25	21
II	30,4	0,77	39	1,44	21
III	32,2	1,17	27	2,00	16
IV	36,1	2,37	15	3,34	11
V	36,9	3,23	11	5,71	6

Tab. B utvisar att både för region I och region II de under närmast föregående period (10 år) verkställda gallringarna för samtliga skogsägargrupper sammantagna motsvara ett gallringsintervall av 39 år, medan de föreslagna gallringarna antyda ett intervall av 21 år, vilket således praktiskt taget innebär en fördubbling av den årliga gallringsytan. Man måste därvid givetvis räkna med, att huggningsklassen representerar ett statiskt tillstånd vid uppskattningstillfället. Under de perioder, som de verkställda resp. de föreslagna åtgärderna avse inom olika regioner, äger i själva verket en viss förskjutning rum i förhållande till angränsande huggningsklasser. Även om hänsyn tages till sådana förskjutningar huggningsklasserna emellan, kan av tab. B tydligt utläsas, att gallringarna under den närmaste framtiden inom samtliga regioner böra bedrivas i en avsevärt ökad omfattning jämfört med tiden närmast före den pågående riksskogstaxeringen. Härvid erinras om att registrering av tidigare verkställda gallringar avser de närmast föregående 10 åren från uppskattningstillfället för regionerna I—III, 5 åren för region IV och 3 åren för region V. De föreslagna gallringarna avse däremot de närmaste 20 åren i regionerna I och II, 10 åren i regionerna III och IV samt 6 åren i region V. Även om uppgifterna i tab. 2 och tab. B måste anses vara behäftade med viss osäkerhet, lämna de båda tabellerna klart besked om, att ett ackumulerat gallringsbehov föreligger, särskilt inom de båda nordligaste regionerna. Detta framgår mycket åskådligt av tab. 3, i vilken en uppdelning av de föreslagna åtgärderna gjorts på förra och senare hälften av den 20-årsperiod bedömningen omfattar.

Om man för övriga huggningsklasser, redovisade i tab. 2, söker göra en motsvarande sammanställning som ovan utförts för huggningsklass C, måste observeras att förskjutningen, som äger rum mellan huggningsklasserna, är särskilt markerad för huggningsklass D: 3. Inom denna klass verkställda åtgärder utgöras i huvudsak av gallringar, under det att de föreslagna avse föryngringshuggningar. De verkställda föryngringshuggningarna återfinnas i tabellen till väsentligaste delen i huggningsklasserna $A_1 + A_2$ men även i någon mån i huggningsklass B: 1.

Bättre utslag för förhållandet mellan verkställda och föreslagna åtgärder, då man syftar till huggningens art, utgör tab. 3, ehuru ur denna tabell icke kan bestämmas genomsnittligt huggningsintervall.

Tab. 3. *Under de närmast föregående åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta uttryckt i procent av respektive skogsägargrupps totala skogsmarksareal*

För exempelvis gruppen allmänna skogar inom region I utvisar den aktuella

tabellen (tab. I: 3) att de verkställda, mera direkta skogsvårdsåtgärderna i form av regelmässiga röjningar, gallringar, föryngringshuggningar ävensom avverkning av fröträd och överståndare, representera en sammanlagd årlig behandlingsyta av 2,32 % av skogsägargruppens totala skogsmarksareal. Enligt tab. I: 2 utgöra de verkställda åtgärderna 2,44 % av densamma. Skillnaden, 0,12 %, representerar »diverse huggningar», vari bl. a. hyggesrensning och andra ej närmare specificerade huggningar ingå. Mot siffran för verkställda, mera regelmässiga huggningar, d. v. s. 2,32 %, svarar ett föreslaget åtgärdsbehov under de närmaste 10 åren av 6,89 % eller för hela 20-årsperioden 4,24 % (jfr tab. I: 3), vilka siffror belysa det stora behovet av åtgärder under 20-årsperiodens första hälft. Motsvarande siffra för den senare hälften utgör nämligen 1,59 %.

En sammanställning över inom regionerna I och II föreslagna åtgärder avseende samtliga skogsägargrupper och huggningsformer, av de senare dock undantagandes »diverse huggningar» och »stormfällning» återfinnes i tab. C, enligt vilken behovet av föreslagna huggningar under de aktuella periodernas förra hälft framstår i siffermässig belysning. Tabellen anger nämligen, att enligt de vid fältarbetet gjorda bedömningarna de föreslagna åtgärderna till mer än 3/4 äro koncentrerade till det ifrågavarande tidsavsnittet. Framräknade tal gällande den senare hälften av perioden ha angivits inom parentes.

Tabell C

Region	Årligen							
	verkställda[1]		föreslagna					
	huggningar under olika perioder uttryckta i % av respektive regions totala skogsmarksareal							
	Period	%	Period	%	Period	%	Period	Medeltal %
I	10 år	2,82	1—10 år	6,40	11—20 år	(1,98)	1—20 år	4,19
II	10 »	2,88	1—10 »	6,80	11—20 »	(1,94)	1—20 »	4,37

[1] Exklusive diverse huggningar och stormfällning.

För övriga regioner, där den redovisade perioden inskränkts till 10 år eller 6 år, anses dylik uppdelning icke erforderlig på grund av att det tillstånd som bedömningen grundade sig på helt eller delvis redan har passerat den första delen av bedömningsperioden. Dock har även här förelegat ett betydligt större huggningsbehov under första än under andra hälften av bedömd period.

I övrigt framgår av tabell 3 att den största skillnaden mellan verkställda och föreslagna åtgärder framträder i fråga om röjningsarealerna.

Vid jämförelse mellan tab. 2 redovisande den föreslagna behandlingsytan i olika huggningsklasser och tab. 3, som upptager behandlingsyta fördelad efter huggningens art, förefinnes nära nog full överensstämmelse mellan röjningsarealer och arealerna i huggningsklasserna B: 1 + B: 2 (mindre avvikelser sammanhänga med föreslagen hyggesrensning). Huggningsklass D: 2, som av förrättningsmännen bedömts antingen bli föremål för gallring eller föryngringshuggning, har till halva arealen hänförts till gallring och till andra hälften till föryngringshuggning. Den angivna gallringsarealen motsvarar därmed behandlingsytan i huggningsklasserna C och D: 1 i sin helhet och D: 2 till halva arealen. Arealen föreslagen till föryngringshuggning motsvarar behandlingsytan i halva

huggningsklass D: 2 samt huggningsklasserna D: 3 och E i sin helhet. Nu angiven fördelning mellan gallring och föryngringshuggning motsvarar icke den avvägning av slutavverkningsarealer, som gjorts i 1956 års avverkningsberäkningar, vilka utförts av institutet för Södra Sveriges skogsindustriutredning, utan utgör endast en schablonartad fördelning enligt nyss angivna grunder. Hur de i avverkningsberäkningarna föreslagna föryngringsarealerna, vilka för övrigt ligga till grund för tidigare lämnade uppgifter om föryngringsåtgärder, förhålla sig till nu angiven fördelning mellan gallring och föryngringshuggning redovisas i samband med uppgifterna om huggningsarealernas omfattning i km² (tab. 4).

För att klargöra storleken av den sammanlagda årliga behandlingsyta, som de olika verkställda och föreslagna åtgärderna representera inom olika skogsägargrupper, har för varje region följande tabell upprättats:

Tab. 4. *Under de närmast föregående åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta i km²*

Denna tabell är uppställd på analogt sätt som tab. 3 och anger den årliga behandlingsytan uttryckt i km².

Som tidigare nämnts redovisas här till jämförelse de arealer, som enligt skogsforskningsinstitutets avverkningsberäkningar föreslagits till föryngringshuggning. I regel äro dessa arealer avsevärt mindre, d. v. s. avverkningsberäkningarna ha för den tidsperiod bedömningarna omfatta icke föreslagit hela arealen D: 3 och E jämte halva D: 2 till föryngringshuggning utan endast en viss del därav. De arealer inom dessa huggningsklasser, som enligt avverkningsberäkningarna icke föreslagits till föryngringshuggning, anses dock böra bli föremål för beståndsvårdande huggning, varför arealen gallring vid sådan jämförelse höjts i motsvarande grad.

Anmärkningsvärt är, att de verkställda föryngringshuggningarna för riket i dess helhet, sådana de redovisats av riksskogstaxeringens förrättningsmän, uppgå till i det närmaste samma areal, som avverkningsberäkningarna omfatta. Inom region III (Dala-Hälsingeområdet enligt Södra Sveriges skogsindustriutredning) överstiga till och med de verkställda åtgärderna avsevärt de i beräkningarna föreslagna. Detta förhållande kan antyda att den ursprungliga avverkningsberäkningen, som byggde på 1942—44 års taxeringsmaterial, var alltför försiktig, då det gällde upptagande av föryngringsarealer. Den förhöjning på avverkningsbeloppet, som sedermera rekommenderas av institutet avsåg kubikmasseutfallet och bedömdes måhända oriktigt ej behöva medföra större kalmarksyta. Regionen är dock av så ringa omfattning att dess avvikande resultat ej kan sägas påverka resultatet som helhet betraktat. I fråga om regionerna III—V må observeras att de verkställda huggningarna avse betydligt kortare tid än den period avverkningsberäkningarna genomgående för hela landet omfatta (20 år). Detta gör att siffrorna för dessa regioner ej äro fullt jämförbara. Givetvis bör också stor försiktighet iakttagas vid alla dessa detaljjämförelser, då ju underlaget — endast $^{3}/_{10}$ av det totalt avsedda taxeringsmaterialet — är behäftat med avsevärda representationsfel i fråga om sådana detaljer.

Genom sammanställning av tab. 1 och 4 för samtliga fem regioner ha tabeller erhållits avseende skogsmarken inom riket i dess helhet. Dessa tabeller återfinnas i tabellbilagan under beteckningen Tab. I—V: 1 och Tab. I—V: 4.

I tabellbilagan ingår ytterligare en tabell, nämligen tab. I—V: 5, angivande areal *skogsmark* i behov av dikning. Arealen redovisas därvid med uppdelning på olika skogsägargrupper och skilda regioner uttryckt i såväl km² som procent av

skogsägargruppens totala skogsmarksinnehav inom den aktuella regionen. Vid riksskogstaxeringens fältarbeten har bedömning av dikningsbehovet skett på rent biologiska grunder, således utan hänsynstagande till möjligheterna att tekniskt genomföra en dikning, dock med den inskränkningen, att om bedömningen avsett en lokal försumpning med en areal understigande ¼ ha, har behov av dikning ej registrerats. På grund härav måste man räkna med att de för ekonomiskt lönsam dikning lämpade arealerna i viss utsträckning understiga de siffror, som återfinnas i tab. I—V: 5.

I detta ärendes beredning ha deltagit, förutom undertecknade Manfred Näslund och Erik Hagberg, professorerna Viktor Butovitsch, Lars Tirén, Åke Gustafsson, Ulf Sundberg och Charles Carbonnier.

Stockholm den 31 maj 1957.

Statens skogsforskningsinstitut

Manfred Näslund

Erik Hagberg

Alf Allard

P.M.

ang. vissa uppgifter rörande behovet av beståndsvårdsåtgärder och dikning

Beräkningarna, för vilkas resultat redogöres i institutets skrivelse av den 31 maj 1957 till 1955 års skogsvårdsutredning, grunda sig på riksskogstaxeringens material från åren 1953, 1954 och 1955 (tredje riksskogstaxeringen), varvid de i fältet vid provytetaxeringen gjorde anteckningarna beträffande *skogsägargrupp, huggningsklass, under de närmast föregående åren verkställda åtgärder* samt *åtgärdsförslag för de närmast följande åren* utgjort utgångsdata för bestämning av den arealmässiga omfattningen av olika åtgärder.

Uppgifterna i de bifogade tabellerna lämnas separat för olika *regioner*, vilkas omfattning framgår av »P. M. ang. beräkningen av erforderliga föryngringsåtgärder i Sverige under en 20-årsperiod». I det aktuella fallet har för region IV dock ej någon uppdelning av materialet skett på undergrupper, såsom i nyssnämnda P. M., utan den ifrågavarande regionen redovisas som en enhet.

Med avseende på skogsmarkens fördelning på *skogsägargrupper* har samma uppdelningsgrund tillämpats som i tidigare P. M. dock med undantaget, att för regionerna IV och V enskilda skogar redovisas fördelade på icke blott bolagsskogar och bondeskogar utan även godsskogar, till vilken senare kategori räknats enskilda skogar med en skogsmarksareal av minst 400 ha inom Svealand och 200 ha inom Götaland.

De olika huggningsklasserna definieras på följande sätt:

Huggningsklass A: Skogsmark under föryngring, varvid skiljes mellan kal (A: 1) och plantbevuxen mark (A: 2).

Såsom plantbevuxen mark av huggningsklassen betecknas hyggen bevuxna med plantor under tre år med en slutenhetsgrad av 0,3 och däröver.

Huggningsklass B: Plantskog samt yngre (utvecklingsbar) skog i tidigare utvecklingsstadium, i vilka eventuella avverkningar under den tid, för vilken åtgärdsförslag upprättats (jfr nedan), anses få karaktär av röjningsgallring. I denna huggningsklass redovisas tvenne underavdelningar: B: 1, yngre plantskog (medelhöjd under 1,3 m) samt B: 2, äldre plantskog och ungskog. Gränsen mellan huggningsklass B: 2 och C bestämmes av att inom B: 2 det beräknade utbytet utgöres i huvudsak av ved under 10 cm och inom C av massaved eller ved över 10 cm.

Huggningsklass C: Yngre (utvecklingsbar) skog i senare utvecklingsstadium.

Huggningsklass D: Skog, som på grund av ålder och allmän utveckling anses böra hänföras till äldre skog. Med avseende på beståndets kommande behandling uppdelas den ifrågavarande huggningsklassen i följande underavdelningar:

D: 1. Skog, som tillsvidare bör behandlas med beståndsvårdande huggning.

D: 2. Skog, om vilken tveksamhet kan råda, huruvida den tillsvidare bör behandlas enligt D: 1 eller om den bör avvecklas.

D: 3. Skog, som bör avvecklas.

Anm. På svagare boniteter kan skog av massavedsdimension beteckna slutstadiet och följaktligen redovisas i olika underavdelningar till huggningsklass D. I allmänhet är dock gränsen mellan huggningsklass C och D: 1 karakteriserad av att timmerutbyte i större utsträckning börjar utfalla i den senare huggningsklassen.

Huggningsklass E: Skog av onormal sammansättning och i övrigt av sådan beskaffenhet, att den snarast bör avverkas.

Av *tidigare verkställda åtgärder* redovisas:

Röjning (huggning, där den direkta arbetskostnaden ej täckes av virkets värde och vilket sålunda icke upparbetas; hit räknas även plantröjning).

Gallring (huggning, där den direkta arbetskostnaden täckes av virkets värde och där huggningen avser att bibehålla beståndet).

Föryngringshuggning (huggning, som syftar till en avveckling av beståndet).

Avverkning av fröträd och överståndare, som dock i tabell 3 redovisats tillsammans med föryngringshuggning.

Diverse huggningar (hit räknas huggningar, som ej äro av beståndsvårdande karaktär, såsom huggning för vägar, kraftledningsgator etc. liksom även avverkning av enstaka träd för diverse ändamål).

Stormfällning (avverkning av stormfällda träd).

Bedömning av tidigare verkställda åtgärder sker, om åtgärden vid uppskattningstillfället konstaterats vara utförd under de närmast föregående 10 åren i regionerna I—III, 5 åren i region IV och 3 åren i region V.

Åtgärdsförslag för kommande perioder avse:

a) Behov av *dikning.* Bedömning sker därvid utan hänsynstagande till möjligheterna att tekniskt genomföra en dikning, dock med den inskränkningen att, om bedömningen avser en lokal försumpning med en areal understigande ¼ ha, behov av dikning ej registreras.

b) Behov av *huggning.* Bedömningen avser, om någon huggning anses erforderlig eller ej under de närmaste:

20 åren inom regionerna I—II,
10 » » » III—IV (inom region III har dessutom angivits huggningen mellan 11—20 år, vilken här dock ej redovisats, då den endast omfattar del av detta huggningsbehov)
och 6 » » region V

Åtgärden beräknas utgöras av:

Röjning (röjningsgallring) för huggningsklass B

Gallring för huggningsklasserna C och D: 1

Gallring eller *föryngringshuggning* för huggningsklass D: 2 (vilken huggning i tabellsammanställningarna till 50 % hänförts till gallring och 50 % till föryngringshuggning).

Föryngringshuggning för huggningsklasserna D: 3 och E.

Region I

Tabell I: 1. Skogsmarksarealens fördelning på skogsägargrupper

Allmänna skogar	Enskilda skogar		Samtliga
	Bolagsskogar	Övr. enskilda	
Skogsmarksareal, km²			
32 012	11 258	25 094	68 364
Skogsmarksareal, procent			
46,8	16,5	36,7	100,0

Tabell I: 2. Skogsmarksarealens fördelning på huggningsklasser och skogsägargrupper, årligen under de närmast föregående 10 åren verkställda åtgärder jämte årligt åtgärdsförslag för de närmaste 20 åren

Huggningsklass	Allmänna skogar			Enskilda skogar						Samtliga		
				Bolagsskogar			Övriga enskilda					
	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder
	i procent av skogsmarksarealen inom skogsägargruppen											
A: 1 + A: 2	8,8	0,71	—	8,2	0,59	—	6,9	0,57	—	8,0	0,64	—
B: 1 + B: 2	13,2	0,44	0,44	17,3	0,53	0,49	16,2	0,46	0,55	15,0	0,46	0,49
C	20,3	0,36	0,97	32,7	0,80	1,53	31,5	1,00	1,49	26,4	0,67	1,25
D: 1	14,2	0,23	0,68	19,2	0,49	0,91	19,0	0,72	0,90	16,8	0,45	0,80
D: 2	7,2	0,09	0,35	7,6	0,17	0,34	6,5	0,23	0,30	7,0	0,16	0,33
D: 3	30,0	0,32	1,50	12,5	0,22	0,62	13,8	0,36	0,68	21,2	0,32	1,05
D: 1—D: 3	51,4	0,64	2,53	39,3	0,88	1,87	39,3	1,31	1,88	45,0	0,93	2,18
E	6,3	0,29	0,31	2,5	0,08	0,13	6,1	0,31	0,30	5,6	0,26	0,28
Samtliga	100,0	2,44	4,25	100,0	2,88	4,02	100,0	3,65	4,22	100,0	2,96	4,20

Tabell I: 3. Under de närmast föregående 10 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 10 och 20 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta uttryckt i procent av respektive skogsägargrupps totala skogsmarksareal

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Övriga enskilda	Samtliga
			Procent i medeltal per år			
Röjning	verkställd	10	0,17	0,19	0,10	0,15
	föreslagen	10	0,53	0,65	0,70	0,61
	»	20	0,42	0,49	0,53	0,47
Gallring	verkställd	10	0,96	1,53	2,25	1,52
	föreslagen	10	2,68	3,26	3,41	3,04
	»	20	1,83	2,61	2,54	2,22
Föryngringshuggning	verkställd[1]	10	1,19	1,05	1,14	1,15
	föreslagen	10	3,68	1,67	2,04	2,75
	»	20	1,99	0,91	1,13	1,50
Summa	verkställd	10	2,32	2,77	3,49	2,82
	föreslagen	10	6,89	5,58	6,15	6,40
	»	20	4,24	4,01	4,20	4,19
Diverse huggningar	verkställda	[2]10	0,12	0,10	0,16	0,14
Stormfällning		10	—	0,01	—	—

[1] Innefattar jämväl avverkning av fröträd och överståndare.
[2] Inkl. hyggesrensning.

Tabell I: 4. Under de närmast föregående 10 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 20 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta i km²

Siffrorna inom parentes avse föreslagna åtgärder fördelade på gallring och föryngringshuggning enligt utförda avverkningsberäkningar

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Övriga enskilda	Samtliga
			Antal km² i medeltal per år			
Röjning	verkställd	10	53,1	21,7	26,3	101,1
	föreslagen	20	136,4	55,0	132,3	323,7
Gallring	verkställd	10	306,2	171,6	563,3	1 041,1
	föreslagen	20	584,9	293,5	638,0	1 516,4
	enl. avverkningsberäkn.	20	(807,1)	(315,5)	(710,7)	(1 833,3)
Föryngringshuggning	verkställd	10	335,7	93,3	219,7	648,7
	föreslagen	20	635,8	103,4	284,7	1 023,9
	enl. avverkningsberäkn.	20	(413,6)	(81,4)	(212,0)	(707,0)
Avverkn. av fröträd o. överst	verkställd	10	45,8	25,0	65,8	136,6
Summa	verkställd	10	740,8	311,6	875,1	1 927,5
	föreslagen	20	1 357,1	451,9	1 055,0	2 864,0
Diverse huggningar,	verkställda	10	23,7	8,0	29,0	60,7
Stormfällning		10	—	1,2	1,2	2,4

Region II

Tabell II: 1. Skogsmarksarealens fördelning på skogsägargrupper

Allmänna skogar	Enskilda skogar		Samtliga
	Bolagsskogar	Övriga enskilda	
Skogsmarksareal, km²			
4 049	15 296	17 672	37 017
Skogsmarksareal, procent			
11,0	41,3	47,7	100,0

Tabell II: 2. Skogsmarksarealens fördelning på huggningsklasser och skogsägargrupper, årligen under de närmast föregående 10 åren verkställda åtgärder jämte årligt åtgärdsförslag för de närmaste 20 åren

Huggningsklass	Allmänna skogar			Enskilda skogar						Samtliga		
				Bolagsskogar			Övriga enskilda					
	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder
	i procent av skogsmarksarealen inom skogsägargruppen											
A: 1 + A: 2	3,9	0,22	—	6,4	0,47	—	6,3	0,44	—	6,1	0,43	—
B: 1 + B: 2	13,2	0,30	0,53	14,9	0,27	0,63	15,3	0,35	0,64	14,9	0,32	0,62
C	26,8	0,39	1,29	30,7	0,71	1,45	31,0	0,91	1,46	30,4	0,77	1,44
D: 1	19,5	0,39	0,95	23,9	0,61	1,11	25,0	0,96	1,17	23,9	0,75	1,12
D: 2	12,6	0,29	0,57	6,9	0,21	0,32	7,0	0,31	0,32	7,6	0,27	0,35
D: 3	17,3	0,48	0,86	11,8	0,17	0,59	9,1	0,23	0,46	11,1	0,23	0,56
D: 1 — D: 3	49,4	1,16	2,38	42,6	0,99	2,02	41,1	1,50	1,95	42,6	1,25	2,03
E	6,7	0,17	0,34	5,4	0,12	0,27	6,3	0,35	0,32	6,0	0,23	0,30
Samtliga	100,0	2,24	4,54	100,0	2,56	4,37	100,0	3,55	4,37	100,0	3,00	4,39

Tabell II: 3. Under de närmast föregående 10 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 10 och 20 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta uttryckt i procent av respektive skogsägargrupps totala skogsmarksareal

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Övriga enskilda	Samtliga
			Procent i medeltal per år			
Röjning	verkställd	10	0,09	0,11	0,07	0,09
	föreslagen	10	0,63	0,80	0,87	0,81
	»	20	0,53	0,60	0,62	0,60
Gallring	verkställd	10	1,50	1,58	2,53	2,02
	föreslagen	10	3,87	4,15	4,11	4,10
	»	20	2,52	2,73	2,79	2,73
Föryngringshuggning	verkställd[1]	10	0,61	0,72	0,85	0,77
	föreslagen	10	2,77	1,87	1,70	1,89
	»	20	1,49	1,02	0,94	1,04
Summa	verkställd	10	2,20	2,41	3,45	2,88
	föreslagen	10	7,27	6,82	6,68	6,80
	»	20	4,54	4,35	4,35	4,37
Diverse huggningar	verkställda	10[2]	0,04	0,15	0,10	0,12
Stormfällning		10	—	—	—	—

[1] Innefattar jämväl avverkning av fröträd och överståndare.
[2] Inkl. hyggesrensning.

Tabell II: 4. Under de närmast föregående 10 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 20 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta i km²

Siffrorna inom parentes avse föreslagna åtgärder fördelade på gallring och föryngringshuggning enligt utförda avverkningsberäkningar

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Övriga enskilda	Samtliga
			Antal km² i medeltal per år			
Röjning	verkställd	10	3,9	17,1	12,6	33,6
	föreslagen	20	21,3	92,5	109,9	223,7
Gallring	verkställd	10	60,8	242,2	446,5	749,5
	föreslagen	20	102,2	416,8	493,6	1 012,6
	enl. avverkningsberäkn.	20	(103,5)	(426,3)	(501,5)	(1 031,3)
Föryngringshuggning	verkställd	10	15,7	87,8	126,3	229,8
	föreslagen	20	60,2	155,8	165,1	381,1
	enl. avverkningsberäkn.	20	(58,9)	(146,3)	(157,2)	(362,4)
Avverkn. av fröträd och överst	verkställd	10	8,8	22,6	23,5	54,9
Summa	verkställd	10	89,2	369,7	608,9	1 067,8
	föreslagen	20	183,7	665,1	768,6	1 617,4
Diverse huggningar	verkställda	10	1,5	12,0	15,1	28,6
Stormfällning		10	—	—	—	—

Region III

Tabell III: 1. Skogsmarksarealens fördelning på skogsägargrupper

Allmänna skogar	Enskilda skogar		Samtliga
	Bolagsskogar	Övriga enskilda	
Skogsmarksareal, km²			
6 256	15 952	18 467	40 675
Skogsmarksareal, procent			
15,4	39,2	45,4	100,0

Tabell III: 2. Skogsmarksarealens fördelning på huggningsklasser och skogsägargrupper, årligen under de närmast föregående 10 åren verkställda åtgärder jämte årligt åtgärdsförslag för de närmaste 10 åren

Huggningsklass	Allmänna skogar			Enskilda skogar						Samtliga		
				Bolagsskogar			Övriga enskilda					
	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder
	i procent av skogsmarksarealen inom skogsägargruppen											
A: 1 + A: 2	9,1	0,78	—	5,7	0,51	—	6,9	0,57	—	6,8	0,58	—
B: 1 + B: 2	8,4	0,18	0,34	14,1	0,39	0,54	12,7	0,36	0,59	12,6	0,34	0,53
C	25,6	0,76	1,53	32,5	0,95	2,06	34,1	1,51	2,08	32,2	1,17	2,00
D: 1	18,4	0,72	1,26	24,1	1,01	1,62	21,2	1,08	1,35	21,9	1,00	1,44
D: 2	7,7	0,23	0,49	7,7	0,33	0,36	8,2	0,40	0,34	7,9	0,34	0,37
D: 3	25,5	0,72	2,38	12,7	0,41	1,18	11,9	0,46	1,06	14,3	0,48	1,31
D: 1 — D: 3	51,6	1,67	4,13	44,5	1,75	3,16	41,3	1,94	2,75	44,1	1,82	3,12
E	5,3	0,45	0,53	3,2	0,19	0,30	5,0	0,33	0,49	4,3	0,30	0,42
Samtliga	100,0	3,84	6,53	100,0	3,79	6,06	100,0	4,71	5,91	100,0	4,21	6,07

Tabell III: 3. Under de närmast föregående 10 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 10 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta uttryckt i procent av respektive skogsägargrupps totala skogsmarksareal

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Övriga enskilda	Samtliga
			Procent i medeltal per år			
Röjning	verkställd	10	0,09	0,13	0,12	0,12
	föreslagen	10	0,34	0,54	0,59	0,53
Gallring	verkställd	10	1,82	2,37	3,06	2,60
	föreslagen	10	3,03	3,86	3,60	3,62
Föryngringshuggning	verkställd[1]	10	1,30	0,90	1,07	1,04
	föreslagen	10	3,16	1,66	1,72	1,92
Summa	verkställd	10	3,21	3,40	4,25	3,76
	föreslagen	10	6,53	6,06	5,91	6,07
Diverse huggningar	verkställda	[2]10	0,10	0,12	0,14	0,12
Stormfällning		10	0,53	0,27	0,32	0,33

[1] Innefattar jämväl avverkning av fröträd och överståndare.
[2] Inkl. hyggesrensning.

Tabell III: 4. Under de närmast föregående 10 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 10 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta i km²

Siffrorna inom parentes avse föreslagna åtgärder fördelade på gallring och föryngringshuggning enligt utförda avverkningsberäkningar

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Övriga enskilda	Samtliga
			Antal km² i medeltal per år			
Röjning	verkställd	10	5,9	20,7	22,4	49,0
	föreslagen	10	21,1	85,7	109,5	216,3
Gallring	verkställd	10	113,9	378,1	565,3	1 057,3
	föreslagen	10	189,6	616,5	665,7	1 471,8
	enl. avverkningsberäkn.	20	(340,0)	(772,0)	(848,2)	(1 960,2)
Föryngringshuggning	verkställd	10	75,4	118,2	162,9	356,5
	föreslagen	10	197,3	264,9	317,4	779,6
	enl. avverkningsberäkn.	20	(46,9)	(109,4)	(134,9)	(291,2)
Avverkning av fröträd och överståndare	verkställd	10	5,7	25,6	34,8	66,1
Summa	verkställd	10	200,9	542,6	785,4	1 528,9
	föreslagen	10	408,0	967,1	1 092,6	2 467,7
Diverse huggningar	verkställda	10	4,5	13,6	24,0	42,1
Stormfällning		10	33,1	43,2	58,8	135,1

Region IV

Tabell IV: 1. Skogsmarksarealens fördelning på skogsägargrupper

Allmänna skogar	Enskilda skogar			Samtliga
	Bolagsskogar	Bondeskogar	Godsskogar	
Skogsmarksareal, km²				
8 675	11 645	38 506	6 641	65 467
Skogsmarksareal, procent				
13,3	17,8	58,8	10,1	100,0

Tabell IV: 2. Skogsmarksarealens fördelning på huggningsklasser och skogsägargrupper, årligen under de närmast föregående 5 åren verkställda åtgärder jämte årligt åtgärdsförslag för de närmaste 10 åren

Huggningsklass	Allmänna skogar			Enskilda skogar									Samtliga		
				Bolagsskogar			Bondeskogar			Godsskogar					
	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder
	i procent av skogsmarksarealen inom skogsägargruppen														
A: 1 + A: 2	4,7	0,68	—	5,2	0,83	—	4,7	0,53	—	5,5	0,77	—	4,9	0,63	—
B: 1 + B: 2	18,6	0,82	1,30	17,8	0,88	1,22	16,7	0,70	1,20	18,9	0,75	1,46	17,4	0,76	1,24
C	30,6	2,07	2,88	35,2	1,92	3,17	38,0	2,65	3,52	34,2	2,00	3,17	36,1	2,37	3,34
D: 1	21,5	1,84	2,03	25,8	1,90	2,38	23,9	2,03	2,23	23,6	2,14	2,26	23,9	1,99	2,23
D: 2	10,2	0,93	1,01	5,6	0,40	0,53	6,1	0,53	0,58	6,7	0,57	0,60	6,6	0,56	0,63
D: 3	12,6	0,69	1,25	8,4	0,48	0,84	7,9	0,60	0,79	9,6	0,80	0,94	8,8	0,62	0,88
D: 1 — D: 3	44,3	3,46	4,29	39,8	2,78	3,75	37,9	3,16	3,60	39,9	3,51	3,80	39,3	3,17	3,74
E	1,8	0,24	0,18	2,0	0,21	0,20	2,7	0,24	0,27	1,5	0,14	0,15	2,3	0,22	0,23
Samtliga	100,0	7,27	8,65	100,0	6,62	8,34	100,0	7,28	8,59	100,0	7,17	8,58	100,0	7,15	8,55

Tabell IV: 3. Under de närmast föregående 5 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 10 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta uttryckt i procent av respektive skogsägargrupps totala skogsmarksareal

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Bondeskogar	Enskilda skogar: Godsskogar	Samtliga
			Procent i medeltal per år				
Röjning	verkställd	5	0,31	0,35	0,18	0,24	0,24
	föreslagen	10	1,30	1,22	1,20	1,46	1,24
Gallring	verkställd	5	4,10	3,76	4,84	4,38	4,50
	föreslagen	10	5,41	5,81	6,03	5,73	5,88
Föryngringshuggning	verkställd[1]	5	1,37	1,36	1,27	1,36	1,31
	föreslagen	10	1,94	1,31	1,35	1,39	1,43
Summa	verkställd	5	5,78	5,47	6,29	5,98	6,05
	föreslagen	10	8,65	8,34	8,58	8,58	8,55
Diverse huggningar	verkställda	[2]5	0,37	0,34	0,47	0,45	0,43
Stormfällning		5	1,12	0,81	0,52	0,74	0,67

[1] Innefattar jämväl avverkning av fröträd och överståndare.
[2] Inkl. hyggesrensning.

Tabell IV: 4. Under de närmast föregående 5 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 10 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta i km²

Siffrorna inom parentes avse föreslagna åtgärder fördelade på gallring och föryngringshuggning enligt utförda avverkningsberäkningar

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Bondeskogar	Enskilda skogar: Godsskogar	Samtliga
			Antal km² i medeltal per år				
Röjning	verkställd	5	27,4	41,3	70,4	15,8	154,9
	föreslagen	10	112,9	142,2	462,8	96,9	814,8
Gallring	verkställd	5	355,3	438,2	1 861,8	290,9	2 946,2
	föreslagen	10	469,2	676,9	2 323,1	380,4	3 849,6
enl. avverkningsberäkn.		(20)	(543,4)	(741,4)	(2 567,5)	(422,9)	(4 275,2)
Föryngringshuggning	verkställd	5	82,4	119,4	338,3	67,6	607,7
	föreslagen	10	168,2	152,1	520,4	92,5	933,2
enl. avverkningsberäkn.		(20)	(94,0)	(87,6)	(276,0)	(50,0)	(507,6)
Avverkning av fröträd och överståndare	verkställd	5	36,5	38,7	150,5	22,8	248,5
Summa	verkställd	5	501,6	637,6	2 421,0	397,1	3 957,3
	föreslagen	10	750,3	971,2	3 306,3	569,8	5 597,6
Diverse huggningar	verkställda	5	26,6	29,4	173,8	25,5	255,3
Stormfällning		5	97,3	93,5	198,0	49,4	438,2

Region V

Tabell V: 1. Skogsmarksarealens fördelning på skogsägargrupper

Allmänna skogar	Enskilda skogar			Samtliga
	Bolagsskogar	Bondeskogar	Godsskogar	
Skogsmarksareal, km²				
1 098	303	7 168	1 211	9 780
Skogsmarksareal, procent				
11,2	3,1	73,3	12,4	100,0

Tabell V: 2. Skogsmarksarealens fördelning på huggningsklasser och skogsägargrupper, årligen under de närmast föregående 3 åren verkställda åtgärder jämte årligt åtgärdsförslag för de närmaste 6 åren

Huggningsklass	Allmänna skogar			Enskilda skogar									Samtliga		
				Bolagsskogar			Bondeskogar			Godsskogar					
	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder	Areal	Årligen verkställda åtgärder	Årligen föreslagna åtgärder
	i procent av skogsmarksarealen inom skogsägargruppen														
A: 1 + A: 2	2,4	0,19	—	2,6	0,76	—	5,4	0,45	—	3,2	0,30	—	4,7	0,41	—
B: 1 + B: 2	23,5	1,54	2,96	23,7	1,82	2,27	20,0	1,19	2,47	17,4	0,86	2,07	20,2	1,21	2,47
C	32,1	3,06	5,09	29,1	2,84	4,47	38,4	3,18	5,88	34,9	3,73	5,55	36,9	3,23	5,71
D: 1	24,3	3,17	3,83	30,6	3,43	4,54	22,8	2,24	3,15	28,5	3,56	4,53	24,0	2,54	3,44
D: 2	8,0	0,93	1,19	6,7	0,90	0,92	5,1	0,49	0,78	8,9	0,88	1,26	5,9	0,60	0,88
D: 3	7,9	0,54	1,21	5,2	0,92	0,79	5,0	0,45	0,81	6,0	0,49	0,91	5,5	0,48	0,87
D: 1 — D: 3	40,2	4,64	6,23	42,5	5,25	6,25	32,9	3,18	4,74	43,4	4,93	6,70	35,4	3,62	5,19
E	1,8	0,02	0,30	2,1	0,16	0,35	3,3	0,21	0,54	1,1	0,08	0,19	2,8	0,17	0,46
Samtliga	100,0	9,45	14,58	100,0	10,83	13,34	100,0	8,21	13,63	100,0	9,90	14,51	100,0	8,64	13,83

Tabell V: 3. Under de närmast föregående 3 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 6 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta uttryckt i procent av respektive skogsägargrupps totala skogsmarksareal

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Bondeskogar	Enskilda skogar: Godsskogar	Samtliga
			Procent i medeltal per år				
Röjning	verkställd	3	0,42	0,33	0,31	0,33	0,33
	föreslagen	6	2,96	2,26	2,47	2,07	2,47
Gallring	verkställd	3	7,24	7,76	5,58	7,73	6,10
	föreslagen	6	9,51	9,48	9,41	10,72	9,59
Föryngringshuggning	verkställd[1]	3	0,98	1,92	1,44	1,13	1,36
	föreslagen	6	2,11	1,60	1,75	1,72	1,77
Summa	verkställd	3	8,64	10,01	7,33	9,19	7,79
	föreslagen	6	14,58	13,34	13,63	14,51	13,83
Diverse huggningar	verkställda	[2]3	0,81	0,82	0,85	0,71	0,82
Stormfällning		3	—	—	0,03	—	0,03

[1] Innefattar jämväl avverkning av fröträd och överståndare.
[2] Inkl. hyggesrensning.

Tabell V: 4. Under de närmast föregående 3 åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande 6 åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta i km²

Siffrorna inom parentes avse föreslagna åtgärder fördelade på gallring och föryngringshuggning enligt utförda avverkningsberäkningar

Åtgärd		Antal år åtgärden avser	Allmänna skogar	Enskilda skogar: Bolagsskogar	Enskilda skogar: Bondeskogar	Enskilda skogar: Godsskogar	Samtliga
			Antal km² i medeltal per år				
Röjning	verkställd	3	4,6	1,0	22,3	4,0	31,9
	föreslagen	6	32,6	6,8	176,8	25,0	241,2
Gallring	verkställd	3	79,6	23,5	399,9	93,6	596,6
	föreslagen	6	104,4	28,7	675,2	129,7	938,0
	enl. avverkningsberäkn.	(20)	(118,5)	(31,7)	(753,3)	(143,2)	(1 046,7)
Föryngringshuggning	verkställd	3	5,9	3,3	59,8	9,4	78,4
	föreslagen	6	23,2	4,9	124,8	20,9	173,8
	enl. avverkningsberäkn.	(20)	(9,1)	(1,9)	(46,7)	(7,4)	(65,1)
Avverkn. av fröträd o. överståndare	verkställd	3	4,8	2,5	43,7	4,2	55,2
Summa	verkställd	3	94,9	30,3	525,7	111,2	762,1
	föreslagen	6	160,2	40,4	976,8	175,6	1 353,0
Diverse huggningar	verkställda	3	8,9	2,0	57,8	8,7	77,4
Stormfällning		3	—	—	2,6	—	2,6

Hela riket

Tabell I—V: 1. Skogsmarksarealens fördelning på skogsägargrupper

Allmänna skogar	Enskilda skogar			Samtliga
	Bolagsskogar	Bondeskogar	Godsskogar[1]	
Skogsmarksareal, km²				
52 090	54 454	106 907	7 852	221 303
Skogsmarksareal, procent				
23,5	24,6	51,9		100,0

[1] Endast redovisade inom regionerna IV och V.

Tabell I—V: 4. Under de närmast föregående åren verkställda åtgärder jämte under de närmast följande åren föreslagna åtgärder, redovisade i årlig behandlingsyta i km²

Siffrorna inom parentes avse föreslagna åtgärder fördelade på gallring och föryngringshuggning enligt utförda avverkningsberäkningar

Åtgärd		Allmänna skogar	Enskilda skogar			Samtliga
			Bolags-skogar	Bonde-skogar	Gods-skogar[1]	
		Antal km² i medeltal per år				
Röjning	verkställd	94,9	101,8	154,0	19,8	370,5
	föreslagen	324,3	382,2	991,3	121,9	1 819,7
Gallring	verkställd	915,8	1 253,6	3 836,8	384,5	6 390,7
	föreslagen	1 450,3	2 032,4	4 795,6	510,1	8 788,4
	enl. avverkningsberäkn.	(1 912,5)	(2 286,9)	(5 381,2)	(566,1)	(10 146,7)
Föryngringshuggning	verkställd	515,1	422,0	907,0	77,0	1 921,1
	föreslagen	1 084,7	681,1	1 412,4	113,4	3 291,6
	enl. avverkningsberäkn.	(622,5)	(426,6)	(826,8)	(57,4)	(1 933,3)
Avverkn. av fröträd och överståndare	verkställd	101,6	114,4	318,3	27,0	561,3
Summa	verkställd	1 627,4	1 891,8	5 216,1	508,3	9 243,6
	föreslagen	2 859,3	3 095,7	7 199,3	745,4	13 899,7
Diverse huggningar	verkställda	65,2	65,0	299,7	34,2	464,1
Stormfällning		130,4	137,9	260,6	49,4	578,3

[1] Endast redovisade inom regionerna IV och V.

Tabell I—V: 5. Areal skogsmark[1] i behov av dikning inom olika regioner och skogsägargrupper, redovisad i km² och procent av skogsägargruppens totala skogsmarksareal inom respektive region

Region	Allmänna skogar		Enskilda skogar						Samtliga	
			Bolagsskogar		Bondeskogar		Godsskogar[2]			
	km²	%	km²	%	km²	%	km²	%	km²	%
I	1 421	4,4	651	5,8	1 854	7,4	—	—	3 926	5,7
II	186	4,6	863	5,6	1 151	6,5	—	—	2 200	5,9
III	214	3,4	661	4,1	958	5,2	—	—	1 833	4,5
IV	533	6,1	645	5,5	1 962	5,1	289	4,4	3 429	5,2
V	34	3,1	7	2,3	356	5,0	35	2,9	432	4,4
H:a riket	2,388	4,6	2,827	5,2	6,281	5,9	324	4,1	11 820	5,3

[1] Skogsmark i enlighet med riksskogstaxeringens definition.
[2] Godsskogar ej särskilda inom region I—III.

Sammanfattning av länsjägmästarnas svar på utsänt frågeformulär

Fråga 1. Hur ser länsjägmästarna på den av skogsforskningsinstitutet antagna uppdelningen på olika föryngringsmetoder främst den föreslagna förskjutningen från plantering mot sådd

Stockholms län:

På befintliga kalmarker bör föreslagna 28 % sådd och 72 % plantering ändras till 10 resp. 90. För nytillkommen föryngringsyta följande fördelning:

	Sådd	Plantering	Mark-beredning	Naturlig föryngring
Institutets förslag	15	26	25	34
Bör ändras till	5	55	30	10

Skäl: ostkustens vårtorka, svårighet att anskaffa kvalitetsfrö, gräsvegetation.

Uppsala län:

Detaljerad analys för varje skogstyp. Ökad plantering på frisk och fuktig ristyp (sistnämnda ligger på lerbotten). Ökad markberedning på torr ristyp. Allmänt uttalas följande: Under lång tid framöver sker föryngringshuggningarna i tidigare utglesnade och luckiga bestånd som snabbt gräsbindas. Finjordsinblandningen ofta stor så att markberedningsrutor utsättas för uppfrysning och växa igen med gräs. Till dess vi får föryngringshugga jämna, slutna bestånd försiktighet vid bedömning av möjligheter till självsådd med eller utan markberedning. Hyggesrensning eller bränning torde behövas på större del av föryngringsytan.

Södermanlands län:

Bristen på tallfrö, stor förekomst av gräsbenägna marker, svallade moräner och uppfrysningsbenägna marker hindrar nämnvärd övergång till sådd. Svårt att få igenom röjning av sådder och markberedningsföryngringar. Sker ej röjning blir dessa återväxter sämre ur produktionssynpunkt än planteringarna. Naturlig föryngring med eller utan markberedning synes överskattad. Med genomgående skickligt förda huggningar och utan kalamiteter vore det tänkbart att hålla ett marktillstånd, som möjliggjorde naturlig föryngring i större omfattning, men knappast i praktiskt skogsbruk. Slutsats större andel plantering än vad institutet förutsatt.

Östergötlands län:

Föreslagen förskjutning från plantering mot sådd ej önskvärd. Försommartorkan allvarligt skäl mot sådd.

Jönköpings län:

Utvecklingen har stadigt gått mot plantering med omskolade plantor, en metod som f. n. fullständigt dominerar. Självföryngring möjlig i Nissa- och Lagadalen och en del fuktiga marker. Svårighet att få frö till sådder, även där dessa biolo-

giskt vore tänkbara. Tror på 5 à 10 % självföryngring och 10 % sådd, resten plantering med omskolade plantor. Tveksamt om årshyggena bör få ligga så länge som 2—3 år.

Kronobergs län:

Skogsvårdsstyrelsen har tidigare räknat med plantering 50 %, sådd 10 %, naturlig föryngring 40 %. Sedan tillgången på plantmaterial förbättrats bör planteringsarealen ökas och naturlig föryngring minskas. Brist på fullmogen tallkott från godtagbara bestånd, brist på arbetskraft för kottplockning och planträjning är skälen till att någon förskjutning mot sådd ej bör ske, utan snarare en ytterligare förskjutning mot plantering.

Något behov av hyggesbränning föreligger ej. Skogsforskningsinstitutet har räknat med mindre sammanlagd föryngringsyta än skogsvårdsstyrelsen anser lämplig.

Norra Kalmar län:

Såddens användbarhet på gamla kalmarker synes överskattad. Å nytillkommande föryngringsyta synes den naturliga föryngringens möjligheter vara överskattade. 20 % i stället för beräknade 39 % synes vara riktigare, varvid resterande areal torde kunna föryngras genom markberedning. På grund av rätt god tillgång på frö och gynnsamma skogstyper har såddens andel i kulturarealen under tiden 1951/56 faktiskt varit något större än den av institutet förutsatta.

Södra Kalmar län:

Utvecklingen har en lång följd av år gått från sådd mot plantering. För den närmaste 20-årsperioden torde proportionerna 20 % sådd 80 % plantering vara trolig, alltså dubbelt så stor andel plantering som i institutets förslag.

Gotlands län:

Nästan uteslutande plantering måste tillämpas på grund av de torra försomrarna.

Blekinge län:

Plantering och naturlig föryngring dominerar f. n. helt, medan sådd och markberedning tillämpas i mycket liten omfattning. Några större förändringar i dessa arbetslinjer kan knappast påräknas.

Kristianstads län:

Förutsätter att för länet beräknats praktiskt taget enbart plantering. (Institutet räknar i verkligheten med att ej obetydliga arealer skall föryngras på annat sätt. Sammanställarens anm.)

Malmöhus län:

Länsjägmästaren synes utgå från hundraprocentig plantering när det gäller barrträd.

Hallands län:

Sådd bör förekomma endast i undantagsfall. Torka och uppfrysning förhindrar sådders och markberedningars användbarhet (uppfrysning även i plantskolor med normalt idealisk kornstorlek).

Någon väntan på hyggesmognad, såsom institutet förutsatt, synes ej erforderlig, om plantorna gesarolbehandlas. Tvärtom medför väntan att hyggena förvildas.

Då institutets uppdelning av arealerna på olika skogstyper efter det norrländska marktypschemat knappast äger aktualitet för Hallands län har länsjägmästaren

gjort en snabbkalkyl över föryngringsarbetena i länet under en 20-årsperiod, vilken slutar på 2 400 ha plantering (71 %), självsådd 700 ha (20 %), sådd 100 ha (3 %) och markberedning 200 ha (6 %), allt per år räknat.

Göteborgs o. Bohus län:

Erfarenheterna av markberedning och sådd är dåliga. (Uppfrysning, igenväxning av såddrutor.) Alla kulturer sker därför med plantering. Däremot kan självföryngring påräknas i stor utsträckning utan markberedning. (Terrängen tillåter icke användning av traktordragna redskap.)

Älvsborgs län:

Teoretiskt sett torde ingen anmärkning kunna göras mot den föreslagna uppdelningen. Befintlig kalmark omfattar enbuskmarker och andra som ej lämpa sig för sådd. 10 % sådd i stället för föreslagna 27 % är mera realistiskt. Vad beträffar nytillkommande föryngringsyta anses fördelningen orealistisk. Följande fördelning: sådd 10 % (mot 15 %) plantering 75 % (mot 28 %) markberedning och naturlig föryngring 15 % (mot 57 %) anses trolig. Hyggesrensning på endast 70 % av nytillkommen föryngringsyta är en för låg siffra.

Skaraborgs län:

Utvecklingen går tydligt mot plantering med omskolad 4-årig och 2—3-årig tall. Den motiveras av successivt vunna erfarenheter och bedömes som lycklig. Den *säkraste* föryngringsmetoden måste normalt föredragas inom småskogsbruket, då hjälpkulturer på länets ca 12 500 bondefastigheter är svåra att genomföra med nödvändig påpasslighet. Plantering med omskolat material blir ofta den enda metod, man vågar rekommendera. En grov uppskattning ger självsådd 5 %, markberedning + sådd 15 %, plantering 80 %.

Värmlands län:

Institutet anger kulturåtgärder (sådd eller plantering) på 35 % av arealen medan länsjägmästaren anser att halva arealen behöver kultiveras. I fråga om fördelningen mellan sådd och plantering, synes institutets uppdelning lämplig. Om sedan detta förhållande kan upprätthållas är ju helt en fråga om frötillgång.

Örebro län:

Inom bergslagsdelen av länet, omfattande 82 % kan *nöjaktig* återväxt erhållas genom fröträd samt markberedning. Plantering och sådd synes alltså ha fått för stort utrymme på denna metods bekostnad. Inom bergslagsdelen behöver sådd eller plantering tillgripas endast på 20 % av arealen, medan för slättlandsdelen motsvarande siffra är 70 %.

Västmanlands län:

Sedan ganska lång tid tillbaka utföras kulturerna till 95 % som plantering, som således är invand. En förskjutning till sådd i större omfattning synes vara en tillbakagång och torde f. ö. omintetgöras av brist på frö. I år har ingen sådd av tallfrö kunnat ske i markerna.

Kopparbergs län:

Förskjutning från plantering till sådd lämplig om frötillgången så medger (se fråga 2 a); sådd är ju mera oöm och ger större urvalsmöjligheter.

Gävleborgs län:

Sockenvisa åtgärdsinventeringar tyder på att endast $^1/_3$ av befintlig kalmarksyta behöver kultiveras (mot hela enligt institutet), å hälften beräknas endast hyggesrensning och å resten markberedning eller bränning. Å nytillkommen föryngringsyta föreslås vid åtgärdsinventeringarna kultur å 25 % (mot institutets 40 %). I tidigare kalkyler har förutsatts ett förhållande mellan plantering och sådd av 1 : 3 (mot institutets 1 : 1 à 1,5). I praktiken torde dock planteringarna ha fått större utrymme. Institutets åtgärdsplan är alltså i alla avseenden mera omfattande än vad som vid lokala undersökningar bedömts erforderligt.

Västernorrlands län:

Intet att erinra mot den antagna uppdelningen. (Se dock svar på fråga 2 a.)

Jämtlands län:

Programmet med föreslagen förskjutning från plantering mot sådd förefaller praktiskt outförbart. Förmodligen tvingas man att minska de i tabellerna angivna såddarealerna med 40 à 50 % och öka planteringsarealerna i motsvarande mån. Senaste årens kottinsamling har givit en tallfrömängd, endast tillräcklig för styrelsens plantskolor. Då dessa måste tredubblas lär allt tallfrö, som kan insamlas, åtgå till plantskolorna. Viss sådd med granfrö kan dock ske.

Västerbottens län:

Har uppmärksammat att planteringarna särskilt i kustbandet ej gett fullgoda resultat. Bristande plantvård, förenklade planteringsmetoder orsaken. Genom bättre plantor och plantvård samt noggrannare planteringar torde man kunna förvänta minst lika goda resultat av planteringarna som av sådderna. Med hänsyn till planteringarnas många företräden anses en förskjutning mot sådd icke kunna tillstyrkas. Svårigheterna att anskaffa tallfrö i höjdlägena nödvändiggör dessutom en inskränkning av tallsådd.

Skogsvårdsstyrelsens och skogsbolagens erfarenheter av markberedningar i granskogar är ej så gynnsamma som institutets. Denna åtgärd bereder stora svårigheter icke minst på bondeskogarna, då metoden kräver särskilt stora kunskaper jämfört med trakthyggesbruk med efterföljande plantering. Det är helt naturligt att skogsägarna av kostnadsskäl lätt kunna stimuleras att pröva billigare metoder. Anser det därför icke lämpligt att omfattande propaganda bedrives för markberedningar inom granskogar i höjdlägena innan större erfarenhet vunnits om denna metods lämplighet.

Norrbottens län:

En förskjutning av föryngringsmetoderna mot sådd är givetvis med hänsyn till det resultat av kulturerna, som kan förväntas, i hög grad önskvärd (se dock svar på fråga 2 a).

Fråga 2 a. Hur bedömes möjligheterna att framskaffa de för återväxtprogrammet erforderliga mängderna frö

Stockholms län:

Fröanskaffningskalkylen synes verklighetsfrämmande, bl. a. en arbetskraftsfråga, som inom länet f. n. tycks vara olöslig.

Uppsala län:

Bolagsförvaltningarna anser att inga svårigheter föreligger för dem att skaffa sitt behov av frö vid nuvarande andel sådd.

För skogsvårdsstyrelsens fröanskaffning synes svårigheterna vara mycket stora. Genom goda arbetsförtjänster är landsbygdsbefolkningen ej intresserad av extra förtjänst genom kottplockning. Omöjligt att organisera plockning med lag på spridda bondeskogsavverkningar.

Södermanlands län:

Även med höjda priser, organisatoriska förbättringar och bättre lagerutrymmen synes en 5-dubbling av fröanskaffningen, som institutets program innebär, ej ligga inom räckhåll. Institutet torde ha förbisett de stora förluster, som insekts-, svamp-, fågel- och ekorrskador innebär. Ej heller kan hänsyn ha tagits till önskvärdheten att avlysa minusområden från frötäkt, en faktor av stor betydelse i de ostliga kusttrakterna.

Östergötlands län:

Ifrågasatt ökning av fröinsamlingen synes ej vara omöjlig.

Jönköpings län:

Granfrö torde kunna anskaffas. Tallfröfrågan är betydligt svårare, ekorrar och korsnäbbar tar huvudparten.

Kronobergs län:

Tallfrökvantiteten kan ej uppbringas inom länet. I fråga om gran inga svårigheter, särskilt som viss import förutsättes.

Norra Kalmar län:

Tallfrö torde kunna anskaffas för egen förbrukning, men knappast för försörjning av andra skogsvårdsstyrelser som f. n. i stor utsträckning sker. Granfrö (för plantskolan) köpes huvudsakligen från utlandet.

Södra Kalmar län:

Någon svårighet att få fram tallfrö torde icke föreligga. I plantskolan erforderligt granfrö importeras.

Gotlands län:

Av tallfrö köpes hälften i Norra Kalmar. Av granfrö endast kontinentgran.

Blekinge län:

Frö behövs endast för plantskolan, anskaffningen knappast något problem.

Kristianstads län:

Granfrö måste delvis importeras. Tall och övriga trädslag kan anskaffas inom länet.

Malmöhus län:

Av gran uteslutande kontinentgran. Brist på ollon av bok och ek.

Hallands län:

Granfrö 300 kg till plantskolorna varav 90 % mellaneuropeiskt. Tallfrö 15 kg till plantskolorna köpes från Kalmar norra, inget problem.

Göteborgs o. Bohus län:

Tallfröbehov 30 kg f. n. svårt att skaffa annat än genom inköp. Tallfröplantage i produktion om 10 år. Granfröplantage i produktion om 15 år. Kontinentgranfrö köpes.

Älvsborgs län:

Ingen svårighet vad gäller gran. Svårt med tall. Köpes från Norra Kalmar.

Skaraborgs län:

Under förutsättning att den av institutet föreslagna såddökningen väsentligen skulle avse tall kommer behovet av tallfrö av godtagbar härkomst icke att kunna täckas.

Värmlands län:

Ingen svårighet med granfrö. Efterfrågan på tallfrö har flera år ej kunnat tillgodoses. Situationen förvärrad genom de båda senaste årens dåliga kottillgång. Kläng- och förvaringsresurser nu tillfredsställande.

Örebro län:

Möjligheter att anskaffa frö till institutets program föreligger ej. Anser att skogsvårdsstyrelsen måste få bygga ut sin frökläng.

Västmanlands län:

Svårigheterna i fråga om tallfrö är avsevärda. I år endast 70 hl anskaffade.

Kopparbergs län:

Fröanskaffning till rimliga kostnader blir ofta otillräcklig p. g. a. starka variationer i fruktsättning och avverkning.

Gävleborgs län:

Genom de anlagda fröplantagerna torde den hittillsvarande bristen på tallfrö från höjdläge så småningom bli upphävd.

Västernorrlands län:

Möjligheterna är små.

Jämtlands län:

För gran bedömes den möjlig, för tall praktiskt taget omöjlig.

Västerbottens län:

Med föreslagen fördelning mellan sådd och plantering finns icke möjligheter att framskaffa erforderliga frömängder framför allt av tall. Även om all skogsodling skulle ske i form av plantering, föreligger svårigheter. Behovet av granfrö kan tillgodoses. Man får ej vara alltför optimistisk i fråga om möjligheterna att genom organisatoriska förbättringar skaffa ytterligare stora frökvantiteter.

Norrbottens län:

Möjligheterna begränsade, med föreslagen utvidgning av gränserna för tallfröets förflyttning dock något ljusare. Arbetskraftsproblemet kvarstår.

Fråga 2 b. Hur bedömes möjligheterna att framskaffa de för återväxtprogrammet erforderliga mängderna plantor

Stockholms län:

Kan anskaffas om plantskolefrågan ordnas efter skogsvårdsstyrelsens önskemål.

Uppsala län:

Nuvarande plantskolor kan av geografiska skäl ej utökas. Lösning i anläggning av en centralplantskola för hela region IV: 2. Småplantskolor bör avvecklas.

Södermanlands län:

Sedan anlagd storplantskola om 3—4 år kommit i full produktion kan plantbehovet väl tillgodoses.

Östergötlands län:

Befintlig kapacitet tillräcklig.

Jönköpings län:

Kan ordnas genom kraftig ökning av de privata småplantskolorna. Kan ordnas snabbt och är med nuvarande priser lönande.

Kronobergs län:

En fördubbling av plantskolearealen. Alltså behövs ökade resurser till styrelsens förfogande. Dessutom bör prövas legoodling och vidgad självverksamhet.

Norra Kalmar län:

En avsevärd utvidgning av plantskolearealen nödvändig på längre sikt.

Södra Kalmar län:

Plantskolearealen torde behöva ökas med ca 15 ha.

Gotlands län:

Om fröförsörjningen kan ordnas, är plantskolearealen efter verkställd utvidgning tillräcklig.

Blekinge län:

Plantskolearealen behöver 2 à 3-dubblas. Utökningen beräknas till större delen ske inom de närmaste åren.

Kristianstads län:

Kapaciteten tillräcklig.

Malmöhus län:

I fråga om barrträdsplantor täckes behovet, däremot ej i fråga om ädla lövträd.

Hallands län:

Självförsörjande vid nuvarande efterfrågan. Ytterligare utvidgning i den mån skogsvårdspropagandan ger ytterligare resultat.

Göteborgs o. Bohus län:

Svårt att anskaffa plantskolejord inom länet. Efterlyser samordning av produktionen över länsgränserna.

Älvsborgs län:

Ingen svårighet, därest medel för plantskoledriften anvisas.

Skaraborgs län:

Plantbehovet enligt institutets program kan med lätthet täckas (utvidgning nyligen skedd).

Värmlands län:

När produktionen på befintlig plantskoleareal kommer i full gång torde viss överproduktion föreligga, även om hänsyn tas till igenplantering av åker och äng.

Örebro län:

Därest möjligheterna till självföryngring och markberedning tillfullo utnyttjas inga svårigheter för plantanskaffningen.

Västmanlands län:

Kapaciteten räcker knappt till institutets program.

Kopparbergs län:

Planlägger en plantskola på 20 ha, men har hittills ej kunnat finansiera densamma. Legoodlingar hjälper upp situationen.

Gävleborgs län:

Tillräcklig kapacitet.

Västernorrlands län:

Goda möjligheter.

Jämtlands län:

Blir möjligt sedan styrelsens plantskolor utökats från nuvarande 15 ha till 35 à 40 ha.

Västerbottens län:

Räcker till behovet enligt institutets beräkning, därest tillräckligt med frö kan anskaffas.

Norrbottens län:

Även efter beslutad nyanläggning kvarstår brist.

Skogsägareföreningarnas medverkan i skogsvårdsarbetet (exkl. skogsbruksområdena). Förhållandena år 1955 enligt svar på utredningens frågeformulär

Utredningen har genom frågeformulär utsänt den 21 juni 1955 inhämtat upplysning om föreningarnas medverkan i skogsvårdsarbetet. Därvid har som indelningsgrund använts de olika verksamhetsgrenar, som skogsvårdsstyrelsestatistiken använder. Härförutom har ställts frågor rörande fasta arbetslag och maskinservice, som nära ansluter till motsvarande upplysningar om skogsvårdsstyrelsernas verksamhet på detta område. För varje verksamhetsgren frågades: huruvida, sedan när, i vilka former (samarbete med skogsvårdsstyrelsen borde särskilt redovisas) och i vilken omfattning verksamhet bedrivits, ävensom begärdes uppgift huruvida särskilt anställd personal utnyttjats och redogörelse för föreningens erfarenheter.

Samtliga föreningar utom en har lämnat svar, ofta utförligt beskrivande.

A. Allmän upplysning och undervisning om skogsvård

Samtliga föreningar har sedan lång tid, i regel sedan starten, arbetat på detta område. Vissa har angivit ett särskilt årtal för verksamhetens början och synes därigenom ha velat markera att från den tidpunkten har arbetet bedrivits i fastare former eller i mera omfattande utsträckning. Självfallet är det svårt att urskilja vad som avser upplysning om skogsvård i ordets egentliga mening och vad som avser upplysning i skogshushållning i vidsträckt bemärkelse. Detta torde emellertid sakna större betydelse i sammanhanget.

De tillämpade formerna för att meddela upplysning är främst föredrag vid distriktsmöten, skogsdagar, egna och i samarbete med skogsvårdsstyrelserna, artiklar i Jordbrukarnas Föreningsblad och andra tidskrifter, gallringstävlingar i samarbete med skogsvårdsstyrelser och ungdomsorganisationer, upplysning vid personliga besök hos skogsägare, utdelning av folkskrifter i skogsvård, provyteverksamhet hos yngre skogsägare, i ett par fall undervisning vid lantbrukets skolor. Av dessa är skogsdagar de vanligaste och då i den formen att föreningen svarar för den tekniska och ekonomiska sidan medan skogsvårdsstyrelsen svarar för skogsvårdsprogrammet.

Omfattning av verksamheten med skogsdagar, exkursioner och liknande med skogsvårdsinslag

Stockholms: 12 dagar 600 deltagare, Södermanlands: 1 à 2 dagar 500 deltagare, S:a Älvsborgs: 30 dagar 1 350 deltagare, V. Värmlands och Dals: 10 dagar 7—800 besökare, Västmanlands: 15 dagar, Dalarnas: sedan 1947 totalt 176 skogl. upplysningsdagar 10 000 besökare, Gästriklands: 4—6 skogsdagar, Gävleborgs-Härjedalens: 6 skogsdagar, 3—5 jordbruksdagar, Medelpads: 10—15 skogsdagar, Jämtlands: 10 skogsdagar och demonstrationer med 600 deltagare, Ådalarnas: 5—6

skogsdagar, 36—37 distriktsmöten, apterings- och sprängningskurser 3—4, N. Ångermanlands och S. Västerbottens: sedan 1946 88 skogsdagar 4 450 deltagare, Mellersta Västerbottens: 20 dagar per år, Norrbottens: sedan 1949 87 föredrag 1 810 deltagare, 38 skogsdagar och exkursioner med 816 deltagare, 13 kurser i skogsgallring och redskapsvård i samarbete med skogsvårdsstyrelse 255 deltagare. Övriga föreningar inga sifferuppgifter lämnade. Om ej annat sägs avses årlig verksamhet.

Som regel har föreningarna ej särskilt anställda för denna verksamhetsgren. I de fall där det vid affärsledarens sida finns en ombudsman, organisationschef eller medlemskonsulent brukar denne svara för upplysningsverksamheten med hjälp av skogsinspektorerna. På allra sista tiden har ett par föreningar anställt särskild personal för skogsvårdsfrågor och då kommer upplysningsarbetet att åvila denna. (Ådalarnas, Mellersta Västerbottens, Värmländska skogsägareföreningen har nyligen anställt jägmästare för denna verksamhet.)

Ur uttalanden om erfarenheterna kan citeras.

Bohuslän och Norra Älvsborgs: Vi har den uppfattningen att skogsägarna alltmer börjar bli vakna för skogsvården och som en följd härav kan nämnas, att skogsvårdsstyrelsen f. n. har svårt att effektuera erhållna rekvisitioner för stämplingar och andra skogsvårdsåtgärder. Vi har en känsla av att skogsvårdspropagandan bär frukt.

Västra Värmlands och Dals: Skogsägaren är i allmänhet intresserad av att själv sköta sin skog. Ett större förtroende från de skogsvårdande myndigheternas sida och hjälp till självverksamhet skulle stimulera intresset ytterligare.

Västmanlands: Intresset från skogsägarnas sida är stort, men verksamheten har varit alltför begränsad för att vara av någon praktisk betydelse.

Dalarnas: Emellertid har vi funnit det effektivaste sättet att bibringa skogsägarna undervisning vara att ett mindre antal skogsägare omhändertages vid varje tillfälle, lämpligen byavis. Från och med i höst kommer skogsvårdsstyrelsen att ordna by-skogsdagar för att få bättre fart på främst röjning i plantskog, varvid specialutbildade instruktörer skall genomfara landskapet. Även föreningen avser att i mån av tillgång på folk gå på samma linje.

Jämtlands: En skogsdag eller redskapsdemonstration skänker god stimulans åt skogsbrukarna som deltagit, vilket kanske främst visas genom den ökade *självverksamheten* med drivningar och skogsvårdsarbeten.

Ådalarnas: Utvecklingen inom det skogliga området har medfört, att det från skogsägarna — medlemmarnas sida framställes krav på vidgad verksamhet även rörande upplysning och undervisning om skogsvård.

Mellersta Västerbottens: Skogsdagar, anordnade gemensamt med skogsvårdsstyrelsen synes vara en god form, bl. a. därför att de ger uttryck åt att dessa organisationer samarbetar och har samma målsättning. Genom att föreningen nu har tillgång till personal med skoglig utbildning kommer kanske den undervisning, som skogsägareföreningen meddelar, att på ett annat sätt än som förr var möjligt, i skogsägarnas ögon jämställas med skogsvårdsstyrelsens motsvarande verksamhet.

B. Stämpling, anvisning eller annan planläggning av avverkning ur skogsvårdssynpunkt

Följande föreningar har mera allmänt angivit, att de medverkar genom anvisning eller rådgivning eller undantagsvis genom stämpling: Stockholms, Söder-

manlands, Hallands och Värmlands förenade skogsägare. Följande upplyser om att de dessutom åtager sig förvaltning av medlemmars fastigheter inkl. stämpling eller enbart stämpling: Sydöstra förbundet (2 000 ha förvaltas, har särskild skogsbyrå), Jönköpings (startar skogsbyrå 1955), Skåne (sedan länge förvaltningsuppdrag, nu 20 skogar 2 500 ha), Bohusläns (3 fastigheter 300 ha), Södra Älvsborgs (skogsbyrå, 30 fastigheter), Skaraborgs (fr. o. m. 1940, förvaltar nu 2—3 % av medlemsarealen), V. Värmlands och Dal (omkr. 6 000 m^3/år), Örebro (närmare uppgifter saknas), Västmanlands (50-tal förrättningar per år), Dalarnas (12 skogar 1 250 ha), Medelpads (stämpling i samband med åtagande av drivning, 1954/55 125 drivningar om 1 milj. f^3), Jämtlands (stämplar med ett eget lag och tillhandahåller ett lag åt en skogsvårdsstyrelsens förrättningsman).

I de fall, där skogsbyrå inrättats, kan särskild personal sägas vara anställd för uppgiften, ehuru skogsbyråerna ju sysslar även med många andra ting t. ex. taxeringar, värderingar, skattefrågor. Eljest synes stämplings- och rådgivningsverksamheten handhas av skogsinspektorerna under ledning av den högskoleutbildade skogspersonalen inom föreningen.

Följande föreningar har meddelat, att de förväntar en ökning av denna verksamhet nämligen Skånes, Skaraborgs, Västra Värmlands och Dals, Medelpads och Jämtlands.

Ur uttalandena om erfarenheterna av verksamheten kan följande citeras.

Stockholms: Skogsägarna har ofta begärt utstämpling genom föreningen, men har detta hittills undvikits.

Södermanlands: Verksamheten torde vara önskvärd av skogsägarna och bör utökas med hjälp av ökad personal eller förvaltningsavdelning.

Skånes: Förvaltningsuppdragen har hittills huvudsakligen tagits för att ge föreningens skogliga personal utfyllnad i deras arbetsuppgifter. Vår verksamhet med skogsförvaltning sker i bästa samförstånd med de olika skogsvårdsstyrelserna. Vi tror att denna verksamhetsgren kommer att växa i sig självt så småningom, men vi tror inte, att det är någonting, som lämpar sig för en systematisk propagandakampanj för kontraktsteckning. Verksamheten har enligt vårt förmenande i de relativt blygsamma former den bedrives dock fyllt ett behov åt skogsägarna och har varit till fördel för föreningen, dels genom att ge större trivsel för skogsinspektorerna, dels genom den ännu större kontakt i fråga om leveranser, som på detta vis erhålles.

Södra Älvsborgs: Det är föreningens bestämda uppfattning, att inrättandet av denna skogsbyrå medverkat till att förbättra skogsvården och öka virkesavkastningen på de enskilda skogarna samt därjämte intressera skogsägarna att bedriva sina avverkningar på sådant sätt, att de ur desamma erhålla större ekonomiskt utbyte, en sak som tyvärr hittills allt för litet beaktats av de statliga myndigheterna.

Västra Värmlands och Dals: Under de år vi utfört stämplingsarbeten åt våra medlemmar, har vi aldrig hört några klagomål vare sig från skogsvårdsstyrelsernas eller skogsägarnas sida. Det är svårt att tillmötesgå alla som vill ha föreningens medverkan, och vi är övertygade om att ett utvidgat stämplingsåtagande från föreningens sida kommer att uppskattas till fullo av våra medlemmar.

Västmanlands: Det är mindre rationellt, att skogsvårdsfrågorna och försäljningsfrågorna ej äro samordnade.

Dalarnas: Genom kontakten med marknadsläget på virkesfronten har föreningen större möjlighet än andra förrättare att lägga förutom rent skogsvår-

dande även såväl mera kortsiktiga som långsiktiga ekonomiska synpunkter på utsyning och avverkning.

Jämtlands: Från och med 1955 sker verksamheten som en naturlig följd av föreningens engagemang i det praktiska skogsvårds- och skogsbruksarbetet. Genom föreningens engagemang i stämplingsarbetet ges möjligheter att kraftigt påverka skogsägarna att själva utföra avverkningarna och frångå den tyvärr alltför vanliga rotpostförsäljningen.

C. Planläggning och utförande av återväxtarbeten

Föreningar, som åtar sig förvaltning av skogar, sköter givetvis på dessa fastigheter även återväxtarbetet. Härförutom har föreningarnas medverkan huvudsakligen skett genom tillhandahållande i egen regi eller i samarbete med skogsvårdsstyrelse av fasta lag och maskiner. Detta verksamhetsfält behandlas under F. och G.

Värmländska skogsägareföreningen: Beträffande hyggesrensning har föreningen biträtt i mindre omfattning även på sådana fastigheter, där förvaltningsuppdrag ej förelegat.

Gävleborgs-Härjedalens: Ett större objekt om ca 2 000 dagsverken återväxtåtgärder på en by i Järvsö socken (arbetena inventerade och planlagda av skogsvårdsstyrelsen) utföras av helårsanställda arbetare under ledning av ordinarie skogspersonal hos föreningen.

D. Skogsdikning och skogsvägsbyggnad

Inom *Sydöstra Sveriges Skogsägares Förbunds* område verkar ett av förbundet anställt arbetslag med dikessprängning i ca 2 mån/år.

Värmländska skogsägareföreningen har tillsammans med skogsvårdsstyrelsen ordnat skogsdagar med dikessprängning på programmet.

Dalarnas skogsägareförening ordnar demonstration av dikessprängning.

Medelpads skogsägareförening har 2 Caterpillar-traktorer för vägbyggnad, som är fullt sysselsatta hela den lämpliga säsongen. Även dikessprängning utföres åt medlemmarna. (Ca 10 000 m/år.)

I *Jämtlands län* arbetar sedan 1954 2 sprängarlag i föreningens regi. 4 300 m sprängdes 1954. Vägbyggen med maskin har föreningen åtagit sig sedan 1947. Äger fyra traktorer med schaktblad. Prestation hittills 600 km.

Ådalarnas förening har låtit utbilda dikessprängningsförmän, 2—3 per socken, och har stor traktor för skogsvägbyggnad sedan 1948, senare även en mindre. Laddapparater för dikessprängning utlånas.

Norra Ångermanlands och södra Västerbottens skogsägarförening tillhandahåller dikessprängare, som senare år sprängt över 30 000 m/år.

Bland erfarenheter märkes vad Medelpadsföreningen yttrar: »Med hänsyn till tidigare rådande brist på vägmaskiner samt svårigheter för enskilda skogsägare att anskaffa dikesdynamit torde föreningens verksamhet på dessa områden ha varit till gagn för medlemmarna». Norra Ångermanlands förening säger bl. a.

»Anskaffande av tillstånd för dynamitinköp och transport av sprängämne underlättas. En van förman kan spara på åtgången av sprängämne genom sin erfarenhet och kan ofta 'försörja' sig på denna besparing».

E. Upprättande av skogsvårdsplaner

De föreningar, som nyligen upprättat skogsbyråer, avser att låta dessa bl. a. upprätta skogshushållningsplaner.

Södra Älvsborgsföreningen upprättar årligen ett 10-tal skogsvårdsplaner och ett stort antal värderingar.

Skaraborgsföreningen har sedan 1948 upprättat både enkla och fullständiga skogshushållningsplaner. En förrättningsman har kontinuerligt arbete. I regel endast större skogsägare (över 200 ha).

Västmanlandsföreningen har tidigare utfört sådana arbeten. Numera sedan skogsvårdsstyrelsen har personal för detta ändamål, hänvisas skogsägaren att anlita denna.

Dalarnas skogsägareförening åtar sig sådana arbeten sedan 1950. Hittills har taxerats 3 500 ha. Anser att enkla skogsvårdsplaner lämpligen upprättas av skogsvårdsstyrelsen medan fullständiga taxeringar bör ske genom föreningen.

Medelpadsföreningen bedriver intensiv propaganda för upprättande av planer och förmedlar ansökningar till skogsvårdsstyrelsen, som tack vare anslag ur Kempeska fonden kan upprätta planerna mycket billigt.

Jämtlandsföreningen har 1955 tagit upp verksamheten utan samarbete med skogsvårdsstyrelsen (5 planer under arbete).

Norra Ångermanlandsföreningen har ingen egen verksamhet men anser att planer utförts i allt för ringa omfattning och att skogsvårdsstyrelserna borde få upprätta planer utan nämndvärd kostnad för skogsägaren.

F. Tillhandahållande av fasta arbetslag för skogsodling, hyggesvård, plant- och ungskogsröjning

Sådana lag har som regel organiserats i samarbete med skogsvårdsstyrelserna.

Uppsalaföreningen har i samverkan med skogsvårdsstyrelsen 2 lag i var sin buss, utrustad med avverkningsredskap för vinterarbeten och skogsvårdsredskap för sommararbeten. Arbetarna avlönas av föreningen, som debiterar markägarna 30 kr/dag (inkl. 5 kr. för resor, verktygsslitage, liggedagar m. m.). Skogsvårdsstyrelsen anställer och avlönar förman och debiterar efter taxa.

Södra Älvsborgsföreningen håller på att organisera lag.

Värmländska skogsägareföreningen har fr. o. m. 1955 lag för hyggesvård och ungskogsröjning.

Dalaföreningen har sedan 1952 organiserat lag. F. n. finns 3 lag med tillsammans 15 man i verksamhet, 1 lag i samarbete med fångvårdsanstalt, vars fångkonstapel tjänstgör som arbetsledare, 2 lag i samarbete med skogsvårdsstyrelsen, som håller förman. Kostnaden debiteras skogsägarens konto.

Gästriklandsföreningen har beslutat organisera lag.

Gävleborgsföreningen har för det under C redovisade objektet helårsanställt folk.

Medelpadsföreningen har sedan 1954 i egen regi 5 fasta lag om 3—4 man (en del arbetsobjekt anmälas dock genom länsskogvaktare).

Jämtlandsföreningen har sedan 1954 lag anställda av föreningen. Förmannen är anställd antingen av föreningen eller skogsvårdsstyrelsen. 1954 4 lag, 1955 den 25 juli var 14 lag sysselsatta. Prestation i dagsverken:

	1954	1955 t. o. m. 25/7
Hyggesrensning med tillredning av virke	1 314	475
Hyggesbränning	33	
Ungskogsröjning	11	125

Ådalarnas förening. Sedan juni 1955 10—11 lag om 3—6 man + förman, den senare i regel anställd av skogsvårdsstyrelsen. Föreningen utrustar lagen med verktyg och svarar för del av transportkostnaderna. Arbetena ledes av länsskogvaktarna. Anmälningar genom skogsvårdsstyrelsen och direkt efter annonsering. Kostnaderna påföras medlemmarnas skogsvårdskonto (bildade genom överföring av vissa insatsmedel och innehållande av vissa likvider tillhopa 450 000 kronor). Tiden 1 juni—27 juli utfördes arbeten för 40 000 kronor. Sedan 1 maj 1955 är en särskild jägmästare anställd för skogsvårdsarbetena ävensom en årsanställd stämplingsförman. Arbetet sker i bästa samförstånd med skogsvårdsstyrelsen.

Norra Ångermanlands och Södra Västerbottens förening och Mellersta Västerbottens förening har sedan 1952 i samarbete med skogsvårdsstyrelsen lag, vars hantlangare anställas av föreningen och förman tillhandahålles av skogsvårdsstyrelsen. Länsskogvaktarna dirigerar lagen. Kostnaden debiteras skogsägaren genom föreningen i regel i avräkning på virkeslikvider. 1955 är 100 man resp. 12 lag i arbete inom resp. föreningars område. Förstnämnda förening meddelar följande statistik.

	1952	1953	1954	1955
Antal anställda i medeltal	21	31	41	(100)
Antal dagsverken	1 882	3 089	3 724	
Utförda arbeten ha				
Hyggesrensning	437	502	550	
Röjningsgallring	94	240	169	
Plantering	41	170	290	
Bränning	6	20	238	
Dikessprängning (se punkt D)				
Markberedning	8	—	3	
Stämpling	31	22	112	
Stamräkning			37	
Summa behandlad areal (inkl. dikning) ha	802	1 324	1 720	

Bland erfarenheterna må citeras:

Dalarnas: Svårigheter att få tag på lämplig arbetskraft, bl. a. på grund av skogsvårdsstyrelsens svaga möjligheter att avlöna kvalificerade förmän. Skogsägarnas inställning mycket positiv. Rekvisitioner ligger inne, som ej hinner avklaras i år, varför det torde bli nödvändigt att söka sig fram efter nya vägar för att skaffa den erforderliga arbetskraften. Samarbetet med skogsvårdsstyrelsen genom förmannens anställningsförhållanden synes vara den bästa lösningen,

dels genom det förbilligande av förmans- och resekostnaden som erhålles, dels genom redovisningen och kontroll av utförda åtgärder. En viss inskränkning av självverksamheten kan möjligen befaras och en sådan utveckling måste förebyggas med åtgärder, som i stället verkar stimulerande för den egna arbetsinsatsen.

Ådalarnas: Ett önskemål är, att den påbörjade fastare anställningen av arbetskraft kan vidgas till att omfatta anställning även vintertid. För förmännen synes detta vara särskilt nödvändigt.

Mellersta Västerbottens: Intresset för arbetslagen är i ständigt stigande. Till stor del torde detta bottna i en allt mer ökad insikt hos skogsägarna att dessa vana arbetslag under kunnig förman uträttar mer per man och dag och utför ett bättre arbete än tillfälligt lejd arbetskraft, varför arbetslaget ställer sig billigare än annan arbetskraft. Rekrytering av arbetslagen går mycket lätt, vilket tyder på att arbetsformen från arbetarnas synpunkt föredras framför att skogsägarna själva lejer arbetskraft.

G. Tillhandahållande av maskiner och redskap för skogsvårdsarbete, dikning och vägbyggnad

Här redovisas främst uthyrning till skogsägare av maskiner, redskap m. m. Vissa styrelser förmedla dessutom inköp av ändamålsenliga skogsverktyg.

Stockholms: Har i några fall finansierat traktorinköp, traktorerna har av SVS hyrts för markberedning under sommaren.

Uppsala: De uppsatta arbetslagen har försetts med motorsågar.

Sydöstra Förbundet: Ett markberedningsaggregat uthyres i Östergötland. En särskild avdelning för upplysning och försäljning av redskap (Skogsägarnas Redskapsservice).

Skaraborgs: Tillhandahåller skogsplanteringsmaskin. Turlistor görs upp i samarbete med SVS, som också har en maskin.

Västra Värmlands och Dal: Utlånar borrmaskin, laddningsborr och planteringsmaskin till medlemmar.

Värmlands förenade skogsägare: Utlånar markberedningsaggregat och borrmaskiner samt har ställt planteringsmaskiner till SVS förfogande.

Värmländska skogsägareföreningen: 1951 tog föreningen initiativ till en markberedningsservice genom samverkan mellan SVS och privatentreprenörer. 3 borrmaskiner har uthyrts sedan 1940-talet.

Örebro ställer markberedningsaggregat med traktor och förare till förfogande. Redskapsförsäljning bl. a. motorsågar.

Västmanlands åtager sig markberedning med MAN-traktor och Imset-plog. SVS anvisar arbetsobjekt.

Dalarnas uthyr 1 markberedningsaggregat och 1 röjningsmotorsåg. Redskapsförmedling.

Gävleborgs-Härjedalens utlånar hästdragna markberedningsplogar. Redskapsförsäljning.

Medelpads utlånar bergborrmaskin. Hösten 1955 insättes en Ferguson-traktor med Leno-aggregat i markberedning. Se även D.

Jämtlands: Redskapsförsäljning (ex. 20 motorsågar, 60 traktorvagnar. Se även under avd. D.).

Ådalarnas: Se under avd. D.

Mellersta Västerbottens äger en traktor med Ismet-aggregat, som skogsägare får rekvirera hos SVS, som tar betalt och sänder överskottet till föreningen. 1954 250 ha åt 180 skogsägare.

Bland erfarenheter må citeras: *Värmländska Skogsägareföreningen* har den uppfattningen, att då maskiner skall tillhandahållas, bör det ske genom samarbete mellan traktorägare och skogsvårdsstyrelse eller dem, som har så god kännedom om hyggenas belägenhet, att en väl genomtänkt resplan kan utarbetas. En god planering betyder mera för ekonomien än hyggesstorleken.

Västmanlands: Arbete av denna art går ej att ekonomiskt genomföra med kringflackande på ett stort område. Maskinernas fulla utnyttjande kräver också att man har bättre kontakt med hela skogsvårdsarbetet.

Dalarnas: Vår åsikt är att mindre maskiner bör anskaffas av skogsägarna själva ev. med föreningens förmedling, medan större maskiner lämpligen kunna hållas av entreprenörer eller maskinstationer.

Jämtlands: Den allmänna handeln kan ej ge den varuupplysning, som behövs vid försäljning av skogsredskap.

I drift varande plantskolor, areal i ha (våren 1957)

Skogsvårdsstyrelse i län	SVS	Bolag	Övriga skogsägare	Handels-plantskolor	Summa
Stockholms	19	2	5	—	26
Uppsala	7,0	8,5	1,5	—	17,0
Södermanlands	15	1,5	5,5	0,5	22,5
Östergötlands	42,65	12,96	4,55	—	60,16
Jönköpings	20	0,5	—	c:a 20	40,5
Kronobergs	30	5	2	—	37
Kalmar norra	15	2	—	—	17
Kalmar södra	5,2	—	0,3	0,2	5,7
Gotlands	c:a 5	—	—	c:a 0,5	c:a 5,5
Blekinge	12	0,5	1	—	13,5
Kristianstads	52,5	—	c:a 10	—	62,5
Malmöhus	25	—	8	12	45
Hallands	42	0,38	4,5	—	46,88
Göteborgs o. Bohus	12	—	—	1,25	13,25
Älvsborgs	68,5	3	—	0,03	71,53
Skaraborgs	17,5	2	1	1	21,5
Värmlands	67,14	60,90	—	—	128,04
Örebro	9,9	17,5	3,1	—	30,5
Västmanlands	8,4	4	0,4	—	12,8
Kopparbergs	4,5	21,8	3,9	—	30,2
Gävleborgs	18,5	35,5	—	—	54,0
Västernorrlands	20	19	—	—	39
Jämtlands	15,2	2,0	—	—	17,2
Västerbottens	37	20	—	—	57
Norrbottens	2,0	2,2	—	—	4,2
Summa	570,99	221,24	50,75	35,48	878,46

Plantskolor

Efter genomförande av igångsatta eller beslutade nyanläggningar (ev. nedläggningar)

ha

Skogsvårdsstyrelse i län	SVS	Bolag	Övriga skogsägare	Handels-plantskolor	Summa
Stockholms	25	2	8	—	35
Uppsala	—	—	—	5	5
Södermanlands	35—45	1,5	5,5	0,5	42—52,5
Östergötlands	39,55	14,46	4,55	—	58,56
Jönköpings	20	1	—	30	51
Kronobergs	60	6	10	—	76
Kalmar norra	23	2	—	—	25
Kalmar södra	5,2	—	0,3	0,2	5,7
Gotlands	c:a 7,5	—	—	c:a 1,5	c:a 9
Blekinge	20—25	0,5	1	—	c:a 26,5
Kristianstads	52,5	—	c:a 10	—	62,5
Malmöhus	25	—	8	12	45
Hallands	42	0,38	4,5	—	46,88
Göteborgs o. Bohus	12	—	—	3	15
Älvsborgs	76,5	3	—	0,5	80
Skaraborgs	39	2	1	1	43
Värmlands	67,14	67,60	—	—	134,74
Örebro	9,9	22,5	5,1	—	37,5
Västmanlands	10,4	4	0,4	—	14,8
Kopparbergs	5,5	25,3	5,4	—	36,2
Gävleborgs	18,5	47,0	—	—	65,5
Västernorrlands	20	22	—	—	42
Jämtlands	35,0	2,0	—	—	37,0
Västerbottens	50	25	—	—	75
Norrbottens	9,0	2,2	—	—	11,2
Summa	722,69	250,44	63,75	53,70	1 090,58

Fasta arbetslag och maskinservice för skogsvårdsarbeten hos skogsvårdsstyrelserna

I anledning av en motion vid Skogsvårdsstyrelsernas Förbunds årsstämma 1954 beslöt förbundet företa en undersökning av hur och i vilken utsträckning skogsvårdsstyrelserna organiserat fasta arbetslag. Denna undersökning har ställts till utredningens förfogande. Utredningen har i samband med andra frågor till skogsvårdsstyrelserna bett dem att komplettera undersökningen med aktuella uppgifter. Resultatet av dessa undersökningar framlägges, som alltså ger en bild av läget sommaren 1955, i sammandrag på följande sidor. Det framgår av denna att arbetet i många fall sker i samarbete med skogsägareföreningarna. I sådana fall återfinnes ungefär samma uppgifter i föreningarnas svar på utredningens frågeformulär av den 21 juni 1955.

Begreppet fasta lag synes man tolka på något olika sätt. Vissa räknar det som fasta lag så fort skogsvårdsstyrelsen anskaffar hantlangare, som under kortare eller längre tid följer en förrättningsman vid förrättning på ett antal fastigheter tillhörande olika ägare och gör det även om varje enskild markägare direkt avlönar hantlangarna för den tid de arbetat hos honom. Andra åter synes ej vilja räkna ett lag som fast arbetslag annat än om laget betalas av en arbetsgivare (skogsvårdsstyrelse eller skogsägareförening), som sedan tar ut ersättning av de olika skogsägarna. Det är därför tänkbart, att efterföljande sammanställning ej gör verksamheten i de skilda länen full rättvisa. Där det varit möjligt har emellertid angivits vilken typ av fasta lag, som tillämpats.

Arbetslag för manuella skogsvårdsarbeten (hyggesrensning, skogsodling, röjning)

Stockholms län:

1942 (i mindre omfattning från 1920) började styrelsen i *egen regi* sätta upp lag om förman och ca 3 arbetare, nästan uteslutande rekryterade bland *praktikanter.* De arbetar sommarhalvåret och har till viss del beretts vinterarbete på skogsvårdsgården, hos skogsägareförening eller bolag. De har bott på gårdarna eller i styrelsen tillhörig husvagn. Självhushåll har tillämpats. Vanligen färd per motorcykel eller cykel, stundom i lagledarens bil. Markägare har endast undantagsvis själv deltagit eller hållit arbetskraft. Skogsarbetaravtalet tillämpas och *skogsägaren avlönar direkt arbetarna.* Förmannen debiteras enl. taxa. Hyra av husvagn 5 kr/dygn.

Omfattning 1954. Ett 10-tal lag.

Erfarenheter: arbetena väl utförda, svårt att rekrytera och ordna bostäder, skogsägarna tacksamma.

Uppsala län:

1955 började *skogsvårdsstyrelsen i samarbete med skogsägareföreningen* ordna lag dels *praktikanter* dels ur *ortsbefolkningen.* De bor hemma och reser i för-

eningen tillhörig skåpbil utrustad med skogsodlings- och röjningsverktyg. *Föreningen anställer och avlönar arbetarna, styrelsen förmännen.* Gårdens folk deltar endast sporadiskt. Preliminärt debiterar föreningen 30 kr per man, (varav 5 kr för resekostnad, liggedagar, verktygsslitage m. m.). Meningen är att föreningen skall ordna vinterarbete.

Omfattning 1955. 2 lag.

Erfarenheterna: goda, utvidgning nästa år förutsättes.

Södermanlands län:

1954 började *skogsvårdsstyrelsen i egen regi* med lag om förman + 3—5 arbetare huvudsakligen *praktikanter* och *äldre skolungdom* men även *ortsbefolkning* och arbetare lånade av skogsägareföreningen. De bor på gårdarna eller reser hem (skolungdom). I regel självhushåll. Resor med buss och cykel, ibland i lagledarens bil eller i av skogsägareföreningen tillhandahållen buss. Gårdens folk deltar ej. Skogsarbetaravtal. Ungdomar enl. särskild taxa. *Styrelsen betalar i regel hela laget och debiterar skogsägaren enl. självkostnad.* Fyllnadsarbete anordnas i allmänhet ej av SVS.

Omfattning 1955. 4—7 lag under sommaren och hösten.

Erfarenheterna: goda, intresset mycket stort.

Östergötlands län:

Röjningslag har förekommit *i obetydlig* utsträckning.

Jönköpings län:

Fasta lag förekommer *ej.* Självverksamhet och småentreprenörer för maskinservice uppmuntras.

Kronobergs län:

Fasta lag förekommer *ej* i styrelsens regi.

Kalmar län n:a:

Med början 1946 lag i styrelsens *egen regi.* Förman + 1—2 man ur *ortsbefolkningen.* Verkar ca 9 mån./år. Fyllnadsarbete delvis anskaffat genom styrelsen. Laget bor hemma och åker i ledarens bil. Lagen utnyttjas både för stämpling och skogsvårdsarbete. I regel minst 1 man från gården med. SVS betalar laget (2 à 3 kr lägre än förmansarvodet) och debiterar markägaren per dag inkl. allt.

Omfattning 40—50 man.

Kalmar län s:a:

Fasta lag i *mycket liten* omfattning.

Gotlands län:

Fasta lag förekommer. Närmare uppgifter saknas.

Blekinge län:

Av *länsskogvaktarna organiserade lag* av personer ur *ortsbefolkningen,* som dock avlönas direkt av markägaren, används i stor utsträckning under skogsodlingen. Gårdens folk deltar.

Omfattning. Ett 20-tal lag.

Kristianstads län:

Inga lag i styrelsens regi.

Malmöhus län:

Från 1951 ordnas i *egen regi praktikantlag* för stämpling och skogsvårdsarbeten under sommaren. De bor på gårdarna eller skogsvårdsgården och åker i lagledarens bil. Viss medverkan från gårdens folk. *Laget betalas av SVS, som debiterar för förman enl. taxa och arbetarna enl. självkostnad.*

Omfattning 1954 58 ha 19 skogsägare.

Skogsägarna i regel belåtna.

Hallands län:

Från 1945 ordnas i *egen regi* huvudsakligen av *plantskolearbetare* och *praktikanter* lag. De har åkt hem och färdas på olika sätt. Dessutom förekommer samverkan med Skogssällskapets planteringslag och Fångvården.

Markägaren betalar laget direkt.

Omfattning 1954 ca 300 dagar. God kvalitet på arbetet.

Göteborgs o. Bohus län:

I detta län verkar under viss ledning och tillsyn av SVS lokala skogsvårdsföreningar, som sätter upp lag för skogsvårdsarbeten. Denna organisation kommer att särskilt beskrivas och studeras.

Älvsborgs län:

Fasta lag förekommer *ej.* I stället organiseras ordnad grannhjälp.

Skaraborgs län:

Sedan 1950 *i egen regi* lag om förman + 4—6 man helst ur skogsarbetarleden. Hemåkning i lagledarens bil eller på annat sätt. Ingen medverkan från gårdens folk. *Laget avlönas av SVS, som debiterar skogsägaren.* Fyllnadsarbete anskaffas av arbetarna själva.

Omfattning 1954 ca 1 150 dagar (osäker uppgift).

Värmlands län:

Sedan 1952 lag i *egen regi* rekryterade ur *ortsbefolkningen.* Fyllnadstjänstgöring ordnas ej av SVS. Lagen, som huvudsakligen verkar på utskogar, bor i kojor och fäbodar. Gårdens folk deltar endast undantagsvis.

Omfattning 1954: 4 lag på två distrikt ca 400 ha. 1955 fanns lag på 8 distrikt.

Markägarna mycket belåtna. Bättre kvalitet och bättre utnyttjande av arbetslagen. Lätt att rekrytera lagen.

Örebro län:

Fasta lag förekommer *ej.*

Västmanlands län:

Fasta lag förekommer *ej* numera, enär kulturerna utföras av skogsägarna själva.

Kopparbergs län:

Fasta lag förekommer *ej* men styrelsen och skogsägareföreningen planerar att ordna sådana.

Gävleborgs län:

Sedan länge används av länsskogvaktarna organiserade lag, som följer förrättningsmannen från gård till gård, men avlönas direkt av markägarna. Nu prövas även fasta lag i styrelsens regi.

Västernorrlands län:

Sedan 1952 arbetar dels i *egen regi* dels i *samarbete med skogsägareföreningarna* lag om förman + 3—4 man ur *ortsbefolkningen.* Fyllnadsarbete i vissa fall genom föreningen. Hemåkning per bil. Gårdens folk stundom med. Debitering a) *markägarna betalar direkt,* b) *kostnaden avdrages på konto hos föreningen,* c) *SVS betalar hantlangarna och debiterar markägaren.*

Omfattning 1954. Hyggesrensn. 400 ha, Röjn. 100 ha, Plant. 150 ha.

Erfarenheter. Gott kvalitativt och kvantitativt utbyte. Utnyttjas gärna i trakter med liten arbetskraftstillgång.

Jämtlands län:

Sedan 1947—1954 (olika för olika distrikt) lag i *egen regi* (1 fall samverkan med föreningen) rekryterade ur *ortsbefolkningen.* I allmänhet ordnar de själva fyllnadsarbete. Både hemåkning och bortaliggning i kojor och fäbodar. Lagen används även för stämpling. Gårdens folk deltar ibland. *Betalas i regel direkt av markägarna.*

Omfattning 1954. Uppskattningsvis 10—12 lag i 1 ½—5 mån.

Erfarenheter: Åtgärderna bli utförda väl och utan omgång, besiktningsresor inbesparas. Skogsägarna nöjda. En länsskogvaktare anser bästa erfarenheten vara en ökning av självverksamheten. Rekryteringen av lagen svår.

Västerbottens län:

Sedan 1951 i *egen regi* och i *samverkan med föreningarna.* Lag om förman + 3—4 arbetare ur ortsbefolkningen + någon från gården. Fyllnadsarbete ordnas ej av styrelsen. Vid samkörning med föreningen avlönar denna hantlangarna och avräknar på skogsägarens konto.

Omfattning 1955: 25 mera permanenta lag under hela sommarhalvåret + ett antal tillfälliga under skogsodlingssäsongen.

Erfarenhet: god kvalitet, stort intresse; rekrytering, planläggning och organisation förenade med mycket arbete och stor omtanke från länsskogvaktarnas sida.

Norrbottens län:

Ingen verksamhet.

Maskinservice

Stockholms län:

Maskinell markberedning med traktorplog i samarbete med maskinstationer och privata entreprenörer. Styrelsen håller aggregat + förman, stationen traktor + förare.

Omfattning 1954 4 aggregat 450 ha.

Uppsala län:

2 lag med markberedningsaggregat, 1 lag med skogsplanteringsmaskin organiserade i samverkan med maskinstation. Organisation = Stockholms län. Ersättning 18: 50 för traktor + förare, 4: 50 för förman, 5 kr för skogsplanteringsmaskin, allt per timme.

Södermanlands län:

1—2 lag med traktordraget markberedningsaggregat i samverkan med privat

entreprenör och 1—2 lag med skogsplanteringsmaskin i egen regi. Ersättning för markberedning efter hektar (pris f. n. 90 kr) för maskinplantering = Uppsala län.

Omfattning ca 400 ha/år.

Dikessprängning organiseras nu efter samma princip.

Östergötlands län:

2 markberedningsaggregat ägda av SVS ställda till maskinstationens förfogande.

Jönköpings län:

Tidigare omfattande service med utlåning av markberedningsaggregat. F. n. 8 traktor- och 57 hästdragna plogar. De säljas nu till byalag och privatentreprenörer. Det finns 25 traktor- och 75 hästdragna aggregat i privat ägo. 15 körare åtager sig markberedning.

Kronobergs län:

Maskinell markberedning efter samma modell som Stockholms län.

Kalmar län n:a:

Utlånar ett stort antal hästdragna markberedningsaggregat. Har även skaffat ett par traktoraggregat, som hyras ut till maskinhållare.

Kalmar län s:a:

Ett par maskinstationer utför markberedning med aggregat utlånade av styrelsen. De kan även få lånas direkt av skogsägare med lämpliga traktorer. 1955 försökte SVS driva traktormarkberedning helt i egen regi men med dåligt resultat (gammal traktor och olämplig förare). Hästredskap utlånas även.

Gotlands län:

Traktorplog + förman tillhandahålles av SVS. Markägaren håller traktor. Ca 100 ha (ca 60 % av planteringarna i SVS regi) behandlade på hösten för vårplantering.

Blekinge län:

Ingen verksamhet i styrelsens regi.

Kristianstads län:

Ingen verksamhet i styrelsens regi.

Malmöhus län:

Markberedning utföres helt i styrelsens regi med Fergusontraktor + Leno aggregat (130 ha — 32 ägare). Stundom utlånas enbart aggregatet.

Hallands län:

Markberedning med traktor och kloratbesprutning av ljungmarker 1954 30 dagar. Sedan 1955 utlånas röjningsmotorsåg.

Göteborgs o. Bohus län:

Ingen verksamhet i styrelsens regi.

Älvsborgs län:

Utlånas häst- och traktorplogar.

Skaraborgs län:

Ingen verksamhet i styrelsens regi.

Värmlands län:

5 entreprenörer utför markberedning i samarbete med SVS. 2 planteringsmaskiner utlånas + förman till skogsägare, som har lämpliga traktorer. Markberedning 1954 827 ha. Medelkostnad 80 kr/ha.

Maskinplantering 1955 500 000 2/2 gran på 150 ha åker 90 kr/ha. 80 % av dikessprängningarna planeras och ledas av SVS personal. 1954 ca 85 000 m.

Örebro län:

Markberedningsplogar utlånas, närmare uppgifter saknas.

Västmanlands län:

Styrelsens markberedningsaggregat disponeras av en maskinstation i samråd med länsskogvaktaren. 1955 har tillkommit en SM-kultivator + MAN fyrhjulsdriven traktor. En planteringsmaskin utlånas.

Kopparbergs län:

Två markberedningsaggregat utlånas jämte förman. Traktor + förare tillhandahålles av jordägarenämnderna i berörda socknar. Markberedd areal 200 ha. Allmänningar och större byalag animeras att skaffa utrustning för maskinell markberedning att disponeras av markägarna mot taxa.

Gävleborgs län:

Genom skogsvårdskommittéerna har efter påverkan av styrelsen sockenvis anskaffats såväl häst- som traktordragna markberedningsaggregat.

Västernorrlands län:

Ingen verksamhet i styrelsens regi.

Jämtlands län:

Ett antal huvudsakligen hästdragna markberedningsaggregat utlånas.

Västerbottens län:

I mindre omfattning markberedning med traktor (1954 67 ha). Nu även i samverkan med privatentreprenörer, maskinell skogsdikning.

Norrbottens län:

Ingen verksamhet i styrelsens regi.

Förslag

till Kungl. Maj:ts förordning angående skogsvårdstyrelser

Kungl. Maj:t har, med riksdagen, funnit gott förordna som följer:

1 §.

För varje län skall finnas en skogsvårdsstyrelse. Kalmar län skall dock med avseende å här ifrågavarande verksamhet vara uppdelat på två områden, sammanfallande med landstingskommunerna och med skogsvårdsstyrelsen i Kalmar läns norra landstingskommun förlagd i Västervik och skogsvårdsstyrelsen i Kalmar läns södra landstingskommun förlagd i Kalmar. Skogsvårdsstyrelsen i Blekinge län skall hava sitt säte i Ronneby, skogsvårdsstyrelsen i Malmöhus län i Lund, skogsvårdsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i Uddevalla, skogsvårdsstyrelsen i Älvsborgs län i Borås samt skogsvårdsstyrelsen i Västernorrlands län i Sollefteå. Övriga skogsvårdsstyrelser skola vara förlagda i länets residensstad.

Verksamhetsområdet för skogsvårdsstyrelsen i Stockholms län skall jämväl omfatta Stockholms stad.

2 §.

Skogsvårdsstyrelse utgöres av ordförande och sex ledamöter, utsedda för en tid av fyra år. Ordföranden förordnas av Kungl. Maj:t. Av ledamöterna utser länsstyrelsen efter hörande av vederbörande organisationer eller företrädare för dessa tre, av vilka två skola vara företrädare för det enskilda skogsbruket inom skogsvårdsstyrelsens verksamhetsområde och en skall vara företrädare för skogsarbetarna inom samma område, samt landstinget två. För en var av nämnda ledamöter utses en suppleant. De sålunda utsedda ledamöterna och suppleanterna skola samtliga vara väl förtrogna med skogsbruk och boende inom skogsvårdsstyrelsens verksamhetsområde.

Såsom självskriven ledamot i styrelsen ingår länsjägmästaren hos skogsvårdsstyrelsen.

Styrelsen utser inom sig vice ordförande.

3 §.

Hos skogsvårdsstyrelse äro anställda tjänstemän i enlighet med gällande personalförteckning.

Annan personal må anställas i mån av behov och tillgång på medel. Vid bestämmande av anställnings- och avlöningsvillkor för denna personal skall skogsvårdsstyrelsen ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som må av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av skogsstyrelsen meddelas.

Beslut om tillsättande av länsjägmästare skall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

4 §.

Skogsvårdsstyrelse är beslutmässig, då ordföranden och minst fyra ledamöter äro närvarande. Såsom styrelsens beslut gäller den mening, varom de flesta förena sig. Vid lika röstetal gäller, utom i fall som avses i 9 §, den mening som biträdes av ordföranden.

5 §.

Skogsvårdsstyrelsen skall hava till uppgift att befrämja och understödja den enskilda skogshushållningen samt verka för att skogsvårdsarbetet bedrives på ett planmässigt sätt inom styrelsens verksamhetsområde, så ock att utöva den uppsikt och vidtaga de åtgärder, som jämlikt gällande skogsvårds-, naturskydds- och andra författningar ankomma på styrelsen.

Styrelsen har att till fullgörande av sin uppgift

samordna, tillse och själv bedriva skoglig yrkesutbildning och upplysning;

svara för att inom verksamhetsområdet såvitt möjligt finnes tillräcklig tillgång på skogsfrö och plantor av fullvärdig, för orten lämplig beskaffenhet;

lämna sakkunnigt biträde vid planläggning av skogsbrukets drift samt vid skogens vård och skötsel i övrigt;

främja och stödja sammanslutningar av skogsägare i deras verksamhet för skogsvården;

förmedla det statliga stödet i form av bidrag till det enskilda skogsbrukets främjande;

medverka till genomförandet av åtgärder i syfte att bekämpa skogsbrand; samt

vidtaga i övrigt påkallade åtgärder till befordrande av en förbättrad skogshushållning.

Skogsvårdsstyrelsen skall tillika

förvalta de medel, som inflyta till styrelsen;

på begäran tillhandagå skogsstyrelsen med de upplysningar och det biträde, som skogsvårdsstyrelsen kan lämna; samt

fastställa visst stämpelmärke att användas vid utsyningar och andra förrättningar, som verkställas av styrelsens personal, samt på lämpligt sätt bringa detta märke till allmän kännedom.

Skogsvårdsstyrelsen skall äga att med tillämpning av de föreskrifter, skogsstyrelsen fastställer, bestämma de villkor, under vilka styrelsen lämnar biträde vid planläggning av skogsbrukets drift eller vid skogens vård och skötsel i övrigt.

Har riksbanken, bankaktiebolag, sparbank, hypoteksförening, kassa för jordbrukskredit, försäkringsbolag eller statlig myndighet lämnat lån mot inteckning i fastighet med växande skog under villkor, att avverkning av skogen icke må ske annat än efter stämpling genom skogsvårdsstyrelsens försorg, åligger det styrelsen att, därest långivaren gjort framställning därom, till denne mot skälig ersättning genast lämna meddelande om stämpling eller avverkning som påbörjats i strid med villkoret och kommit till styrelsens kännedom. Därest statlig garanti lämnats för lånet, skall skyldigheten i stället gälla mot den myndighet som beviljat garantin.

Vid fullgörande av sin uppgift har skogsvårdsstyrelsen att ställa sig till efterrättelse vad i övrigt finnes föreskrivet i författningar och av Kungl. Maj:t eller skogsstyrelsen meddelade bestämmelser.

6 §.

Skogsvårdsstyrelses årsräkenskaper skola upprättas för tiden 1 juli—30 juni.

Skogsvårdsstyrelse skall, i enlighet med av skogsstyrelsen utfärdade anvisningar, årligen inom tid, som Kungl. Maj:t bestämmer, till skogsstyrelsen inkomma med förslag till inkomst- och utgiftsstater för styrelsens verksamhet avseende nästföljande räkenskapsår.

De till skogsvårdsstyrelsen inflytande medlen må ej användas för andra skogar än dem som stå under skogsvårdsstyrelsens tillsyn eller för andra uppgifter än

sådana som enligt denna förordning eller eljest gällande bestämmelser tillhöra området för skogsvårdsstyrelsens verksamhet.

Skogsvårdsstyrelse må förvärva fastighet, som är till gagn för styrelsens verksamhet. Avtal om sådant köp må dock ej av styrelsen slutas utan medgivande av Kungl. Maj:t eller förbehåll om sådant medgivande.

Skogsvårdsstyrelse må ej utan Kungl. Maj:ts medgivande upptaga lån.

7 §.

Ordförande och särskilt utsedda ledamöter i skogsvårdsstyrelse ävensom de i 8 § nämnda revisorerna äga att enligt de grunder Kungl. Maj:t bestämmer åtnjuta arvode för sitt uppdrag samt resekostnadsersättning och traktamente enligt allmänna resereglementet vid resor och förrättningar, som föranledas av uppdraget.

8 §.

Skogsvårdsstyrelse åligger att före oktober månads utgång varje år till skogsstyrelsen avgiva redovisning för sin förvaltning under näst föregående räkenskapsår. Vid denna redovisning skall vara fogad en kortfattad framställning angående de under skogsvårdsstyrelsens tillsyn stående skogarnas tillstånd och skötsel.

Skogsvårdsstyrelses förvaltning och redovisning skola granskas av två för ett räkenskapsår i sänder utsedda revisorer. Den ene av dessa utses av Kungl. Maj:t och den andre av landstinget. För en var av revisorerna utses en suppleant. Vid fullgörande av sitt uppdrag skola revisorerna ställa sig till efterrättelse av skogsstyrelsen meddelade anvisningar. Revisionsberättelsen skall ingivas till skogsstyrelsen före december månads utgång. Såväl revisionsberättelsen som redovisningen och därvid fogad framställning angående skogarnas tillstånd och skötsel skola för kännedom tillställas länsstyrelsen och landstinget.

För den händelse revisionsberättelsen därtill giver anledning, ankommer det på skogsstyrelsen att hos Kungl. Maj:t påkalla erforderliga åtgärder för ernående av rättelse. Dylika åtgärder må ock påkallas av landstingets förvaltningsutskott genom framställning, som skall ingivas till skogsstyrelsen och av skogsstyrelsen med eget utlåtande överlämnas till Kungl. Maj:t.

9 §.

Ordförande och övriga ledamöter i skogsvårdsstyrelse så ock skogsvårdsstyrelses tjänstemän vare i utövningen av sina befattningar underkastade det ansvar och den påföljd, som i allmän lag stadgas om statens ämbets- och tjänstemän. I fråga om åtal mot och disciplinär bestraffning av tjänsteman skola föreskrifterna i 23—28 §§ allmänna verksstadgan den 7 januari 1955 (nr 3) äga motsvarande tillämpning, dock att länsjägmästare icke skall vara undantagen från de i 23 och 25 §§ meddelade bestämmelserna. Skogsvårdsstyrelses beslut om avsättning av länsjägmästare skall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

10 §.

Den som icke åtnöjes med skogsvårdsstyrelses beslut, äger, där ej annorlunda är stadgat, hos skogsstyrelsen söka ändring genom besvär, vilka, ställda till skogsstyrelsen, skola hava inkommit till skogsvårdsstyrelsen inom tre veckor från det klaganden fick del av beslutet, dock att besvär beträffande tjänstetillsättning skola ingivas inom tre veckor från den dag, då beslutet tillkännagavs genom anslag i skogsvårdsstyrelsens lokal.

Statens offentliga utredningar 1958

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvård.

Häradsrätts sammansättning i brottmål. [9]
Förslag till varumärkeslag. [10]
Betänkande med förslag till allmän tjänstepliktslag m. m. [16]
Förslag till förenklingar i vissa delar av aktiebolagslagen. [27]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Utredning om vissa förhållanden vid konserveringsforskningsinstitutet. [3]
Författningsutredningen. 1. Kandidatnominering vid andrakammarval. [6] 2. Regeringsarbetet. [14]. 3. Majoritetsval. Valstatistiska undersökningar. [29]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Politi.

Nationalekonomi och socialpolitik.

Socialförsäkring och rehabilitering. [17]
Reviderad nationalbudget för år 1958. [28]

Hälso- och sjukvård.

Gemensam nordisk hälsovårdsutbildning. [8]
Hälsovård och öppen sjukvård i landstingsområdena. [15]
Mentalsjukvårdsdelegationen. 2. Behandlingshem och mentalsjukhem för barn och ungdomar. [20]
Sjukreseersättningar. [23]
Regionssjukvården. [26]

Allmänt näringsväsen.

Gotland. [18]
Tornedalsutredningen. [22]

Fast egendom. Jordbruk med binäringar.

Småbrukarstödet. [7]
Bättre matpotatis. [24]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Skogsvården å enskilda skogar. [30]

Industri.

Handel och sjöfart.

Kommunikationsväsen.

Vägplan för Sverige. Del 1. Riktlinjer och förslag samt kartbilagor. [1] Del 2. Expertutredningar och övriga textbilagor. [2]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Försäkringsväsen.

Promemoria med förslag om fondförvaltning m. m. i samband med en utbyggd pensionering. [4]
Permanent skördeskadeskydd. [5]

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

1955 års universitetsutredning. 3. Reserverna för högre utbildning. Beräkningar och metoddiskussion. [11] 4. Lärarbrist och läraröverskott. [21]
Supplement nr 9 till Sveriges familjenamn 1920. [19]
Ändrad utbildning av tandtekniker. [25]

Försvarsväsen.

Civilförvarsutbildningen. [12]
Civilförsvarets organisation. [13]

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB

STOCKHOLM 1958